

ДЕРЖАВНИЙ ТЕРОР РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

УДК 930.25::323.281:94(477)

*В'ячеслав ВАСИЛЕНКО**

Політичні репресії учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925 рр.): архівні кримінальні справи свідчать

У покажчику Галузевого державного архіву СБ України подано анотації архівно-кримінальних справ на учасників Української революції 1917–1921 рр.

Ключові слова: Українська революція, політичні репресії, повстання, червоний терор, ВНК.

У досліджуваній період Україна палала у вогні національної революції, боротьбі із прихильниками «єдиної і неделімої Росії» – Збройними силами Півдня Росії й більшовицьким вторгненням. До грудня 1920 р. влада змінювалася ніби в калейдоскопі, а наступні декілька років переможці-більшовики невпинно гасили полум'я повстанського руху.

* *Василенко В'ячеслав Миколайович* – співробітник ГДА СБ України.

Нині, як і 100 років у минулому, на шляху до революційних змін в українському суспільстві та національного відродження постали брак державницьких консолідуючих ідей і недовідченість національної еліти, відкрита російська інтервенція. Сьогодні нам конче необхідно остаточно вирватися з «братніх» обіймів, зберегти для нащадків Українську державу, її територіальну цілісність і європейське майбутнє. Чітке усвідомлення власної історії, осмислення історичних помилок стане надійним гарантом неповернення до часів бездержавного існування українського народу.

Важливим джерелом історії України минулого століття стали архівні документи радянських органів державної безпеки. Вагому й малодосліджену частину цих документів становлять архівно-кримінальні справи учасників антибільшовицького руху. Масив таких справ почав формуватися після проголошення у січні 1919 р. Української Соціалістичної Радянської Республіки і тривав невпинно з кількома місячною перервою на період денікінської окупації території України. Новостворена держава запровадила масштабні покарання до тих, хто перешкоджав поширенню в суспільстві «революційних» змін.

У 1919–1921 рр. каральними повноваженнями вище політичне керівництво радянської Росії наділило революційні військові трибунали Червоної армії, надзвичайні трійки, колегії губернських і повітових надзвичайних комісій (відповідно губНК і повНК), особливі відділи ВНК при реввійськрадах армій. Надалі поряд із позасудовими повноваженнями органів держбезпеки «контрреволюціонерів» послідовно карали надзвичайні сесії губернського, окружного, районного чи міждрайонного й обласного судів. Вироки також ухвалювали Найвищий (Верховний) суд УСРР, головні суди Кримської і Молдавської АСРР та Верховний суд СРСР.

Галузевим державним архівом Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ) нині готується до друку анотований покажчик архівних кримінальних справ «Припиненого» фонду архівів тимчасового зберігання регіональних органів СБУ «Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925)». За анотованими справами проходять репресовані ук-

раїнські політичні, державні й громадські діячі, а також військовослужбовці доби Центральної Ради – Гетьманату – Директорії УНР; військовослужбовці Збройних сил Півдня Росії генерала А. Денікіна, Російської армії генерала П. Врангеля, Війська Польського маршала Ю. Пілсудського та представники відповідних військових і цивільних адміністрацій; підпільники й повстанці уенерівської, анархо-махновської, білої проросійської і пропольської орієнтацій; учасники опозиційного руху національних меншин, представники партійної та релігійної опозиції.

До підготовки зазначеного покажчика із 2012 р. залучили співробітників архівних підрозділів 16-ти обласних управлінь СБУ та Головного управління СБУ в Автономній Республіці Крим. Спільними зусиллями протягом року за визначеною тематикою було виявлено, відібрано й опрацьовано понад 1000 архівних кримінальних справ 1918–1951 рр. провадження. Їх анотації впорядковано у вигляді довідника, що донедавна використовувався у службовій діяльності, а нині готується до друку. Репрезентативну вибірку з 359-ти анотацій показових справ, що невдовзі стануть частиною майбутнього довідкового видання, Вашій увазі і пропонуємо.

Попередньо зауважимо, що публікація під такою ж назвою з репрезентацією 268-ми анотацій архівно-кримінальних справ із «Основного фонду» (на осіб, яким відмовлено в реабілітації) уже публікувалася у випуску журналу № 2 за 2012 р. У 2015 р. за сприяння громадської організації «Харківська правозахисна група» анований покажчик був надрукований окремим виданням. Анотації стали основою для проведення подальшої реабілітації осіб, які брали участь в Українській революції, повстанському русі 1917 – поч. 1930-х рр. Для забезпечення цьому процесу правових підстав у Верховній Раді України розробляється нова редакція Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні».

Переважну більшість фігурантів анованих справ «Припненого» фонду, засуджених до розстрілу або різних термінів ув'язнення у концтаборах, вже реабілітовано. Решту покарано утриманням будинках примусових робіт «до завершення громадянської війни», засланням до віддаленої місцевості або прос-

то виселенням із місць постійного проживання як «соціально-небезпечний елемент», направленням у розпорядження військового командування на фронт або «трудової армії», звільненням після тривалого слідства під підписку про невиїзд тощо. Стосовно цих категорій репресованих процедура реабілітації проводилася вибірково. Вона майже не торкнулася померлих від хвороби чи тортур під час перебування під вартою, осіб, у справах яких, немає відомостей про засудження й подальшу долю. Ця обставина підкреслює актуальність збору, систематизації та оприлюднення інформації за визначеною темою дослідження.

Тривала підготовка публікації пов'язана зі змінами пріоритетів у роботі архівістів СБУ і частковою недоступністю архівних фондів у зв'язку із зовнішньою агресією. Із об'єктивних причин нині не має змоги уточнити й доповнити анотації справ архівів тимчасового зберігання Головного управління СБУ в Автономній Республіці Крим та управлінь СБУ в Донецькій і Луганській областях. Додаткову інформацію доводилося перевіряти за відомостями МВС України, попередньо напрацьованим електронним базам даних і відкритих джерелах.

Анотації подано в алфавітному порядку й оформлено у вигляді таблиці, де зазначено порядковий та архівний номери справи, її назву й роки провадження, кількість томів. Анотації впорядковано хронологічно – за вказаною у другій графі датою ухвалення вироків судових і позасудових органів, а в разі відсутності вироку – за датою складання обвинувального висновку, постанови про направлення слідчих матеріалів на розгляд останньої інстанції чи у нове підпорядкування або ж іншого останнього датованого документа. У п'ятій графі наведено установочні дані арештованих, відомості про їх звинувачення, покарання й реабілітації. Також зазначена наявність у справах фотографій, особистих документів, речові докази їх провини (антибільшовицькі накази, розпорядження, відозви тощо).

Із метою уніфікації в анотаціях (як і в передмові) назви всіх губернських та обласних центрів ужиті в належному відмінку без розшифрування словом «місто» або його скороченням «м.». Назви повітових, волосних і районних центрів, а також інших міст і містечок під час першого їх вживання в тексті розшифро-

вані максимально й подані в називному відмінку, а надалі так само відмінюються й не розшифровуються. Назви сіл, залізничних станцій, хуторів і річок завжди вжиті в називному відмінку з попередніми розшифруваннями «с.», «ст.», «х.» або «р.» за винятком їх повторного вживання в одній анотації.

Назви багатьох населених пунктів теж змінювалися. Частина з них зникла із сучасної карти України. Підготовка процесуальних документів місцевими судочинцями в умовах постійних змін адміністративного поділу супроводжувалася численними помилками й неточностями в географії описуваних подій. Це значно ускладнювало процес опрацювання джерел. Сумнівні назви окремих населених пунктів в анотаціях супроводжуються взятим у дужки написом «так у справі».

В анотаціях усі географічні назви звірено з актуальним на час описуваних подій адміністративним поділом. У разі встановлення в назвах чи підпорядкуванні окремих населених пунктів суттєвих змін, в дужках щодо них подано сучасні відомості або роз'яснення. Як приклад, за однією зі справ 1930 р. провадження проходить Христофор Шеверєв. Ми вказуємо, що на час арешту він проживав на х. Обрив Будьонівського (нині Новоазовського) р-ну Маріупольської округи. Репресовано ж його за службу у врангелівському каральному загоні генерала М. Виноградова восени 1920 р., що переслідував повстале населення на той час Маріупольського повіту¹.

Також зазначено назви населених пунктів України, що були перейменовані у процесі декомунізації.

У покажчику зазначені прізвища співробітників архівних підрозділів обласних УСБУ – виконавців (виявлення справ, ілюстративного матеріалу, складанні анотацій) і відповідальних (організація робочого процесу, його контроль й забезпечення належних результатів). Тут же окреслено період перебування співробітників у складі робочої групи при наявних кадрових змінах.

* * *

«Контрреволюційну» сутність діяльності учасників українського державотворення більшовики визначили із часу засну-

¹ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 30272-ПФ.

вання у грудні 1917 р. у Харкові Народного секретаріату – уряду радянського України, який оголосив війну «буржуазно-націоналістичній» Центральній Раді. Брестська угода країн Четверного союзу з УНР та РСФРР від 27 січня 1918 р. призвела до заміни короточасної першої більшовицької окупації України на її окупацію німецькими й австро-угорськими союзниками.

На початку березня 1918 р. із рідної Одеси до столиці переїхав ротмістр у відставці Федір Шатковський. Він очолив слідчо-політичний відділ Міністерства військових справ УНР. У подальшому він працював чиновником для особливих доручень при особливому відділі гетьманського Міністерства внутрішніх справ, а після повернення до Одеси – начальником агентурного відділу денікінського державного розшуку. Його робота стала причиною арешту особливим відділом (ОВ) ВНК при реввійськраді 11-ї армії в січні 1922 р. як «колишнього військовослужбовця ворожих армій».

Із приходом до міста більшовиків Ф. Шатковський евакуювався до Константинополя і майже два роки провів в еміграції, після чого повернувся додому, відгукнувшись на оголошену радянською владою амністію. 29 липня 1922 р. колегія ДПУ РСФРР ухвалила звільнити Ф. Шатковського з-під варти на підставі того, що під час служби у ворожих арміях участі в бойових діях він не брав і до «контрреволюційних» організацій за кордоном не приставав². Такому рішенню сприяла постанова ВУЦВК від 12 квітня 1922 р. про надання особистої амністії громадянам, які воювали проти радянської влади і згодом емігрували.

Яскравим прикладом переслідування радянським тоталітарним режимом прихильників Центральної Ради стали репресії стосовно селянина с. Грунь Зіньківського р-ну Харківської обл. Кузьми Храпача, мешканців м. Ворошиловграда Тихона Корнієвського і м. Шостка Сумської області Якова Вишневського.

Судова трійка при колегії ДПУ УСРР у січні 1933 р. ухвалила ув'язнити у концтаборі на 5 років за антирадянську агітацію сільського вчителя К. Храпача. Його злочинна діяльність полягала в організації у Зіньківському повіті підрозділу «Вільного

² ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 7691-П.

козацтва» у листопаді 1917 р. згідно ухвали Центральної Ради; 1918 р. у Зінькові К. Храпач організував осередок товариства «Просвіта», де керував «шовіністичними» хоровим і драматичним гуртками³.

У жовтні 1938 р. ВТ Харківського ВО засудив до розстрілу за приналежність до фіктивної «української націоналістичної контрреволюційної організації» Т. Корнієвського. Мотивом жорстокого покарання стало його зізнання у членстві в Українській соціал-демократичній партії впродовж 1917–1918 рр., службі у війську Центральної Ради, потім комендантом залізничної станції Костянтинівка Старобільського повіту Харківської губернії.⁴

У серпні 1941 р. Сумський обласний суд 10-річним ув'язненням у ВТТ покарав Я. Вишневського як «суспільно-небезпечну особу». Стрімке просування по території УРСР військ нацистської Німеччини спонукало радянські органи держбезпеки до активнішого пошуку прихованих внутрішніх ворогів. Підставою для арешту Я. Вишневського став, очевидно, факт його служби в березні–квітні 1918 р. у дивізії Синьожупанників армії УНР⁵.

29 квітня 1918 р. на конгресі, організованому Українською демократично-хліборобською партією та консервативно-монархічною організацією «Союз земельних власників» (у справах вживається як «Союз хліборобів-власників»), генерала Павла Скоропадського було проголошено гетьманом нового державного утворення – Української Держави. Німецьке командування санкціонувало державний переворот і розпуск «недіездатної» Центральної Ради. Гетьман всіляко підтримував національні прагнення українців, але не був готовий до радикальних соціальних перетворень на вимогу широких верств революційно налаштованого населення. Саме тому загальноновизнаним авторитетом в Україні П. Скоропадський не став, але прихильників серед національної еліти і окремих соціальних груп мав достатньо.

³ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 16408-П.

⁴ ГДА СБ України, м. Луганськ, ф. «Припинений», спр. 7803-Р.

⁵ ГДА СБ України, м. Суми, ф. «Припинений», спр. П-13635.

З поміж осіб, покараних у різний час більшовицькою владою за підтримку гетьмана, відзначимо співробітників Державної варті (новоствореного державного правоохоронного органу), керівників і членів місцевих осередків «Союзу хліборобів-власників», державних службовців і військових.

На початку березня 1919 р. слідча колегія Катеринославської губНК оголосила поза законом і винесла заочний смертний вирок зниклому мешканцю Катеринослава Олексію Малинці – помічнику Катеринославського повітового старости, який за Гетьманату організував каральні акції стосовно учасників повстанського руху⁶.

У лютому 1921 р. виїзна сесія реввійськтрибуналу 14-ї армії при 60-й стрілецькій дивізії ухвалила розстріляти Василя Самборика – селянина с. Слобідка-Кульчієвецька Струзького р-ну Новоушицького повіту Подільської губ. Його звинуватили, зокрема, в організації місцевого осередку «Союзу хліборобів-власників» та вербуванні односельчан до війська Української Держави⁷.

У грудні 1930 р. судова трійка при колегії ДПУ УСРР п'ятьма роками заслання до Північного краю пригадала селянину с. Флорівка Чутівського р-ну (нині Полтавської обл.) «контрреволюціонерів» Миколі Безотосному про те, що він очолював осередок «Союзу хліборобів-власників» і залучав до його лав місцевих «куркулів»⁸. Тоді ж посада «політичного комісара залізничної ділянки Харків–Куп'янськ, яку в червні–листопаді 1918 р. обіймав полтавчанин Петро Шуліка, обійшлася йому трьома роками ув'язнення в концтаборі⁹.

Під час Великого терору відповідальність за «ідеологічні гріхи» стрімко зросла, що й відчув на собі, зокрема, командир дислокованого у Нікополі Дніпропетровської обл. 123-го стрілецького полку 41-ї стрілецької дивізії РСЧА полковник Леонід Овчаренко – уродженець с. Калюжинці Срібнянського

⁶ ГДА СБ України, м. Дніпро, ф. «Припинений», спр. П-27549.

⁷ ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-27340.

⁸ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 10338-П.

⁹ Там само, спр. 4078-П.

р-ну Чернігівської обл. У вересні 1937 р. Військова колегія Верховного суду СРСР засудила його до розстрілу як учасника «військового фашистського заклоту». Аджє Л. Овчаренко приховав факт служби в серпні–листопаді 1918 р. у війську Української Держави: сотником 4-го полку створеної в австрійському полоні 1-ї козацько-стрілецької (Сірожупанної) дивізії¹⁰.

Значну історичну цінність становить справа із архіву тимчасового зберігання УСБУ в Житомирській обл. на Петра Бензя, Олександра Красовського та Федора Неїло – членів делегації уряду УНР на переговорах у Москві. Їх арештували 25 грудня 1919 р. співробітники Волинської губНК за підозрою в «контрреволюційній діяльності». 9 січня 1920 р. ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії ухвалив повернути парламентарів до Кам'янця-Подільська. На той час там діяли осередки українських партій соціалістів-революціонерів і соціал-демократів, представниками яких були затримані члени урядової делегації¹¹.

У грудні 1921 р. виїзна сесія Подільського губернського ревтрибуналу в Кам'янецькому повіті засудила до розстрілу уродженця с. Теремківці Бережанської волості Кам'янецького повіту Подільської губ. Лева Вереса –начальника міліції в Кам'янці-Подільську періоду УНР¹².

Подальша тривала участь у розбудові більшовицької держави й професійний досвід не убезпечував колишніх «петлюрівців» від покарання під час Великого терору. Пригадаємо хоча б трагічну долю мешканця с. Ландау Карл-Лібкнехтського р-ну Одеської обл. Володимира Долганова. У серпні 1937 р. військовий трибунал Київського ВО засудив його до розстрілу як «послідовного контрреволюціонера-націоналіста». Згідно зі слідчими матеріалами протягом 1916–1918 рр. В. Долганов був членом УСДРП, впродовж 1918–1920 рр. очолював Решетилівське волосне правління «Просвіти». Його звинуватили у тому, що 1927 р. під час перебування на посаді секретаря консульського відділу повноважного представництва СРСР у Берліні

¹⁰ ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. «Припинений», спр. П-6530, тт. 1–2.

¹¹ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 6000-П.

¹² ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-27380.

(Німеччина) встановив зв'язок з українською націоналістичною організацією Є. Коновальця і колишнім президентом ЗУНР Є. Петрушевичем, проводив «контрреволюційну» роботу серед українських емігрантів у Німеччині¹³.

Відомий український музикант Петро Стеценко народився на Черкащині, довгий час проживав у Києві і Кам'янці-Подільську. На час арешту у серпні 1937 р. – керував хоровою капелю Херсонського музичного училища. Його арештували співробітники міського відділу НКВС за надуманим обвинуваченням у «шпигунстві на користь білоемігрантів». Під час перебування під вартою покінчив життя самогубством. Слідчі документи характеризували П. Стеценка як колишнього «активного петлюрівця на культурному фронті». А вже 1919 р. він брав участь у гастрольях Західною Європою і Північною Америкою Української республіканської хорової капели О. Кошиця. Гастролі організував С. Петлюра з метою інформування світу про Україну і її боротьбу за незалежність¹⁴.

Іншим показовим прикладом розправи часів Великого терору над колишніми «петлюрівцями» стало рішення про розстріл, ухвалене у грудні 1937 р. трійкою при УНКВС по Донецькій області стосовно вчителя Маріупольської залізничної школи Василя Химерика. Уродженець Вінниччини вступив до УПСР і підтримував особисті стосунки із С. Петлюрою. 1930 р. його арештували за участь в «есерівському повстанському підпіллі». У 1937 р. В. Химерика звинуватили у «членстві контрреволюційної повстанської організації»¹⁵.

У травні 1919 р. Збройні сили Півдня Росії очолювані генералом А. Денікіним напали на УНР. Упродовж кількох місяців денікінські «добровольці» спочатку вибили із України Червону армію та затисли війська Директорії на Волині й Поділлі. Після невдалого осіннього наступу на Москву на початку лютого 1920 р. війська Червоної армії вибили денікінців із материкової України до Кримського півострова. 4 квітня 1920 р. на посту командувача Збройними силами Півдня Росії генерала А. Дені-

¹³ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 12132-СП, тт. 1–2.

¹⁴ ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 220-ФС.

кіна змінив генерал П. Врангель. У червні–серпні того ж року його реформована Російська армія захопила Північну Таврію і розпочала наступ на Донбас. Наприкінці вересня на кілька днів оволоділа Маріуполем, після чого вже вела оборонні бої і на початку листопада була змушена знову відступити до Криму.

Відзначимо, що на службу до Збройних сил Півдня Росії після повалення Гетьманату свідомо подалася значна частина військовослужбовців Української Держави, особливо офіцери колишньої імператорської армії. Свого часу саме на «благородних» біженців із більшовицької Росії в організації українського війська спирався П. Скоропадський. Пригадаємо хоча б полковника Георгія Квятковського – мешканця м. Вознесенськ Миколаївської обл., засудженого у грудні 1937 р. Військовою колегією Верховного суду СРСР до розстрілу як учасника «військової фашистської змови». Згідно зі слідчими матеріалами навесні 1918 р. у Києві Г. Квятковський вступив до дружини Святополка-Мирського гетьманської державної варти, у складі якої брав участь у каральній експедиції проти повсталих селян Полтавської губ. Після ліквідації Гетьманату він тривалий час служив у Добровольчій армії, офіцерській батареї 7-ї піхотної дивізії генерала М. Бредова. У подальшому ці компрометуючі сторінки автобіографії звичайно ж приховав¹⁶.

Мешканця м. Скадовськ Херсонської округи Еммануїла Белінського засудила у квітні 1927 р. надзвичайна сесія окружного суду до 10 років ув'язнення у ВТТ. Згідно зі слідчими матеріалами восени 1918 р. він упокорював повсталих селян Херсонщини у складі гетьманського карального загону «Білий диявол»; із серпня 1919 р. по листопад 1920 р. служив у денікінській комендатурі Скадовська, у бригаді полковника Ільїна (ймовірно 1-й бригаді 34-ї піхотної дивізії врангелівської армії. – *Авт.*) та при штабі 2-го армійського корпусу генерала В. Вітковського з дислокацією на Півдні України і в Криму; до 1925 р. перебував у вимушеній еміграції в Сербії і Болгарії¹⁷.

¹⁵ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 27787-ПФ.

¹⁶ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 6547-СП, тт. 1–2.

¹⁷ ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 9592-ФС.

На території Української держави проводилася мобілізація до лав Добровольчої армії, формувалися численні військові підрозділи і переправлялися в Росію для боротьби з більшовиками. Зокрема, в липні 1918 р. на формування Сибірської артилерійської бригади відгукнувся в Одесі поручик Георгій Гранецький. Не діставшись Сибіру, він затримався в Ростові й на певний час опинився в Марківському батальйоні, а потім в 3-му окремому артилерійському дивізіоні, а невдовзі повернувся до Одеси. У листопаді того ж року Г. Гранецького мобілізовано знову. Він потрапив до 15-ї артилерійської бригади Добровольчої армії з дислокацією в Ростові; надалі служив у Новоросійську, Криму й на Донбасі. Завершував службу штабс-капітан Гранецький у врангелівській армії на посаді молодшого офіцера фортечної артилерії Севастополя. У листопаді 1920 р. передав більшовикам усе підпорядковане йому військове спорядження фортечної артилерії і виявив бажання надалі служити в Червоній армії. Це не вберегло його від арешту як білого офіцера, але врятувало від страти. За постановою особливого відділення при 46-й дивізії ОВ ВНК при реввійськраді 4-ї армії від 24 грудня 1920 р. Г. Гранецького засуджено до двох років ув'язнення в концтаборі¹⁸.

Армійські підрозділи поповнювалися також за рахунок примусової мобілізації населення. Шанс на виправлення надавався й полоненим чи демобілізованим військовослужбовцям інших армій. Так, у листопаді 1919 р. на залізничній станції Голта (на той час містечко Ананіївського повіту Херсонської губ., нині частина Первомайська – райцентру Миколаївської обл.) денікінська контррозвідка арештувала демобілізованих старшин армії УНР харків'ян Петра Поліщука та Андрія Разуваєва. Їм довелося вступити на службу до місцевої комендантської роти. У березні 1920 р. ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії за службу у лавах «контрреволюційних» військ покарав обох утриманням в концтаборі «до завершення громадянської війни». Невдовзі той же позасудовий орган врахував пролетарське походження

¹⁸ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 10028-П.

П. Поліщука й А. Разуваєва та направив їх у розпорядження командування Південно-Західного фронту¹⁹.

Аристократичне і буржуазне походження, майновий стан ставали мотивом для покарання в умовах «червоного терору». Це сповна відчув генерал Михайло Ебелов, який до серпня 1917 р. очолював Одеський військовий округ, але від подальшої військової служби ухилився. У травні 1919 р. його арештували в Одесі за обвинуваченням в «контрреволюційній діяльності і злочинних стосунках з білогвардійцями». Згідно з обвинувальним висновком ОВ ВНК при реввійськраді 3-ї Української радянської Червоної армії долю генерала мав вирішити армійський реввійськтрибунал. Вирок у слідчій справі відсутній, але інші джерела свідчать, що 13 липня 1919 р. М. Ебелова розстріляли²⁰. Подібний мотивований смертний вирок полоненому унтер-офіцеру 1-ї Курської мортирної артилерійської батареї Добровольчої армії Едмунду Геренгу був ухвалений у червні того ж року Зміївською повНК²¹.

Жорстокість «червоного терору» проявилася наприкінці 1920 – початку 1921 рр. стосовно переможених учасників «білого руху» на Півдні України і в Криму. Так, за однією зі справ архіву тимчасового зберігання ГУ СБУ в Автономній Республіці Крим проходять Лука Фокін і ще 10 полонених офіцерів врангелівської армії, які не захотіли або не змогли емігрувати і залишалися у Севастополі. Згідно з обвинувальним висновком військового слідчого надзвичайної трійки Кримської ударної групи управління особливих відділів ВНК при реввійськраді Південного й Південно-Західного фронтів від 22 листопада 1920 р. усі полонені підлягали розстрілу у зв'язку з «неисправимостью в смысле сожительства с рабочими и крестьянами». Отже, «пребывание их на советской территории будет являться вредным для мирного строительства пролетариата»²².

¹⁹ ГДА СБ України, м. Харків, ф. «Припинений», спр. 010450.

²⁰ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12250-П.

²¹ ГДА СБ України, м. Харків, ф. «Припинений», спр. 020790.

²² ГДА СБ України, м. Сімферополь, ф. «Припинений», спр. 013166.

Мешканку с. Веселе Мелітопольського повіту Таврійської губ. Матрону Соколовську у червні 1925 р. після тримісячного утримування під вартою було звільнено під підписку про невиїзд. Невдовзі колегія ОДПУ СРСР відхилила запропоноване прокуратурою Кримської АСРР покарання для М. Соколовської у вигляді виселення за межі півострова й ухвалила застосувати до неї амністію ВЦВК, її підписку про невиїзд анулювати й провадження слідчої справи припинити. Жінка походила із заможної родини дворян-землевласників. Під час війни вона переїхала до Сімферополя, де організувала й очолила «дамську спілку» для надання діяльної допомоги Добровольчій армії. Вони організовували збір коштів та агітаційні заходи на підтримку денікінських і врангелівських військ²³.

Як відомо, восени 1919 р. в тилу Добровольчої армії розгорнувся масштабний повстанський рух. Спільні антиденікінські партизанські акції вели керовані Центральним українським повстанським комітетом (далі – ЦУПКОМ) уенерівські повстанські загони, Революційна повстанська армія України Н. Махна і дивізія Червоного козацтва під командуванням В. Примакова. Для боротьби з повстанцями А. Денікін зняв з фронту козачі полки, що стало важливим фактором загальної поразки його армії. Практично всі колишні організатори каральних акцій проти повсталого населення, які залишилися в Україні, не уникали більшовицького покарання. Це було лише справою часу.

Так, у червні 1931 р. судова трійка при колегії ДПУ УСРР покарала п'ятьма роками ув'язнення у концтаборі жителя с. Гола Долина Слов'янського р-ну Івана Перепелицю як колишнього командира карального загону Дроздовської дивізії Добровольчої армії, який останніми роками ще й проводив агітацію проти заходів радянської влади на селі²⁴. У липні 1941 р. судова колегія Кіровоградського обласного суду засудила до розстрілу жителів с. Нова Прага Олександрійського р-ну Афанасія Мунтянова й Гаврила Кабаченка – щойно викритих колишніх офіцерів – «денікінських карателів», які довгий час проживали

²³ ГДА СБ України, м. Сімферополь, ф. «Припинений», спр. 07463.

²⁴ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 30492-ПФ.

за фіктивними документами. Згідно зі слідчими матеріалами 1919 р. полковник Добровольчої армії А. Мунтянов обіймав посаду коменданта волосного центру Нова Прага, а Г. Кабаченко був його підлеглим. Обидва у складі карального загону брали активну участь у каральних акціях стосовно більшовиків, червоних партизанів і членів їхніх сімей²⁵.

У листопаді 1920 р. Червона армія розгромила війська генерала П. Врангеля у Криму та відкинула залишки армії УНР за демаркаційну лінію українсько-польського кордону, встановленого на той час по р. Збруч. Відтоді на заваді остаточному утвердженню в Україні більшовицької влади став повстанський рух. За чекістською термінологією цей прояв «внутрішньої контрреволюції» підпадав під визначення «політичний бандитизм», який мав різне «забарвлення»: петлюрівське, махновське і біле (проросійське).

Найбільшою загрозою для більшовиків вважався «петлюрівський бандитизм» – селянський повстанський рух за відновлення УНР. Зауважимо, що ще з початку 1919 р., попри популістську привабливість більшовицьких гасел, національно свідомою частина населення зорієнтувалася швидко і підтримала Директорію. Безперечним підтвердженням цього факту стало ухвалення у червні цього року Бердичівською повНК смертних вироків «відвертим контрреволюціонерам» братам Іванові й Михайлові Балицьким та Лук'янові й Филімонові Сушкам, мешканцям с. Широка Гребля Хмільницької волості Літинського повіту Подільської губ. Їх обвинувачено як активних повстанців загону отамана Я. Шепеля²⁶. У жовтні 1920 р. реввійськтрибунал 41-й дивізії Червоної армії засудив до розстрілу мешканця м. Могилів-Подільського Подільської губ. Григорія Волощука. Йому пригадали участь в антибільшовицькому збройному повстанні, що відбулося у місті в червні–липні 1919 р.²⁷

Наприкінці 1920 р. із початком зими більшість селян залишили партизанські загони за власної ініціативи чи були розпу-

²⁵ ГДА СБ України, м. Кропивницький, ф. «Припинений», спр. 14647-П.

²⁶ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 15046-П.

²⁷ ГДА СБ України, м. Вінниця, ф. «Припинений», спр. 29176-ФП.

щені по домівках до весни за вказівкою отаманів. У цей час чекісти проводили заходи із виявлення «бандитів». Так, у січні 1921 р. надзвичайна трійка ОВ при реввійськраді 6-ї армії покарала на смерть жителя с. Красносілка Олександрійського повіту Кременчуцької губ. Андрія Чорного й жителя х. Гутницький Красносільської волості Андрія Скачкова. Обох обвинувачено як учасників антибільшовицького збройного повстання, що відбулося у вересні 1920 р. у Знам'янській волості Олександрійського повіту під керівництвом отамана П. Хмари²⁸.

Упродовж 1921 р. національно-визвольний повстанський рух охопив майже все Правобережжя й частину Лівобережжя. Із території Польщі в лютому – листопаді загальноукраїнське антибільшовицьке повстання готували очолюваний генерал-хорунжим Ю. Тютюнником Партизансько-повстанський штаб при Головній команді військ УНР (далі – ППШ), а з території Румунії в червні–листопаді – штаб Південної групи військ Армії УНР під керівництвом генерал-хорунжого А. Гулого-Гуленка. У самій Україні в березні – червні діяв ЦУПКОМ, організований для боротьби з більшовицькими окупантами і підтримуваний Державним Центром УНР в екзилі.

Свідчення репресованих у різний час членів ЦУПКОМу²⁹, Харківського губерньського повстанкому³⁰, Звенигородського³¹ й Переяславського³² повітових повстанкомів, Великобілозерського (Мелітопольського повіту)³³ й Носівського (Ніжинського повіту)³⁴ волосних та багатьох інших повстанкомів, отаманів Орлика (Ф. Артеменка), С. Заболотного, Й. Пшоника, Гайового (І. Грисюка)³⁵, Хмари (С. Харченка)³⁶, Л. Завгороднього, Залізняка

²⁸ ГДА СБ України, м. Кропивницький, ф. «Припинений», спр. 14490-П.

²⁹ ГДА СБ України, ф. 6 («Припинений»), спр. 74760-ФП, тт. 1–17.

³⁰ ГДА СБ України, м. Харків, ф. «Основний», тт. 1–36.

³¹ ГДА СБ України, ф. 5 («Основний»), спр. 10703.

³² Там само, спр. 11182.

³³ Там само, спр. 5356.

³⁴ ГДА СБ України, м. Чернігів, спр. 7797, тт. 1–9.

³⁵ ГДА СБ України, ф. 5 («Основний»), спр. 66646, тт. 1–11, 16–17.

³⁶ Там само, спр. 5455.

ка (М. Голика), Д. Гупала³⁷, Мамая (Я. Щириці)³⁸, О. Ковалія³⁹, інших уенерівських отаманів і повстанців відтворюють живу й цілісну картину подій, очевидцями й творцями якої вони були.

Матеріали справ на генералів Ю. Тютюнника й А. Гулого-Гуленка також зберігаються в Києві⁴⁰. Щоправда першого з них уже реабілітовано, а первинні слідчі документи на останнього стали об'єктом нинішнього дослідження архівістів УСБУ в Одеській області. Так, 19 липня 1922 р. в Одесі під пильне око чекістського агента потрапив Василь Свистунець. Він виявився нелегально подорожуючим Україною колишнім начальником штабу Південної групи військ Армії УНР і командувачем Південної групи А. Гулим-Гуленком. Після встановлення внаслідок допитів особи затриманого його разом зі слідчими матеріалами негайно переправлено до Києва на вимогу Повноважного представника ДПУ на Правобережній Україні Ю. Євдокимова⁴¹.

За іншою справою проходив мешканець Балти Климентій Серветник-Чалий. Восени 1921 р., як досвідчений старшина армії УНР, він був направлений ППШ до Вінницького повіту з повноваженнями начальника штабу повстанського формування отамана Карого (С. Яворського). Але, повернувшись до України, швидко зневірився в успіху подальшої повстанської боротьби і звернувся з повинною до Ямпільського політбюро. Після амністії К. Серветник-Чалий до листопада 1922 р. співпрацював з органами ДПУ. Але це не вберегло його від подальших арештів. У грудні 1927 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила звільнити К. Серветника-Чалого з-під варти, але на три роки позбавила права проживання в Москві, Ленінграді, Харкові, Києві, Одесі й Ростові-на-Дону, а також у визначених і прикордонних губерніях та в УСРР. Попередньо особлива нарада при

³⁷ ГДА СБ України, ф. 5 («Основний»), спр. 1136.

³⁸ ГДА СБ України, м. Черкаси, ф. «Основний», спр. 10183.

³⁹ ГДА СБ України, м. Суми, ф. «Основний», спр. 0-6351, тт. 1-2; ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Основний», спр. 15113, тт. 1-3.

⁴⁰ ГДА СБ України, ф. 6 («Припинений»), спр. 783862-ФП; ф. 5 («Основний»), спр. 66646, т. 12-14.

⁴¹ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12311-П.

колегії ДПУ УСРР клопотала перед вищою інстанцією про його засудження до трьох років ув'язнення в концтаборі як небезпечного «контрреволюційного елемента», хоч достатніх підстав для притягнення до кримінальної відповідальності й не виявила⁴².

Матеріали справ на учасників національно-визвольного повстанського руху «Припиненого» фонду свідчать про бажання більшовицького керівництва фізично знищити політичних опонентів. У жовтні 1921 р. колегія Полтавської ГНК ухвалила розстріляти організаторів та активних членів повітового петлюрівського повстанкому – мешканців Лубенського повіту Василя Антоненка, Петра Фабриканта, Миколу Карпенка, Михайла Мовчана, Миколу Вавринюка й Анастасію Конько⁴³.

У травні 1923 р. надзвичайна сесія військового відділу Одеського губернського ревтрибуналу засудила до розстрілу 26-х членів підпільної петлюрівської організації, що із весни 1922 р. готувала населення Новобузької волості до збройного повстання. Але вирок 20-м засудженим до смертної кари змінили на 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією. Ще 29-х підпільників позбавили волі на термін від 2,5 до 5 років. Згідно зі слідчими матеріалами підпільники підпорядковувалися отаманові «Чорному Ворону». Засуджений до розстрілу Захарій Довгань був призначений отаманом центральним зв'язковим району і відповідальним за забезпечення повстанців зброєю, харчами й обмундируванням⁴⁴.

У червні 1927 р. надзвичайна сесія Проскурівського окружного суду засудила 11-х селян Бахматівецького р-ну до 3–10 років ув'язнення у ВТТ із подальшими обмеженнями в правах на 2–5 років. Усіх репресованих обвинувачено як колишніх членів Бахматівецького петлюрівського повстанкому. Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1921 р. Бахматівецький повстанком входив до мережі діючих на території Летичівського й частини Проскурівського повітів підпільних повстанських

⁴² ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 11344-П, тт. 1–3.

⁴³ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 19177-П

⁴⁴ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 11962-СП, тт. 1–29.

формувань під проводом отамана Хмари (Семена Харченка) та готував загальне повстання для відновлення УНР. Члени повстанському брали участь у вчиненні терактів проти представників місцевої більшовицької влади та червоноармійців, закликали селян до повстанських лав, поширювали антибільшовицьку літературу⁴⁵.

Під час колективізації зміцнілий тоталітарний режим у колишніх «політбандитах-петлюрівцях» справедливо вбачав потенційних або й відвертих ворогів. У квітні 1929 р. колегія ОДПУ СРСР ухвалила на 10 років ув'язнити в концтаборі жителя с. Радивонівка Великобагачанського р-ну Лубенської округи Володимира Греся – колишнього старшину армії УНР і загону отамана Гонти. У червні – грудні 1920 р. його збройний загін чисельністю до 200 повстанців контролював села і містечка Лохвицького повіту, підтримував стосунки з повстанцями отаманів Марусі й Галайди, а також уенерівськими центрами за кордоном⁴⁶.

У липні 1929 р. колегія ОДПУ СРСР ухвалила ув'язнити в концтаборі на п'ять років жителя с. Добра Надія Олександрійського р-ну Кременчуцької округи Івана Стадніченка за організацію 1920 р. у рідному селі збройного загону уенерівської орієнтації, який невдовзі приєднався до повстанської дивізії отамана К. Степового⁴⁷. У жовтні 1929 р. спокутувати старі провини довелося 12-м жителям с. Лебедин Шполянського р-ну Шевченківської округи. Надзвичайна сесія окружного суду засудила отамана Гната Шуліку і трьох колишніх повстанців його загону до розстрілу, а решту – до 3–10 років ув'язнення в концтаборі із суворою ізоляцією. Із вересня 1919 р. по червень 1920 р. загін Г. Шуліки воював із більшовиками на півдні Київської губернії, підтримував стосунки з отаманами Л. Завгороднім, С. Гризлом та В. Яблуньком⁴⁸.

Більшовики карали також членів родин повстанців. Так, у травні 1924 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила

⁴⁵ ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-29367.

⁴⁶ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 15141-П.

⁴⁷ ГДА СБ України, м. Кропивницький, ф. «Припинений», спр. 14390-П.

⁴⁸ ГДА СБ України, м. Черкаси, ф. «Припинений», спр. 13592-ФПД.

вирок три роки ув'язнення в концтаборі Марії Гальчевській – дружині полковника Армії УНР Якова Гальчевського, який на той час командував повстанськими загонами й організаціями Правобережжя⁴⁹. У червні 1928 р. під арешт потрапили мешканець поселення Токарівського фарфорового заводу Волинської округи Іван Матковський-Щербанюк і жителька с. Новофастів Погребищанського р-ну Бердичівської округи Варвара Щербанюк – син і дочка колишнього уенерівського отамана Григорія Щербанюка, який на той час проживав на окупованій Польщею Рівненщині. І. Матковського-Щербанюка обвинувачено у перебуванні восени 1919 р. в очолюваному його батьком повстанському загоні, який діяв на межі Бердичівського і Сквирського повітів Київської губернії. Син отамана помер у в'язниці. Доньку обвинуватили у шпигунстві на користь Польщі й засудили до п'яти років позбавлення волі із суворою ізоляцією та подальшим виселенням на п'ять років до Старобільської округи⁵⁰.

Після заснування анархістами у листопаді 1918 р. у м. Курськ (Росія) групи «Набат» її представники обрали місцем свого постійного перебування Єлисаветград, вважаючи, що саме в Україні через абсолютно виняткові обставини склалися надзвичайно сприятливі умови для розвитку соціальної та анархічної революції. «Набатівці» надавали широку ідеологічну підтримку махновському селянському повстанському руху, яким понад три роки були охоплені Південь і Схід України⁵¹. Махновці становили відчутну небезпеку для більшовиків. Революційна повстанська армія України Н. Махна прагнула вибороти суспільний лад, за якого обрані ради слугували б не «комісародержавію», а народу; гарантували б виконання законів, ухвалених людьми праці на Всеукраїнському трудовому з'їзді⁵².

Відмінне від більшовицького тлумачення словосполучення «радянська влада» не заважало Н. Махну в січні–травні 1919 р. та у вересні–листопаді 1920 р. укладати тимчасові військові

⁴⁹ ГДА СБ України, м. Вінниця, ф. «Припинений», спр. 29262-ФП.

⁵⁰ Там само, спр. 29041-ФП.

⁵¹ ГДА СБ України, ф. 13, спр. 1028, арк. 10–11.

⁵² Там само, спр. 415, т. 1, арк. 546 зв.

союзи з більшовиками проти денікінців і врангелівців. Однак дуже швидко союзники ставали ворогами й полонених махновців більшовики карали жорстоко. Свідченням цьому є матеріали архівно-кримінальних справ, опрацьованих, зокрема, архівістами УСБУ в Запорізькій області. Так, у квітні 1920 р. надзвичайна трійка ОВ ВНК при реввійськраді 13-ї армії ухвалила розстріляти жителів с. Пологи Олександрівського повіту Катеринославської губ. Андрія Гриня, Івана Манжула, Вакулу Романцева та Пилипа Усенка. Слідством встановлено їхню участь у «махновських набігах», зокрема в нападі на Третю литовську бригаду Червоної армії під час її перебування у с. Воскресенка⁵³.

Нова хвиля «червоного терору» проти махновців розпочалася після спільного розгрому Російської армії генерала П. Врангеля. У грудні 1920 р. повноваженнями комісії по роззброєнню населення покарано на смерть жителя містечка Гуляйполе Павла Махна – земляка й однофамільця, а, можливо, родича «батьки»-головнокомандувача. Його обвинувачено у службі в махновській армії, зокрема в участі в нападі на червоноармійців у с. Воздвижівка Гуляйпільського повіту⁵⁴.

Зневірений у перспективі подальшого протистояння більшовикам 28 серпня 1921 р. Н. Махно разом із невеликим загonom повстанців перетнув українсько-румунський кордон. Селяни-махновці, які у сподіванні на амністію не пішли на відверту співпрацю із владою, були репресовані. За однією зі справ на початку грудня 1921 р. колегія ВУНК ухвалила розстріляти Тихона Мороза і ще 8-х селян Бердянського повіту за службу в махновській армії⁵⁵. У лютому 1922 р. СОУ ВУНК розпорядилося розстріляти жителя с. Кушугум Запорізького повіту Феодосія Вінника. Його звинувачено в тому, що з 1918 р. входив до штабу махновської армії й очолював армійську контррозвідку⁵⁶.

Іншим махновцям на умовах вимушеної співпраці з тоталітарним режимом вдалося відстрочити, але не уникнути відпові-

⁵³ ГДА СБ України, м. Запоріжжя, ф. «Припинений», спр. П-20768.

⁵⁴ Там само, спр. П-21637.

⁵⁵ Там само, спр. П-20881.

⁵⁶ Там само, спр. П-21643.

дальності за антибільшовицьку боротьбу. Так, у жовтні 1937 р. трійка при УНКВС по Донецькій області ухвалила рішення про страту жителя м. Маріуполь Івана Лепетченка – колишнього особистого охоронця й ад'ютанта Н. Махна⁵⁷. У вересні наступного року таке ж покарання спіткало жителя с. Будьонівка Новоазовського р-ну Сталінської обл. Василя Зареченського – колишнього командира кавалерійського полку махновської армії⁵⁸.

Прикладом позитивного переслідування анархістів, не пов'язаних із махновським повстанським рухом, стали матеріали архівно-кримінальної справи на жителя с. Лютецька Гадяцького р-ну Роменської округи Дмитра Березовського. Особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР у листопаді 1925 р. ухвалила ув'язнити його в концтаборі на три роки, в січні 1928 р. – ще на три роки заслати до Сибіру, а у вересні 1930 р. – на такий же термін додатково позбавити подальшого права проживати в Московській і Ленінградській областях, Північному Кавказі, Дагестані й УСРР із закріпленням до визначеного місця проживання. Згідно зі слідчими матеріалами репресований був членом підпільного анархістського угруповання у с. Монастирські Будища (нині с. Малі Будища) Гадяцького р-ну. Під псевдонімом «Чорна хмара» він писав статті для підпільного анархістського друкованого журналу «Вільна думка»⁵⁹.

Потужно прокотилося Півднем України селянське повстання під керівництвом отамана Никифора Григор'єва. Останній об'єднав навколо себе повстанські загони Херсонщини й на початку грудня 1918 р. підтримав Директорію у відкритому збройному повстанні проти гетьмана П. Скоропадського. Тисячі повстанців-григор'євців утворили Херсонську дивізію Південної групи військ армії УНР. Але в лютому 1919 р. Н. Григор'єв під впливом лівих українських есерів-боротьбистів перейшов на бік більшовиків, перетворивши свої 26 повстанських загонів на Першу Задніпровську бригаду Першої Задніпровської стрі-

⁵⁷ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 21129-ПФ.

⁵⁸ Там само, спр. 9412-ПФ.

⁵⁹ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 5058-П.

лецької дивізії Червоної армії. Впродовж трьох місяців ново-спечений червоний комбриг сприяв встановленню більшовицької влади на Півдні України, зокрема в Херсоні, Миколаєві та Одесі. Але вже 8 травня на центральній площі м. Єлисаветград на той час начальник штабу дивізії Ю. Тютюнник (колишній боротьбист) оголосив Універсал отамана Н. Григор'єва із закликом встати на боротьбу з радянським урядом Х. Раковського та взяти владу до своїх рук. У протистоянні з більшовиками й денікінцями наприкінці червня 1919 р. Н. Григор'єв намагався встановити зв'язок із С. Петлюрою. Однак у середині липня, коли Ю. Тютюнник з частиною повстанців приєднався до армії УНР, отаман помилково обрав союзником такого ж непослідовного й амбіційного Н. Махна і вже 27 липня у с. Сентове Олександрійського повіту був убитий махновцями⁶⁰.

Десятки тисяч селян-повстанців отамана Н. Григор'єва спочатку були недосяжними для лещат більшовицького покарання. А вже в розпал воєнних дій унаслідок загибелі головнокомандувача потужна військова сила раптово розчинилася в інших антибільшовицьких рухах. Одного з колишніх григор'євців у травні 1921 р. викрито вже в лавах Червоної армії. Уродженець м. Городище Черкаського повіту Кременчуцької губ. Сергій Нікіфоров на час арешту проживав у Херсоні та служив телеграфістом 13-го військово-залізничного дивізіону. Як з'ясувалося, після перебування навесні 1919 р. у повстанській дивізії отамана Н. Григор'єва він улітку–восени того ж року встиг послужити у Добровольчій армії телеграфістом при штабі 7-ї піхотної дивізії генерала М. Бредова, а восени 1920 р. воював на Черкащині разом із повстанцями отамана Голого. За приховування фактів попередньої «контрреволюційної» діяльності велика трійка Херсонської повітНК ухвалила С. Нікіфорова розстріляти. Але через оголошену V Всеукраїнським з'їздом рад амністію смертний вирок замінили на 5 років ув'язнення в концтаборі з конфіскацією майна⁶¹.

⁶⁰ Лисенко А. На чолі повстанських мас: отаман Никифор Григор'єв // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ, 1999, № 1/2. – С. 61–87.

⁶¹ ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 10599-ФС.

Чимало колишніх григор'євців постраждали під час колективізації та Великого терору. Так, за антиколгоспну агітацію у квітні 1931 р. Дніпропетровський міжрайонний суд на 10 років позбавив волі жителя Бородаєвських хуторів Верхньодніпровського р-ну Петра Боженка⁶². У лютому 1932 р. той же судовий орган покарав жителя м. Кам'янське Івана Борцова⁶³. Як члена фіктивної «антирадянської троцькістської терористичної та шкідницької організації» в жовтні 1938 р. Військова колегія Верховного суду СРСР засудила до розстрілу жителя с. Нова Маячка Каховського р-ну Миколаївської обл. Семена Добенка⁶⁴. Цікаво, що С. Добенко був свідком короткочасного об'єднання григор'євців із махновцями влітку 1919 р.

Політичними опонентами більшовиків також були члени українських партій соціалістичного спрямування. Зокрема, Українська партія соціалістів-революціонерів вагомо впливала на селянську громаду. Тому її розкол у травні 1918 р. болісно позначився на загальній національній згуртованості. Яскравим прикладом цьому є вже згадувана трагічна доля отамана Н. Григор'єва і десятків тисяч його повстанців. Репресії не обминули ні національно свідомих правих, ні пробільшовицьки налаштованих лівих есерів.

Відомою дослідникам вже стала архівно-кримінальна справа на членів УПСР «Справа уряду УНР» в 40 томах, що зберігається в ГДА СБУ. На відкритому судовому процесі більшовицьке правосуддя намагалося довести провідну «злочинну» роль есерів, які складали більшість у «контрреволюційних» урядах Центральної Ради й Директорії УНР та були «ідейними натхненниками» антибільшовицького повстанського руху. Верховний надзвичайний революційний трибунал ВУЦВК 29 травня 1921 р. із частковим застосуванням амністії засудив до 5 років ув'язнення в концтаборі колишніх членів ЦК УПСР Всеволода Голубовича (голову Ради народних міністрів уряду УНР з 30 січня по 29 квітня 1918 р.), Назара Петренка (голову ЦУПКОМУ

⁶² ГДА СБ України, м. Дніпро, ф. «Припинений», спр. П-16600.

⁶³ Там само, спр. П-26321.

⁶⁴ ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 2562-ФС.

восени 1919 р.), Івана Лизанівського (державного секретаря уряду УНР з 9 квітня по 27 серпня 1919 р.), Івана Часника, Юрія Ярослава та Юрія Скугар-Скварського; до 5 років примусових робіт без позбавлення волі – Сергія Остапенка (голову Ради народних міністрів уряду УНР з 13 лютого по 9 квітня 1919 р.). Переважну більшість фігурантів справи, зокрема голів Директорії УНР Володимира Винниченка і Симона Петлюру, за цим же вироком засуджено до розстрілу заочно й оголошено поза законом⁶⁵. На початку жовтня 1921 р. репресованих фігурантів «Справи уряду УНР» амністували, але це лише відтермінувало їх подальші значно жорсткіші покарання.

В іншій справі проходять Йосип Куперман та інші мешканці Одеси (загалом 77 осіб). Усіх заарештовано впродовж квітня–червня 1923 р. й обвинувачено як членів «Одеської есерівської контрреволюційної організації». У вересні 1923 р. комісія НКВС з адміністративних заслань ухвалила заслати 5-х осіб на Північ строком від 2-х до 3-х років. Решту арештованих після тривалого утримання під вартою або на підписці про невиїзд у травні 1924 р. звільнили як таких, що завчасно вийшли з есерівської партії або ж ніколи до неї не належали⁶⁶. Жительку Полтави Марію Кривинську особлива нарада при колегії ДПУ УСРР в жовтні 1924 р. ухвалила заслати на три роки до Марійської автономної області (Росія), а у вересні 1927 р. – позбавити права проживання в УСРР та найбільших містах Росії ще на 3 роки після відбуття терміну заслання. Жінку обвинуватили у приналежності до полтавської організації РСДРП(м), зберіганні й поширюванні серед населення нелегальної меншовицької літератури⁶⁷.

У роки Великого терору представників опозиційних партій фізично усунули із радянського суспільства. Яскравим прикладом цьому стали матеріали справи на уродженця с. Боромля Охтирського повіту Харківської губ. Дмитра Сича, який на час останнього арешту проживав у м. Сталіно. На початку вересня 1938 р. трійка при УНКВС по Сталінській області ухвалила розстріля-

⁶⁵ ГДА СБ України, ф. 6 («Припинений»), спр. 69270-ФП, тт. 1–40.

⁶⁶ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12168-П.

⁶⁷ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 5088-П.

ти Д. Сича як невинного меншовика й есера, члена щойно викритої «антирадянської есерівської організації». У слідчих документах згадано про попередні (1921 та 1927 рр.) арешти й засудження за «активну меншовицьку діяльність»⁶⁸.

Потрапити за ґрати було цілком реально за релігійні переконання. Уродженець м. Кобеляки Полтавської губ. Яків Суханов-Ковалевський на час арешту служив у Червоній армії, обіймав посаду техника технічних курсів політвідділу 6-ї армії в Миколаєві. На початку грудня 1921 р. колегія Одеської губНК ухвалила ув'язнити його у концтаборі на 5 років за «проведення антирадянської й релігійної агітації» (у присутності товаришів по службі читав Біблію)⁶⁹.

У квітні 1933 р. виїзна сесія Вінницького обласного суду покарала мешканця с. Тиранівка Полонського р-ну Пилипа Якимчука – колишнього сотника армії УНР, який з 1924 р. вступив до «вороже настроєної до радянської влади» місцевої баптистської громади та невдовзі її очолив. Покарання репресованому довелося відбувати у ВТТ у віддаленій місцевості СРСР, після чого його ще й на три роки було обмежено в правах⁷⁰.

У буремні роки національного пробудження, соціальних потрясінь і воєн ламалися сотні тисяч людських доль. У серпні 1919 р. колишніх дворян, кадрових військових Костянтина Беляєва та Михайла Сидоренка мобілізували викладачами на Другі Полтавські піхотні радянські командні курси. Начальник ОВВНК при реввійськраді 12-ї армії за «контрреволюційну агітацію, співчуття денікінцям і зрадницькі наміри» ухвалив смертний вирок, згідно резолюції на обкладинці слідчої справи⁷¹.

Іншим типовим прикладом стала доля уродженця Херсона Івана Сироватка. Ще з 1913 р. його мобілізували до царської армії писарем, а в квітні 1918 р. звільнено з військової служби за станом здоров'я. У травні й листопаді того ж року демобілізований обмежувався обов'язковою реєстрацією в управліннях

⁶⁸ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 6514-ПФ.

⁶⁹ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 10276-П.

⁷⁰ ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-26444.

⁷¹ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 18529-П.

Херсонського повітового коменданта і Херсонської міської державної варті. Однак під час більшовицької, а потім денікінської окупації Херсона він таки потрапив під примусову мобілізацію як спеціаліст з військового діловодства. Невдовзі більшовики повернулися й Херсонське відділення ОВ ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів у вересні 1920 р. покарало І. Сироватка за попередню службу в денікінців ув'язненням у концтаборі «до завершення громадянської війни». Але вже за півтора тижні Миколаївський відділ реввійськтрибуналу Чорноморсько-Азовського флоту ухвалив перепровадити засудженого до повітового військкомату для негайного відправлення на «Червоний фронт». Його подальша доля невідома⁷².

У вир соціальних потрясінь на території України потрапили й представники національних громад. Захищати від більшовицької агресії власні національні, соціальні й майнові інтереси вони були змушені шляхом підтримки білого проросійського або українського національно-визвольного рухів.

Поляки, що проживали на Волині й Поділлі, 1920 р. вітали спільний травневий українсько-польський військовий наступ на Правобережжя. Вже на початку липня того ж року за звеличування польського війська та сприяння у знищенні більшовицького артилерійського підрозділу реввійськтрибунал 14-ї армії при 60-й стрілецькій дивізії покарав жителя с. Юрківці Ямпільського повіту Подільської губ. Франка Вельського ув'язненням в концтаборі «до завершення громадянської війни»⁷³. Наприкінці січня наступного року виїзна сесія Київського губерньського ревтрибуналу у Бердичеві ухвалила смертний вирок мешканцю с. Махнівка Бердичівського повіту Київської губ. Карлу Козловському, як «викритому агенту польської комендатури»⁷⁴. Інший мешканець с. Бокиївка Проскурівського повіту Броніслав Пецик служив козаком в армії УНР, брав участь складі Подільської групи у Другому зимовому поході під командування М. Палія. Подобиці його участі в поході описано в матеріа-

⁷² ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 2660-ФС.

⁷³ ГДА СБ України, м. Вінниця, ф. «Припинений», спр. 27996-ФП.

⁷⁴ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 30207-П.

лах справи. Надзвичайна сесія Волинського губсуду засудила Б. Пецика до розстрілу, але врахувала щиросердне зізнання, розкаяння, молодий вік і соціальний стан засудженого й замінила смертну кару на 5 років ув'язнення в концтаборі⁷⁵.

Німецькі мешканці Півдня і Сходу України, а також кримсько-татарське населення відзначалися високою самоорганізацією. Для забезпечення безпеки проживання й захисту приватної власності у період війни і безвладдя вони створювали загони місцевої самооборони. У державній політиці кримські татари, насамперед, відстоювали власні права і свободи й орієнтувалися на розбудову демократичної Росії. Вони шукали порозуміння з денікінською і врангелівською владними адміністраціями, а після їх повалення брали активну участь в антибільшовицькому повстанському русі. Німці-колоністи спочатку беззаперечно підтримували Гетьманат, у подальшій боротьбі з більшовицьким нашествям – проросійський білий рух, а надалі українських повстанців. Це відображено у документах архівно-кримінальних справ на безпосередніх учасників описуваних подій. Більшість таких справ зберігається в «Основному» фонді, бо їх фігурантів упереджено репресовано як політичних та кримінальних бандитів і досі не реабілітовано.

За однією зі справ проходять Абдул Джемільов та інші жителі Феодосії (загалом 6 осіб кримськотатарської національності). Згідно зі слідчими матеріалами вони були учасниками «контрреволюційного руху Курултаю», виступали із закликом об'єднатися навколо національної директорії під гаслом: «Крим для кримців!», підтримували білий рух, були членами призовної комісії з набору солдат у врангелівську армію. Надалі обвинувачувані вступили до національної партії кримських татар «Мілі-Фірка», закликали до боротьби з радянською владою та зриву заходів суцільної колективізації. У травні 1930 р. трійка при ПП ОДПУ СРСР по Криму ухвалила ув'язнити А. Джемільова в концтаборі на три роки, а решту фігурантів справи звільнити з-під варті за недостатністю зібраних доказів їхньої провини⁷⁶.

⁷⁵ ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-28509.

⁷⁶ ГДА СБ України, м. Сімферополь, ф. «Припинений», спр. 07488.

На початку жовтня 1935 р. Донецький обласний суд засудив до 10 років ув'язнення у ВТТ Володимира Штейна. Зі слідчих матеріалів довідуємося, що він організував загін самооборони із німецьких колоністів для захисту с. Рижове Барвінківської волості Ізюмського повіту Харківської губ. Надалі служив у денікінській армії, боровся із червоними партизанами⁷⁷.

У березні 1936 р. Одеський обласний суд на 8 років ув'язнив жителя с. Карлсруе Карл-Лібкнехтського р-ну Андрія Лорана⁷⁸. У серпні 1942 р. у тюрмі УНКВС по Новосибірській обл. помер уродженець колонії Мюльхаузендорф Старошведської волості Херсонського повіту (надалі колонію перейменовано в с. Михайлівку, яка нині є частиною с. Зміївка Бериславського р-ну Херсонської обл.) Теодор Фрай, арештований Каховським міжрайвідділенням НКДБ УРСР ще на початку радянсько-німецької війни⁷⁹. Упродовж 1918–1919 рр. ці репресовані служили у гетьманських правоохоронних органах чи Добровольчій армії, були організаторами й активними членами загонів місцевої самооборони, брали участь в антибільшовицьких повстаннях.

Представники німецької громади служили в одній із диверсійних повстанських груп отамана Я. Гальчевського. У квітні 1923 р. разом з вихідцем із с. Дзвиняч (Тернопільщина) Антоном Паньковим надзвичайна сесія Подільського губсуду засудила до розстрілу уродженців с. Сприсівка Новоушицького повіту братів Зауерів – Фердинанда, Едуарда й Густава. Згідно зі слідчими матеріалами вони брали участь у нападах на подільські містечка й села, зокрема в м. Бар спалили будівлі парткому, виконкому й відділення міліції⁸⁰.

Позиція єврейської громади під час Української революції дещо розділилася. Частина охоче підхопили більшовицькі ідеї, углядевши у проголошених гаслах шлях до повалення національного пригноблення, ліквідації антисемітизму і самореалізації людини. Інші дбали про збереження традицій єврейської

⁷⁷ ГДА СБ України, м. Донецьк, ф. «Припинений», спр. 31754-ПФ.

⁷⁸ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 12683-СП.

⁷⁹ ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 28-ФС.

⁸⁰ ГДА СБ України, м. Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-30294.

громади. Водночас більшовицьке керівництво вбачало потенційну політичну опозицію у неконтрольованій активності консервативної частини єврейської молоді. Так, у січні 1920 р. ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії за недавнє перебування у складі уряду УНР арештував мешканця м. Козятин Бердичівського повіту Пінхуса Красного (міністра з єврейських справ) і мешканця Бердичева Герша Солодара (міністра з торгівельних питань – так у справі). Щоправда обох невдовзі звільнено з-під варти через відсутність складу злочину⁸¹.

У архівно-кримінальних справах 1922–1926 рр. архівів тимчасового зберігання УСБУ в Одеській і Полтавській обл. збереглося чимало фактів переслідування представників єврейської громади. Зокрема, у вересні 1922 р. органами ДПУ УСРР у м. Балта Одеської губ. арештовано Мордка Молдавського та інших членів місцевої «контрреволюційної сіоністської організації» (загалом 72 особи). Впродовж кількох тижнів майже всіх було звільнено з-під варти як до «контрреволюційної діяльності не причетних». Відомостей про долю М. Молдавського і ще чотирьох «ідейних керівників» організації у справі немає⁸².

Восени 1924 р. органи ДПУ УСРР розпочали ліквідацію напівлегальних і навіть легальних єврейських громадських організацій: «Гашомер-Гацаір», «Гістадрут», «Гехолуц», «ОСМ» і «Беней-Ціон», ЦСЮФ, «Маккабі» та ін. Значна частина арештованих членів цих організацій на прохання єврейських лідерів була депортована до Палестини, Західної Європи або Північної Америки. У грудні 1924 р. із черговою хвилею еміграції до Палестини через арешт і нетривале перебування на підписці про невиїзд потрапили, зокрема, мешканці Одеси Фроїм Піпик⁸³ і Перель Ейзенгарт⁸⁴, Балти – Абрам Мясковський⁸⁵. Водночас для вінничанки Анюти Гехтман серед 20-х мешканців Вінниччини й Полтавщини шлях до Палестини видався тривалішим. Особлива

⁸¹ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 4920-П.

⁸² ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12051-П.

⁸³ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12023-П.

⁸⁴ Там само, спр. 12138-П.

⁸⁵ Там само, 12131-П.

нарада при колегії ОДПУ СРСР спочатку у грудні 1924 р. ухвалила направити усіх у трирічне заслання до Казахстану, а вже звітти в серпні 1925 р. переправити до Палестини⁸⁶. Репресивні заходи стосовно полтавчанина Зіновія Шептовицького були жорсткішими. У квітні 1926 р. замість депортації за межі країни його відправили у трирічне заслання на Урал, а в березні 1929 р. – ще й на додаткові три роки заслання до Казахстану. Його звинуватили як члена «підпільної антирадянської організації сіоністської молоді «ЄВОСМ» та керівника легіону сіоністської скаутської організації «Хашомер-Хацаір» (правий)»⁸⁷.

Архівно-кримінальні справи 1945–1946 рр. провадження стосуються виявлених співробітниками держбезпеки за кордоном колишніх учасників антибільшовицького руху, які в еміграції були членами різних «антирадянських контрреволюційних організацій». Так, у лютому 1945 р. військовий трибунал 1-ї гвардійської танкової армії засудив до 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років уродженця с. Бубнів Золотоніського повіту Полтавської губ. (нині с. Бубнівська Слобідка Золотоніського р-ну Черкаської обл.) Макара Темченка, який на час арешту проживав у м. Познань (Польща). Його обвинувачено в тому, що наприкінці 1940 р. – початку 1945 р. був членом легально діючої «контрреволюційної націоналістичної організації “УНО” (Українське національне об'єднання), вороже настроєної до СРСР і Червоної армії». Слідством також встановлено, що в листопаді 1918 р. М. Темченка мобілізовано рядовим до 6-ї запасної піхотної бригади армії УНР, служив денщиком комбрига полковника Васильєва і брав участь у боях з частинами Червоної та Польської армій. У квітні 1919 р. обвинувачуваний потрапив у полон до поляків і перебував у таборі для військовополонених до кінця березня 1920 р., а після підписання 21 квітня у Варшаві українсько-польського союзницького договору повернувся до відновленої 6-ї запасної піхотної бригади армії УНР і брав участь у спільному наступі на Україну. У листопаді 1920 р. був інтернований у Польщі й залишився там проживати⁸⁸.

⁸⁶ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 18926-П.

⁸⁷ Там само, спр. 2769-П

⁸⁸ ГДА СБ України, м. Черкаси, ф. «Припинений», спр. 13289-ФПД.

Уродженець с. Дмитрівка Бахмацької волості Конотопського повіту Іван Жовоник був покараний у липні 1946 р. військовим трибуналом військ МВС Гродненської обл. Згідно зі слідчими матеріалами він із вересня 1919 р. служив рядовим у денікінській і врангелівській арміях, зокрема в 1-му запасному кавалерійському полку 4-ї піхотної дивізії генерала Я. Слащова; брав участь у боях проти частин Червоної армії на Півдні України та в Криму. У листопаді 1920 р. І. Жовоник у складі 1-ї зведеної дивізії евакуювався до Туреччини, а у вересні 1921 р. перебрався до Югославії. Там улітку 1922 р. вступив до Російського загальновійськового союзу, а 1926 р. виїхав до Франції. 1942 р. нацисти вивезли його на роботу до Німеччини, звідки влітку 1945 р. у порядку репатріації переправлено до Радянського Союзу⁸⁹.

У архівно-кримінальних справах як речові докази зберігаються чимало цікавих документів, фотографій. Насамперед, відзначимо особисті документи фігурантів: тимчасові паспорти й посвідчення підтверджували службу у «ворожих арміях» або ж їхню лояльність до цивільної чи військової адміністрації «контрреволюційної» влади. Такі документи становлять історичну цінність, навіть якщо не стосуються видатних особистостей, оскільки завірені оригінальними печатками державних органів і військових підрозділів, засвідчені підписами відповідальних осіб. Вони розкривають елементи документообігу досліджуваного періоду.

Так, не ідентифіковане козацьке посвідчення від 16 січня 1919 р. на бланку Літинського піхотного куреня Армії УНР підписав його командир отаман Яків Шепель. Документ, очевидно, належав комусь із братів Балицьких (Іванові чи Михайлу) або Сушків (Лук'яну чи Филімону) – репресованих жителів с. Широка Гребля Хмільницької волості⁹⁰. Цікавим є посвідчення старшини інструкторської сотні Харківського слобідського козацького полку Петра Поліщука від 25 січня 1919 р., засвідчене підписами отамана (ймовірно, полковника Всеволода Сіверського. – *Авт.*) й писаря полку та завірене полковою печат-

⁸⁹ ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. «Припинений», спр. П-16344.

⁹⁰ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 15046-П, арк. 35.

кою⁹¹. Дослідників білого руху зацікавить посвідчення Миколи Костюшенка – відставного полковника врангелівської Російської армії, де зазначено адресу проживання його власника у Феодосії. Документ виготовлено 30 червня 1920 р., засвідчено підписами начальника військового гарнізону і коменданта міста, завірено печаткою міської комендатури⁹².

Документи, приватні та процесуальні фотографії, пов'язані з відомими історичними постатями, розкривають окремі нюанси їх життя чи поточної роботи. Акцентуємо увагу на посвідченні, виданому 4 грудня 1920 р. наркоматом закордонних справ РСФРР групі з п'яти членів дипломатичної делегації уряду УНР для їх безперешкодного пересування маршрутом Смоленськ–Орша–Жлобин–Житомир–Бердичів і далі через демаркаційну лінію. Документ вилучено у членів делегації Петра Бензі, Олександра Красовського та Федора Неїла під час їх тимчасового затримання Волинською губНК за підозрою в «контрреволюційній діяльності»⁹³.

У справах виявлені світлини командувача Південної групи генерал-хорунжого армії УНР Андрія Гулого-Гуленка⁹⁴, політичного комісара залізничної ділянки Харків–Куп'янськ періоду Гетьманату Петра Шуліки⁹⁵, сотника Сірожупанної дивізії армії УНР, на час арешту полковника РСЧА Леоніда Овчаренка, керівника Полтавського легіону сіоністської скаутської організації «Хашомер-Хацаір» (правий) Зіновія Шептовицького⁹⁶, колишнього денікінського коменданта волосного центру Нова Прага Олександрійського повіту полковника Добровольчої армії Афанасія Мунтянова⁹⁷.

⁹¹ ГДА СБ України, м. Харків, ф. «Припинений», спр. 010450, арк. 19.

⁹² ГДА СБ України, м. Херсон, ф. «Припинений», спр. 2188-ФС, арк. 3.

⁹³ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 6000-П, арк. 10.

⁹⁴ ГДА СБ України, м. Одеса, ф. «Припинений», спр. 12311-П, арк. 63 (у конверті).

⁹⁵ ГДА СБ України, м. Полтава, ф. «Припинений», спр. 4078-П, арк. 29 (у конверті)

⁹⁶ Там само, спр. 2769-П, арк. 115.

⁹⁷ ГДА СБ України, м. Кропивницький, ф. «Припинений», спр. 14647-П (КСС), арк. 30 (у конверті).

Увагу також привертає недатована відозва ЦУПКОМу до селян і робітників України із закликом до боротьби проти денікінських і більшовицьких окупантів у лавах Української республіканської армії або повстанців. Документ вилучено у членів вже згаданої дипломатичної делегації УНР⁹⁸. Проявом пробудження в душах українців національної свідомості виглядає текст патріотичної пісні на вшанування рідної мови, виявлений чекістами під час обшуку у члена Новобузького повстанкому Андрія Нестеренка⁹⁹.

Таким чином, у даній публікації представлено вибірку анотованих архівно-кримінальних справ 1919–1946 рр. провадження. 139 анотацій складено за справами 1919–1922 рр. провадження – періодом найпотужнішого протистояння утвердженню більшовицької влади в Україні; 188 анотацій охоплюють репресії 1919–1927 рр.; решта – це покарання за участь в Українській революції у період розкуркулення, колективізації і Голодомору (83 анотації), Великого терору 1937–1939 рр. – 69 анотацій, передвоєнні, воєнні й повоєнні роки охоплюють 17 анотацій.

Більшість (142 анотації) стосуються репресованих діячів Української революції, 115 – учасників білого руху, 27 – анархістів і повстанців анархо-махновської орієнтації (махновців і григор'євців) і 23 – учасників антибільшовицького руху – представників національних громад.

Представлені архівні матеріали відображають регіональні особливості поширення антибільшовицького руху: його національне спрямування на заході, півночі й центрі Правобережної України та здебільшого проросійська орієнтація на Сході Лівобережжя та в Криму.

Якщо в Катеринославській, Чернігівській та більшій частині Полтавської губерній в опозиційному протистоянні помітніший вплив мали проукраїнські сили, то в Північному Причорномор'ї, особливо в Одесі й Херсоні, міцніші позиції тримали Збройні сили Півдня Росії, а в південних степах по обидва боки Дніпра

⁹⁸ ГДА СБ України, м. Житомир, ф. «Припинений», спр. 6000-П, арк. 23.

⁹⁹ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 11962-СП, т. 25, конверт 13.

панували махновці та григор'євці. Частина учасників запеклих протистоянь свідомо чи вимушено (а дехто й не одноразово) переходила з одного військового табору до іншого. Загалом про це свідчать матеріали 41-ї справи. Решта 11 анотацій стосується представників релігійної та партійної опозицій (меншовики й есери) або учасників стихійного селянського спротиву продрозкладці та примусовій мобілізації до лав Червоної армії.

Зауважимо, що наведена статистика стосується поданої вибірки справ і навряд чи відбиває співвідношення сил антибільшовицької опозиції. Однозначні висновки тут можливі тільки за умови належного опрацювання усіх архівно-кримінальних справ визначеної тематики, зосереджених у фондах регіональних органів СБУ, а також справ ГДА СБУ в Києві.

Із урахуванням наявних можливостей архівістами СБУ здійснено значний обсяг архівно-пошукової і науково-дослідної роботи за темою «Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925 рр.)». Визначити інформаційний потенціал фонду архівно-кримінальних справ за цією та будь-якою іншою темою дослідження можливо лише за умови визнання відповідного напрямку службової діяльності пріоритетним і подальшого активного залучення до цієї роботи фахівців. Тільки вони спроможні сповна оцінити першоджерела: виявити цінну інформацію без ідеологічних домішок, розпізнати суттєві фактичні, хронологічні й географічні помилки, внесені до першоджерел за чийсь упередженості, недосвідченості чи недбалості. Активізація спільних зусиль архівістів та істориків здатна реалізувати перспективу опублікування за матеріалами архівних кримінальних справ «Основного» і «Припиненого» фондів регіональних органів СБУ значно ширших і якісніших версій довідкових видань.

Слід подякувати архівістам-співупорядникам за участь, а керівництву ГДА СБУ та регіональних органів СБУ за сприяння в підготовці цієї публікації. Окрему подяку висловлюємо начальнику відділу ГДА СБУ В'ячеславу Парубцю та співробітнику цього ж відділу Андрію Тищенку за надання кваліфікованої технічної допомоги в опрацюванні ілюстративного матеріалу. Тож архівісти СБУ завершують підготовку до друку анотова-

ного показчика архівних кримінальних справ «Припиненого» фонду архівів тимчасового зберігання регіональних органів СБУ «Репресії проти учасників антибільшовицького руху в Україні (1917–1925)» та очікують його скорого виходу у світ окремим виданням. Воно неодмінно стане у пригоді науковцям, поверне пам'ять про репресованих предків, зацікавить багатьох небайдужих до історії рідного краю дослідників.

**АНОТОВАНИЙ ПОКАЖЧИК
АРХІВНИХ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ «ПРИПИНЕНОГО»
ФОНДУ АРХІВІВ ТИМЧАСОВОГО ЗБЕРІГАННЯ
РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ СБ УКРАЇНИ**

**1. Архівний підрозділ Головного управління СБ України
в Автономній Республіці Крим**

Виконавці: Андрій Валякін і Андрій Кохан (2012–2013)

Відповідальний: Андрій Валякін (2012–2013)

Дата вироку	Арх. № справи, кількість томів. Рік провадження	Назва справи	Стисла анотація
1	2	3	4
22.11.1920 р.	013166. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Фокина Л.Л. и др.	За справою проходять Фокін Лука Лукич та інші офіцери врангелівської армії (загалом 11 осіб), які в листопаді 1920 р. не змогли виїхати із території Криму і залишалися у м. Севастополь. Згідно із обвинувальним висновком військового слідчого надзвичайної трійки Кримської ударної групи управління особливих відділів ВНК при Реввійськраді Південного і Південно-Західного фронтів усі полонені підлягали розстрілу у зв'язку з «неисправимостью в смысле сожительства с рабочими и крестьянами». Отже, «пребывание их на советской территории будет являться вредным для мирного строительства

1	2	3	4
			<p>пролетариата». Для ухвалення остаточного рішення арештованих разом зі слідчими матеріалами передано в розпорядження трійки ОВ ВНК при Реввійськраді 6-ї армії. Вирок чи інше рішення каральних органів стосовно фігурантів, висновок про їх реабілітацію у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.</p>
29.12.1920 р.	08656. 1920 р.	<p>Следственное дело по обвинению Бычковского Л.П., Дмитренко Н.Д.</p>	<p>Бичковського Леоніда Петровича та Дмитренка Миколу Дмитровича, жителів с. Тупла Салінської волості Феодосійського повіту Таврійської губ., арештовано за обвинуваченням у службі у 7-му запасному батальйоні врангелівської армії, що дислокувався в Сімферополі. Згідно з висновком військового слідчого ОВ ВНК при Реввійськраді 4-ї армії справу передано в розпорядження начальника особливого відділення при 3-й стрілецькій дивізії. Вирок чи інші відомості про подальшу долю фігурантів, висновок про їх реабілітацію у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою підготовки вищезазначеного висновку.</p>
06.01.1921 р.	021841. 1921 р.	<p>Следственное дело по обвинению Чаплыгина В.А.</p>	<p>Чаплигіна Василя Олексійовича, жителя Севастополя, засуджено ухвалою реввійськтрибуналу узбережжя Чорного й Азовського морів до розстрілу із одночасною заміною смертного вироку на 20 років каторжних робіт у Донецькому басейні. Його обвинуватили як військовослужбовця Добровольчої армії генерала А. Денікіна. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи – колишній червоноармієць, який 1919 р. перейшов на бік денікінців; служив електриком на бронепоезді «Москва». У березні 1921 р. ув'язненого звільнено з-під варти застосуванням минулорічної першотравневої амністії. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 16 червня 1995 р. Чаплигіна В.О. реабілітовано.</p>

1	2	3	4
09.02.1921 р.	021855. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Акбеухова Гавриила Карповича и др.	За справою проходять Акбеухов Гаврило Карпович та інші жителі м. Керч Таврійської губ. (загалом 8 осіб) – усі службовці міської поштово-телеграфної контори. Двох із них засуджено ухвалою реввійськтрибуналу Західного узбережжя Криму до розстрілу, а 3-х – до 5 років примусових робіт на Донбасі. Їх обвинуватили як членів утвореного 1919 р. осередку місцевої інтелігенції, що надавав матеріальну допомогу Білій армії в боротьбі з більшовицьким рухом у Криму. Решту фігурантів звільнено з-під варти за недоведеністю провини. Смертний вирок стосовно Акбеухова Г.К. виконано 13 лютого 1921 р., а стосовно другої особи – замінено на 5 років ув'язнення в концтаборі згідно з постановою реввійськтрибуналу Криму на підставі амністії ВЦВК від 7 листопада 1920 р. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 16 червня 1995 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано. У справі зберігається примірник керченської газети «Слово народа» від 9 липня 1917 р.
02.04.1921 р.	021856. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Никоса И.И. и др.	Нікоша Іллю Івановича та інших жителів Керчі (загалом 4 особи) засуджено реввійськтрибуналом Східного узбережжя Криму до 10 років ув'язнення в концтаборі з примусовими роботами на Донбасі. Їх обвинуватили як членів команди врангелівського військового катера «Нікола Пашич», що 2 травня 1920 р. брав участь у раптовому нападі на Маріупольський порт, захопленні радянського катера «Республіканець» і виведенні його до Криму. 21 квітня 1921 р. усіх засуджених звільнено з-під варти комісією із впровадження в життя постанови військового революційного комітету Криму «Про помилування осіб, які брали участь у злочинах проти радянської влади». Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 16 червня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.

1	2	3	4
11.04.1921 р.	07402. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Мельницкого А.Е.	Мельницький Олександр Єліодорович, уродженець м.Умань Київської губ., тривалий час утримувався під вартою як полонений військовослужбовець Білої армії. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний з травня 1919 р. до серпня 1920 р. обіймав посаду помічника начальника господарської частини Феодосійського артилерійського складу, а надалі командував батальйоном 1-го стрілецького полку 2-го армійського корпусу генерала В. Вітковського й 19 листопада 1920 р. потрапив у полон на Чонгарському мосту Сивашського перешийка. За постановою президії ВНК Мельницького О.Є. звільнено з-під варті і направлено в розпорядження окружного військового комісара. Відомості про подальшу долю фігуранта у справі відсутні.
11.04.1921 р.	021859. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Языджи В.Г. и др.	За справою проходять Язиджі Василь Григорович та інші жителі м. Феодосія Таврійської губ. (загалом 5 осіб), з них 3-х ухвала колегії Керченської НК прирєкла до розстрілу, а 2-х – до 5 років та 1 року примусових робіт у концтаборі. Їх обвинуватили як військовослужбовців 5-го Віленського й 52-го Черкезького полків 2-ї кінної дивізії врангелівської армії. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 16 червня 1995 р. усіх репресованих реабілітовано. У справі зберігаються пакети з особистими документами її фігурантів.
21.05.1921 р.	021868. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Мансурского Я.С.	Мансурського Якуба Сулеймановича, уродженця Євпаторії (повітовий центр Таврійської губ.), ухвала колегії Кримської НК прирєкла до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього співробітника врангелівської контррозвідки. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи, приховавши минуле, вступив на службу до Євпаторійського відділення ОВ

1	2	3	4
			ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів. Під час проходження служби був викритий також у злочинній провокаційній і спекулятивній діяльності. Згідно висновку прокуратури Автономної Республіки Крим від 15 вересня 1995 р. Я.С. Мансурського реабілітовано. У справі зберігаються фотографія фігуранта.
28.05.1921 р.	012757. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Соловьёва Е.С. и др.	Соловьова Євгена Сергійовича й інших жителів м. Євпаторія (загалом 12 осіб 18-річного віку) арештовано Євпаторійським особливим відділенням ОВ ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів за обвинуваченням у створенні в січні 1921 р. підпільної білогвардійської організації. Згідно з обвинувальним висновком підпільники готували кілька терактів (замах на життя головного уповноваженого наркомату Охорони здоров'я РСФРР Д. Ульянова та учасників міської партійної конференції), після чого планували пробратися в гори і приєднатися до повстанців, очолюваних колишніми врангелівськими офіцерами. Слідчі матеріали передано на розгляд до Кримської НК, колегія якої ухвалила усіх обвинувачуваних звільнити з-під варті на підставі першотравневої амністії. Згідно висновку прокуратури Автономної Республіки Крим від 16 червня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
09.03.1923	07398. 1922–1923	Следственное дело по обвинению Пипко А.С. и Нестроева В.А.	За справою проходять уродженець с. Іванівське Мелітопольського повіту Піпко Андрій Степанович та уродженець Полтави Нестроев Василь Анатолійович. Восени 1922 р. вони нелегально прибули до Криму із м. Варна (Болгарія) на судні «Іван-Ваза» й відразу ж були арештовані контррозвідувальним відділом ДПУ Криму як емісари «Кубанської контррозвідки генерала Муравйова», що прибули для організації козачих повстань. Згідно зі слідчими матеріалами А. С. Піпко з 1919 р. служив артилеристом у гвардійських частинах денікінської та врангелівської армії, разом з їх військами евакуювався до м. Тирново (Болга-

1	2	3	4
			рія); Нестроев В.А. до кінця квітня 1922 р. співпрацював з англійською, а з травня того ж року – із французькою розвідками, на допитах окреслив структуру англійської розвідки в Туреччині. 9 березня 1923 р. до Севастопольського окружного відділу ОДПУ надійшла вказівка негайно переправити затриманих у розпорядження Кримполітуправління, але на шляху до Сімферополя вони втекли з-під варти й були оголошені в розшук. Анотацію впорядковано за датою втечі фігурантів справи.
26.10.1924 р.	022607, т. 1–3, 1924 р.	Следственное дело по обвинению Москаленко О.Я. и др.	За справою проходять Москаленко Олександр Якович та інші жителі Керчі й Севастополя (загалом 16 осіб), з яких 6-х засуджено ухвалою ревтрибуналу (уточнити назву карального органу та встановити дату ухвалення вироку не вдалося) до розстрілу, а решту – до 2–10 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Усіх обвинуватили як колишніх співробітників Севастопольської і Керченської «охранки» й жандармських управлінь, які, зокрема, брали участь у боротьбі проти більшовицького підпілля та співпрацювали з контррозвідкою Білої армії. 26 жовтня 1924 р. Головний суд Кримської АСРР ухвалив замінити попередньо винесені за справою смертні вироки на 10 років позбавлення волі із суворю ізоляцією. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 13 травня 1998 р. фігурантів справи визнано обґрунтовано засудженими й такими, що реабілітації не підлягають. У справі зберігаються особисті документи репресованих. Анотацію впорядковано за датою вищезазначеної ухвали Головного суду Кримської АСРР.
		Следственное дело по	Лісовецького Віктора Миколайовича, льотчика 2-ї окремої розвідувальної авіаескадрильї, дислокованої у м. Смоленськ (РФ), арештовано Севастопольським окружним відділом

1	2	3	4
30.06.1925 р.	07460. 1924–1925 рр.	обвиненню Лисовецького В.Н.	ОДПУ СРСР за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності у роки громадянської війни». Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи був одним з організаторів Курултаївського карального загону в Гурзуфському р-ні Кримської АСРР, брав участь у розстрілах членів РКП(б) і в мобілізації кримчан до лав Добровольчої армії. Ухвалою колегії ОДПУ СРСР від 30 червня 1925 р. Лисовецького В.М. звільнено з-під варту із наданням дозволу його використання в цивільній авіації.
09.06.1925 р.	07463. 1925 р.	Следственное дело по обвинению Соколовской М.А.	Соколовську Матрону Андріївну, жительку Сімферополя, засуджено ухвалою колегії ОДПУ СРСР до виселення за межі півострова. Її обвинуватили в організації підтримки Білої армії в Криму. Згідно зі слідчими матеріалами фігурантка справи, велика землевласниця із с. Веселе Мелітопольського повіту, переїхала до Сімферополя, де організувала й очолила «дамську спілку» для надання діяльної допомоги Білій армії. Жінки організовували збір коштів та агітаційні заходи на підтримку денікінських і врангелівських військ. За висновком прокуратури Кримської АСРР від 7 квітня 1925 р. Соколовська М.А. заслуговувала на виселення за межі півострова. Водночас її звільнено з-під варту під підписку про невиїзд. 9 червня того ж року колегія ОДПУ СРСР ухвалила застосувати амністію ВЦВК стосовно Соколовської М.А., її підписку про невиїзд анулювати й провадження слідчої справи припинити. Відомості про її подальшу долю у справі відсутні.
18.11.1927 р.	011367. 1927 р.	Следственное дело по обвинению Михайлова С.П.	Уродженець м. Кишинів (Молдова) Михайлов Сергій Петрович на час арешту проживав у м. Ялта Кримської АСРР. Його заарештовано як колишнього військовослужбовця царської та уенерівської армій, а також учасника антибільшовицького повстанського руху. Згідно зі

1	2	3	4
			<p>слідчими матеріалами фігурант справи був племінником Московського патріарха Тихона; на початку 1918 р. брав участь у «петлюрівському збройному нальоті» на управління червоного коменданта м. Кобеляки (повітовий центр) Полтавської губ., 1921 р. оперував у кримських лісах в партизанському загоні («банді біло-зелених»), а 1925 р. намагався нелегально перейти радянсько-турецький кордон, але був затриманий і півтора місяці перебував під арештом. Ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР від 18 листопада 1927 р. Михайлова С.П. звільнено з-під варти застосуванням амністії з нагоди 10-ї річниці «жовтневої революції».</p>
28.09.1929 р.	07914. 1929 р.	<p>Следственное дело по обвинению Евстафиева М.И.</p>	<p>Євстафієва Модеста Івановича, жителя Севастополя, арештовано як колишнього білогвардійця-карателя. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи після повернення додому з німецького полону служив у врангелівській контррозвідці у чині поручика, брав участь в арештах учасників більшовицького підпілля в Криму, а також в облаштуванні артилерійських оборонних укріплень на Ак-Монайській та Перекоп-Сивашській позиціях. Після захоплення півострова Червоною армією став червоноармійцем 51-ї стрілецької дивізії, а надалі – службовцем відділення районного транспортного відділу НК ст. Севастополь. Ухвалою ОВ ОДПУ СРСР Морських сил і берегової оборони Чорного й Азовського морів Євстафієва М.І. з-під варти звільнено за недоведеністю провини і справу стосовно нього припинено</p>
		<p>Следственное дело по</p>	<p>За справою проходять Джемільов Абдул Азіс та інші жителі Феодосії (загалом 6 осіб кримськотатарської національності). Їх арештовано за обвинуваченням в контрреволюційній і націоналістичній діяльності. Згідно зі слідчими</p>

1	2	3	4
	22.05.1930 р. 07488. 1929–1930 рр.	обвиненню Джемилєва А.А. и др.	матеріалами фігуранти справи були учасниками контрреволюційного Курултаю, виступали із закликом об'єднатися навколо національної директорії під гаслом: «Крим для кримців!», підтримували білий рух, були членами призовної комісії з набору солдат у врангелівську армію. Надалі обвинувачувані вступили до національної партії кримських татар «Міллі-Фірка», закликали до боротьби з радянською владою та зриву заходів щодо колективізації на селі. Ухвалою засідання трійки при ПП ОДПУ СРСР по Криму Джемільова А.А. приречено до 3 років ув'язнення в концтаборі, а решту фігурантів справи звільнено з-під варті за недоведеністю провини. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 30 серпня 1995 р. Джемільова А.А. реабілітовано.
	19.01.1939 р. 0196. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвиненню Ранюка Н.К.	Ранюка Миколу Кузьмича, уродженця с. Березова Лука Гадяцького повіту Полтавської губернії, засуджено ухвалою ВТ Чорноморського флоту до 5 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили в антирадянській агітації. На момент порушення кримінальної справи фігурант уже відбував покарання у феодосійській виправно-трудова колонії № 7 за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності». Він заявляв ув'язненим, що «ще не всіх розстріляли петлюрівці». Згідно зі слідчими матеріалами Ранюк М.К. із кінця 1918 р. служив в Армії УНР; наступного року потрапив у полон до денікінців і був мобілізований до Добровольчої армії, але невдовзі втік додому; тоді ж був призваний до лав РСЧА, звідки також дезертирував. Служба у різних арміях і дезертирство стало підставою для притягнення до кримінальної відповідальності. 11 листопада 1939 р. Військова колегія Верховного суду СРСР ухвалила вирок ВТ Чорноморського

1	2	3	4
			флоту залишити в силі. Згідно з висновком прокуратури Автономної Республіки Крим від 15 грудня 1993 р. Ранюка М.К. реабілітовано.

2. Архівний підрозділ Управління СБ України у Вінницькій області

Виконавці: *Михайло Бурдяк (2012–2014), Алла Король (2015), Ганна Кривдюк (2016)*

Відповідальні: *Ігор Солотвінський (2012), Руслан Колесюк (2016)*

1	2	3	4
20.04.1920 р.	28862-ФП. 1920 р.	Дело по обвинению Граневского Петра Прохоровича	Граневського Петра Прохоровича, жителя м. Шаргород Могилів-Подільського повіту Подільської губ., ухвалою реввійськтрибуналу 14-ї армії засуджено до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни та позбавлення політичних прав на 10 років. Його обвинуватили як такого, що 1919 р. після встановлення радянської влади служив начальником міліції 5-го р-ну (Шаргородська волость), але у період тимчасової окупації повіту денікінцями перейшов до них на службу приставом державної варти, що свідчило про його «безпринципність і готовність служити будь-якій владі». Ухвалою реввійськтрибуналу 14-ї армії від 5 травня 1920 р. Граневського П.П. звільнено з-під варти у зв'язку із тим, що «здійснений ним злочин підпадає під дію Декрету ВУЦВК «Про амністію до Дня святкування 1-го Травня»». Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 24 вересня 1996 р. Граневського П.П. реабілітовано.
15.06.1920 р.	28875-ФП. 1920 р.	Дело по обвинению Солобаева Анисима Корнеевича	Солобаєва Онисія Корнійовича, жителя повітового м. Літин Подільської губ., засуджено ухвалою реввійськтрибуналу 14-ї армії при 8-й Червоній козацькій дивізії до розстрілу. Його обвинувачено як такого, що попри службу старшим міліціонером, волосним головою та начальником дільничної міліції, підтримував стосунки (листувався) з петлю-

1	2	3	4
			рівським отаманом Я. Шепелем. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 31 жовтня 1996 р. Солобаєва О.К. реабілітовано.
02.07.1920 р.	27996–ФП. 1920 р.	Дело по обвинению Вельского Франца Иосифовича	Вельського Франка Йосиповича, жителя с. Юрківці Ямпільського повіту Подільської губ., поляка, засуджено ухвалою реввійськтрибуналу 14-ї армії при 60-й стрілецькій дивізії до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили у звеличванні польського війська та сприянні йому в травні 1920 р. у знищенні артилерійського підрозділу Червоної армії. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 15 липня 1993 р. Вельсько-го Ф.Й. реабілітовано.
04.07.1920 р.	28864-ФП. 1920 р.	Дело по обвинению Гамкова Степана Денисовича	Гамкова Степана Денисовича, жителя с. Чернятинська Слобідка, Межирівської волості Літинського повіту, засуджено ухвалою реввійськтрибуналу 14-ї армії при 8-й Червоній козацькій дивізії до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили в тому, що 1918 р. служив вартовим гетьманської державної варти, 1919 р. – рядовим Армії УНР, а надалі ухилився від мобілізації до лав Червоної армії. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 24 вересня 1996 р. Гамкова С.Д. реабілітовано.
16.10.1920 р.	29176-ФП. 1920 р.	Дело по обвинению Волощука Г.А.	Волощука Григорія Олексійовича, жителя м. Могилів-Подільський Подільської губ., засуджено до розстрілу ухвалою колегії виїзної сесії реввійськтрибуналу при 41-й дивізії Червоної армії. Його обвинуватили як учасника антибільшовицького збройного повстання, що відбулося в Могилів-Подільському у червні–липні 1919 р. Вирок виконано того ж дня. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 25 січня 1999 р. Волощука Г.О. реабілітовано.
		Дело по обвинению	За справою проходить житель с. Мурафа Ямпільського повіту Тарасовський Петро Федорович, на час арешту – виконувач обов'язків начальника

1	2	3	4
18.10.1920 р.	28911-ФП. 1920 р.	Тарасовского Петра Федоровича	місцевої міліції. За вироком реввійськтрибуналу 14-ї Армії при штабі у м. Первомайськ (повітовий центр Одеської губ.) його засуджено до розстрілу як «денікінського й петлюрівського карателя». Смертний вирок виконано 20 жовтня 1920 р. Згідно зі слідчими матеріалами Тарасовський П.Ф. восени 1919 р. за місцем проживання вступив до денікінського карального загону під командуванням поручика Сахарова і брав участь у репресіях стосовно єврейського населення Ямпільського повіту. Навесні 1920 р. за влади УНР обвинувачуваний служив у Ямпільській повітовій міліції і викривав місцевих жителів, які співпрацювали з більшовиками. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 22 листопада 1996 р. Тарасовського П.Ф. реабілітовано. До справи долучено особисті документи й фотографії фігуранта.
05.04.1921 р.	27998-ФП. 1921 р.	Дело по обвинению Петруня Иллариона Моисеевича	Петруня Іларіона Мусійовича, жителя м. Ладижин Гайсинського повіту Подільської губ., ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді 9-ї Кубанської армії Кавказького фронту засуджено до розстрілу. Його обвинуватили в тому, що після служби 1919 р. у денікінській армії ухилився від реєстрації в органах влади як білий офіцер, а під час перебування у містах Краснодар та Армавір видавав себе за кандидата у члени РКП(б). Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 15 липня 1993 р. Петруня І.М. реабілітовано. У справі зберігається фотографія фігуранта.
06.06.1921 р.	12486-ФП. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Бугова И.Ф. и др.	За справою проходять 7 жителів м. Ямполья Подільської губ. За вироком реввійськтрибуналу Подільської губ. Бугова Івана Федоровича та ще 4-х фігурантів засуджено до 5 років позбавлення волі із застосуванням громадсько-виправних робіт. Їх обвинуватили як учасників антибільшовицького повстання, що відбулося 4 лютого 1921 р. у Ямполі та навколишніх селах. Водночас до репресованих застосовано амністію 5-го Всеукраїнського з'їзду рад і покарання визнано умовним, у зв'язку

1	2	3	4
			зі «щиросердним визнанням» ними провини. Зелінського Віктора Григоровича від покарання звільнено за недоведеністю провини, а слідчу справу стосовно Вінницького Семена Івановича припинено у зв'язку з його смертю під час перебування під вартою. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 31 травня, 3 липня та 15 серпня 1995 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано.
07.03.1922 р.	29267-ФП, тт. 1–2. 1922 р.	Следственное дело по обвинению Берлинского К.П. и др.	За справою проходять Берлінський Кирило Павлович та інші селяни Ямпільського повіту (загалом 28 осіб). Ухвала колегії Могилів-Подільської повітової НК 17-х фігурантів прирекла до розстрілу, 3-х – до 5 років і 2-х – до 3 років ув'язнення в концтаборі; 6-х осіб, котрі уникли арешту, оголошено поза законом і подано в розшук Усіх обвинуватили як таких, що впродовж 1921–1922 рр. готували збройний виступ на підтримку Армії УНР у разі її вторгнення із за кордону. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 21 вересня 2006 р. всі фігуранти справи реабілітовані.
16.05.1924 р.	29262-ФП. 1924 р.	Дело по обвинению Гальчевской Мари Аксентьевны	Гальчевську Марію Оксентівну, уродженку м-ка Лиса Гора (волосний центр) Єлисаветградського повіту Херсонської губ. засуджено ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР до 3 років ув'язнення в концтаборі. Її обвинуватили як дружину полковника Армії УНР Гальчевського Якова Васильовича (отамана Орла) – на той час командувача повстанськими загонами й організаціями Правобережжя. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 4 березня 2003 р. Гальчевську М.А. реабілітовано.
		Дело по обвинению	За справою проходять Лещук Федір Іларіонович, житель с.Триліси Бердичівського повіту Київської губ. і троє жителів Києва. Ухвалою Київського губсуду одного з киян засуджено до 5 років позбавлення волі без суворої ізоля-

1	2	3	4
18.04.1925 р.	28565-ФП. 1925 р.	Лещука Фёдора Илларионовича и др.	ції, другого – до 5 років позбавлення волі умовно з випробувальним терміном протягом 3 років, третього – до 1 року позбавлення волі умовно. Їх обвинувачено у намірах поновити 1924 р. діяльність «Всеукраїнського селянського повстанського комітету». Лещука Ф.І. було звільнено з-під варті за недоведеністю провини. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 9 серпня 1995 р. репресованих фігурантів справи реабілітовано.
09.06.1928 р.	29041-ФП. 1927-1928 рр.	Следственное дело по обвинению Щербанюка Ивана Григорьевича и др.	За справою проходять житель поселення Токарівського фарфорового заводу Волинської округи Матковський-Щербанюк Іван Григорович і його сестра Щербанюк Варвара Григорівна, жителька с. Новофастів Бердичівської округи. Щербанюка І.Г. заарештовано за обвинуваченням у перебуванні 1919 р. у петлюрівському повстанському загоні, очолюваному його батьком. Заарештований помер у в'язниці. Ухвалою надзвичайної сесії Бердичівського окружного суду Щербанюк В.Г. засуджено до 5 років позбавлення волі із суворою ізоляцією та подальшим виселенням на 5 років до Старобільської округи. Її обвинуватили у шпигунстві на користь Польщі. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 20 вересня 1997 р. Щербанюк В.Г. реабілітовано.
03.01.1929	28149-ФП. 1928	Дело по обвинению Стовпяка Михаила Демьяновича и др.	За справою проходять 7 жителів сіл Турбів та Сиваківці Вахнівського р-ну Вінницької округи. Стовпяка Михайла Дем'яновича ухвалою колегії ОДПУ СРСР прирекли до розстрілу, ще 5-х селян – до 3-10 років ув'язнення в концтаборі. Їх обвинуватили як таких, що у 1924-1925 рр. перебували в «контрреволюційній петлюрівській організації», брали участь у пограбуваннях кооперативів й окремих громадян з метою здобуття коштів для організації та особистих потреб. Одного підсудного з-під варті звільнено за недоведеністю провини. Згідно з висновком про-

1	2	3	4
			<p>куратури Вінницької обл. від 6 жовтня 1993 р. усіх репресованих реабілітовано. У справі зберігається 19 фотографій, вилучених у фігурантів.</p>
03.06.1929 р.	27747-ФП. 1929 р.	<p>Уголовное дело по обвинению Лавренчука Ивана, Братковского Кондрата и др.</p>	<p>За справою проходять 5 жителів с. Гопчиця Погребищенського р-ну Бердичівської округи. Ухвалою колегії ОДПУ СРСР Лавренчука Івана Авксентійовича і Скрипника Никифора Кириловича прирекли до розстрілу, а Братковського Кіндрата Онисимовича, Москальчука Данила Антоновича та Храбана Степана Тимофійовича – до 10 років ув'язнення в концтаборі. Тією ж постановою смертний вирок засудженим замінено на 10 років ув'язнення у концтаборі. Усіх обвинуватили в тому, що впродовж 1920–1924 рр. брали активну участь в антибільшовицькому повстанському русі як повстанці або поплічники петлюрівського диверсійного загону отамана Трейка, а після амністування не розірвали стосунків з отаманом, проводили «контрреволюційну агітацію петлюрівського характеру». Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 25 січня 1993 р. фігурантів справи реабілітовано. У справі зберігаються процесуальні фотографії репресованих.</p>
23.07.1929 р.	28866-ФП. 1929 р.	<p>Дело по обвинению Гаевского Николая Степановича</p>	<p>Гаєвського Миколу Степановича, жителя м. Жмеринка Вінницької округи, засуджено надзвичайною сесією окружного суду до розстрілу та конфіскації особистого майна. Його обвинуватили як такого, що 1919 р. служив у контррозвідці та «Юнацькій школі» Армії УНР, а 1928 р. сприяв близькому родичу уникнути переслідування органів ДПУ. Згідно з висновком прокуратури Вінницької обл. від 24 вересня 1996 р. Гаєвського М.П. реабілітовано.</p>
18.03.1933 р.	1598-ФП.	<p>Дело по обвинению</p>	<p>Жительку с. Мовчани Станіславчицького р-ну Вінницької обл. Нагороднюк Лідію Іванівну, арештовано облвідділом ДПУ УСРР у березні 1933 р. у ході «зачищення прикордонної смуги» за обвинуваченням у листуванні й таємних зустрічах із рідним братом-емігрантом Бартощуком Родіоном</p>

1	2	3	4
1933 р.		Нагороднюк Лидии Ивановны	Івановичем. Згідно зі слідчими матеріалами останній був хорунжим Армії УНР та повстанцем загону отамана Я. Гальчевського, потім емігрував до Польщі, але час від часу нелегально відвідував родичів. За обвинувальним висновком обласного відділу ДПУ УРСР Нагороднюк Л.І. підлягала засланню на Північ на 3 роки. Але відповідного рішення особливої наради при колегії ОДПУ СРСР у справі немає. Натомість на обвинувальному висновку помічено: «Ордер освободж. № 6064 от 27.04.33 г.». 30 листопада 1999 р. прокуратура Вінницької обл. ухвалила припинити провадження справи стосовно Нагороднюк Л.І. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.

3. Архівний підрозділ Управління СБ України у Дніпропетровській області

Виконавці: Дмитро Тельний (2012–2013), Наталія Башмакова (2014)
Відповідальні: Тетяна Нечай (2012–2013), Дмитро Тельний (2013–2014),
 Наталія Башмакова (2014)

1	2	3	4
03.03.1919 р.	П-27549. 1919 р.	Дело по обвинению Малинки А.Ф.	Малинку Олексія Фроловича, жителя Катеринослава, ухвалою слідчої колегії Катеринославської ГНК прирекли до розстрілу заочно й оголошено поза законом у зв'язку із завчасною втечею з місця проживання. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний за Гетьманату обіймав посаду помічника Катеринославського повітового старости, накладав на селян примусові побори у вигляді контрибуції й організовував каральні акції стосовно учасників повстанського руху. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 27 лютого 1999 р. Малинку О.Ф. реабілітовано.

1	2	3	4
21.03.1919 р.	П-27547. 1919 р.	Дело по обвинению Лагутчева Г.Г.	Лагутчева Георгія Григоровича, жителя Катеринослава, ухвалою слідчої колегії Катеринославської ГНК прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у викритті за влади Директорії УНР більшовиків і радянських активістів, які залишилися проживати в місті. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 22 лютого 1999 р. Лагутчева Г.Г. реабілітовано.
14.04.1919 р.	П-27548. 1919 р.	Дело по обвинению Герасимова А.Г.	Герасимова Олександра Петровича, жителя м. Верхньодніпровськ, ухвалою слідчої колегії Катеринославської ГНК прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як такого, що за Гетьманату служив у Веселотернівській (с. Веселі Терни) державній варті та брав участь у переслідуванні місцевих комуністів і членів їх родин. Згідно висновку прокуратури Дніпропетровської обл. від 22 лютого 1999 р. Герасимова О.П. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема його посвідчення від 15 серпня 1918 р. як старшого вартового 6-ї ділянки державної варти Веселотернівської волості Верхньодніпровського р-ну, а також атестат від 1 грудня 1917 р. про проходження тримісячного курсу навчань, виданий Верхньодніпровським повітовим військовим начальником рядовому Герасимову.
17.12.1920 р.	П-27366. 1920 р.	Дело по обвинению Гаврилова В.П.	Гаврилова Віктора Петровича, уродженця Харкова, ухвалою ОВ 1-ї Кінної армії прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами, фігурант справи добровільно вступив до лав махновської армії під час її перебування в антиврангелівській коаліції з більшовиками і півтора місяці служив «писарем у канцелярії 3-ї роти». Під арешт обвинувачуваний потрапив після ліквідації врангелівського фронту й оголошення недавніх союзників-махновців поза законом. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 26 серпня 1997 р. Гаврилова В.П. реабілітовано.

1	2	3	4
25.03.1921 р.	П-27583. 1921 р.	Дело на Бугайкова Я.П.	Бугайкова Якова Петровича, жителя с. Волоське Катеринославського повіту Катеринославської губ., ухвалою трійки Катеринославської ГНК прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як повстанця загону отамана Брови, у складі якого протягом 1918–1920 рр. брав участь у боях з частинами Червоної армії, а також у вбивствах та пограбуваннях населення Катеринославській губернії. За висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 30 червня 1999 р. Бугайкова Я.П. реабілітовано.
24.04.1929 р.	П-17225. 1929 р.	Дело на Бігму П.М.	Бігму Петра Михайловича, жителя с. Дерезоватівка Новомосковського р-ну Дніпропетровської округи, засуджено окружним судом до 3 років позбавлення волі. Його обвинуватили як такого, що 1918 р. служив в Армії УНР, 1919 р. викривав денікінським військам пов'язаних з більшовицьким підпіллям односельчан, а останніми роками саботував колективізацію, хлібозаготівлю та інші заходи радянської влади на селі. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 12 жовтня 1998 р. Бігму П.М. реабілітовано.
17.12.1930 р.	П-26367. 1930 р.	Дело на Лисняка М.Є.	Лісняка Макара Євдокимовича, жителя с. Хуторське Петриківського р-ну, засуджено районним нарсудом до 4 років ув'язнення в концборі. Його обвинуватили у проведенні восени 1930 р. серед односельчан агітації проти заходів радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами, 1918 р. фігурант справи служив у гетьманській державній варті Катеринослава. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 22 березня 1995 р. Лісняка М.Є. реабілітовано.
13.01.1931 р.	П-16762. 1931 р.	Дело на Литвина К.Г.	Литвина Клима Гордійовича, жителя с. Раздори Синельниківського р-ну, засуджено районним народним судом до 4 років позбавлення волі. Його обвинуватили як такого, що влітку 1930 р. проводив серед односельчан «контрреволюційну» агітацію, спрямовану проти колективізації, хлібозаготівлі та інших заходів радянської влади

1	2	3	4
			на селі. У матеріалах слідства згадано також про стосунки фігуранта справи 1919 р. з Кирилом Тенетою – командиром карального загону денікінського кінного корпусу генерала А. Шкуро. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 10 липня 1998 р. Литвина К.Г. реабілітовано.
01.02.1931 р.	П-26396. 1931 р.	Дело на Шевченко В.И., Куницкого М.Д.	Шевченка Василя Івановича та Куницького Максима Даниловича, жителів с. Терноватка Божедарівського р-ну, засуджено Павлоградським районним нарсудом до 4 років ув'язнення в концтаборі. Їх обвинуватили у проведенні восени 1930 р. серед односельчан «контрреволюційної» агітації, спрямованої проти хлібозаготівлі та колективізації. Згідно зі слідчими матеріалами фігуранти справи під час громадянської війни підтримували стосунки з колишнім поміщиком Цибульським і його синами (білими офіцерами) й переховували останніх у власних будинках. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 22 травня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
12.02.1931 р.	П-26386. 1931 р.	Дело на Панченко М.В.	Панченка Мойсея Васильовича, жителя с. Павлоградські хутори Павлоградського р-ну, засуджено районним народним судом до 5 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР. Його обвинуватили як такого, що навесні 1930 р. проводив серед односельчан «контрреволюційну» агітацію, спрямовану проти заходів радянської влади на селі. Враховано також його приналежність 1918 р. до сільського осередку прогетьманського Союзу хліборобів-власників. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 26 травня 1995 р. Панченка М.В. реабілітовано.
		Дело на	Вовка Олексія Спиридоновича, жителя с. Дрони Царичанського р-ну, засуджено районним нарсудом до 5 років позбавлення волі. Його обвинуватили у «контрреволюційній» агітації, спря-

1	2	3	4
21.03.1931 р.	П-16799. 1931 р.	Вовка А.С.	мованій проти колективізації, хлібозаготівлі та інших заходів радянської влади на селі. Згідно з матеріалами слідства у 1920–1921 рр. Вовк А.С. перебував у повстанському загоні отамана А. Левченка, навесні 1921 р. брав участь у вбивстві односельчан – голови комнезаму та членів його родини. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 28 липня 1998 р. Вовка О.С. реабілітовано.
05.04.1931 р.	П-16600. 1931 р.	Дело на Боженко П.И.	Боженка Петра Івановича, жителя Бородаєвських хуторів Верхньодніпровського р-ну, засуджено Дніпропетровським міжрайонним судом до 10 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили у проведенні серед односельчан навесні 1931 р. «контрреволюційної» агітації, спрямованої проти колективізації, хлібозаготівлі та інших заходів радянської влади на селі, а також у перебуванні 1918 р. у повстанському формуванні отамана Н. Григор'єва. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 23 липня 1998 р. Боженка П.І. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема повістку від Катеринославського губернатора, що надійшла йому як виборцю Верхньодніпровського повіту. 6 лютого 1907 р. він мав прибути до Катеринославської губернської земської управи для участі у виборах 9-ти членів Державної Думи по Катеринославській губернії.
27.05.1931р.	П-16597. 1931 р.	Дело на Бовкуна К.Ф.	Бовкуна Карпа Федоровича, жителя с. Мар'ївка Божедарівського р-ну, засуджено районним народним судом до 5 років позбавлення волі. Його обвинуватили у послідовному ворожому ставленні до радянської влади і проведенні антиколгоспної агітації. Згідно зі слідчими матеріалами 1918 р. Бовкун К.Ф. видавав австро-угорським окупаційним військам червоних партизанів та більшовицьких активістів. Стосовно 25-ти викритих ним односельчан було застосовано тілесні покарання. 1919 р. обвинувачуваний підтримував стосунки з

1	2	3	4
			місцевою «куркульською бандою Глухого-Третьяка» денікінської орієнтації, в якій перебував його син Кирило. Упродовж 1923–1924 рр. фігурант справи обіймав посаду церковного старости, а 1930 р. був розкуркулений. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 16 червня 1998 р. Бовкуна К.Ф. реабілітовано.
31.05.1931 р.	П-26369. 1931 р.	Дело на Куля С.С.	Куля Степана Степановича, жителя с. Петриківка Петриківського р-ну, засуджено районним нарсудом до 6 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як такого, що навесні 1931 р. проводив серед односельчан «контрреволюційну» агітацію, спрямовану проти хлібозаготівлі, а 1919 р. перебував у повстанському формуванні отамана Н. Григор'єва. Згідно з висновком прокуратури Дніпропетровської обл. від 22 березня 1995 р. Куля С.С. реабілітовано.
19.02.1932 р.	П-26321. 1931–1932 р.	Дело на Борцова И.Г.	Борцова Івана Григоровича, жителя м. Кам'янське, засуджено виїзною сесією Дніпропетровського міжрайонного суду до 10 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили як такого, що 1918 р. перебував у повстанському формуванні отамана Н. Григор'єва, у складі якого брав участь «у пограбуваннях населення, вбивствах радянських активістів та співчуваючих їм»; 1919 р. співпрацював з денікінською контррозвідкою. Згідно з постановою президії Дніпропетровського обл. суду від 22 червня 1994 р. Борцова І.Г. реабілітовано.
18.04.1932 р.	П-24251. 1932 р.	Дело на Почту И.Р.	Почту Івана Романовича, голову колгоспу с. Широке Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл., засуджено Дніпропетровським обласним судом до 10 років позбавлення волі. Його обвинуватили як такого, що проводив шкідницьку роботу, спрямовану на дискредитацію заходів радянської влади на селі, зрив посівної кампанії та виконання плану хлібозаготівлі. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи впродовж 1918–1919 рр. служив в Армії УНР, а 1920–1921 рр. очолював органі-

1	2	3	4
			зований з односельчан повстанський загін. Згідно з постановою пленуму Верховного суду УРСР від 11 травня 1990 р. Почту І.Р. реабілітовано.
02.02.1935 р.	П-24307. 1935 р.	Дело на Бондарева И.И.	Уродженець с. Гатище Вовчанської волості Вовчанського повіту Харківської губ. Бондарев Іван Ілліч на час арешту проживав у Дніпропетровську. Дніпропетровським облсудом його засуджено до 7 років ув'язнення у ВТТ як «последовного ворога радянської влади». Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за Гетьманату служив вартовим Вовчанської волосної державної варті, а потім перейшов на службу до Вовчанської кінної сотні Армії УНР у чині вахмістра. Під час денікінської окупації України вступив до лав Добровольчої армії і брав участь у боях з частинами Червоної армії, а 1934 р. проводив антирадянську агітацію серед службовців Дніпропетровського міського земельного відділу. Згідно з постановою пленуму Верховного суду УРСР від 11 травня 1990 р. Бондарева І.І. реабілітовано.
20.01.1939 р.	П-24187. 1938-1939 рр.	Дело на Ковтуна Є.Ф.	Ковтуна Юхима Пилиповича, жителя Дніпропетровська, засуджено лінійним судом Сталінської залізниці до 4 років позбавлення волі. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної агітації, спрямованої на дискредитацію заходів партії та уряду, Сталінської Конституції та виборів до Верховної Ради СРСР». Згідно зі слідчими матеріалами після повалення Гетьманату і встановлення влади Директорії УНР фігурант справи з 1 грудня 1918 р. по 20 лютого 1919 р. служив дільничним комісаром станції Нікополь. Згідно з постановою пленуму Верховного суду УРСР від 19 квітня 1990 р. Ковтуна Ю.П. реабілітовано.
		Дело на	Малаця Арсентія Павловича, жителя с. Олексіївка Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл., засуджено Дніпропетровським облсудом до 5 років позбавлення волі. Його обвинуватили у проведенні протягом 1938 р. антирадянської

1	2	3	4
27.04.1939 р.	П-18894. 1939 р.	Малаця А.П.	агітації серед односельчан-колгоспників, поширенні провокаційних чуток про майбутню війну. В обвинувальному висновку зазначено також те, що 1919 р. фігурант справи служив у «петлюрівській варті» і брав участь у місцевому «куркульському» збройному повстанні. Згідно з постановою Верховного суду УРСР від 10 липня 1967 р. справу стосовно Малаця А.П. припинено за відсутністю складу злочину.
22.08.1941 р.	П-24281. 1941 р.	Дело на Паньківа Ф.С.	Уродженець містечка Печеніжин (Австро-Угорщина, нині Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.) Паньків Франц Степанович на час арешту проживав у Дніпропетровську. Військовим трибуналом військ НКВС Дніпропетровської обл. його засуджено до розстрілу як члена організації ОУН у 19-му будівельному тресті м. Нижньодніпровськ. Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1914–1916 рр. служив фельдфебелем в українському полку Січових стрільців австро-угорської армії, а протягом 1919–1920 рр. – санітаром при польовому госпіталі Армії УНР. Згідно з постановою президії Дніпропетровського облсуду від 22 серпня 1990 р. Паньківа Ф.С. реабілітовано.

4. Архівний підрозділ Управління СБ України у Донецькій області

Виконавці: Наталія Дрогобецька (2012–2013)

Відповідальна: Інна Мартиненко

1	2	3	4
20.05.1920 р.	5831-пф. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Хотяна Г.Л.	Хотяна Григорія Львовича, уродженця с. Яновщиці Волковизького повіту Гродненської губ., ухвалою ОВ ВНК при Реввійськраді 9-ї Кубанської армії Кавказького фронту прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як такого, що у 1917–1918 рр. служив у військах Центральної Ради і гетьмана П. Скоропадського. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 31 січня 1997 р. Хотяна Г.Л. реабілітовано.

1	2	3	4
08.07.1920 р.	37595-пф. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Цыпляева П. Г.	Ципляева Петра Георгійовича, уродженця станиці Каменської Белокалитвенської волості Донецької губ. (так у справі), ухвалою колегії Донецької ГНК прирекли до 5 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як такого, що служив «молодшим урядником» у військових частинах Білої армії. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 15 серпня 1995 р. Ципляева П.Г. реабілітовано.
05.02.1921 р.	5825-пф. 1920–1921 рр.	Следственное дело по обвинению Ермоловича Г.И.	Єрмоловича Георгія Івановича, жителя м. Іррєнь Новомосковського повіту Катеринославської губ., арештовано за обвинуваченням у службі у Добровольчої армії. Згідно з постановою військового слідчого відділу реввійськтрибуналу 13-ї армії при 7-й кавалерійській дивізії Південно-Західного фронту матеріали слідства направлено на розгляд колегії зазначеного реввійськтрибуналу, вироку якої у справі немає. Згідно з інформаційною довідкою МВС України Єрмоловича Г.І. постановою ВНК від 5 лютого 1921 р. прирекли до 5 років позбавлення волі. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 18 листопада 1996 р. Єрмоловича Г.І. реабілітовано.
16.02.1921 р. р.	5833-пф. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Безсмертного С.С.	Безсмертного Самуїла Семеновича, жителя с. Мангуш Маріупольського повіту Катеринославської губ. (нині Першотравневого р-ну Донецької обл.), ухвалою надзвичайної трійки ОВ ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів прирекли до 2 років заслання на Донбас. Його обвинуватили у службі в білогвардійському каральному загоні. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 12 лютого 1997 р. Безсмертного С.С. реабілітовано. У справі зберігається фотографія заарештованого.
		Следственное дело по	Куніцина Анатолія Павловича, уродженця м. Богодухів Харківської губ., ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 8 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинува-

1	2	3	4
08.02.1930 р.	30295-пф. 1930 р.	обвиненню Куниціна А.П.	тили як колишнього полковника Білої армії, що групував на території Маріупольської округи «реакційний куркульський елемент», займався антирадянською агітацією. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 10 серпня 1989 р. Куниціна А.П. реабілітовано. У справі зберігається послужний список Куниціна А.П., складений у січні 1918 р.
08.02.1930 р. р.	30237-пф 1930 р.	Следственное дело по обвинению Монмаря И.Я.	Монмаря Іллю Яковича, жителя с. Ялта Мангушського р-ну Маріупольської округи, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як колишнього командира врангелівського карально-вогневого загону, що 1920 р. упокорював пробільшовицьки налаштоване населення Приазов'я. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 28 грудня 1989 р. Монмаря І.Я. реабілітовано.
15.02.1930 р.	30289-пф. 1930 р.	Следственное дело по обвинению Великанда Г.Т.	Великанда Григорія Тимофійовича, жителя с. Покровське Артемівської округи, ухвалою особливої наради при ДПУ УСРР прирекли до 3 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як колишнього члена УПСР, націоналістичного товариства «Просвіта», військовослужбовця Армії УНР, який агітував односельчан проти заходів радянської влади на селі. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 12 січня 1990 р. Великанда Г.Т. реабілітовано. У справі зберігається процесуальна фотографія фігуранта.
17.02.1930 р.	30272-пф. 1930 р.	Следственное дело по обвинению Шеверева Х.М.	Шеверева Христофора Митрофановича, жителя х. Обрив Будьоннівського (нині Новоазовського) р-ну Маріупольської округи, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної» агітації, а також у службі восени 1920 р. у врангелівському каральному загоні генерала М. Виноградова й переслідуванні повсталого населення Маріупольського повіту. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 1 грудня 1989 р. Шеверева Х.М. реабілітовано.

1	2	3	4
11.03.1930 р.	30300-пф. 1930 р.	Следственное дело по обвинению Науменко М.Я.	Науменка Михайла Яковича, жителя м. Охтирка Харківської округи, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у тому, що 1919 р. служив у «Вовчій сотні» кінного корпусу генерала А. Шкуро Добровольчої армії, а надалі проводив антирадянську агітацію. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 30 вересня 1989 р. Науменка М.Я. реабілітовано.
18.06.1931 р.	30492-пф. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Перепелицы И.И.	Перепелицю Івана Івановича, жителя с. Гола Долина Слов'янського р-ну, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як колишнього командира карального загону Дроздовської дивізії Добровольчої армії, який проводив агітацію проти заходів радянської влади на селі. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 11 серпня 1989 р. Перепелицю І.І. реабілітовано. У справі зберігаються процесуальні фотографії фігуранта.
19.07.1931 р.	30269-пф. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Кобылякова А.Д.	Кобылякова Олексія Дмитровича, жителя с. Кобыляківка Путилівського р-ну (так у справі, ймовірно х. Кобыляків Путивльського р-ну), ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як колишнього офіцера гетьманської, петлюрівської та Білої армій, який проводив агітацію проти заходів радянської влади на селі. Згідно висновку прокуратури Донецької обл. від 12 жовтня 1989 р. Кобылякова О.Д. реабілітовано.
08.09.1931 р.	30384-пф. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Жданова Я.М.	Жданова Якова Михайловича, жителя м. Артемівськ (нині м. Бахмут), ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили як колишнього офіцера білогвардійської контррозвідки та члена «контрреволюційної військової офіцерської організації», що прагнула повалення радянської влади шляхом збройного повстання. Згідно з висновком прокуратури

1	2	3	4
			Донецької обл. від 7 грудня 1989 р. Ждано-ва Я.М. реабілітовано.
28.12.1934 р.	29574-пф. 1934 р.	Следственное дело по обвинению Крушельницкого И.И.	Крушельницького Йосипа Івановича, уродженця с. Коцюбинці Гусятинського повіту (Галичина), ухвалою особливої наради при НКВС СРСР прирекли до 10 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили як колишнього офіцера Української галицької армії й активного учасника збройної боротьби проти радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи був арештований 1921 р. і 1933 р. Спочатку його обвинуватили у приналежності до «Уманського галицького повстанкомуну» й підтриманні зв'язків із «закордонною ОУН-УВО та її лідером Є. Ковчальцем», удруге – за ст.54-11 КК УРСР (особиста контрреволюційна діяльність або приналежність до контрреволюційної організації). Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 1 березня 1990 р. Крушельницького Й.І. реабілітовано.
21.06.1935 р. р.	30136-пф. 1935 р.	Следственное дело по обвинению Погорелова Г.Р.	Погорелова Григорія Родіоновича, жителя с. Стародубівка Володарського р-ну Донецької обл., ухвалою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до 5 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили як невинного ворога радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи в роки громадянської війни служив у денікінській, уєнерівській і махновській арміях. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 17 лютого 1990 р. Погорелова Г.Р. реабілітовано.
03.10.1935 р.	31754-пф. 1935 р.	Следственное дело по обвинению Штейна В.А.	Штейна Володимира Андрійовича, жителя с. Рижове (німецька колонія) Барвенківського р-ну Харківської обл., ухвалою спецколегії Донецького облсуду засудили до 10 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили в організації місцевого загону самооборони, службі у Добровольчій армії, він брав участь в арештах червоних партизанів. Згідно з висновком прокуратури

1	2	3	4
			Донецької обл. від 9 липня 1990 р. Штейна В.А. реабілітовано.
25.08.1937 р. р.	26289-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Иванова Ф.Ф.	Іванова Федора Пилиповича, уродженця с. Руське Куйбишевського р-ну Ростовської обл., ухвалою трійки УНКВС по Донецькій області прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього денікінця, що й надалі продовжував «антирадянську контрреволюційну діяльність». Згідно зі слідчими матеріалами унтер-офіцер Іванов служив у Самурському полку Добровольчої армії генерала В. Май-Маєвського і навесні–влітку 1919 р. брав участь у численних оборонних і наступальних боях з частинами Червоної армії на Донбасі. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 30 листопада 1989 р. Іванова Ф.П. реабілітовано.
20.10.1937р.	21129-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Лепетченко И.С.	Уродженець с. Гуляйполе (на той час було волосним центром Олександрівського повіту Катеринославської губ., із 1938 р. – місто, райцентр. – <i>Упоряд.</i>) Лепетченко Іван Савелійович на час арешту проживав у м. Маріуполь Донецької обл. та працював помічником завідувача продовольчого магазину. Ухвалою трійки УНКВС по Донецькій обл. його прирекли до розстрілу: обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Матеріалами слідства встановлено, що під час громадянської війни обвинувачуваний був особистим охоронцем та ад'ютантом Н. Махна. Постановою президії Донецького облсуду від 30 грудня 1971 р. Лепетченка І.С. реабілітовано.
25.10.1937 р.	15956-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Левичева Я.И.	Левичева Якова Івановича, жителя с. Будьонівка Новоазовського р-ну Донецької обл., постановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього козачого сотника Добровольчої армії, що проводив антирадянську агітацію. Згідно з постановою президії Донецького облсуду від 5 червня 1963 р. Левичева Я.І. реабілітовано.

1	2	3	4
27.10.1937 р.	26268-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Семенюка П.А.	Семенюка Петра Андрійовича, уродженця с. П'ядика Коломийського р-ну (нині Івано-Франківська обл.), постановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього петлюрівця, а на час арешту – члена «української контрреволюційної націоналістичної повстанської організації» (працював учителем української мови). У матеріалах слідства згадується факт його засудження 1921 р. до 5 років ув'язнення у концтаборі за обвинуваченням у приналежності до «контрреволюційної націоналістичної організації». Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 1 вересня 1989 р. Семенюка П.А. реабілітовано.
13.11.1937 р.	25823-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Лукашова Г.С.	Лукашова Гаврила Степановича, уродженця с. Давидівка Якимівського р-ну Дніпропетровської (нині Запорізької) обл., постановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у службі у 1919 р. у кінному корпусі генерала А. Шкуро Добровольчої армії, він брав участь у боротьбі з червоними партизанами, проводив «контрреволюційну» агітацію проти заходів партії та уряду. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 16 листопада 1989 р. Лукашова Г.С. реабілітовано.
09.12.1937 р.	27787-пф. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Химерика В.Ф.	Химерика Василя Феодосійовича, уродженця с. Польове Дашівського р-ну Вінницької обл., постановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як «активного члена контрреволюційної повстанської організації». Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи був членом УПСР і підтримував особисті стосунки із С. Петлюрою, потрапив під арешт 1930 р. за участь в «есерівському повстанському підпіллі». Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 28 липня 1989 р. Химерика В.Ф. реабілітовано.
		Следственное дело по	Клубенка Василя Івановича, уродженця с. Худоліївка Оболонського р-ну Полтавської обл., пос-

1	2	3	4
26.12.1937 р.	21702-пф. 1937 р.	обвиненню Клубенко В.И.	тановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у службі 1918 р. у війську П. Скоропадського та подальшій приналежності до «контрреволюційної повстанської організації» (на час арешту працював учителем української мови та літератури). Смертний вирок виконано 5 березня 1938 р. Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 15 травня 1989 р. Клубенка В.І. реабілітовано.
15.01.1938 р.	22931-пф. 1937–1938 рр.	Следственное дело по обвинению Арабаджи М.Ф.	Арабаджи Михайла Федоровича, жителя Мариуполя, ухвалою особливої наради при НКВС СРСР прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього врангелівського офіцера, а на час арешту – члена «контрреволюційної грецької націоналістичної повстанської організації». Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 31 травня 1989 р. Арабаджи М.Ф. реабілітовано.
09.05.1938	22942-пф. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Браги С.В.	Брагу Сидора Васильовича, жителя с. Залізне Дзержинського р-ну Донецької обл. постановою трійки УНКВС по Донецькій обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього денікінського унтер-офіцера, учасника численних боїв проти частин Червоної армії, а надалі – члена «білогвардійської контрреволюційної повстанської організації». Згідно з висновком прокуратури Донецької обл. від 22 червня 1989 р. Брагу С.В. реабілітовано.
28.08.1938 р.	27084-пф. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Филенко Ф.А.	Філенка Федора Олексійовича, уродженця с. Покровське Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл., постановою трійки УНКВС по Сталінській області прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього офіцера Білої армії та політбандита-махновця, а на час арешту – члена «контрреволюційної організації». Згідно з висновком прокуратури Донецької області від 30 вересня 1989 р. Філенка Ф.О. реабілітовано. У справі зберігається процесуальна фотографія фігуранта.

1	2	3	4
03.09.1938 р.	6514-пф. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Сыча Д.И.	Уродженець с. Боромля Охтирського повіту Харківської губ. (нині Тростянецького р-ну Сумської обл.) Сич Дмитро Іванович на час арешту проживав у м. Сталіно (нині м. Донецьк). Ухвалою трійки УНКВС по Сталінській обл. його прирекли до розстрілу: обвинуватили як невинного меншовика й есера, члена викритої «антирадянської есерівської організації». Згідно з постановою президії Сталінського облсуду від 18 червня 1954 р. Сича Д.І. реабілітовано. У справі зберігається процесуальна фотографія фігуранта.
03.09.1938	9412-пф. 1938	Следственное дело по обвинению Зареченского В.В.	Зареченського Василя Васильовича, жителя с. Будьонівка Новоазовського р-ну Сталінської обл., постановою трійки УНКВС по Сталінській обл. прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як «члена білогвардійської контрреволюційної повстанської організації». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1919 р. командував кавалерійським ескадромом і полком махновської Революційної повстанської армії України. Ухвалою президії Сталінського облсуду від 21 травня 1959 р. Зареченського В.В. реабілітовано. У справі зберігається процесуальна фотографія фігуранта.

5. Архівний підрозділ Управління СБ України у Житомирській області

Виконавці: Тетяна Луценко, Олена Оніщук

Відповідальна: Олена Оніщук

1	2	3	4
15.03.1919 р.	6286-П. 1919 р.	Дело по обвинению Ясинского Н.М.	Ясинського Миколу Мартиновича, жителя Житомира, арештовано 15 березня 1919 р. Волинською ГНК за обвинуваченням у службі сотником Черняхівського полку Армії УНР. Протоколи допиту, обвинувальний висновок і вирок, відомості про подальшу долю арештованого у справі відсутні. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 5 жовтня 2001 р. Ясинського М.М. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою арешту фігуранта справи.

1	2	3	4
14.06.1919 р.	15046-П. 1919 р.	Дело на жителей с. Широкая Гребля Литинского уезда Подольской губ.	За справою проходять 8 жителів сусідніх сіл Голодьки та Широка Гребля Літинського повіту Подільської губ. Їх арештовано 11–12 червня 1919 р. за підозрою в активній участі в повстанському русі, очолюваному отаманом Я. Шепелем. 14 червня 1919 р. слідчий секретного відділу Бердичівської повітової НК І. Забезжанський запропонував Балицького Івана Даниловича, Балицького Михайла Даниловича, Сушка Лук'яна Микитовича й Сушка Филимона Микитовича розстріляти як «відвертих контрреволюціонерів»; Колесника Филимона Самійловича за «поширення погромної агітації» на один рік ув'язнити до тюрми із залученням до важкої примусової праці; решту затриманих з-під варті звільнити за недоведеністю провини. У службовому листуванні є посилання на рішення колегії Бердичівської повітової НК щодо річного терміну ув'язнення Колесника Ф.С., але відповідної постанови карального органу стосовно нього й інших репресованих у справі немає. Її впорядковано за датою підготовки вищезазначеної постанови слідчого. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 25 грудня 2001 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано. У справі зберігаються вилучені у фігурантів особисті документи й фотографії, зокрема завірене підписом отамана Я. Шепеля посвідчення невказаному «козаку немущтрової сотні Літинського пішого куреня» на тритижневу зимову відпустку до с. Широка Гребля Хмільницької волості. Очевидно, документ належав комусь із братів Балицьких чи Сушків – жителів зазначеного села.
05.08.1919 р.	6133-П. 1919 р.	Дело по обвинению Вольваха С.А.	Вольваха Станіслава Олександровича, жителя с. Рудня-Шляхова Володарсько-Волинського повіту Волинської губ., арештовано за обвинуваченням у приналежності до повстанського загону унерівського отамана Соколовського. Обвинувального висновку й виroku, а також відомостей про подальшу долю арештованого у справі немає.

1	2	3	4
			Згідно з постановою прокуратури Житомирської обл. від 21 серпня 1999 р. Вольваха С.О. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою арешту фігуранта справи.
09.08.1919 р.	6177-П. 1919 р.	Дело по обвинению Рыжковского В.Л.	Рижковського Володимира Львовича, жителя Житомира, арештовано Волинською ГНК як колишнього офіцера Армії УНР. Обвинувального висновку й вироку, а також відомостей про подальшу долю арештованого у справі немає. Згідно з постановою прокуратури Житомирської обл. від 12 травня 1999 р. Рижковського В.Л. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою арешту фігуранта справи.
13.10.1919 р.	10849-П. 1919 р.	Дело по обвинению Журавского Ш.З.	Журавського Шимона Зейликовича (відомостей про місце проживання немає) арештовано за обвинуваченням у зраді Батьківщині. За постановою ОВ ВНК при Реввійськраді 12-ї армії матеріали слідчої справи передано на розгляд до реввійськтрибуналу 12-ї армії при 44-й дивізії. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний служив при штабі розвідки 44-ї дивізії Червоної армії, але перейшов на бік Армії УНР; у період Гетьманату був таємним агентом державної варти на Сквирщині, брав участь в арештах революціонерів-підпільників та ревізії їхнього майна. Обвинувальний висновок, вирок, відомості про подальшу долю фігуранта у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою підготовки вищезазначеної постанови ОВ ВНК. Згідно постанови прокуратури Житомирської обл. від 4 лютого 2000 р. Журавського Ш.З. реабілітовано.
		Дело по обвинению	За справою проходять Бензя Петро Андрійович, Красовський Олександр Микитович та Неїло Федір Федорович – члени делегації уряду УНР на переговори у Москві, арештовані 25 грудня 1919 р. Волинською ГНК за підозрою в «контрреволюційній діяльності». 9 січня 1920 р. ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії

1	2	3	4
09.01.1920 р.	6000-П. 1919–1920 рр.	Красовского А.Н. и др.	ухвалив забезпечити повернення парламентарів до залишеного Директорією УНР м. Кам'янець-Подільського. На той час там перебували осередки українських партій соціалістів-революціонерів і соціал-демократів, представниками яких були затримані члени урядової делегації. Анотацію впорядковано за датою підготовки вищезазначеної постанови. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 5 липня 2002 р. Бензю П.А., Красовського О.М. й Неїла Ф.Ф. реабілітовано. У справі зберігаються вилучені у фігурантів документи: посвідчення від 4 грудня 1919 р., надане Наркоматом закордонних справ РСФРР групі дипломатів УНР щодо їх безперешкодного пересування марш-рутом Смоленськ–Орша–Жлобин–Житомир–Бердичів і далі через демаркаційну лінію; інші відповідні посвідчення для фігурантів справи від місцевих радянських органів військової влади; декларації уряду УНР і пропагандистські відозви Центрального українського повстанського комітету до робітників і селян України, а також солдат Добровольчої армії.
11.01.1920 р.	4920-П. 1920 р.	Дело по обвинению Красного П.А. и Солодара Г.Я.	За справою проходять житель м. Козятин Бердичівського повіту Красний Пінхос Абрамович та житель м. Бердичів Солодар Герша (Григорій) Янкельович. Їх арештовано як колишніх членів уряду УНР (міністра з єврейських справ і міністра з торгівельних питань відповідно). Згідно постанови ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії фігурантів справи з-під варти звільнено за відсутністю в їх діях складу злочину.
15.02.1920 р.	4926-П. 1920 р.	Дело на Мирошникова Ф.И., обвиненного за службу в деникинской контрразведке	Мірошникова Федора Івановича, колишнього полковника царської армії, арештовано за обвинуваченням у службі у контррозвідці Добровольчої армії. Ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії слідчу справу закрито, а її фігуранта звільнено з-під варти за недоведеністю провини.

1	2	3	4
07.04.1920 р.	5340-П. 1920 р.	<p>Дело Луговского Н.В., обвинённого в службе в Доброволь- ческой армии</p>	<p>Луговського Миколу Васильовича, жителя Бердичева, колишнього офіцера царської армії, арештовано 7 квітня 1920 р. за обвинуваченням у службі в Добровольчій армії та зраді радянській владі. Того ж дня за постановою ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії матеріали слідства передано на розгляд до ОВ ВНК Південно-Західного фронту. Обвинувальний висновок, вирок й інші відомості про подальшу долю фігуранта у справі відсутні. Згідно з постановою прокуратури Житомирської обл. від 29 травня 1995 р. Луговського М.В. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою підписання постанови про передачу матеріалів слідчої справи вищому каральному органу.</p>
17.10.1920 р.	5339-П. 1920 р.	<p>Дело по обвинению Барановского Антон в службе польской полиции</p>	<p>Барановського Антона Леонтійовича, жителя м. Баранівка Новоград-Волинського повіту Волинської губ., арештовано 23 вересня 1920 р. за обвинуваченням у службі в «польській поліції» і переслідуванні комуністів. Згідно із обвинувальним висновком ОВ ВНК при реввійськраді 1-ї Кінної армії фігурант справи підлягав розстрілу. Матеріали слідства передано на розгляд революційної трійки. Вирок, інші відомості про його подальшу долю у справі відсутні. Згідно з постановою прокуратури Житомирської обл. від 9 червня 1995 р. Барановського А.Л. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.</p>
27.01.1921 р.	30207-П 1921 р.	<p>Дело по обвинению Козловского К.П. и др.</p>	<p>За справою проходять троє жителів с. Махнівка Бердичівського повіту Київської губ. (нині Козятинського р-ну Вінницької обл.). Виїзною сесією Київського губревтрибуналу у Бердичіві Козловського Карла Петровича засуджено до розстрілу. Його обвинуватили в службі агентом польської комендатури, викритті радянських працівників та оголошено ворогом трудового народу. Вирок виконано 1 лютого 1921 р. Згід-</p>

1	2	3	4
			но з висновком слідчого реввійськтрибуналу 1-ї Кінної армії від 22 липня 1920 р. решту фігурантів звільнено з-під варти як осіб, до справи не причетних. За висновком прокуратури Житомирської обл. від 21 вересня 1994 р. Козловського К.П. реабілітовано.
24.05.1923 р.	16877-П. 1922–1923 рр.	Дело по обвинению целого ряда лиц Полонского р-на Шепетовского округа Остропольской волости в попытке контрреволюционного восстания против советской власти	За справою проходять 15 жителів сіл Велика Волиця, Мотовилівка, Мшанець, Ожарівка й Рогозна Остропільської волості Полонського повіту Волинської губ. Їх арештовано 15 листопада 1922 р. за обвинуваченням у «проведенні контрреволюційної агітації односельчан проти радянської влади й підготовці повстання». Постановою Волинського губвідділу ДПУ УСРР 5-х селян прирекли до адміністративного виселення за межі Волинської губ., а решту затриманих звільнено з-під варти за недоведеністю провини. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 25 травня 1999 р. фігурантів справи реабілітовано.
08.05.1925 р.	31015-П, тт. 1–3. 1923–1925 рр.	Дело по обвинению Доценка А.Ф. и др.	За справою проходять 109 жителів Бердичівської округи, заарештованих Київським губвідділом ДПУ УСРР за обвинуваченням у приналежності до «контрреволюційної повстанської організації «Гуляй-Воля», що під керівництвом отамана Кравченка-Пугача (унік арешту) готувала загальне збройне повстання з метою повалення в Україні радянської влади й відновлення УНР». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачувані вербували однодумців, поширювали антирадянські листівки, збирали й передавали керівництву УНР за кордоном інформацію про діяльність радянських установ і розташування військових частин Червоної армії. Водночас 26 липня старший слідчий Київського губсуду Байєр передав матеріали слідства Бердичівського окружного відділення до Київського губвідділу ДПУ УСРР із висновком про необ-

1	2	3	4
	08.05.1925 р. 31015-П, тт. 1–3. 1923–1925 рр.	Дело по обвинению Доценка А.Ф. и др.	грунтованість і надуманість обвинувачення, інкримінованого фігурантам справи. Постановою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР від 8 травня 1925 р. Доценка Антона Филімоновича й Щасливого Якова Микитовича прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі, але з урахуванням тривалості терміну перебування під вартою встановлене покарання замінено на 3 роки заслання до Сибіру; слідчу справу передано до архіву. Однак 28 січня 1927 р. той же позасудовий орган переглянув матеріали справи і ухвалив додатково позбавити обох права подальшого проживання в УСРР, а також Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, визначених і прикордонних губерніях з прикріпленням їх до певного місця проживання терміном на 3 роки. Інших фігурантів справи звільнено з-під варти на підставі попередніх постанов Бердичівського окружного відділу Київського губвідділу ДПУ УСРР: 9-х осіб – 4 жовтня і 18-х – 13 листопада 1923 р. за недоведеністю провини, решту арештованих у різний час взято на поруку громадськості або відпущено під майнову заставу чи підписку про невиїзд без винесення будь-якого рішення. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 18 квітня 1994 р. Доценка А.Ф. й Щасливого Я.М. реабілітовано, а за постановою тієї ж прокуратури 12 листопада 1998 р. реабілітовано численних фігурантів справи (загалом 81 особу), стосовно яких не винесено жодного рішення. До справи долучено процесуальні фотографії репресованих фігурантів, а також речові докази: оригінали й копії повстанських посвідчень, інструкцій і відозв до населення.
05.05.1927 р.	6090-П. 1927 р.	Дело по обвинению Меленевского Ф.С. и Дулевича Н.Л.	За справою проходять житель с. Білошиці Ушомирського р-ну Коростенської округи Меленевський Федір Степанович та житель с. Сімаківка Ємільчинського р-ну тієї ж округи Дулевич Микола Лукич. Обоє арештовано окружним відділом ДПУ УСРР як колишніх військовослужбовців Армії

1	2	3	4
			УНР. Згідно зі слідчими матеріалами 1919 р. Меленевський Ф.С. служив сотником «у команді пішої розвідки», а Дулевич М.Л. – комендантом на ст. Шепетівка. Постановою прокурора Коростенської округи слідчу справу закрито, а її фігурантів з-під варті звільнено з урахуванням давності провини.
19.12.1928 р.	29042-П. 1928 рр.	Справа надзвичайної сесії Волинського окружного суду по обвинуваченню Вернигори А.Х. та ін. (загалом 21 особа)	За справою проходять 21 житель сіл Леніне (раніше і нині Ставки) і Став-Слобода Радомишльського р-ну Волинської округи. Ухвалою окружного суду Вернигору Антона Харлампійовича засуджено до розстрілу, 18-х селян – до 2–10 років тюремного ув'язнення, а 2-х затриманих з-під варті звільнено за недоведеністю провини. Репресованих фігурантів справи обвинуватили як членів «контрреволюційної повстанської організації Ставецький повстанком», що діяв наприкінці 1927 р. і мав на меті підготувати антирадянське збройне повстання. Згідно зі слідчими матеріалами засновник і голова повстанкому Вернигора А.Х. 1921 р. був членом Всеукраїнського повстанкому (на час арешту працював шкільним учителем у с. Леніне). Смертний вирок стосовно нього виконано 29 грудня 1928 р. у Житомирі на «Руському» цвинтарі. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 21 листопада 1991 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано. До справи долучено речові докази: відтиск печатки Ставецького повстанкому й фотографію вилученої зброї.
03.04.1930 р.	6178-П. 1930 р.	Дело по обвинению Пекарского В.Л.	Пекарського Василя Лаврентійовича, жителя с. Мокре Ярунського р-ну Волинської округи, ухвалою окружного відділу ДПУ УСРР прирекли до виселення за межі прикордонної смуги на Північ. Його обвинуватили як колишнього офіцера Армії УНР, що протидівав заходам радянської влади на селі. Згідно з висновком прокуратури Житомирської обл. від 14 квітня 1994 р. Пекарського В.Л. реабілітовано.

1	2	3	4
22.06.1931 р.	6150-П. 1931 р.	Дело по обвинению Колесникова С.Н.	Колесникова Сергія Миколайовича, жителя Житомира, арештовано за обвинуваченням у службі у контррозвідці Армії УНР. За постановою прокурора Житомирського оперативного сектору ДПУ УСРР слідчу справу закрито, а її фігуранта звільнено з-під варти за недоведеністю провини. У протоколі допиту обвинувачуваного зафіксовано факт його служби 1919 р. «старшиною роти 2-го залізничного полку Армії УНР.
07.09.1933 р.	1667-П. 1933 р.	Дело по обвинению Осьмука А.Н.	Осьмука Олександра Микитовича, жителя с. Боршківці Любарського р-ну Вінницької обл., арештовано за обвинуваченням у службі бунчужним в Армії УНР та участі в боях з частинами Червоної армії, а також у подальшому проведенні антиколгоспної та антирадянської агітації. Постановою секретно-політичного відділу Вінницького облвідділу ДПУ УСРР слідчу справу закрито, а її фігуранта звільнено з-під варти за недостатністю зібраних доказів для притягнення до кримінальної відповідальності.

6. Архівний підрозділ Управління СБ України у Запорізькій області

Виконавці: Юлія Леміш (2011–2013), Тетяна Бузало (2014)

Відповідальний: Юрій Рудковський

1	2	3	4
29.01.1920 р.	П-21399. 1920 р.	Следственное дело на Антипова-Машенко Даниила Ларионовича	Антіпова-Машенка Данила Ларіоновича, жителя с. Андріївка Бердянського повіту Таврійської губ., засуджено реввійськтрибуналом 13-ї армії при 8-й Червоній козацькій дивізії до розстрілу. Його обвинуватили у службі в каральному загоні Добровольчої армії. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 19 червня 1995 р. Антіпова-Машенка Д.Л. реабілітовано.
		Следственное дело на	За справою проходять жителі с. Пологи Олександрівського повіту Катеринославської губ. Гринь Андрій Самсонович, Манжуло Іван Федорович, Романцев Вакула Петрович та Усенко Пи-

1	2	3	4
04.04.1920 р.	П-20768. 1920 р.	Гриня Андрея Самсоновича и др.	лип Пантелійович. Ухвалою надзвичайної трійки ОВ ВНК при реввійськраді 13-ї армії усіх прирекли до розстрілу за обвинуваченням у службі в махновській Революційній повстанській армії України. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачувані брали участь у «махновських набігах», зокрема у нападі на Третю литовську бригаду Червоної армії під час її перебування у сусідньому с. Воскресенка, та незаконно зберігали зброю. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 15 липня 1993 р. фігурантів справи реабілітовано.
06.04.1920 р.	П-4337. 1920 р.	Следственное дело на Лукина Владимира Львовича	Лукіна Володимира Львовича, жителя м. Олександрівськ (нині Запоріжжя), арештовано за обвинуваченням у попередній службі махновським комендантом на ст. Пологи. Ухвалою надзвичайної трійки ОВ ВНК при реввійськраді 13-ї армії фігуранта справи з-під варті звільнено й направлено до «трудармії». Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 30 березня 2000 р. Лукіна В.Л. реабілітовано.
24.05.1920 р.	П-3659. 1920 р.	Следственное дело на Дырина Петра Николаевича	Житель с. Михайлівка Мелітопольського повіту. Дирін Петро Миколайович на час арешту обіймав посаду начальника районної міліції. Його викрито у службі в махновській армії. Ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді 13-ї армії обвинувачуваного з-під варті звільнено й направлено до «трудармії». Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 13 квітня 1999 р. Диріна П.М. реабілітовано. У справі зберігається посвідчення фігуранта з його фотографією.
03.08.1920 р.	П-3681. 1920 р.	Следственное дело на Литвинова Василия Александровича и др.	За справою проходять Литвинов Василь Олександрович і ще 8 жителів м. Бердянськ (на той час повітовий центр новоствореної Олександрівської губ.). Усіх арештовано за обвинуваченням у приналежності до Бердянської філії контрреволюційної організації «Союз возрождения России». Постановою ОВ ВНК при реввійськраді 13-ї армії 2-х фігурантів прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни,

1	2	3	4
			а Литвинова В.О. і ще 3-х – до виселення за межі УСРР у розпорядження Пензенської ГНК. Решту обвинувачуваних з-під варті звільнено, але взято під негласний нагляд місцевої влади і правоохоронних органів. У справі немає відомостей про її перегляд компетентними органами на предмет реабілітації репресованих. До справи долучено антибільшовицькі відозви організації до місцевого населення.
24.12.1920 р.	П-21637. 1920 р.	Следственное дело на Махно Павла Савельевича	Махна Павла Савелійовича, жителя м-ка Гуляйполе Олександрівської губ., ухвалою розпорядчого засідання комісії по роззброєнню населення прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у службі в махновській армії, зокрема в участі в нападі на червоноармійців у с. Воздвижівка Гуляйпільського повіту. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 30 березня 1996 р. Махна П.С. реабілітовано.
29.10.1921 р.	П-21315. 1921 р.	Следственное дело на Антонио Антонину Алайзовну и др.	За справою проходять Антонію Антоніна Алайзівна, Заміцька Феодосія Миколаївна й інші жителі Гуляйпільського повіту (загалом 6 осіб, із них 5 жінок). Постановою колегії Олександрівської ГНК Заміцьку Ф.М. прирекли до розстрілу, а решту фігурантів – до 1–5 років ув'язнення в концтаборі віддаленої місцевості СРСР. Усіх обвинуватили у службі в махновській армії або переховуванні зброї та махновців. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 15 травня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
05.12.1921 р.	П-20881. 1921 р.	Следственное дело на Мороза Тихона Мефодиевича и др.	За справою проходять Мороз Тихін Мефодійович та інші жителі низки сіл Бердянського повіту Запорізької губ. (загалом 11 осіб). Постановою колегії ВУНК 9-х селян, зокрема Мороза Т.М., прирекли до розстрілу, а решту – до 5 років ув'язнення в концтаборі віддаленої місцевості СРСР. Усіх обвинуватили у службі в махновській армії. Згідно з висновком Запорізької облпрокуратури від 1 вересня 1993 р. фігурантів справи реабілітовано. У справі на окремих анкетах арештованих містяться процесуальні фотографії фігурантів.

1	2	3	4
24.02.1922 р.	П-21643. 1922 р.	Следственные материалы на Винника— «Беленького» Феодосия Михайловича	Вінника Феодосія Михайловича (псевдо «Біленький»), жителя с. Кушугум Запорізького повіту Запорізької губ., арештовано за обвинуваченням в тому, що з 1918 р. входив до штабу махновської армії й очолював армійську контррозвідку. 24 лютого 1922 р. начальник відділу по боротьбі з бандитизмом СОУ ВУНК наказав фігуранта справи розстріляти. Смертний вирок виконано того ж дня. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 20 березня 1996 р. Вінника Ф.М. реабілітовано.
07.03.1931 р.	П-10333. 1931 р.	Следственное дело на Венгрженовского Александра Игнатьевича	Венгрженовського Олександра Гнатовича, жителя Запоріжжя, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Казахстану. Його обвинуватили «в активній боротьбі проти робітничого класу й революційного руху» Згідно зі слідчими матеріалами колишній прапорщик царської армії О. Венгрженовський служив у військах УНР й А. Денікіна, а надалі навмисне дезінформував органи ОДПУ СРСР, попри взяті на себе зобов'язання секретного співробітника. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 22 серпня 1989 р. Венгрженовського О.Г. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.
19.07.1932 р.	П-204. 1932 р.	Следственное дело по обвинению Тесли Алексея Тимофеевича	Теслю Олексія Тимофійовича, жителя с. Ворошилівка Новозлатопольського р-ну Дніпропетровської обл. (нині Любимівка Гуляйпільського р-ну Запорізької обл.) арештовано за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації, дискредитації чинної влади. Згідно із постановою Новозлатопольського райапарату ДПУ УСРР слідчу справу припинено за недоведеністю обвинувачення. У справі є свідчення про службу Тесли О.Т. у махновській Революційній повстанській армії України впродовж 1918–1919 рр.
		Следственные материалы на	За справою проходять 12 жителів сіл Благодатне й Гурівка Долинського р-ну Дніпропетровської обл. Тикву Івана Павловича арештовано як члена «контрреволюційної організації», а інших селян –

1	2	3	4
15.02.1933 р.	П-1053. 1933 р.	Тыкву Ивана Павловича и др.	за обвинуваченням у проведенні «контрреволюційної агітації». Згідно зі слідчими матеріалами Тиква І.П. із серпня 1920 р. служив рядовим повстанцем у загоні уенерівського отамана Івана Клепача, що оперував у Долинському районі Криворізького повіту Катеринославської губ., протистояв підрозділам Червоної та махновської армій, невдовзі приєднався до Степової дивізії отамана Блакитного (Степового). У жовтні того ж року повстанців розпорошено Першою Кінною армією С. Будьонного. Постановою Долинського райвідділення Дніпропетровського облвідділу ДПУ УСРР 5-х обвинувачуваних з-під варті звільнено і провадження справи стосовно них припинено. Відомостей про засудження, подальшу долю та реабілітацію Тикви І.П. й решти фігурантів у справі немає. Анотацію впорядковано за датою підготовки вищезазначеної постанови.
10.06.1933 р.	П-218. 1933 р.	Следственные материалы на Семенюту Корнея Петровича	Семенюту Корнія Петровича, жителя м. Гуляй-поле Дніпропетровської обл. арештовано за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації. До уваги взято також факт його служби впродовж 1918–1919 рр. шофером у махновській армії. Проведення слідчої справи припинено на підставі обвинувального висновку. Анотацію впорядковано за датою його підготовки. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 30 січня 2000 р. Семенюту К.П. реабілітовано.
08.04.1939 р.	П-2293. 1938–1939 рр.	Следственное дело на Костенко Г.И.	Костенка Гаврила Ілліча, жителя с. Чапаєвка Чубарівського р-ну Дніпропетровської обл. (нині Воскресенка Пологівського р-ну Запорізької обл.), арештовано 23 травня 1938 р. за обвинуваченням у службі впродовж 1919–1920 рр. у махновській армії, участі в нальотах на села Катеринославської губ. й розправах над місцевими жителями. Згідно з ухвалою УНКВС по Запорізькій обл. слідчу справу стосовно Костенка Г.І. припинено за недоведеністю його провини у скоєнні злочинних дій.
		Следственное дело по	Шкрума Антона Несторовича, жителя с. Велика Білозерка Великобілозерського р-ну Запорізької

1	2	3	4
27.08.1939 р.	П-1979; 1939 р.	обвиненню Шкрума Антона Нестеровича	обл., засуджено обласним судом до 2 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. У справі містяться відомості про службу фігуранта 1919 р. комендантом одного із загонів махновської армії. Згідно з висновком прокуратури Запорізької обл. від 16 грудня 1992 р. Шкрума А.Н. реабілітовано.
09.12.1939 р.	П-210; 1939 р.	Следственное дело на Крымского Савву Афанасьевича	Кримського Саву Панасовича, жителя с. Веселе Чубарівського р-ну Дніпропетровської обл. (так у справі) арештовано 11 червня 1938 р. за обвинуваченням у проведенні «контрреволюційної» агітації. У справі містяться відомості про його перебування впродовж 1918–1920 рр. у «банді Махна», його участь у пограбуваннях населення, розправах над червоними партизанами і комуністами, а також про службу 1920 р. у врангелівській армії. Згідно з вироком Запорізького облсуду Кримського С.П. з-під варті звільнено за недостатністю зібраних доказів для його притягнення до кримінальної відповідальності.

7. Архівний підрозділ Управління СБ України у Кіровоградській області

Виконавець: Марина Яковенко (2012), Крістіна Пушкаренко (2016)

Відповідальна: Марина Грач (2012), Крістіна Пушкаренко (2016)

1	2	3	4
16.10.1920 г/	7380-П; 1920 р.	Дело по обвинению Косенко Д.К. и др.	За справою проходять Косенко Дем'ян Кирилович та інші жителі с. Головкивка Новопраської волості Олександрійського повіту Кременчуцької губ. (загалом 6 осіб). Ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді 2-ї Кінної армії, їх прирекли до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Усіх обвинуватили в тому, що 1920 р. під проводом уєнерівського «Окружного повстанського комітету» брали участь у збройних нападах на червоноармійців на території Новопраської волості. За постановою УСБУ в Кіровоградській області від 26

1	2	3	4
			листопада 1997 р. провадження кримінальної справу припинено у зв'язку з відсутністю в її матеріалах доказів скоєння фігурантами інкримінованих їм злочинів. Однак у справі немає відомостей про її перегляд компетентними органами на предмет реабілітації репресованих. До справи долучено повстанські відозви до селян та козаків-українців із закликами до боротьби проти більшовицьких окупантів.
04.12.1920 р.	14308-П. 1920 р.	Дело по обвинению Пашко Д.С.	Пашка Даниїла Степановича, жителя с. Гаврилівка Олександрівського повіту Катеринославської губ., ухвалою надзвичайної трійки ОВ ВНК Південно-Західного фронту прирекли до розстрілу. Його обвинуватили в тому, що 1920 р. у складі махновської армії брав участь у «розбійних нападах на села й міста України». Згідно з постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 31 березня 1995 р. Пашка Д.С. реабілітовано.
22.01.1921 р.	14490-П. 1920–1921 рр.	Дело по обвинению Скачкова А.Ф. и Чорного А.Я. в бандитизме и вооружённом восстании против советской власти	За справою проходять житель с. Красносілка Олександрійського повіту Кременчуцької губ. Чорний Андрій Якимович і житель х. Гутницький Красносільської волості Скачков Андрій Феодосійович. Ухвалою надзвичайної трійки ОВ при реввійськраді 6-ї армії обох прирекли до розстрілу. Їх обвинуватили як учасників очоленого уенерівським отаманом П. Хмарою антибільшовицького збройного повстання, що відбулося у вересні 1920 р. у Знам'янській волості Олександрійського повіту. Згідно з постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 27 серпня 1996 р. Чорного А.Я. та Скачкова А.Ф. реабілітовано.
29.03.1921 р.	14345-П, тт. 1–3.	Следственное дело по обвинению Тихонова Н.И., Вегруна П.Я., Шмичельского П.А. и др.	За справою проходять 38 жителів міст Єлизаветград і Миколаїв – колишні білогвардійські офіцери та представники місцевої інтелігенції. Ухвалою великої трійки Миколаївської ГНК завідувача складом 1-ї Кінної армії Грохольського Євгена Миколайовича та писаря кавалерійського училища Ковгана Семена Степановича прирекли до розстрілу, ще 5-х фігурантів – до 3 років виселення за межі Миколаївської губернії. Усіх репресо-

1	2	3	4
	1921 р.		ваних обвинуватили у приналежності до підпільного контрреволюційного білогвардійського комітету під назвою «Боротьба з більшовизмом», який згідно з агентурними донесеннями діяв у вказаних містах протягом 1920–1921 рр. Зазначених на обкладинці справи Тихонова Никифора Іллїча, Вергуна Павла Яковича, і Шмичельського Порфирія Панасовича, а також решту підслідних звільнено з-під варти за тією ж постановою трійки у зв'язку недостатністю зібраних доказів їхньої провини. Згідно з висновком прокуратури Кіровоградської обл. від 19 жовтня 1995 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано.
23.04.1921 р.	14571-П. 1921 р.	Дело о Пашенко В.В., обвиняемого в бандитизме	Пашенка Василя Володимировича, жителя с. Дмитрівка Олександрійського повіту Кременчуцької губ., ухвалою надзвичайної трійки ОВ при реввійськраді 6-ї армії прирекли до розстрілу. Його обвинуватили як повстанця загону отамана П. Хмари. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи приєднався до повстанців у серпні 1920 р. та в складі загону із 60 осіб брав участь «у збройних нападах і пограбуваннях селян Олександрійського повіту». Згідно з постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 30 жовтня 1997 р. Пашенка В.В. реабілітовано.
21.03.1927 р.	14334-П. 1926–1927 рр.	Дело по обвинению Николаева Александра Григорьевича по ст. 54-10 УК УССР	Уродженець х. Грецький Мостівської волості Ананьївського повіту Херсонської губ., дворянин за походженням, Николаев Олександр Григорович 1926 р. на час повторного арешту проживав у м. Балта (територія АМСРР у складі УРСР). Ухвалою колегії ОДПУ СРСР його прирекли до 10 років ув'язнення в концтаборі за вдруге інкриміновану «злочинну діяльність в роки громадянської війни». Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1919 р. фігурант справи спочатку служив у Червоній армії командиром Балтського караульного батальйону, потім перейшов на бік повстанців уєнерівського отамана С. Заболотного, а під час денікінської окупації Півдня України як кадровий військовий і дворянин опинився в Добро-

1	2	3	4
21.03.1927 р.	14334-П. 1926–1927 рр.	Дело по обвинению Николаева Александра Григорьевича по ст. 54-10 УК УССР	вольчій армії в чині штабс-капітана. Після поразки Білого руху й дворічного перебування в еміграції у Польщі обвинувачуваний повернувся додому й за всі перераховані «злочини» 1921 р. був покараний радянською владою вперше – дворічним ув'язненням у концтаборі. Надалі як колишнього білого офіцера його було взято на особливий облік і депортовано на поселення до м. Архангельськ (Росія). 24 березня 1928 р. колегія ОДПУ СРСР ухвалила через застосування амністії з нагоди 10-річчя «жовтневої революції» скоротити термін покарання засудженому на чверть. Після відбуття повторного покарання Ніколаєв О.Г. оселився в Кіровограді, але невдовзі знову потрапив під арешт. 1 жовтня 1937 р. трійка при УНКВС по Миколаївській області ухвалила його розстріляти, обвинувативши у проведенні антирадянської агітації і вже вкотре – у боротьбі проти радянської влади під час громадянської війни. На підставі протесту прокурора Кіровоградської обл. від 21 квітня 1970 р. останню позасудову постанову стосовно Ніколаєва О.Г. скасовано і провадження справи припинено у зв'язку з тим, що репресований попередньо двічі відбував покарання за скоєне в роки громадянської війни, а його обвинувачення в проведенні подальшої антирадянської агітації визнано недоведеним. На обкладинку справи наклеєна фотографія фігуранта.
18.01.1929 р.	14570-П. 1928–1929 рр.	Дело по обвинению Куринного Бориса Игнатьевича	Курінного Бориса Гнатовича, жителя м-ка Знам'янка Зінов'ївської округи, постановою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років ув'язнення у Соловецькому концтаборі. Його обвинуватили як «соціально-небезпечний елемент», що підтримував стосунки з такими ж «соціально-небезпечними елементами». 28 жовтня 1931 р. той же каральний орган додатково ухвалив позбавити Курінного Б.Г. подальшого права проживати в УСРР, а також Москві, Ленінграді і прикордонних округах з одночасним прикріпленням до «певного місяця проживання» терміном на 3 роки. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний попередньо дві-

1	2	3	4
			<p>чі притягувався до кримінальної відповідальності. 30 березня 1923 р. Одеський губернський ревтрибунал засудив Курінного Б.Г. до 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією, конфіскацією майна й подальшою поразкою в правах на 5 років. Йому інкриміновано приналежність упродовж березня – жовтня 1922 р. до очолюваної Миколою Голубом і Яковом Черкасом місцевої підпільної петлюрівської організації під назвою «4-й Знам'янський повстанський комітет», пов'язаної з повстанськими загонами отаманів Д. Гупала й Т. Компанійця. Після дострокового звільнення фігурант справи в березні 1926 р. на масовому заході відзначився порушенням громадського правопорядку й непокорю працівникам міліції, за що 25 жовтня 1926 р. був засуджений виїзною сесією Зінов'ївського окружного суду до 1 року позбавлення волі із суворою ізоляцією. Згідно з постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 17 листопада 1997 р. Курінного Б.Г. реабілітовано. До справи долучено копії попередніх вироків стосовно фігуранта, а на внутрішню обкладинку справи наклеєна його фотографія. У вироку від 30 березня 1923 р. визначено ступінь провини й міру відповідальності для 28-ми членів 4-го Знам'янського повстанкому.</p>
15.07.1929 р.	14390-П. 1929 р.	<p>Дело по обвинению Стадниченко Ивана Семёновича по ст. 54-8 УК</p>	<p>Стадніченка Івана Семеновича, жителя с. Добра Надія Олександрійського р-ну Кременчуцької округи, ухвалою колегії ОДПУ СРСР прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як активного учасника петлюрівського повстанського руху. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи 1920 р. створив у рідному селі й очолив повстанську організацію унерівської орієнтації, що агітувала односельчан до відродження незалежної України, роззброювала поодиноких червоноармійців і невдовзі приєдналася до повстанської дивізії отамана К. Степового. Постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 22 березня 1996 р. Стадніченка І.С. реабілітовано.</p>

1	2	3	4
19.03.1931 р.	4394-П. 1931 р.	Дело по обвинению Шкафар Михаила Степановича	Шкафара Михайла Степановича, жителя с. Шамівка Знамянського р-ну, за обвинувальним висновком райвідділення ДПУ УСРР визнано «соціально небезпечним елементом в сучасних умовах села» й запропоновано застосувати покарання у вигляді 6 років позбавлення волі у віддаленій місцевості Радянського Союзу. Його обвинуватили в організації у 1920 р. антибільшовицького повстання. У справі немає вироку й відомостей про подальшу долю фігуранта. Згідно із постановою УСБУ у Кіровоградській обл. від 10 травня 1995 р. справу стосовно Шкафара М.С. припинено за відсутністю в його діях ознак скоєння злочину.
29.04.1932 р.	14535-П. 1932 р.	Дело № 14 на Рыбалко Афанасия Исааковича и др.	За справою проходять четверо жителів с. Куколівка Олександрійського р-ну Дніпропетровської обл. Ухвалою виїзної сесії облсуду Рыбалка Опанаса Ісаковича й Калашника Федора Матвійовича засуджено до 10 років, Леміша Семена Степановича – до 8 років і Хоцького Данила Івановича – до 3 років позбавлення волі з конфіскацією майна та подальшою поразкою у правах на 3 роки як «послідовних і невинуватих ворогів радянської влади». Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1918–1920 рр. фігуранти справи перебували в повстанських формуваннях отаманів Н. Григор'єва та К. Степового, а надалі підбурювали односельчан проти колективізації, брали участь у «куркульських» підпільних зібраннях, проводили антирадянську агітацію. Постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 21 лютого 1997 р. фігурантів справи реабілітовано.
09.05.1933 р.	11543-П. 1932–1933 рр.	Дело № 9758 по обвинению Приступы Фёдора Климовича по ст. 54-11	Приступу Федора Климовича, жителя м. Добровеличківка Одеської обл., ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як колишнього члена місцевого осередку націоналістичного товариства «Просвіта», що впродовж 1918–1920 рр. протистояло утвердженню більшовицької влади. Постановою прокуратури Кіровоградської обл. від 6 червня 1989 р. Приступу Ф.К. реабілітовано.

1	2	3	4
24.09.1937 р.	4704-П. 1937 р.	Дело № 4387/а по обвинению Камоцкого Петра Феликсovichа	Камоцького Петра Феліксovichа, жителя м. Гайворон Одеської обл., ухвалою наркома внутрішніх справ та прокурора СРСР прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у проведенні диверсійної діяльності й антирадянської пропаганди. Згідно зі слідчими матеріалами Камоцький П.Ф. 1920 р. належав до місцевого осередку буржуазно-націоналістичної організації «Спілка Української молоді» та працював у «петлюрівському драматичному гуртку». Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 7 травня 1960 р. позасудову постанову від 24 вересня 1937 р. скасовано і справу припинено у зв'язку із недоведеністю провини її фігуранта.
08.12.1937 р.	4287-П. 1937 р.	Уголовное дело по обвинению Радченко Ивана Демидовича и Смыченко Харитона Ефремовича по ст. 54-10 ч. I УК УССР	Смиченка Харитона Єфремовича та Радченка Івана Демидовича, жителів с. Обознівка Кіровоградського р-ну Миколаївської обл., прирекли до розстрілу постановою трійки при УНКВС по Миколаївській обл. Обоє обвинуватили як «послідовних невинуватих ворогів радянської влади». Згідно зі слідчими матеріалами влітку–восени 1919 р. фігуранти справи у складі повстанського формування унерівського отамана А. Гулого-Гуленка протистояли частинам Добровольчої та Червоної армій на Півдні України, надалі чинили запеклий опір колективізації і проводили антирадянську агітацію серед односельчан. Постановою президії Кіровоградського облсуду від 18 листопада 1957 р. позасудову постанову від 8 грудня 1937 р. скасовано і провадження кримінальної справи припинено за відсутністю складу злочину.
23.03.1938 р.	3838-П. 1938 р.	Дело по обвинению Яцишина Якова Фомича, Якименко Ивана Ивановича и др.	За справою проходять колгоспники с. Бандурове Гайворонського р-ну Одеської обл. Якименко Іван Іванович, Сербин Іван Дорофійович, Яцишин Яків Фомич, Штепа Каленик Устимович та Дячко Сергій Романович. Ухвалою трійки при УНКВС по Одеській обл. їх прирекли до розстрілу. Усіх обвинуватили у службі у війську П. Скоропадського і повстанських загонах петлюрівських отаманів С. Заболотного і Я. Кошового. Постановою президії Кіровоградсько-

1	2	3	4
			го облсуду від 31 січня 1957 р. позасудову постанову від 23 березня 1938 р. скасовано і справу припинено у зв'язку із недоведеністю висунутого фігурантам обвинувачення у скоєнні злочинних дій.
04.07.1941 р.	14647-П. 1941 р.	Дело № 10167 по обвинению Антонова Г.Н. (Мунтянова А.И.) и Кобченко (Кабаченко) Г.С.	Антонова Гаврила Миколайовича (він же Мунтянов Опанас Йосипович) та Кобченка (він же Кабаченко) Гаврила Степановича, жителів с. Нова Прага Олександрійського р-ну Кіровоградської обл., засуджено судовою колегією обласного суду до розстрілу з конфіскацією майна. Їх обвинуватили як колишніх денікінських карателів, що тривалий час уникали покарання у зв'язку із проживанням за фіктивними документами. Згідно зі слідчими матеріалами 1919 р. полковник Добровольчої армії Мунтянов А.Й. обіймав посаду коменданта волосного центру Нова Прага, а Кабаченко Г.С. належав до офіцерського складу комендатури. Обидва у складі карального загону брали активну участь у репресіях стосовно більшовиків, червоних партизанів і членів їхніх сімей, а також у погромах осель репресованих. Постановою президії Кіровоградського облсуду від 19 травня 1993 р. вирок від 4 липня 1941 р. скасовано і справу припинено у зв'язку із безпідставністю засудження її фігурантів. До справи долучено приватні фотографії Мунтянова А.Й. та Кабаченка Г.С.

8. Архівний підрозділ Управління СБ України у Луганській області

Виконавці: Ірина Козенко, Василь Школа

Відповідальний: Василь Школа

1	2	3	4
		Дело по факту	За справою проходять Демченко Петро Іванович та інші жителі сіл Сокильники, Знам'янка і Пришиб, а також х. Кріпакова Луганського повіту Донецької губ. (загалом 31 особа). Ухва-

1	2	3	4
30.06.1920 р.	25917-р. 1920 р.	кулацького востання в с. Сокольники Луганського округу 17 июня 1920 г.	лою колегії Донецької ГНК 8-х фігурантів справи прирекли до розстрілу, ще 8-х – до 5 років утримання у БУПРі. Їх обвинуватили в ухилинні восени 1920 р. від сплати продрозкладки, участі у стихійному повстанні проти продовольчого загону міліції повітового виконкому. Решту затриманих звільнено з-під варти за недоведеністю провини. Згідно з висновком прокуратури Луганської обл. від 13 липня 1998 р. справу припинено за відсутністю складу злочину і її репресованих фігурантів реабілітовано. У справі зберігаються вилучені в заарештованих особисті документи: листування й фотографії.
15.09.1920 р.	24711-р. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Ефремова Д.Ф.	Єфремова Дмитра Федоровича, жителя Луганська, заарештовано 6 вересня 1920 р. Донецькою ГНК за обвинуваченням у службі в каральному загоні державної варти Добровольчої армії, знущаннях над населенням і військовополоненими червоноармійцями на ст. Синельникове Білолуцької волості Старобільського повіту Донецької губ. Матеріалами слідства встановлено, що влітку–восени 1919 р. фігурант справи насправді служив старшим вартовим денікінської державної варти, але не виявлено фактів його участі в катуваннях населення та військовополонених. Згідно із обвинувальним висновком Донецької ГНК Єфремов Д.Ф. підлягав направленню до табору військовополонених із пропозицією позбавлення волі на 2 роки. Відомості про його засудження й подальшу долю у справі відсутні. Згідно з висновком прокуратури Луганської обл. 25 червня 1993 р. Єфремова Д.Ф. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.
29.04.1926 р.	7679-р.	Следственное дело по обвинению	За справою проходять Якубович Самуїл Григорович та інші жителі Луганська (загалом 8 осіб). Їх арештовано Луганським окружним відділом ДПУ УСРР як членів сіоністської організації та трудової партії «Цейре-Ціон», що протягом 1925 р. залучала молодь до участі у «контрреволюційній діяль-

1	2	3	4
	1925–1926 рр.	Якубовича С.Г. и др.	ності». Згідно з постановою Луганського окружного прокурора слідчу справу припинено, а всіх заарештованих звільнено з-під варти за недоведеністю провини. Прокуратурою Луганської області 27 лютого 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
06.08.1927 р.	11178-р. 1927 р.	Дело по обвинению Дугина И.Ф.	Дугіна Івана Федоровича, жителя м. Нижній Новгород (Росія), арештовано 10 березня 1927 р. ОВ ДПУ при 17-й стрілецькій дивізії як імовірного колишнього денікінського карателя. Згідно зі свідченнями свідків підозрюваний 1919 р. служив помічником військового коменданта містечка Біловодськ і брав участь в упокоренні місцевих селян, що масово повставали проти денікінської влади й насильницької мобілізації до Добровольчої армії. Особлива наради при колегії ОДПУ СРСР ухвалила повернути слідчі матеріали до ОВ для дослідження. Відомості про засудження й подальшу долю фігуранта у справі відсутні. За висновком прокуратури Луганської обл. 4 березня 1994 р. Дугіна І.Ф. реабілітовано. До справи додано фотографію обвинувачуваного. Анотацію впорядковано за датою підготовки висновку про необхідність продовження слідства.
31.03.1933 р.	12647-р. 1932–1933 рр.	Следственное дело по обвинению Андреева М.Т.	Андрєєва Михайла Терентійовича, жителя Луганська, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Невдовзі після відбуття покарання Андрєєва М.Т. заарештовано вдруге за «активну контрреволюційну діяльність». 19 жовтня 1937 р. трійка УНКВС по Донецькій обл. ухвалила обвинуваченого розстріляти. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи служив протягом 1919–1920 рр. у Луганському полку Добровольчої армії. Потім емігрував до Болгарії, але на початку 1924 р. повернувся до СРСР. Постановою президії Ворошиловградського облсуду від 14 грудня 1988 р. Андрєєва М.Т. реабілітовано. У справі зберігається картка члена емігрантської

1	2	3	4
			організації «Спілка повернення на батьківщину» Андрєєва М.Т.
05.04.1933 р.	163-р. 1932–1933 рр.	Следственное дело по обвинению Прядко Я.Т.	Прядка Якова Терентійовича, жителя м. Красний Луч Донецької обл., арештовано 14 грудня 1932 р. МВ ДПУ УСРР за обвинуваченням у проведенні «контрреволюційної агітації». За постановою прокуратури Краснолуцької дільниці від 5 квітня 1933 р. слідчу справу припинено за відсутністю складу злочину, а її фігуранта з-під варті звільнено. У справі є свідчення про перебування Прядка Я.Т. у повстанських загонах петлюрівських отаманів Голого і Грозного, які діяли в 1920–1922 рр. на Черкащині; зокрема, про його участь навесні 1922 р. разом із повстанцями отамана Грозного у знущаннях над комсомольцями с. Орловець Городищенської волості Корсунського повіту і погромах їхніх осель. Згідно з висновком прокуратури Луганської обл. 12 серпня 1994 р. Прядка Я.Т. реабілітовано.
11.04.1933 р.	18430-р. 1933 рр.	Следственное дело по обвинению Будасова И.З.	Будасова Івана Захаровича, жителя х. Вексова Сорокінського р-ну Донецької обл., засуджено надзвичайною сесією облсуду до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього білогвардійця-карателя. Згідно зі слідчими матеріалами хорунжий Будасов упродовж 1918–1920 рр. служив у Гундорівському козакому полку Білої армії, під час перебування полку на території Старобільського й Луганського повітів брав участь у розстрілах полонених червоноармійців. Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 3 серпня 1989 р. вирок надзвичайної сесії Донецького облсуду скасовано, справу припинено за відсутністю складу злочину і її фігуранта реабілітовано.
17.08.1933 р.	19369-р. 1933 р.	Следственное дело по обвинению Бредина Г.К.	Бредіна Готфріда Карловича, жителя колонії Нейгофнунг Ровеньківського р-ну Донецької обл. (нині селище Новоукраїнка Антрацитівського р-ну Луганської обл.) засуджено судом Донецької обл. до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього денікінця-карателя, який проводив антирадянську агітацію. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант

1	2	3	4
			<p>справи 1919 р., під час окупації України Добровольчою армією, протягом 6 місяців служив у каральному загоні з дислокацією в містах Новомосковськ та Павлоград і брав участь у розстрілах 9 червоноармійців. У свідченнях обвинувачуваний зазначав: «Служа в этом отряде, я настолько был предан идее, что после свержения советской власти учредительное собрание установит в России образец правления, даст крестьянам на те или иных условиях землю, установит охрану труда рабочих; что мы расстреливаем и вешаем революционеров для пользы самого же народа». 27 жовтня 1933 р. кримінально-касаційна колегія Найвищого суду УСРР ухвалила замінити смертний вирок стосовно Бредіна Г.К. на 10 років позбавлення волі з подальшою поразкою в правах на 5 років. Постановою пленуму Верховного суду УРСР 29 листопада 1989 р. Бредіна Г.К. реабілітовано. У справі зберігаються залізничний квиток і посвідчення про проходження курсів із вивчення української мови з фотографіями, профспілковий квиток та інші особисті документи репресованого.</p>
02.11.1935 р.	7449-р. 1935 р.	Следственное дело по обвинению Фетисова Е.И.	<p>Фетісова Юхима Івановича, жителя х. Поповка Сорокинського р-ну Донецької обл., засуджено спецколегією облсуду до 7 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно із показаннями свідків підхорунжий Фетісов упродовж 1918–1920 рр. служив у Гундорівському козацькому полку Білої армії. Згідно з висновком прокуратури Луганської обл. від 21 квітня 1995 р. Фетісова Ю.І. реабілітовано.</p>
27.07.1936 р.	25505-р. 1935–	Следственное дело по обвинению Подрецкого И.А.	<p>Подрецького Івана Антоновича, жителя м. Антрацит Донецької обл., засуджено спецколегією облсуду до 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили як такого, що 1919 р. очолював каральний загін Добровольчої армії, брав участь у репресіях стосовно населення Луганщини, зокрема жителів сіл</p>

1	2	3	4
	1936 рр.		Оріхівка та Червоне. Фігурант справи винним себе не визнав, але був покараний на підставі показань свідків. Згідно з висновком прокуратури Луганської обл. 23 січня 1996 р. Подрецького І.А. реабілітовано.
13.07.1937 р.	11823-р. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Рябова Т.Ф.	Рябова Тихона Федоровича, жителя Ворошиловграда (нині Луганськ), арештовано 13 липня 1937 р. міським відділом УНКВС за обвинуваченням у проведенні «контрреволюційної» агітації. Слідчі матеріали разом із недатованим обвинувальним висновком надіслано на розгляд судової трійки при УНКВС по Донецькій обл. Рішення трійки у справі немає. Згідно із свідченнями свідка фігурант справи 1919 р. під час денікінської окупації очолював Верхньотеплівський каральний табір і жорстоко розправлявся з представниками більшовицького підпілля. Постановою слідчого відділу УКДБ УРСР по Луганській обл. від 26 березня 1968 р. слідчу справу стосовно Рябова Т.Ф. припинено за відсутністю підстав для переслідування особи похилого віку (106 років). Згідно з висновком прокуратури Луганської області від 18 березня 1994 р. Рябова Т.Ф. реабілітовано. Анотацію впорядковано за датою арешту фігуранта справи.
27.12.1937 р.	8789-р. 1937 р.	Уголовное дело по обвинению Кухаревского С.В.	Кухаревського Станіслава Валеріановича, машиніста залізничного депо м. Попасна Донецької обл., постановою «вищої двійки» прирекли до розстрілу. Його обвинуватили у шпигунській, шкідницькій і диверсійній діяльності в залізничному господарстві. Згідно із свідченнями фігуранта справи, у травні 1919 р. він служив у Добровольчій армії машиністом бронепоезда «Дмитрий Донской». Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 14 лютого 1959 р. позасудовий вирок стосовно Кухаревського С.В. скасовано за відсутністю складу злочину.
		Следственное дело по	Чорнобая Михайла Микитовича, жителя м. Сватове Ворошиловградської обл., засуджено лінійним судом Північно-Донецької залізниці до 7 років

1	2	3	4
08.07.1938 р.	20237-р. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Чернобая М.Н.	ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили у «контрреволюційній та шкідницькій діяльності». Згідно із власними свідченнями фігурант справи впродовж 1918–1919 рр. служив в Армії УНР, брав участь у боях з частинами Червоної армії під Києвом та Білою Церквою. Постановою президії Ворошиловградського облсуду від 27 грудня 1989 р. Чернобая М.М реабілітовано.
01.08.1938 р.	10888-р. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Субботы З.П.	Субботу Зіновія Петровича, жителя с. Комишуваха Попаснянського р-ну Ворошиловградської обл., засуджено лінійним судом Північно-Донецької залізниці до 7 років ув'язнення у ВТТ з поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Фігурант справи зізнався, що 1918 р. протягом 4-х місяців служив в Армії УНР і перебував у «банді Зеленого». 10 жовтня 1940 р. колегія Верховного суду СРСР ухвалила вирок стосовно Субботи З.П. скасувати, а слідчі матеріали надіслати на дослідження до ОДТО ГУДБ НКВС залізничної станції Попасна ім. Кагановича. 14 вересня 1941 р. слідчу справу припинено, а її фігуранта звільнено з-під варти за відсутністю підстав для притягнення до кримінальної відповідальності. За висновком прокуратури Луганської обл. від 3 червня 1994 р. Субботу З.П реабілітовано.
21.10.1938 р.	7803-р. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Корниевского Т.П.	Корнієвського Тихона Пантелеймоновича, жителя Ворошиловграда, засуджено ВТ Харківського ВО до розстрілу. Його обвинуватили у приналежності до «української націоналістичної контрреволюційної організації». Згідно із свідченнями фігуранта справи впродовж 1917–1918 рр. він був членом Української соціал-демократичної партії, служив у війську Центральної Ради і нетривалий час обіймав посаду коменданта залізничної станції Костянтинівка Старобільського повіту. Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 6 вересня 1960 р. вирок стосовно Корнієвського Т.П. скасовано за відсутністю складу злочину.

1	2	3	4
19.04.1939 р.	20200-р. 1939 р.	Следственное дело по обвинению Изосимова А.Г.	Ізосімова Андрія Григоровича, жителя с. Нижньо-тепле Верхньотеплівського р-ну Ворошиловградської обл., засуджено судом м. Ворошиловграда до 5 років позбавлення волі з подальшою поразкою в правах на 2 роки. Його обвинували у проведенні антирадянської агітації. До уваги також взято зізнання фігуранта справи у службі 1919 р. рядовим 7-ї козачої сотні 7-го козачого полку денікінської армії, а 1920 р. – Гундорівського козачого полку врангелівської армії; в участі у боях проти частин Червоної армії. Постановою Верховного суду УРСР від 11 травня 1990 р. Ізосімова А.Г. реабілітовано. До справи долучено профспілковий квиток, посвідчення водія та інші особисті документи фігуранта.
17.10.1939 р.	19365-р.1939 р.	Следственное дело по обвинению Медведкова А.А и Медведковой Е.З.	За справою проходять жителі Ворошиловграда Медведков Олександр Олексійович і його дружина Медведкова Євдокія Зиновіївна. Ухвалою особливої наради при НКВС СРСР їх прирекли до 5 років ув'язнення у ВТТ і 3 років виселення у Казахстан відповідно. Обоє обвинували у приналежності до «контрреволюційної» організації, розголошенні державної таємниці та провокації органів слідства. Згідно із власними свідченнями 1919 р. обвинувачений служив у Луганському батальйоні Лугансько-Митякінського полку Добровольчої армії у чині підпоручика. Прокуратурою Луганської обл. 26 березня 1990 р. фігурантів справи реабілітовано.
26.11.1940 р.	19370-р. 1940 р.	Следственное дело по обвинению Антипова Н.Г.	Антипова Микиту Григоровича, жителя м. Кремінна Рубіжанського р-ну Ворошиловградської обл., засуджено виїзною сесією суду Ворошиловграда до 7 років позбавлення волі з подальшою поразкою в правах на 2 роки. Його обвинували в проведенні антирадянської агітації. Згідно із власними свідченнями протягом 1918–1919 рр. Антипов М.Г. служив рядовим в Армії УНР. Постановою пленуму Верховного суду УРСР 26 квітня 1990 р. Антипова М.Г. реабілітовано. У справі зберігається паспорт, профспілковий квиток і процесуальна фотографія фігуранта.

9. Архівний підрозділ Управління СБ України у Миколаївській області

Виконавець: Лада Дорошенко

Відповідальна: Оксана Мозулевська

1	2	3	4
05.08.1920 р.	11672-сп. 1920 р.	Дело по обвинению Филипского Владимира в службе у белых и подавлении повстанцев	Філіпського Володимира Федоровича, жителя с. Пушновецьке Подільської губ., засуджено Миколаївським відділом реввійськтрибуналу Чорноморсько-Азовського флоту до утримання в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього підполковника 133-го Сімферопольського офіцерського полку Білої армії. Постановою реввійськтрибуналу Західного узбережжя Чорного моря від 23 листопада 1920 р. провадження кримінальної справи припинено, а до її фігуранта застосовано амністію. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 28 серпня 1991 р. Філіпського В.Ф. реабілітовано.
13.01.1922 р.	12093-сп. 1921–1922 рр.	Дело по обвинению Канарского Рудольфа Иосифовича в службе у белых	Канарського Рудольфа Йосиповича, жителя Миколаєва, арештовано як колишнього офіцера Білої армії, і такого, що з 1920 р. переховувався від реєстрації в органах ВУНК. 2 січня 1922 р. заарештований помер, у зв'язку з чим 13 січня того ж року за постановою секретно-оперативного управління ВУНК провадження кримінальної справи припинено. Згідно зі слідчими матеріалами із серпня 1919 р. Канарський Р.Й. служив у 49-му Брестському полку Добровольчої армії, що протистояв махновцям та іншим повстанським формуванням на Півдні України; у грудні того ж року захворів тифом і після одужання до арешту проживав у Миколаєві. Прокуратурою Миколаївської обл. 22 січня 1999 р. Канарського Р.Й. реабілітовано. У справі зберігаються вилучені у фігуранта 2 фотографії із зображенням численної групи невстановлених військовослужбовців (імовірно, Канарського Р.Й. разом із товаришами по службі), а також його особисті документи радянського зразка.

1	2	3	4
01.08.1922 р.	2378-сп. 1922 р.	<p>Дело по обвинению реэмигрантов-врангелевцев Вергелеса Еремея Федотовича и Сечкаря Ивана Тимофеевича в службе у белых</p>	<p>За справою проходять Вергелес Ярема Федотович і Січкач Іван Тимофійович, уродженці сіл Лелеківка та Новоархангельське Єлисаветградського повіту. Обох арештовано 17 березня 1922 р. як колишніх військовослужбовців Білої армії. Після майже піврічного утримування під вартою звільнено під підписку про невиїзд за постановою Миколаївського губвідділу ДПУ УСРР. Згідно зі слідчими матеріалами, Вергелес Я.Ф. із травня 1918 р. служив фельдфебелем 6-ї артилерійської бригади війська Української Держави у Миколаєві, із листопада 1918 р. до березня 1919 р. – у дислокованому в Одесі 1-му добровольчому арtdивізіоні Армії УНР, а з серпня 1919 р – фельдфебелем 34-ї артилерійської бригади денікінської, а потім врангелівської армії. Січкач І.Т. у травні–листопаді 1918 р. служив скарбником у 15-й артилерійській бригаді війська Української Держави, із вересня 1919 р. діловодом 8-ї батареї 34-ї артилерійської бригади. У грудні 1920 р. обидва евакуювалися до Туреччини, але вже у лютому 1922 р. повернулися на Батьківщину через Болгарію морським маршрутом Варна–Одеса. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 10 січня 1997 р. Вергелеса Я.Ф. та Січкаря І.Т. реабілітовано. До справи долучено особисті документи й фотографії фігурантів.</p>
11.09.1922 р.	12463-сп. 1922 р.	<p>Дело по обвинению Чебаненко Павла и др. в бандитизме</p>	<p>За справою проходять троє жителів с. Лозовате Данилівського р-ну Первомайського повіту Одеської губ. Одеським губернським ревтрибуналом Грабозея Василя Микитовича засуджено до розстрілу, Грабозея Олексія Микитовича – до 3-х років, а Ворончука Спиридона Кириловича – до 2-х років позбавлення волі умовно. Водночас ревтрибунал зважив на молодий вік засудженого до страти і замінив йому смертний вирок на 5 років позбавлення волі із суворою ізоляцією. Усіх обвинуватили у «бандитизмі». Згідно зі слідчими матеріалами Грабозей В.М. наприкінці 1918 р. добровільно вступив на службу до 1-го залізнич-</p>

1	2	3	4
			<p>ного полку Армії УНР, але через 4 місяці дезертирував і повернувся додому. Грабозей О.М. у лютому–червні 1920 р. служив у повстанській дивізії Ю. Тютюнника, а Ворончук С.К. 1921 р. перебував у повстанському загоні місцевого отамана Камінського. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 13 травня 1992 р. фігурантів справи реабілітовано. Зазначений на обкладинці Павло Чебаненко проходить за справою як свідок.</p>
07.05.1923 р.	11962-сп, тт. 1–29. 1922–1923 рр.	<p>Дело контрреволюционной организации Новобугского р-на УССР, 1922 г. (ячейка ЦУПКОМа)</p>	<p>За справою проходять Довгань Захарій Федотович, Задніпровський Дмитро Феофанович та інші жителі містечка Новий Буг і селяни Новобузького р-ну Миколаївського повіту (загалом 92 особи). Надзвичайною сесією військового відділу Одеського губернського ревітрибуналу 26-х фігурантів засуджено до розстрілу, 29-х – до 2,5–5 років позбавлення волі, стосовно 6-х осіб справу припинено у зв'язку із недоведеністю провини, а стосовно 31-ї – рішення у справі немає. Водночас вирок 20-м первинно засудженим до смертної кари змінено на 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією. Усіх репресованих обвинуватили як членів підпільної петлюрівської організації, що із весни 1922 р. готувала населення Новобузької волості до антибільшовицького збройного повстання. Згідно зі слідчими матеріалами підпільники підпорядковувалися отаману «Чорному Ворону» (Платон Черненко). Зокрема, засуджений до розстрілу Довгань З.Ф. був призначений отаманом центральним зв'язковим р-ну і відповідальним за забезпечення повстанців зброєю, харчами й обмундируванням. У довідці, складеній 1936 р. на виконання вказівки із Москви щодо розробки і систематизації архівів ВНК–ОДПУ–НКВС, організацію безпідставно визнано осередком Центрального Українського повстанського комітету (ЦУПКОМу), ліквідованого чекістами ще в червні 1921 р. Неперевірену інформацію винесено на оновлену обкладинку справи. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 2 грудня 1991 р. всіх репресованих фігу-</p>

1	2	3	4
			<p>рантів справи реабілітовано. У 3-х окремих томах справи зібрано особисті документи, листування й фотографії обвинувачуваних. Відзначимо відповідні матеріали, вилучені в засудженого до розстрілу Задніпровського Д.Ф. – одного з керівників Ново-бузького повстанкому. Особливу увагу привертає також друкований текст патріотичної пісні на вшанування рідної мови, вилучений в активного підпільника Нестеренка Андрія Якимовича, засудженого до розстрілу з одночасною заміною смертної кари на 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією.</p>
25.05.1924 р.	11687-сп, тт. 1–2. 1924 р.	<p>Дело по обвинению Кириери Константина в службе в деникинской контрразведке и выдаче таковой советских служащих</p>	<p>Кірієрі Костянтина Георгійовича, жителя Первомайська, засуджено надзвичайною сесією Одеського губсуду до розстрілу. Його обвинуватили у підтримці Добровольчої армії та співпраці з її контррозвідкою. Згідно зі слідчими матеріалами восени 1919 р. фігурант справи утримував у м. Очаків Одеського повіту Херсонської губ. власний ресторан «Кірієрі», де неодноразово засідав Комітет допомоги Добровольчій армії та харчувалися відповідальні співробітники денікінської контррозвідки. Стосунки з ними стали підставою до закидів у таємній співпраці. Водночас обвинувачуваний обіймав посаду помічника редактора місцевої газети і власноручно підготував низку статей, в яких вихваляв Добровольчу армію та закликав населення всіляко її підтримувати. 19 червня 1924 р. Верховний суд УСРР ухвалив скасувати смертний вирок Кірієрі К.Г. і слідчу справу направити на додаткове розслідування. 4 грудня 1926 р. Одеський окружний суд ухвалив покарання строком на 10 років ув'язнення у ВТТ із суворою ізоляцією. Одночасним застосуванням амністії з нагоди 5-ї річниці «жовтневої революції» термін покарання скорочено удвічі. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 28 серпня 1991 р. Кірієрі К.Г. реабілітовано.</p>

1	2	3	4
14.05.1925 р.	12092-сп, тт. 1–3. 1923–1925 рр.	<p>Дело по обвинению Седлецкаго Александра Васильевича и др. в участии в подпольной петлюровской организации под названием «Первый куринь смерти»</p>	<p>За справою проходять Седлецький Олександр Васильович та інші селяни Первомайської округи Одеської губ. (загалом 15 осіб). Губсудом їх засуджено від 2 до 10 років позбавлення волі. Усіх обвинуватили як членів місцевої підпільної петлюрівської організації «Перший куринь смерті», що діяла впродовж кількох місяців 1923 р. Згідно зі слідчими матеріалами підпільники на час арештів лише розгортали діяльність: прагнули залучити до своїх лав досвідчених військових керівників-петлюрівців і якомога більше повстанців, планували здобути зброю шляхом захоплення будівель міліції і ДПУ, намагалися встановити зв'язок із діючим загоном отамана Лиха-Бондарука, готували листа для відправлення до Державного центру УНР у Польщі в пошуку фінансової і методичної допомоги. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 16 вересня 1991 р. всіх фігурантів справи реабілітовано.</p>
26.05.1925 р.	4221-сп. 1924–1925 рр.	<p>Дело по обвинению Люшняка Николая и Бахиркина Ивана</p>	<p>Бахіркина Івана Олексійовича та Люшняка Миколу Григоровича, жителів Первомайська, засуджено Одеським губсудом до 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією. Одночасним застосуванням амністії 5-го Всеукраїнського з'їзду рад термін покарання скорочено до 5 років позбавлення волі. Обоє обвинуватили як таких, що в жовтні 1919 р., працюючи телеграфістами на ст. Голта Первомайської залізниці, брали участь в антибільшовицькому селянському повстанні шляхом виведення з ладу телефонних і телеграфних ліній. 7 січня 1926 р. Верховний суд УСРР ухвалив скоротити термін покарання Бахіркину І.О. та Люшняку М.Г. до 3 років 4 місяців позбавлення волі, а 11 червня 1926 р. Первомайський окружний суд ухвалив їх умовно-дострокове звільнення від подальшого відбуття покарання. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 13 вересня 1999 р. фігурантів справи реабілітовано. Як речовий доказ до справи долучено заяву Люшняка М.Г. від 19 жовтня 1919 р. денікінському військовому коменданту</p>

1	2	3	4
			ст. Голта. стосовно власної участі в антибільшовицькому повстанні.
05.03.1926 р.	12705-сп. 1925–1926 рр.	Справа за обвинуваченням Руденка Артема	Руденка Артема Сергійовича, жителя с. Кам'яний Брід Грушківського р-ну Первомайської округи засуджено Вінницьким окружним судом до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Армії УНР і польського шпигуна. Смертний вирок виконано 1 жовтня 1926 р. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи на початку 1920 р. у м. Гайворон добровільно вступив рядовим на службу до 2-го кінного полку Запорозької дивізії генерала А. Гулого-Гуленка, після нападу на повітове м. Вознесенськ був призначений старшиною сотні. Разом із полком обвинувачуваний відступив до Польщі, був інтернований до концтабору Владовіце, був нагороджений Хрестом за службу, отримав чин хорунжого; 1921 р. утік із табору та вступив до 3-го уланського полку польської армії у м. Краків. На початку 1922 р. Руденка А.С. завербовано колишнім ад'ютантом 2-го кінного Запорозького полку Івановим для підпільної роботи в УСРР. Кордон обвинувачуваний перетнув разом з іншими підпільниками на чолі з полковником П. Дяченком (колишнім командиром 1-го кінного полку чорних запорожців Запорозької дивізії) та полковником Білогубовим; мав завдання «вербувати колишніх білих офіцерів та амністованих бандитів, передавати списки завербованих до Польщі». Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 2 квітня 1992 р. Руденка А.С. реабілітовано.
20.12.1927 р.	4423-сп. 1927 рр.	Дело по обвинению лоцмана Заплюдистанции Пучкова Сергея Кузьмича	Пучкова Сергія Кузьмовича, жителя м. Очаків Миколаївської округи, арештовано за обвинуваченням у співпраці з денікінською військовою адміністрацією. Згідно зі слідчими матеріалами влітку 1919 р. до Очакова увійшов 1-й офіцерський полк Добровольчої армії на чолі з полковником Бугаєвським. Тоді ж фігурант справи очолив міську управу, викрив денікінцям пробільшовицьки налаштованих міщан та організував мобі-

1	2	3	4
			лізацію населення до Добровольчої армії, зокрема до місцевого загону під назвою «Союз відродження Росії». 20 грудня 1927 р. прокуратура Одеської округи ухвалила провадження слідчої справи припинити на підставі постанови президії ЦВК СРСР про амністію від 2 листопада 1927 р. з нагоди 10-ї річниці «жовтневої революції». Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 29 серпня 1997 р. Пучкова С.К. реабілітовано.
25.05.1929 р.	12119-сп, тт. 1–2. 1921, 1929 рр.	Дело по обвинению 40 жителей с. Полтавка в контрреволюции	Алексеєнка Пилипа Тимофійовича і ще 39 жителів с. Полтавка Миколаївської округи (райцентр, нині смт Баштанка Миколаївської обл.), засуджено окружним судом від 1,5 до 10 років позбавлення волі. Усіх обвинуватили як таких, що в листопаді 1919 р. перебували в очолюваному петлюрівським отаманом Івановим місцевому загоні «куркульської» самооборони. Ухвалою Найвищого суду УСРР провадження справи припинено, а до її фігурантів застосовано амністію з нагоди 10-ї річниці «жовтневої революції». Слідчу справу порушили ще 1921 р. співробітники секретного відділу Миколаївської ГНК, але впродовж 8 років до логічного завершення не довели. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 12 грудня 1991 р. всіх фігурантів справи реабілітовано.
20.11.1929 р.	12655-сп. 1929 рр.	Справа за обвинуваченням Юрченка Трохима Ксенофонтовича та ін.	За справою проходять жителі с. Гур'івка Новоодеського р-ну Миколаївської округи Юрченко Трохим Ксенофонтович, Климятенко Іван Петрович та Ромаданов Гаврило Іванович, яких засуджено окружним судом до розстрілу. Їх обвинуватили як активних денікінських пособників. Смертний вирок виконано 17 лютого 1930 р. Згідно зі слідчими матеріалами в липні 1919 р. на підтримку наступу Добровольчої армії фігуранти справи організували на місцевій залізничній станції Кандибіне Гур'ївський повстанський штаб, який оголосив по селу мобілізацію на боротьбу проти Червоної армії. Повстанці зруйнували залізничну колію Одеса–Миколаїв, спалили Гур'ївський залізничний міст. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 8 липня 1992 р. фігурантів справи реабілітовано.

1	2	3	4
	30.06.1930 р. 7853-сп. 1930 р.	Справа за обвинуваченням Никори Михайла Івановича, Вдовенка Федора Кузьмича, Макарова Олександра Юхимовича та Іванова Василя Олександровича	За справою проходять 4 жителі с. Нечаяне Варварівського р-ну Миколаївської округи. Окружним судом Нікору Михайла Івановича засуджено до розстрілу, Вдовенка Федора Кузьмича – до 5 років позбавлення волі, Іванова Василя Олександровича та Макарова Олександра Юхимовича – виправдані. Засуджених обвинувачували в організації антибільшовицького повстання влітку 1919 р., відразу ж після отримання звістки про захоплення Миколаєва «бандою» отамана Н. Григор'єва. Згідно зі слідчими матеріалами повстанці знищили дислокований у селі загін Червоної армії під командуванням Скляра, усіх червоноармійців убито. 8 серпня 1930 р. судова колегія у кримінальних справах Найвищого суду УСРР ухвалила смертний вирок стосовно Никори М.І. замінити на 10 років позбавлення волі застосуванням амністії з нагоди 10-ї річниці «жовтневої революції», а термін покарання Вдовенку Ф.К. зменшити на третину на підставі амністії 5-го Всеукраїнського з'їзду рад. Постановою пленуму Верховного суду УРСР від 3 лютого 1989 р. репресованих фігурантів справи реабілітовано. До справи долучено список із 27 жителів с. Нечаяне, які брали участь в місцевому антибільшовицькому повстанні 1919 р.
	21.05.1935 р. 13067-сп. 1935 р.	Дело по обвинению Кефера Генриха Івановича	Кефера Генріха Івановича, жителя с. Брусилівка (нині Благодатне) Високопольського р-ну Дніпропетровської (нині Херсонської) обл., засуджено ухвалою Дніпропетровського облсуду до 6 років позбавлення волі. Його обвинувачували як давнього ворога радянської влади, який останніми роками підтримував сталі стосунки з німецьким благодійним товариством. Згідно зі слідчими матеріалами Кефер Г.І. 1918 р., за часів Гетьманату й окупації України німецькими військами, перебував у загоні самооборони, який складався із заможних німців-колоністів Високопольської волості. 1919 р. обвинувачуваний проводив антибільшовицьку агітацію і закликав населення підтримати денікінських окупантів; сам добровільно вступив до 1-го Катеринославського

1	2	3	4
			зведеного полку Добровольчої армії, але через 10 днів дезертирував і повернувся додому. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 28 грудня 1992 р. Кефера Г.І. реабілітовано.
17.03.1936 р.	2503-сп, тт. 1–3. 1935 р.	Дело по обвинению Гайдука Василя Федосеевича и Теселько Степана Васильевича	Жителів с. Баштанка Баштанського р-ну Одеської обл. Гайдука Василя Федосійовича та Теселька Степана Васильовича засуджено спецколегією Одеського обласного суду до 6 років і до 5 років позбавлення волі відповідно. Обоє обвинуватили як колишніх повстанців отамана Н. Григор'єва. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи у грудні 1918 р. взяли участь в антигетьманському повстанні у складі повстанського загону, який недовзі приєднався до «банди» Н. Григор'єва. Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 4 грудня 1957 р. попередній вирок скасовано, провадження справи припинено за недоведеністю провини її фігурантів.
29.03.1936 р.	12683-сп 1935–1936 рр.	Дело по обвинению Лорана Андрея Генриховича	Лорана Андрія Генріховича, жителя с. Карлсруе Карл-Лібкнехтського р-ну Одеської обл., засуджено Одеським облсудом до 8 років позбавлення волі. Його обвинуватили як давнього ворога радянської влади, повстанця-карателя. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи у березні 1918 р. в с. Карлсруе разом з «куркулями» брав участь у розстрілі членів більшовицького ревкому, за що 1928 р. мав бути притягнутий до кримінальної відповідальності, але на той час переховувався і проживав за фіктивними документами. Встановлено також факти участі обвинувачуваного 1918 р. в організації місцевого загону самооборони, а 1919 р. – в антибільшовицькому повстанні німців-колоністів на підтримку наступу Добровольчої армії. Прокуратурою Миколаївської обл. від 27 січня 1992 р. Лорана А.Г. реабілітовано.
		Дело по обвинению	Долганова Володимира Порфіровича, жителя с. Ландау Карл-Лібкнехтського р-ну Одеської обл., засуджено військовим трибуналом Київського ВО до розстрілу. Його обвинуватили в послідовній націоналістичній діяльності. Смертний вирок вико-

1	2	3	4
21.08.1937 р.	12132-сп, тт. 1–2. 1937 рр.	Долганова Владимира Порфирь- евича	нано 22 жовтня 1937 р. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи у 1916–1918 рр. був членом УСДРП, а впродовж 1918–1920 рр. очолював на Полтавщині Решетилівське волосне правління «Просвіти»; 1927 р., під час перебування на посаді секретаря консульського відділу повноважного представництва СРСР в м. Берлін (Німеччина), встановив зв'язок з українською націоналістичною організацією Є. Коновальця і колишнім президентом ЗУНР Є. Петрушевичем, проводив «контрреволюційну» роботу серед українських емігрантів у Берліні. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 31 липня 1991 р. Долганова В.П. реабілітовано.
04.10.1937 р.	14015-сп. 1937 р.	Дело по обвинению Гончарова-Горлинского Ивана-Яна Сильвестровича	Горлинського Яна Сильвестровича, жителя с. Новоселівка Варварівського р-ну Миколаївської обл., постановою особливої наради при НКВС УРСР прирекли до 10 років позбавлення волі. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами уродженець Польщі Горлинський Я.С. із грудня 1918 р. служив у 4-му Варшавському легіонерському полку Війська Польського і брав участь у боях з частинами Червоної армії. У вересні 1919 р. під м. Двинськ (нині Даугавпілс, Латвія) був поранений і потрапив у полон; після одужання, в умовах встановлення миру між Росією і Польщею, до 1922 р. служив у лавах Червоної армії і навіть власне прізвище змінив на «Гончаров». Однак, наприкінці 1921 р. і 1936 р. він намагався повернутися до Польщі. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 5 листопада 2001 р. Гончарова-Горлинського Я.С. реабілітовано.
28.12.1937 р.	6547-сп, тт.1–2.	Дело по обвинению Квятковского Георгия Михайловича	Квятковський Г.М. навесні 1918 р. у Києві вступив до дружини Святополка-Мирського гетьманської державної варти, у складі якої брав участь у каральній експедиції проти повсталих селян Полтавської губ. Після ліквідації Гетьманату обвинувачуваний служив у Добровольчій армії: офіцерській батареї 7-ї піхотної дивізії генерала М. Бредова. Ухвалою військової колегії Верховного суду СРСР

1	2	3	4
	1937 р.		від 25 січня 1958 р. попередній вирок стосовно Квятковського Г.М. скасовано на підставі «нано-во виявлених обставин» і провадження справи припинено. У справі зберігаються особисті документи фігуранта, зокрема його посвідчення як особи керівного складу РСЧА з фотографією.
18.04.1938 р.	3755-сп. 1937–1938 рр.	Дело по обвинению Бодиско Алексея Дмитриевича	Бодиска Олексія Дмитровича, жителя Миколаєва, засуджено Військовою колегією Верховного суду СРСР до розстрілу. Його обвинуватили як активного учасника антирадянської військово-фашистської змови. Вирок виконано 18 квітня 1938 р. у Сімферополі. Згідно зі слідчими матеріалами колишній кадровий офіцер царського флоту капітан 2-го рангу Бодиско О.Д. у вересні-жовтні 1918 р., служив у Києві на посаді інженера для доручень при голові правління заводів Морського відомства полковника Медведєва. Із березня 1919 р. обвинувачуваний обіймав посаду інженера Севастопольського військового порту, із травня до жовтня того ж року служив завідувачем технічною частиною штабу начальника річкових сил Добровольчої армії, а після ліквідації штабу повернувся на попередню посаду до Севастополя і служив до моменту евакуації білогвардійських військ з Криму. У листопаді 1920 р. Бодиско О.Д. емігрував до Туреччини, але наступного року повернувся до СРСР і 1930 р. ухвалою колегії ОДПУ СРСР його прирекли до 3 років заслання до Північного краю за обвинуваченням в антирадянській агітації. Ухвалою Військової колегії Верховного Суду СРСР від 11 вересня 1958 р. попередній вирок стосовно Бодиска О.Д. скасовано і провадження кримінальної справи припинено за відсутністю складу злочину. До справи долучено військовий квиток фігуранта без фотографії.
		Дело по обвинению	Малиновського Володимира Федоровича, жителя Миколаєва, засуджено Миколаївським облсудом до 10 років позбавлення волі. Його обвинуватили як щойно викритого колишнього полков-

1	2	3	4
29.11.1939 р.	13426-сп. 1939 р.	Малиновського Владимира Федоровича	ника Добровольчої армії, який з 1921 р. проживав за фіктивними документами на ім'я Теплякова Степана Петровича і проводив антирадянську агітацію. Згідно із власними свідченнями Малиновський В.Ф. 1919 р. у Миколаєві вступив до лав Добровольчої армії і протягом кількох місяців служив командиром офіцерського взводу військової частини під командуванням генерала Августова, разом зі підрозділом під тиском Червоної армії відступив до кордону з Румунією, після чого сам нелегально повернувся до рідного міста. Постановою пленуму Верховного суду України від 20 травня 1994 р. Малиновського В.Ф. реабілітовано. У справі зберігається фотографія фігуранта.
19.12.1939 р.	157-сп. 1938–1939 рр.	Дело по обвинению Левицкого Григория Кирилловича	Левицького Григорія Кириловича, жителя с. Бурилове Кривоозерського р-ну Одеської обл., засуджено судовою колегією обласного суду до 5 років позбавлення волі. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи перебував на оперативному обліку органів ДПУ як колишній прапорщик царської армії, петлюрівець і повстанець. Зокрема, в листопаді 1918 р. він організував повстанський загін, який підтримав Директорію в антигетьманському повстанні й організував місцеве самоврядування в селах Бакша, Гетьманівка, Плоске та Юзефівка (нині Йосипівка) Савранського повіту Одеської губ.; у січні 1919 р. брав участь в губернському селянському з'їзді в Балті і був делегований до Києва на Конгрес трудового народу України. За ці «злочини» впродовж 1923 р. певний час перебував на засланні у м. Вороніж (РФ). 5 лютого 1940 р. Верховний суд УРСР ухвалив попередній вирок стосовно Левицького Г.К. скасувати і провадження відповідної кримінальної справи припинити за відсутністю складу злочину. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 2 липня 1996 р. Левицького Г.К. реабілітовано.

1	2	3	4
17.09.1942	12840-сп. 1941–1942	Дело по обвинению Томаса Ивана Степановича	Томаса Івана Степановича, жителя с. Зульц Варварівського р-ну Миколаївської обл., арештовано 26 червня 1941 р. УНКДБ по Миколаївській обл. за обвинуваченням в тому, що в серпні 1919 р. брав активну участь в антибільшовицькому «куркульському» повстанні. Із наближенням фронту його евакуйовано до в'язниці м. Томськ (РФ). Ухвалою слідчої частини УНКВС по Новосибірській обл. від 17 червня 1942 р. кримінальну справу стосовно Томаса І.С. припинено у зв'язку з його смертю. За висновком прокуратури Миколаївської обл. від 25 серпня 1992 р. Томаса І.С. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.
19.12.1942 р.	12232-сп. 1941–1942 рр.	Справа за обвинуваченням Імшеницького Григорія Васильовича	Імшеницького Григорія Васильовича, жителя с. Клишки Шосткінського р-ну Сумської обл., арештовано 4 липня 1941 р. УНКДБ по Миколаївській обл. як такого, що 1918 р. був агентом німецької та гетьманської комендатур та очолював каральний загін гетьманської державної варти, дислокований у с. Чапліївка. Із наближенням фронту його евакуювали до в'язниці м. Томськ (РФ). Ухвалою слідчої частини УНКВС по Новосибірській обл. від 7 липня 1942 р. кримінальну справу стосовно Імшеницького Г.В. припинено у зв'язку з його смертю. Згідно з висновком прокуратури Миколаївської обл. від 28 грудня 1999 р. Імшеницького Г.В. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.

10. Архівний підрозділ Управління СБ України у Одеській області

Виконавці: Ганна Хворостецька (2012–2013),
Лідія Медведєва (2014, 2016)

Відповідальні: Володимир Романенко (2011–2013),
Ігор Пінковський (2014, 2016)

1	2	3	4
		Дело по обвинению	Ебелова Михайла Ісайовича, жителя Одеси, заарештовано 9 травня 1919 р. за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності і злочинних стосун-

1	2	3	4
	14.05.1919 р. 12250-П. 1919 р.	Эбелова Михаила Исаевича	ках з білогвардійцями». Згідно із обвинувальним висновком слідчої частини ОВ ВНК при реввійськраді 3-ї Української радянської Червоної армії фігурант справи підлягав суду армійського реввійськтрибуналу. Згідно зі слідчими матеріалами до серпня 1917 р. генерал Ебелов очолював Одеський військовий округ, але від подальшої військової служби на будь-якій стороні ухилився. Судового вироку чи будь-якого іншого рішення каральних органів стосовно Ебелова М.І., а також відомостей про його реабілітацію у справі немає. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.
	16.07.1919 р. 6069-П. 1919 р.	Дело по обвинению Петровского Михаила Борисовича	Уродженця с. Пригор'є Рославльського повіту Смоленської губ. Петровського Михайла Борисовича, жителя Одеси, арештовано 15 червня 1919 р. за обвинуваченням у приналежності до «контрреволюційної монархічної організації "Союз русских людей"», а також поширенні газети «Русская Речь» монархічного змісту й опікуванні збором коштів для її видання. Згідно з висновком ОВ ВНК при реввійськраді 3-ї Української радянської Червоної армії обвинувачуваний підлягав суду цивільного ревтрибуналу. Судовий вирок чи інше рішення каральних органів, відомості про його реабілітацію у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.
	02.04.1920 р. 9192-П. 1920 р.	Дело на офицера Иозефера Евгения, обвинённого в добровольном служении у противника	Уродженець Петрограда Іозефер Євген Львович (Леонович), житель Одеси, згідно із висновком слідчого ОВ при реввійськраді 14-ї армії Південно-Західного фронту підлягав ув'язненню в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили у службі 1919 р. у зведеному драгунському полку Добровольчої армії в чині штаб-ротмістра. Остаточного вироку каральних органів стосовно Іозефера Є.Л., а також відомостей про його подальшу долю й реабілітацію у справі немає. До справи долучено фотографії фігуранта у військовій формі. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку за справою.

1	2	3	4
27.04.1920 р.	12238-П. 1920 р.	Дело на Вороновича Франца Ивановича, обвинённого в службе в Добрармии	Вороновича Франца Ивановича, жителя Одеси арештовано 21 квітня 1920 р. як колишнього генерала Добровольчої армії. Згідно з постановою ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії його направлено до ОВ ВНК Південно-Західного фронту. У справі відсутні обвинувальний висновок, вирок чи інші рішення каральних органів стосовно фігуранта, відомості про його подальшу долю та реабілітацію. До справи долучено послужний список командира бригади 10-ї Сибірської стрілецької дивізії генерал-майора Вороновича Ф.І.
18.05.1920 р.	11998-П. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Луценко Семёна Никитовича	Полковника Червоної армії Луценка Семена Микитовича, командира 3-ї роти обліково-пересильного пункту Одеського повітового військового комісара, ухвалою колегії Одеської ГНК прирекли до одного року ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як військового зрадника і пристосуванця. Згідно зі слідчими матеріалами наприкінці 1917 р. Луценко С.М. був членом революційного штабу дислокованої в Одесі 6-ї армії, а після відступу більшовиків залишився проживати в місті й навесні 1918 р. був мобілізований до гетьманського війська. Із листопада 1918 р. служив в Армії УНР офіцером для особливих доручень при штабі генерала О. Грекова (за іншими даними – командиром оперативно-розвідувального загону). На початку 1919 р. тимчасово відновлена в Одесі більшовицька влада мобілізувала його на службу до Червоної армії командиром батальйону 1-го Радянського полку. Під тиском Добровольчої армії полк відступив до м. Вязьма (Смоленська губернія, РФ), звідки обвинувачуваний вирушив до Одеси ніби у відпустку й залишився проживати в окупованому денікінцями місті, але на їхній бік не переходив. Відомостей про реабілітацію Луценка С.М. у справі немає. До справи долучено фотографії фігуранта.
		Дело по обвинению	Петра Абраменка, червоноармійця 1-го радянського кавалерійського полку (так у справі) арештовано за обвинуваченням у приховуванні служби в

1	2	3	4
18.05.1920 р.	12005-П. 1920 р.	Абраменко Петра в службе в Добровольческой армии, избиении подпольных работников и выдаче их контрразведке	Добровольчій армії. Ухвалою колегії Одеської ГНК справу стосовно обвинувачуваного передано до столу розшуку у зв'язку з тим, що він втік з лазарету під час медичного огляду. Згідно зі слідчими матеріалами підпоручик Абраменко 1919 р. служив у козачому каральному загоні і «брав участь у розстрілах радянських працівників». Відомостей про подальшу долю фігуранта у справі немає. Анотацію впорядковано за датою підписання вищезазначеної постанови.
14.06.1920 р.	13686-П. 1920 р.	Дело по обвинению Постоловченко Степана Павловича	Постоловченко Степана Павловича, жителя Одеси, ухвалою колегії Одеської ГНК прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили у «контрреволюційній» діяльності як члена міського осередку «Просвіти». Відомості про реабілітацію Постоловченко С.П. у справі відсутні.
20.06.1920 р.	8487-П. 1920 р.	Дело по обвинению Финкельштейн Марии Павловны	Фінкельштейн Марію Павлівну, жительку Одеси, ухвалою відділу реввійськтрибуналу 14-ї армії прирекли до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Її обвинуватили у військовій зраді. Згідно зі слідчими матеріалами 19 травня 1920 р. фігурантка справи разом із частиною командного складу й червоноармійців 1-го кавалерійського полку 60-ї стрілецької дивізії 14-ї армії намагалася перейти до повстанського формування отамана Ю. Тютюнника, але на шляху до повстанців була перехоплена й притягнута до відповідальності. Згідно з висновком прокуратури Одеської обл. від 4 жовтня 1993 р. Фінкельштейн М.П. реабілітовано.
11.09.1920 р.	12015-П. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Котульского Василия Викентьевича	Котульського Василя Вікентійовича, жителя Одеси, ухвалою колегії Одеської ГНК прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили у службі у Добровольчій армії, небажанні реструватися як колишній офіцер. 1 грудня 1920 р. мала колегія Одеської ГНК ухвалила Котульського В.В. з-під варті звільнити й направити до адміністративного мобілізаційного відділу губернського військкомату. Відомості про подальшу долю фігуранта і його реабілітацію у справі відсутні.

1	2	3	4
22.11.1920 р.	12001-П. 1920 р.	Дело по обвинению Софиенко Михаила Михайловича	Уродженець с. Гуляйгородок Черкаського повіту Київської губ. (нині Смілянського р-ну Черкаської обл.) Софієнко Михайло Михайлович на час арешту проживав в Одесі, обіймав посаду ревізора, виконувача обов'язків командира крейсера «Нахімов» і мав чин підпоручика по Адміралтейству, отриманий після Лютневої революції 1917 р. Його обвинуватили у тому, що за денікінської влади понад три місяці служив рядовим караульної портової роти в Миколаєві. Згідно із висновком чергового слідчого Управління особливих відділів Південного й Південно-Західного фронтів Софієнко М.М. підлягав звільненню з-під варти й направленню до запасної армійської частини по спеціальності «як колишній офіцер Адміралтейства». На документі – резолюція про ув'язнення арештованого в концтаборі Архангельська до завершення громадянської війни «як колишнього офіцера-денікінця». Відомості про подальшу долю й реабілітацію Софієнка М.М. у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою накладання вищезазначеної резолюції. До справи долучено документи фігуранта: особисту й реєстраційну картки з фотографіями як колишнього офіцера ворожої армії, зареєстрованого в Одеському відділенні ОВ ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів, а також службове посвідчення морської оборони району Овідіополь–Очаків із зазначенням його посади на час арешту.
24.12.1920 р.	10028-П. 1920 р.	Дело по обвинению Гранецкого Георгия Гавриловича и Гранецкой Марии Владимировны	За справою проходять жителі Одеси Гранецький Георгій Гаврилович і його дружина Гранецька Марія Володимирівна. Ухвалою особливого відділення при 46-й дивізії ОВ ВНК при реввійськраді 4-ї армії Гранецького Г.Г. прирекли до 2 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як військовослужбовця денікінської і врангелівської армій. Згідно зі слідчими матеріалами поручик Гранецький у липні 1918 р. брав участь у формуванні в Одесі Сибірської артилерійської бригади Добровольчої армії адмірала О. Колча-

1	2	3	4
			<p>ка. Не діставшись Сибіру, обвинувачуваний затримався у м. Ростов і на певний час опинився в Марківському батальйоні, а потім в 3-му окремому артилерійському дивізіоні, невдовзі повернувся до Одеси. У листопаді того ж року фігуранта справи знову мобілізовано. Він потрапив до 15-ї артилерійської бригади Добровольчої армії з дислокацією у Ростові; надалі служив у м. Новоросійськ, Криму й на Донбасі. Завершував службу штабс-капітан Гранецький у врангелівській армії на посаді молодшого офіцера фортечної артилерії Севастополя, в листопаді 1920 р. передав більшовикам усе підпорядковане йому військове спорядження фортечної артилерії і виявив бажання надалі служити в Червоній армії. Це не вберегло його від арешту як білого офіцера, але врятувало від страти. Гранецьку М.В. з-під варті звільнено за відсутністю складу злочину. Відомості про реабілітацію репресованого Гранецького Г.Г. у справі відсутні. До справи долучено два послужні списки й фотографію фігуранта у військовій формі, а також фотографію його дружини.</p>
24.01.1921 р.	14021-П. 1920 р.	<p>Дело. Дунаковский Иван Яковлевич, Давыдов Борис Константинович, Спесивцев Андрей Иванович, Борисов Сергей Константинович обвиняются</p>	<p>За справою проходять четверо офіцерів зведеного стрілецького полку військ барона П. Врангеля: молодший офіцер кулеметної команди поручик Спесівцев Андрій Іванович, молодший офіцер команди кінних розвідників підпоручик Дунаковський Іван Якович (попередньо служив в Армії УНР, але 10 вересня 1919 р. на Волині потрапив у полон до денікінців і перейшов на їхній бік), молодший офіцер нестройової роти підпоручик Борисов Сергій Костянтинович та артилерист, підпоручик Давидов Борис Костянтинович. Усіх заарештовано у Феодосії. На час затримання всі вони близько місяця проживали у Феодосії і служили в Управлінні робітничо-селянської міліції 5-го району Феодосійського повіту. Певних відомостей про подальшу долю фігурантів у справі немає. На «анкети для реєстрації колишніх офіцерів та учасників білих армій», власноручно заповнені затрима-</p>

1	2	3	4
		в службі белым в качестве офицеров	ними 19–20 грудня 1920 р., накладено недатовану резолюцію «Розстріляти» за підписами голови і членів надзвичайної трійки особливого відділення при 3-й стрілецькій дивізії ОВ ВНК при реввійськраді 4-ї армії. Водночас останніми датованими документами справи є протокол допиту Дунаковського І.Я. від 23 січня 1921 р., а також складена наступного дня довідка слідчої частини ОВ про оголошення в розшук Спесівцева А.І. у зв'язку з його втечею з-під варти 4 січня 1921 р. та перебування Давидова Б.К. станом на цей же день під наглядом у шпиталі. Анотацію впорядковано за датою складання останньої довідки.
04.09.1921 р. 12021-П. 1921 р.		Дело по обвинению Шкварука Кондрата, Шкварука Семёна, Цибермановского Василия, Мартынюк-Подольского Степана, Остаповича Алексея, Давидовича Петра, Резниченко Фёдора	За справою проходять жителі містечка Голованівськ Балтського повіту Одеської губернії (нині райцентр Кіровоградської обл.) Давидович Петро Миколайович, Мартинюк-Подольський Степан Миколайович, Остапович Олексій Якович, Резниченко Федір Омелянович, Цибермановський Василь Степанович, Шкварук Кіндрат Мойсейович і Шкварук Семен Мойсейович. Усіх арештовано 16 лютого 1921 р. за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності» й приналежності до Голованівського осередку «Просвіти». Ухвалою колегії Одеської ГНК Цибермановського В.С. і Шкварука К.М. прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі, але покарання визнано умовним з урахуванням стану здоров'я засуджених. Решту фігурантів звільнено з-під варти за недоведеністю провини у скоєнні злочинних дій. Відомості про реабілітацію репресованих у справі відсутні. Як речовий доказ до справи долучено копію патріотичної відозви «Українського інформаційного бюро» до жителів с. Трояни (нині Добровеличківського р-ну Кіровоградської обл.), виготовленої 28 квітня 1920 р. у Голованівську.
		Дело на Андреева	Андреева Георгія Андрійовича, уродженця Одеси, ухвалою надзвичайної трійки ОВ ВНК Харківського ВО прирекли до 2 років ув'язнення у Катеринославському концтаборі. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Добровольчої армії.

1	2	3	4
26.01.1922 р.	13689-П. 1921–1922 рр.	Георгия Андреевича, обвинённого в службе у Деникина	Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи в лютому 1919 р. добровільно вступив рядовим до лав Добровольчої армії, завершував службу восени 1920 р. у Криму у складі 7-го зведеного кавалерійського полку врангелівської армії, після чого майже на рік опинився в еміграції. 8 листопада 1921 р. обвинувачуваний повернувся на Батьківщину пароплавом «Анастасія» за маршрутом Варна–Одеса і відразу ж був заарештований. Висновок про реабілітацію Андреева Г.А. у справі відсутній. У справі зберігаються процесуальні фотографії фігуранта, а також вилучений в нього під час арешту паспорт із фотографією, виданий віце-консульством тимчасового російського уряду у м. Белграді (Югославія).
29.07.1922 р.	7691-П. 1922 р.	Дело по обвинению Шатковского Фёдора Созонтьевича	Шатковського Федора Созонтовича, жителя Одеси, арештовано 10 січня 1922 р. ОВ ВНК при реввійськраді 11-ї армії як колишнього військовослужбовця ворожих армій. Згідно зі слідчими матеріалами підпоручик Шатковський 1905 р. розпочав військову службу на Півночі Росії у 71-му піхотному Бельському полку; у 1907–1914 рр. служив в Окремому жандармському корпусі із дислокацією у містах Тобольськ та Іркутськ, у прутській прикордонних смугах; на початку I світової війни очолював прикордонні пости на території Польщі. Після Лютневої революції 1917 р. ротмістр Шатковський брав участь у бойових діях на Південно-Західному фронті у складі 417-го піхотного Луганського полку 105-ї піхотної дивізії, невдовзі пішов у відставку за станом здоров'я і проживав в Одесі. На початку 1918 р. обвинувачуваний переїхав до Києва й очолив слідчо-політичний відділ Міністерства військових справ УНР, а в травні того ж року перейшов на службу до Міністерства внутрішніх справ чиновником для особливих доручень при особливому відділі. Після перемоги антигетьманського повстання він повернувся до Одеси і з жовтня 1919 р. по січень 1920 р. керував агентурним відділом денікінського державного розшуку, з приходом до міста

1	2	3	4
			<p>більшовиків евакуювався до Константинополя і майже 2 роки провів в еміграції. Ухвалою колеґії ДПУ РСФРР Шатковського Ф.С. звільнено з-під варту на підставі того, що під час служби у ворожих арміях участі в бойових діях не брав і до «контрреволюційних» організацій за кордоном не приставав. До справи долучено фотографію фігуранта.</p>
24.08.1922 р.	12311-П. 1922 р.	<p>Дело по обвинению Гулого-Гуленко (Свистунцова) Андрея Алексеевича, Любинского Ивана Ивановича и Дика Генриха Петровича</p>	<p>За справою проходять колишній повстанський отаман і командувач Південної групи УПА генерал-хорунжий Армії УНР Гулий-Гуленко Андрій Олексійович, а також жителі Одеси Дік Генріх Петрович і Любинський Іван Іванович. Згідно зі слідчими матеріалами Гулого-Гуленка А.О. заарештовано 19 липня 1922 р. в Одесі співробітниками міського відділу ДПУ УСРР як Свистунця Василя Олексійовича. Після встановлення внаслідок допитів особи затриманого його разом зі слідчими матеріалами негайно переправлено до Києва на вимогу ПП ДПУ на Правобережній Україні Ю. Євдокимова. Відомостей про подальшу долю фігуранта у справі немає. Усі слідчі й судові матеріали на Гулого-Гуленка А.О. зосереджено у 3-х окремих томах 29-томної зведеної архівної кримінальної справи ГДА СБУ (Київ) № 66646 «Петлюрівські отамани». Відомо, що 27 квітня 1925 р. надзвичайна сесія Харківського губсуду засудила Гулого-Гуленка А.О. до 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією і конфіскацією майна, а 7 липня 1994 р. прокуратура Київської обл. визнала його обґрунтовано засудженим і таким, що реабілітації не підлягає. Інші фігуранти справи – особи, які перебували у стосунках із Гулим-Гуленком А.О. незадовго до арешту останнього. Діка Г.П. затримали 20 липня, а звільнили вже 22 липня 1922 р. Згідно з ухвалою малої колеґії Одеської ГНК Любинський І.І. перебував під слідством упродовж 25 липня – 24 серпня того ж року. Анотацію впорядковано за датою постанови колеґії Одеської ГНК про його звільнення з-під варту у зв'язку із</p>

1	2	3	4
			недоведеністю провини і припинення провадження слідчої справи. До справи долучено процесуальні фотографії Гулого-Гуленка А.О.
15.09.1922 р.	12044-П. 1922 р.	Дело по обвинению в участии в Балтской сионистской организации Гольцман Ривы Соломоновны	Гольцман Ріву Соломонівну, жительку Балти, арештовано 30 серпня 1922 р. за обвинуваченням в антирадянській діяльності у складі Балтської молодіжної сіоністської організації. Ухвалою Одеського губвідділу ДПУ УСРР фігуранта справи звільнено з-під варти за недоведеністю провини. До справи долучено фотографію групи членів організації.
07.10.1922 р.	12051-П. 1922 р.	Дело по обвинению Блехера Шимона Моисеевича и др. (всего 72 чел.) в участии в сионистской организации	За справою проходять Блехер Шимон Мойсейович, Молдавський Мордко Дувидович та інші жителі Балти (загалом 72 ос.). Усіх арештували 20 вересня 1922 р. й обвинуватили як членів Балтської молодіжної «контрреволюційної» сіоністської організації. За недатованим висновком Балтського політвідділення ДПУ УСРР 15 фігурантів справи звільнено невдовзі після арешту, а всіх інших заарештованих разом з матеріалами слідчої справи направлено в розпорядження Одеського губвідділу ДПУ УСРР. Згідно з його постановами від 22, 25, 27 і 29 вересня, а також від 7 жовтня 1922 р. переважну більшість арештованих з-під варти звільнено як осіб, «непричетних і мало причетних до контрреволюційної діяльності». Відомостей про подальшу долю Молдавського М.Д. та інших керівників організації (загалом 5 осіб) у справі немає. Як речовий доказ до справи долучено статут Союзу сіоністської молоді «Гістадрут» – рукописний документ з виправленнями, засвідчений підписом голови організації (вірогідно, документ підписав Молдавський М.Д.). Анотацію впорядковано за датою винесення останнього виправдувального рішення за справою.
		Дело по обвинению	За справою проходить уродженець с. Михайло-Лукашеве Олександрівського повіту Катеринославської губ. Карпинський Валерій Михайлович – на час арешту помічник начальника управління військовим

1	2	3	4
16.01.1923 р.	12016-П. 1922–1923 рр.	Карпинского Валерия Михайло- вича в службе в белой армии	господарством дислокованої в Одесі 151-ї бригади 51-ї стрілецької дивізії 6-ї армії Південного фронту. Його арештували 27 червня 1922 р. за обвинуваченням у приховуванні факту служби у Білій армії і власного майнового стану. Карпинського В.М. у травні 1919 р. ухвалою Запорізької НК прирекли до 10 років ув'язнення в концтаборі як члена організованого односельчанином М. Тенетою місцевого загону «куркульської самооборони», але одночасним застосуванням амністії з-під варти звільнений. Відразу ж після звільнення фігурант справи вступив до лав Червоної армії, служив у відділі постачання при штабі комдива П. Дибенка (на той час, вірогідно, командувача 1-ї Задніпровської української радянської дивізії. – <i>Упоряд.</i>). Під час відрядження до Мелітополя в червні того ж року обвинувачуваний потрапив в оточення до білих і перейшов до них на службу: рядовим 9-го Київського гусарського полку Добровольчої армії, служив на Півдні і Сході України, а потім у Криму. Влітку 1920 р. він дезертирував та опинився в партизанському загоні «зелених», а під час захоплення Криму Червоною армією повернувся до її лав. Ухвалою реввійськтрибуналу при 6-му стрілецькому корпусі слідчу справу припинено, а Карпинського В.М. звільнено з-під варти за недостатністю зібраних доказів його провини. До справи долучено особистий документ і фотографію фігуранта. Фотографію підшито до залікової книжки, виданої 25 жовтня 1918 р. Карпинському В.М. як студенту економічного відділення Київського комерційного інституту.
26.05.1924 р.	12168-П.	Дело по обвинению Купермана Осипа Мироновича и др. (всего 77 чел.)	За справою проходять Куперман Йосип Миронович та інші жителі Одеси (загалом 77 осіб). Усіх арештували протягом 12 квітня – 9 червня 1923 р. й обвинуватили як членів «Одеської есерівської контрреволюційної організації». За постановою комісії НКВС з адміністративних заслань від 21 вересня 1923 р. п'ятьох фігурантів справи заслали на Північ на термін від 2-х до 3-х років. Відомостей про їх подальшу долю й реабілітацію у справі немає. Усіх

1	2	3	4
26.05.1924 р.	1923–1924 рр.		інших заарештованих з-під варти звільнено. Стосовно 8-х з них упродовж 18–21 квітня 1923 р. запобіжний захід у вигляді арешту змінено на підписку про невиїзд. Купермана Й.М. та решту фігурантів справи (загалом 64-х осіб) 26 травня 1924 р. Одеський губвідділ ДПУ УСРР ухвалив звільнити як таких, що завчасно вийшли з есерівської партії або ж ніколи до неї не належали. Провадження слідчої справи припинено тією ж постановою. За дату її затвердження впорядковано аотацію справи.
26.09.1924 р.	12023-П. 1924 р.	Дело по обвинению Пипика Фроима Исааковича	Піпіка Фроїма Ісаковича, жителя Одеси, арештували 2 вересня 1924 р. Його обвинуватили як члена «контрреволюційної» сіоністської організації «Гехолуц». 30 вересня 1924 р. Одеський губвідділ ДПУ УСРР ухвалив звільнити арештованого з-під варти під підписку про невиїзд. 5 грудня 1924 р. йому надали можливість емігрувати до Палестини на пароплаві «Чічерін». Ухвалою Одеського губсуду від 3 лютого 1925 р. провадження справи стосовно Піпіка Ф.І. припинено. Аотацію впорядковано за дату його звільнення з-під варти.
11.10.1924 р.	12131-П. 1924–1925рр.	Дело по обвинению Мясковского Абрама Ицковича	Мясковського Абрама Іцковича, жителя Балти, арештували 2 вересня 1924 р. Його обвинуватили як члена «контрреволюційної» сіоністської організації «Гістадрут». 11 жовтня 1924 р. Одеський губвідділ ДПУ УСРР ухвалив звільнити арештованого з-під варти під підписку про невиїзд. 20 грудня 1924 р. йому надано можливість емігрувати до Палестини на пароплаві «Ігнатій Сергеев». Ухвалою Одеського губсуду від 3 лютого 1925 р. провадження справи стосовно Мясковського А.І. припинено. Аотацію впорядковано за дату його звільнення з-під варти.
16.10.1924 р.	12140-П. 1924–	Дело по обвинению Эйзенгарт Перель Шлемовны	Ейзенгарт Перель Шльомівну, жительку Одеси, заарештовано 2 вересня 1924 р. її обвинуватили як члена «контрреволюційної» сіоністської молодіжної спілки. 16 жовтня Одеський губвідділ ДПУ УСРР ухвалив звільнити арештовану з-під варти під підписку про невиїзд. 20 грудня 1924 р. їй надано

1	2	3	4
	1925 рр.		можливість емігрувати до Палестини. Ухвалою Одеського губсуду від 3 лютого 1925 р. провадження справи стосовно Ейзенгарт П.Ш. припинено. Анотацію впорядковано за датою її звільнення з-під варти.
16.01.1926 р.	14783-П. 1925–1926 рр.	Дело по обвинению Левака Абрама Моисеевича	Левака Абрама Мойсейовича, жителя містечка Березівка Одеської округи, ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років заслання на Урал. Його обвинуватили як «члена комітету сіоністської соціалістичної партії та керівника місцевої контрреволюційної організації». 26 березня 1927 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила звільнити Левака А.М. із місця позбавлення волі достроково із дозволом вільного проживання на всій території СРСР. Відомості про його подальшу долю й реабілітацію у справі відсутні. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.
02.12.1927 р.	11344-П, тт. 1–3. 1924–1927 рр.	Дело по обвинению Серветника-Чалого Климентия Саввовича	Уродженець с. Слобода Мурафської волості Ямпільського повіту Подільської губ. Серветник-Чалий Климентій Савович на час арешту проживав у Балті. Його арештували 13 червня 1927 р. Молдавським окрвідділом ДПУ УСРР як колишнього активного «петлюрівця», вороже настроєного до радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами колишній поручик царської армії Серветник у квітні 1919 р. був мобілізований до лав Червоної армії; в серпні, під час бойових дій на «петлюрівському» фронті поблизу Вінниці та Жмеринки, потрапив у полон і як військовополонений українець погодився перейти на службу до Армії УНР: офіцером для доручень при штабі куреня «Імені 24 квітня». Восени того ж року він захворів тифом, лікувався і до весни року наступного проживав удома, а за іншими даними у цей проміжок часу організував антибільшовицькі повстання в районі містечок Ольгопіль, Бершадь і Тростянець, супроводжувані масовими вбивствами місцевого єврейського населення. Під час радянсько-польської війни 1920 р. обвинувачуваний обіймав посаду ад'ютанта, а потім помічника начальника оперативного відділу штабу 1-ї Запо-

1	2	3	4
			<p>різкої дивізії, разом з якою восени того ж року змушений був відступити до Польщі. Восени 1921 р. Серветник К.С. був направлений Партизансько-повстанським штабом при Головні команді військ УНР до Вінницького повіту з повноваженнями начальника штабу повстанського формування отамана Карого (Яворського С.І.). Повернувшись в Україну, швидко зневірився в успіху подальшої повстанської боротьби і звернувся з повинною до Ямпільського політбюро. Після амністії Серветник К.С. до листопада 1922 р. співпрацював із органами ДПУ, а надалі повернувся до мирної праці, ймовірно впродовж цих років він змінив власне прізвище на Серветник-Чалий. 23 вересня 1924 р. фігурант справи опинився під слідством за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності», але 6 липня 1925 р. був виправданий і звільнений з-під варти ухвалою Одеського губвідділу ДПУ УСРР. 29 вересня 1927 р. особлива нарада при колегії ДПУ УСРР ухвалила клопотання перед вищою інстанцією про засудження Серветника-Чалого К.С. до 3 років ув'язнення в концтаборі як «небезпечного контрреволюційного елемента», хоч достатніх підстав для його притягнення до кримінальної відповідальності не виявила. 2 грудня 1927 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила звільнити обвинувачуваного з-під варти, але на 3 роки позбавила права проживання в Москві, Ленінграді, Харкові, Києві, Одесі й Ростові-на-Дону, а також у визначених і прикордонних губерніях та в УСРР. Одночасним застосуванням амністії від 6 листопада 1927 р. термін покарання знижено на чверть. 28 квітня 1930 р. той же позасудовий орган переглянув матеріали справи на Серветника-Чалого К.С. і ухвалив додатково позбавити його права проживання в Московській і Ленінградській областях, а також в УСРР строком на 3 роки. Відомості про подальшу долю й реабілітацію Серветника-Чалого К.С. у справі відсутні. До справи долучено фотографії фігуранта, а також його особисті документи радянського зразка.</p>

11. Архівний підрозділ Управління СБ України у Полтавській області

Виконавець: Оксана Горбовська (2012–2013), Владислав Павелко (2016)
Відповідальні: Валерій Кудінов (2012–2013), Сергій Сироватський (2016)

1	2	3	4
02.08.1919 р.	3796-п. 1919 р.	Следственное дело по обвинению Токарева П.П.	Токарева Павла Павловича, жителя Полтави, арештовано 23 липня 1919 р. за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами під час Першої світової війни полковник Токарев перебував на російсько-німецькому фронті у складі 30-го піхотного Полтавського полку (8-ї дивізії 15-го корпусу 2-ї армії. – <i>Упоряд.</i>), потрапив у полон, додому повернувся у квітні 1918 р. Тоді ж обвинувачуваний вступив на службу до війська Української Держави «помічником військового начальника Лебединського повіту Харківської губернії», служив до повалення Гетьманату. Постановою особливого відділу ВНК при реввійськраді Полтавської групи військ Токарева П.П. звільнено з-під варті, а провадження слідчої справу припинено. До справи долучено тимчасове свідоцтво на право вільного проживання на території УНР, надане фігуранту 14 квітня 1919 р. управлінням Кам'янецької міської міліції.
25.08.1919 р.	18529-п. 1919 р.	Следственное дело по обвинению Сидоренко М.П. и Беляева К.Г.	Уродженець Полтави Беляєв Костянтин Гаврилович та уродженець Катеринославської губ. Сидоренко Михайло Полікарпович на час арешту служили у Червоній армії викладачами Других Полтавських піхотних радянських командних курсів. Обом ухвалено смертний вирок згідно з резолюцією начальника ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії, яка міститься на обкладинці слідчої справи. Їх обвинуватили у зрадницьких намірах. Відомостей про виконання вироку у справі немає. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачувані проводили серед курсантів провокаційну «контрреволюційну» агітацію й готувалися перейти до лав денікінської армії, заздалегідь придбавши посвідчення про службу в Червоній армії виключно викладачами курсів. Згідно висновку прокуратури

1	2	3	4
			Полтавської обл. від 7 квітня 1994 р. Сидоренка М.П. і Беляєва К.Г. реабілітовано. До справи долучено вищезазначені викладацькі посвідчення й інші особисті документи фігурантів, зокрема посвідчення на право піврічного проживання в Полтаві й інших містах Української Держави, надане дворянинові Сидоренку М.П. 30 жовтня 1918 р. Полтавською міською державною вартою.
24.04.1920 р.	18531-п. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Стаценко Я.Ф.	Уродженець с. Вулевичі (так у справі) Миргородського повіту Полтавської губ. Стаценко Яків Пилипович на час арешту проживав у станиці Мирвишській (Кубань, РФ). Постановою комісії ОВ ВНК при реввійськраді 9-ї Кубанської армії Кавказького фронту його обвинуватили у співпраці з денікінською контррозвідкою і прирекли до розстрілу. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи завідував чоботарною майстернею 2-ї понтонної роти та контррозвідки Збройних сил Півдня Росії, водночас був агентом контррозвідки і брав участь у знущаннях над полоненими червоноармійцями. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 29 березня 1994 р. Стаценка Я.П. реабілітовано.
19.07.1920 р.	18912-п. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Лищины-Мартыненко И.И.	Ліщину-Мартиненка Івана Івановича, жителя с. Федорівка Кобеляцького повіту Полтавської губ., ухвалою колегії Полтавської ГНК ув'язнено у концтаборі до завершення громадянської війни. Його арештовано за обвинуваченням у співпраці з петлюрівською адміністрацією, передачі розвідувальних даних польському командуванню. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний у травні–червні 1920 р. виїжджав на Правобережжя як роз'їзний інструктор Полтавської управи просвітнього союзу «Українська культура». Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 20 лютого 1995 р. Ліщину-Мартиненка І.І. реабілітовано. До справи долучено клопотання фігуранта про звільнення з-під варті та його листування, а також статутні документи «Українського церковного братства на Полтавщині» й місцевого осередку «Просвіти».

1	2	3	4
	21.10.1920 р. 7837-п. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Стеценко Е.Г.	Стеценка Євгена Григоровича, жителя Полтави, постановою колегії Полтавської ГНК прирекли до 2 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як активного денікінського поплічника. Згідно зі слідчими матеріалами Стеценко Є.Г. навесні 1919 р. служив завідувачем лікарняного містечка для «гострозаразних хворих» в будівлі духовної семінарії, під час окупації Полтави денікінцями повернувся на службу до Полтавського земельного банку й одночасно обійняв посаду голови педагогічної ради Полтавського реального училища, у стінах якого вербував охочих до лав Добровольчої армії. У листопаді 1919 р. обвинувачуваний разом із денікінцями відступив до Криму, але вже 25 липня 1920 р. повернувся до рідного міста. 30 березня 1921 р. колегія Полтавської ГНК ухвалила Стеценка Є.Г. звільнити з-під варти застосуванням амністії 5-го Всеукраїнського з'їзду рад. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
	17.12.1920 р. 18526-п. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Богацького А.М.	Уродженець Полтави Богацький Олексій Михайлович на час арешту проживав у Криму та служив діловодом епархіальної ради. Постановою надзвичайної трійки ОВ ВНК при реввійськраді 4-ї армії його обвинуватили у проведеної «контрреволюційної» агітації і прирекли до розстрілу. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 14 квітня 1994 р. Богацького О.М. реабілітовано.
	18.10.1921 р. 19177-п, тт. 1–2. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Антоненко В.Я. и др.	За справою проходять 25 жителів Лубенського повіту Полтавської губ. Постановою колегії Полтавської ГНК Антоненка Василя Яковича, Фабриканта Петра Гавриловича, Карпенка Миколу Африкановича, Мовчана Михайла Федоровича, Вавринюка Миколу Михайловича й Конько Анастасію Сильвестрівну прирекли до розстрілу як організаторів та активних членів петлюрівського повстанкому у м. Лубни. Решту арештованих з-під варти звільнено за недоведеністю їх провини. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 11 листопада 1996 р. усіх репресованих фігурантів справи реабілітовано.

1	2	3	4
04.12.1921 р.	10276-п. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Суханова-Ковалевского Я.Я.	Уроженець м. Кобеляки Полтавської губ. Суханов-Ковалевський Яків Якович на час арешту служив у Червоній армії на посаді техника технічних курсів політвідділу 6-ї армії у Миколаєві. Постановою колегії Одеської ГНК його обвинуватили у проведенні антирадянської й релігійної агітації (у присутності товаришів по службі читав Біблію) і прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 5 грудня 1995 р. Суханова-Ковалевского Я.Я. реабілітовано.
19.08.1922 р.	3965-п. 1922 р.	Следственное дело по обвинению Алексева П.Я.	Алексеев Павло Якович, житель с. Лузанівка Черкаського повіту, згідно з висновком надзвичайної трійки боротьби з бандитизмом Кременчуцького губвідділу ДПУ УСРР підлягав розстрілу. Його обвинуватили як колишнього повстанця Степової повстанської дивізії отамана Степового (Пестушка К.Ю.).Водночас тим же висновком враховано «пролетарське походження, добровільну явку й щиросердне каяття» Алексева П.Я. На цій підставі його амністовано, звільнено з-під варті і направлено для роботи до органів ДПУ УСРР.
09.02.1923 р.	7808-п. 1923 р.	Следственное дело по обвинению Карагодина Т.С.	Карагодіна Трохима Семеновича, жителя Полтави, арештували за обвинуваченням у «контрреволюційній» діяльності і приховуванні офіцерського звання. Полтавським губернським ревтрибуналом Карагодіна Т.С. з-під варті звільнено з урахуванням його «пролетарського походження» і щирого розкаяння, у зв'язку з чим «його перебування на волі не становитиме небезпеки для суспільства». Згідно зі слідчими матеріалами колишній поручик царської армії Карагодін за влади Директорії УНР нетривалий час обіймав посаду начальника Київської повітової міліції. Обвинувачуваний стверджував, що приховував цей факт із побоювання репресій з боку радянської влади. До справи долучено приватну фотографію фігуранта, а також його посвідчення як співробітника карного розшуку Полтавської губернської міліції.

1	2	3	4
10.10.1924 р.	5088-п. 1924 р.	Следственное дело по обвинению Кривинской М.Л.	Кривинську Марію Леопольдівну, жительку Полтави, засуджено за постановою особливої наради при колегії ДПУ УСРР до 3 років ув'язнення в концтаборі із заміною покарання на той же термін заслання до Марійської автономної області (РФ) у зв'язку з її «хворобливим станом». Жінку обвинуватили у приналежності до полтавської організації РСДРП(м), зберіганні й поширюванні серед населення нелегальної меншовицької літератури. 23 вересня 1927 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР постановила Кривинську М.Л. після відбуття покарання позбавити права на проживання в Москві, Ленінграді, Іваново-Вознесенську, Тулі, Твері, Ростові-на-Дону, Новгороді, Костромі, Ярославлі й Володимирі, відповідних губерніях та в УСРР із закріпленням до визначеного місця проживання терміном на 3 роки. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 20 вересня 1995 р. Кривинську М.Л. реабілітовано. До справи долучено заяви репресованої з проханням дозволу на виїзд із місць заслання до Полтави на лікування.
12.12.1924 р.	18926-п. 1924 р.	Следственное дело по обвинению Гехтман А.А. и др.	За справою проходять жителька Вінниці Гехтман Анюта Аронівна, її земляки й жителі інших міст: губернських центрів Полтави й Катеринослава, районів Калинівка Подільської губ., Кременчук і Миргород Полтавської губ. (загалом 20 осіб). Усіх постановою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років заслання до Киргизького краю (з квітня 1925 р. територія Казахстану). Їх обвинуватили у членстві в антирадянських сіоністських організаціях «Хашомер-Хацаїр», «Гістадрут», «Гехолуц», «ОСМ» і «Беней-Ціон». 21 серпня 1925 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила усім покаранням замінити заслання до Киргизького краю на виселення до Палестини. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 4 квітня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії, а також заяви, листи фігурантів з проханням виселити їх до Палестини.

1	2	3	4
26.06.1925 р.	2764-п. 1925 р.	Следственное дело по обвинению Якубовского Э.М. и др.	За справою проходять жителі Кременчука Каневський Самуїл Меєр-Гершович, Кругляков Ізраїль Маркович, П'ятигорська Тема Меєрівна, Татієвська Геня-Роза Лейбівна, Тверська Міла Ісерівна, Якубовський Еля Меєрович і Ярошевський Хайма Шамович. Постановою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР їх прирекли до 3 років заслання до Казахстану. Усіх обвинуватили у членстві в нелегальних антирадянських сіоністських молодіжних організаціях «Гехолуц» і «ЦСЮФ». 16 січня 1926 р. особлива нарада при колегії ОДПУ СРСР ухвалила Якубовському Е.М., а 26 березня того ж року – Круглякову І.М. замінити заслання до Казахстану на виселення до Палестини на той же термін. Наступними постановами від 20 січня, 18 травня й 8 червня 1928 р. той же позасудовий каральний орган позбавив обох, а також П'ятигорську Т.М., Татієвську Г.Л. і Тверську М.І. подальшого права проживати у Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, відповідних округах та в УСРР із закріпленням до визначеного місця проживання терміном на 3 роки. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 22 серпня 1994 р. фігурантів справи реабілітовано. До справи долучено фотографії, заяви й листи фігурантів з проханням виселити їх до Палестини, а також рукописні резолюції 1-ї районної конференції ЦС Югенд-Фербанд (Сіоністської соціалістичної спілки молоді) від 24 лютого 1925 р. і тези «Сущность Гехолуц и его задачи».
13.11.1925 р.	5058-п. 1925 р.	Следственное дело по обвинению Березовского Д.Е.	Березовського Дмитра Юхимовича, жителя с. Лютьєнка Гадяцького р-ну Роменської округи, ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як «активного анархіста». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний був членом підпільного анархістського угруповання, що діяло у с. Монастирські Будища (нині с. Малі Будища) Гадяцького р-ну; під псевдонімом «Чорна хмара» писав статті для підпільного місцевого друкованого журналу «Вільна думка» з метою

1	2	3	4
			«пропагування ідей анархізму». 13 січня 1928 р. той же позасудовий орган ухвалив після відбуття покарання заслати фігуранта до Сибіру на 3 роки, а 18 вересня 1930 р. – додатково позбавив його на такий же термін подальшого права проживати в Московській і Ленінградській областях, Північному Кавказі, Дагестані й УСРР із закріпленням до визначеного місця проживання. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 4 квітня 1995 р. Березовського Д.Ю. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта, його особисті документи радянського зразка, а також власноручні рукописні нотатки з викладенням ідей анархізму.
16.04.1926 р.	2769-п. 1926 р.	Следственное дело по обвинению Шептовицкого З.М.	Шептовицького Зіновія Мендельовича, жителя Полтави, ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років заслання на Урал. Його обвинуватили як активного члена підпільної антирадянської організації сіоністської молоді «ЕВОСМ» та керівника легіону сіоністської скаутської організації «Гашомер-Хацаір» (правий), що діяли впродовж 1925–1926 рр. у Полтаві, а також інших окружних центрах: містах Проскурів і Могилів-Подільський. 29 березня 1929 р. той же позасудовий орган додатково ухвалив ще на 3 роки заслати репресованого до Казахстану після відбуття ним попереднього покарання. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 19 березня 1994 р. Шептовицького З.М. реабілітовано. До справи долучено особисте листування й фотографію фігуранта.
28.05.1926 р.	2768-п. 1926 р.	Следственное дело по обвинению Белого Х.И. и Тартаковского Л.В.	Белого Хаїма Ізраїльовича, жителя Кременчука, і Тартаковського Лева Вульфовича, жителя Зінов'ївська (нині Кропивницького), ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років заслання на Урал. Обоє обвинуватили як активних членів антирадянської сіоністської організації «Маккабі». Той же позасудовий орган ухвалою від 15 лютого 1929 р. позбавив Белого Х.І. після завершення терміну заслання права прожи-

1	2	3	4
			вати в Москві, Ленінграді, Північному Кавказі, Білорусії, УСРР та Криму із закріпленням до визначеного місця проживання ще на 3 роки; а постановою від 29 березня того ж року заслав Тартаковського Л.В. на додаткові 3 роки до Сибіру. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 14 лютого 1994 р. Белого Х.І. й Тартаковського Л.В. реабілітовано. У справі зберігаються особисті документи, фотографії й листування фігурантів, а та-кож долучені як речові докази «контрреволюційної діяльності» брошури зазначеної сіоністської організації.
28.01.1927 р.	14542-п. 1926–1927 рр.	Следственное дело по обвинению Левина С.М.	Левіна Соломона Марковича, жителя Кременчука, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання на Урал. Його обвинуватили у приналежності до міського осередку Сіоністської соціалістичної партії, що діяла нелегально з початку 1920-х років. 1 жовтня 1929 р. той же позасудовий орган на додаткові 3 роки позбавив репресованого права проживати у Москві, Ленінграді, Північному Кавказі, Білорусії, УСРР та Криму із закріпленням до визначеного місця проживання. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 28 серпня 1989 р. Левіна С.М. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію й особисті записи фігуранта, а також копії його листування, яке під час обшуку він намагався знищити.
02.12.1927 р.	11472-п. 1926–1927 рр.	Следственное дело по обвинению Юркевича Н.Д. и др.	За справою проходять Юркевич Микола Давидович та інші жителі с. Лукім'я Оржицького р-ну Лубенської округи (загалом 24 особи). Усіх заарештовано за обвинуваченням в участі в антибільшовицькому повстанському русі. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуванні впродовж 1920 р. перебували в повстанських загонах уенерівських отаманів Келеберди й Іщенка або брали участь в антибільшовицькому повстанні, що відбулося в їхньому селі в травні 1920 р. Постановою прокурора Лубенської округи слідчу справу припинено, а її фігурантів з-під варти звільнено на підставі ам-

1	2	3	4
			ністії з нагоди з 10-ї річниці «жовтневої революції». Згідно з постановою прокуратури Полтавської обл. від 14 серпня 1989 р. усіх фігурантів справи реабілітовано.
18.05.1928 р.	14626-п. 1928 р.	Следственное дело по обвинению Колесника Н.Я.	Колесника Миколу Яковича, жителя Миргорода Лубенської округи, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Казахстану. Його обвинуватили як колишнього петлюрівця, який і надалі підтримував стосунки з «контрреволюційними елементами». Згідно зі слідчими матеріалами наприкінці 1917 р. обвинувачуваний разом із братом Петром («членом Центральної Ради») викрив козакам 1-го Українського полку ім. Богдана Хмельницького більшовицького підпільника на Миргородщині; у листопаді 1918 р. як «член Миргородського повстанку й сотник повстанських військ» приєднався до Армії УНР, мав військове звання «вахмістр» і брав участь у боях проти частин Червоної армії, але невдовзі вступив до її лав. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 29 серпня 1989 р. Колесника М.Я. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта і його посвідчення як завгоспа 5-го кавалерійського полку від 20 квітня 1919 р.
15.04.1929 р.	15141-п. 1929 р.	Следственное дело по обвинению Греся В.В.	Греся Володимира Васильовича, жителя с. Радивонівка Великобагачанського р-ну Лубенської округи, постановою судової колегії ОДПУ СРСР прирекли до 10 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Армії УНР і повстанського отамана. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний з серпня 1918 р. по грудень 1919 р. служив у 32-му піхотному Сумському полку 11-ї піхотної дивізії Армії УНР, а впродовж червня–грудня 1920 р. як «отаман Гонта» очолював збройний загін чисельністю до 200 повстанців – переважно із селян Чорнухинської волості Лохвицького повіту Полтавської губ. Загін «тероризував державний і партійний

1	2	3	4
			апарат повітових сіл і містечок, заважав проведенню в них економічних і політичних перетворень, підтримував стосунки з уенерівськими центрами за кордоном», а також із повстанцями отаманів «Марусі», «Галайди» й іншими «петлюрівськими повстанськими бандами», що діяли в суміжних повітах. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 25 серпня 1989 р. Греся В.В. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
26.01.1930 р.	3354-п. 1929–1930 рр.	Следственное дело по обвинению Гороховатского Б.Ф и Кремянской Е.С.	За справою проходять жителі Кременчука Гороховатський Борис Федорович та Крем'янська Євгенія Стефанівна – викладачі міського педагогічного технікуму. Ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР їх прирекли до 3 років ув'язнення в концтаборі за обвинуваченням у проведенні агітації серед студентів «в національно-шовіністичному дусі». Водночас Гороховатського Б.Ф. звинуватили у «контрреволюційній діяльності» у Міністерстві праці уряду УНР у січні–березні 1919 р. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 24 липня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
06.03.1930 р.	8276-п. 1929–1930 рр.	Следственное дело по обвинению Гука Ф.Д.	Гука Пилипа Даниловича, жителя Кременчука, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Казахстану як колишнього уенерівського службовця й учасника повстанського руху. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний за влади Директорії УНР служив агітатором при інформаційному відділі Кременчуцької міської комендатури, а восени 1919 р. приєднався до повстанського загону уенерівського отамана Скирди, рейдував із повстанцями територією Кобеляцького і Кременчуцького повітів до серпні 1920 р. Прокуратурою Полтавської обл. від 23 березня 1990 р. Гука П.Д. реабілітовано. У справі зберігається власноручна автобіографія фігуранта.
		Следственное дело по	Шуліку Петра Якимовича, жителя Полтави, ухвалою особливої наради при колегії ДПУ УСРР при-

1	2	3	4
07.12.1930 р.	4078-п. 1930 р.	обвиненню Шулики П.А.	рекли до 3 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як такого, що за часів Гетьманату, у червні–листопаді 1918 р. обіймав посаду політичного комісара залізниці Харків–Куп'янськ; проводив антирадянську агітацію, пропагував самостійність України. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 12 лютого 1990 р. Шуліку П.Я. реабілітовано. До справи долучено фотографії фігуранта.
29.12.1930 р.	10338-п. 1930 р.	Следственное дело по обвиненню Безотосного Н.И.	Безотосного Миколу Івановича, жителя с. Флорівка Чутівського р-ну, постановою судової трійкою при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років заслання до Північного краю. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної діяльності», спрямованої на зрив впроваджуваних владою сільськогосподарських кампаній. Згідно зі слідчими матеріалами 1918 р., за Гетьманату, фігурант справи очолював флорівський осередок Союзу хліборобів-власників і залучав до його лав інших місцевих «куркулів», а наступного року закликав односельчан вступати до лав Добровольчої армії і йти на боротьбу з більшовиками. Прокуратурою Полтавської обл. від 19 квітня 1990 р. Безотосного М.І. реабілітовано.
27.01.1931 р.	4621-п. 1930–1931 рр.	Следственное дело по обвиненню Еременко А.М.	Еременка Андрія Максимовича, жителя Полтави, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 10 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як такого, що за Гетьманату обіймав посаду політичного комісара Полтавського залізничного вузла й водночас був активним членом міського осередку «Просвіти», проводив антирадянську агітацію. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 30 січня 1990 р. Еременка А.М. реабілітовано. На підтвердження давньої провини фігуранта до справи долучено вирізки з міської профспілкової газети «Крицеві шляхи» від 6 березня 1930 р.
		Следственное дело по	Рубана Семена Леонтійовича, жителя х. Рубани Кобеляцького р-ну, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 7 років ув'язнення

1	2	3	4
26.02.1931 р.	14769-п. 1930–1931 рр.	обвиненню Рубана С.Л.	в концтаборі. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності в роки громадянської війни», подальшому ворожому ставленні до радянської влади і всіх її заходів на селі. Згідно зі слідчими матеріалами в січні 1918 р. обвинувачуваний служив комендантом у Києві та «зі зброєю в руках виступав проти робітничої кляси, в Київському арсеналі стріляв по повстанцях»; восени 1919 р. у складі денікінського карального загону «під командуванням Варави і Кайоли» переслідував представників більшовицького підпілля на Полтавщині; останніми роками проводив серед односельчан антирадянську агітацію, що перешкождала виконанню планів хлібозаготівлі. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 18 серпня 1989 р. Рубана С.Л. реабілітовано. До справи долучено процесуальну заяву й приватне листування фігуранта.
08.09.1931 р.	15801-п. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Колбасова А.Н.	Колбасова Олексія Миколайовича, жителя Полтави, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років заслання до Північного краю. Його обвинуватили у «шпигунстві й стосунках з уенерівськими колами в Польщі». Згідно зі слідчими матеріалами до квітня 1918 р. прапорщик Колбасов служив на Східноперсицькому фронті помічником командира роти 35-го Туркестанського полку російської армії, із серпня 1919 р. – командир 11-ї роти 78-го піхотного Навагінського полку Добровольчої армії, брав участь в упокоренні повсталого населення Півдня Правобережної України. Після розгрому денікінців обвинувачуваний опинився в Польщі та з вересня по листопад 1920 р. продовжив боротьбу з більшовиками в лавах Армії УНР. Хорунжий Колбасов як командир взводу 28-го куреня 4-ї Київської стрілецької дивізії протистояв частинам Червоної армії на Галичині й Поділлі. Після припинення воєнних дій проти більшовицької Росії він був знову інтернований, а 1925 р. з дозволу уряду СРСР повернувся на Батьківщину. Згідно з висновком прокуратури

1	2	3	4
			Полтавської обл. від 25 жовтня 1989 р. Колбасова О.М. реабілітовано.
16.02.1932 р.	14612-п. 1931 –1932 рр.	Следственное дело по обвинению Козыря Т.Г.	Козиря Тимофія Григоровича, жителя х. Яхонтове Лохвицького р-ну, ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як невинного ворога радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами він у 1919 р. служив у денікінській контррозвідці «при полковнику Людоговському» в містечку Лохвиця, відзначався жорстоким ставленням до червоних партизанів, впродовж останніх років «контрреволюційною» агітацією та залякуванням активістів перешкоджав місцевій владі впроваджувати сільськогосподарські перетворення. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 29 серпня 1989 р. Козиря Т.Г. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
21.02.1932 р.	15150-п. 1931 –1932 рр.	Следственное дело по обвинению Чумака Н.В.	Чумака Никифора Васильовича, жителя с. Шишаки (райцентр), ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Північного краю. Його обвинуватили як кобзаря та члена «контрреволюційної» організації «Український національний центр» (далі «УНЦ»). Згідно зі слідчими матеріалами Чумака Н.В. 1925 р. завербував до УНЦ кобзар Харківської капели бандуристів Іван Кучугура-Кучеренко (репресований 1937 р.), після чого обвинувачуваний «шляхом виконання старих національних пісень готував населення до боротьби з радянською владою». Згідно з висновком прокуратури Полтавської області від 13 квітня 1989 р. Чумака Н.В. реабілітовано. До справи долучено власноручну заяву фігуранта з його автобіографічними спогадами.
		Следственное дело по	За справою проходить житель с. Грунь Зіньківського р-ну Харківської обл. Храпач Кузьма Парфенович – учитель місцевої школи. Ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації у середовищі

1	2	3	4
31.01.1933 р.	16408-п. 1932–1933 рр.	обвиненню Храпача К.П.	колеги, критиці впроваджуваних владою сільсько-господарських кампаній і прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Згідно зі слідчими матеріалами в листопаді 1917 р. фігурант справи урядом УНР був призначений інструктором з організації в Зіньківському повіті громади національного формування «Вільне козацтво», 1918 р. під час проживання в м. Зіньків організував осередок «Просвіти», в якому керував «шовіністичними» хоровим і драматичним гуртками. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 13 листопада 1989 р. Храпача К.П. реабілітовано.
15.02.1933 р.	8442-п. 1932–1933 рр.	Следственное дело по обвинению Баевского Б.В.	Житель Полтавы Баевський Борис Васильович на час арешту працював техніком-креслярем в Полтавському науково-дослідному інституту свинарства. Ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації серед співробітників інституту і прирекли до 5 років ув'язнення в концтаборі. Згідно зі слідчими матеріалами до грудня 1917 р. прапорщик Баевський перебував на російсько-німецькому фронті у складі 3-го піхотного Нарвського полку. У листопаді 1918 р. він, як кадровий військовий, був мобілізований до війська Української Держави: служив у Полтаві молодшим офіцером броньового автозагону до лютого 1919 р. У серпні того ж року Баевський Б.В. вступив до лав денікінської армії: спочатку служив рядовим офіцером караульного батальйону в Полтаві, у жовтні був направлений у Ставропольські автомаєстерні, невдовзі передислоковані до Севастополя, а в травні 1920 р. – до Мелітополя. У жовтні того ж року обвинувачуваний повернувся до Полтави, а його військовий підрозділ евакуювався до Криму. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 26 березня 1990 р. Баевського Б.В. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
		Следственное дело по	Костика Михайла Мироновича, жителя с. Велика Павлівка Зіньківського р-ну, ухвалою особливої

1	2	3	4
23.04.1933 р.	10838-п. 1933 р.	обвиненню Костика М.М.	наради при колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Північного краю. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця денікінської і врангелівської армій, який залякуванням активістів і послидочною «контрреволюційною» агітацією перешкоджав проведенню сільськогосподарських кампаній. Згідно зі слідчими матеріалами до лав Добровольчої армії обвинувачуваного мобілізували у вересні 1919 р.: служив чоботарем «в господарській команді 1-го кавалерійського полку». У листопаді 1920 р. із залишками врангелівського війська він на пароплаві «Саратов» відплив із Ялти до Туреччини, звідти вирушив до Болгарії. У 1923 р. отримав змогу повернутися на Батьківщину. Згідно з висновком прокуратури Полтавської обл. від 5 квітня 1990 р. Костика М.М. реабілітовано. До справи долучено фотографії фігуранта.

12. Архівний підрозділ Управління СБ України у Сумській області

Виконавець: Людмила Гончарова

Відповідальний: Сергій Картель (2012–2013), Сергій Тиченко (2016)

1	2	3	4
15.01.1920 р.	П-8542. 1920 р.	Уголовное дело по обвинению Бабина Г.И.	Учень Кам'янець-Подільського середнього технічного училища Бабін Григорій Іванович на початку січня 1920 р. проводив зимові канікули вдома: в с. Базелівщина Ямпільського повіту Чернігівської губернії і був заарештований за обвинуваченням у нетривалій попередній службі в лавах Добровольчої армії. Ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії слідчу справу припинено, а Бабина Г.І. направлено в розпорядження начальника військового гарнізону для мобілізації до лав Червоної армії й відправлення на фронт. До справи долучено особисті документи, листування й фотографію фігуранта.
		Уголовное дело по	Жителів м. Конотоп Бокій Варвару Йосипівну й Фененка Івана Йосиповича ухвалою колегії Чернігівської ГНК прирекли до 2 років ув'язнення в концтаборі.

1	2	3	4
15.06.1920 р.	П-8140. 1920 р.	обвиненню Бокия В.И.	їх обвинуватили у співпраці з денікінською адміністрацією, викритті місцевих більшовиків, революційно налаштованих громадян і членів їх родин. 16 листопада 1920 р. той же каральний орган ухвалив Бокій В.Й. звільнити з-під варті достроково застосуванням амністії. Згідно з висновком прокуратури Сумської обл. від 10 липня 2013 р. фігурантів справи реабілітовано. До справи долучено посвідчення Фененка І.Й. від 2 грудня 1919 р. як службовця «Тимчасового комітету Російського земського союзу» – установи, підпорядкованої Збройним силам Півдня Росії.
01.12.1921 р.	П-8246. 1921 р.	Уголовное дело по обвинению Колпакова И.Д.	Колпакова Івана Дмитровича, уродженця м. Путивль Курської губ. (Росія), арештовано як учасника антибільшовицького повстанського руху. Ухвалою колеґії Курської ГНК його звільнено з-під варті і взято під оперативний нагляд. Згідно зі слідчими матеріалами есер Колпаков І.Д. з грудня 1918 р. по грудень 1919 р. перебував у повстанському загоні петлюрівського отамана Золотаренка на посаді начальника господарської частини. Загін оперував у Кременецькому повіті Волинської губернії. До справи, як речовий доказ долучено газету Путивльського повітового комітету РКП(б) «Плуг и молот» від 18 червня 1921 р.
04.12.1924 р.	П-8110. 1924 р.	Уголовное дело по обвинению Машенко И.Я	Машенка Івана Яковича, жителя с. Грунь Богодухівського р-ну Охтирської округи Харківської губ., арештовано як колишнього гетьманського й петлюрівського карателя. Згідно зі слідчими матеріалами Машенко І.Я. 1918 р. служив у місцевому гетьманському каральному загоні, а 1919 р. – в Армії УНР «дільничним старшиною»; брав участь у боях проти частин Червоної армії. Наприкінці 1919 р. після військових невдач він емігрував до Польщі, а навесні 1923 р. повернувся на Батьківщину після оголошення постанови ВУЦВК від 12 квітня 1922 р. про повну амністію всім громадянам України, які воювали проти радянської влади у складі ворожих армій та опинилися в еміграції. Ухвалою окружного відділу ДПУ УСРР слідчу справу припинено, а її фігуранта звільнено з-під варті за недоведеністю його участі в репресіях сто-

1	2	3	4
			совно односельчан. До справи долучено посвідчення видане фігуранту посольством УСРР в Польщі у зв'язку із амністією.
27.05.1930 р.	П-12591. 1930 р.	Уголовное дело по обвинению Костюкова Д.В.	Костюкова Дениса Васильовича, жителя х. Карпилівка Груньського р-ну Полтавської округи засуджено надзвичайною сесією окружного суду до 3 років ув'язнення у ВТТ з подальшим обмеженням у правах на 2 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний протягом 1918–1919 рр. належав до Союзу хліборобів-власників і викривав каральним органам червоних партизанів, а впродовж 1920–1922 рр. підтримував зв'язки з «бандою Зоба» під час її оперування в Груньському районі. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 3 серпня 1993 р. Костюкова Д.В. реабілітовано.
29.05.1930	П-13751. 1929–1930	Уголовное дело по обвинению Ковальчука Я.А. и Супрунова К.П.	За справою проходять жителі с. Кучерівка Есманського р-ну Глухівської округи Ковальчук Яків Андрійович та Супрунов Кирило Павлович. Їх арештовано окружним відділом ДПУ УСРР за обвинуваченням у службі 1918 р. в місцевому гетьманському каральному загоні й розстрілі двох червоних партизанів. Ухвалою Глухівського окружного суду Супрунова К.П. засуджено до розстрілу, а слідчу справу стосовно Ковальчука Я.А. припинено у зв'язку із недостатністю зібраних доказів його провини у скоєнні інкримінованих вбивств. 11 червня 1930 р. секретаріат ВУЦВК ухвалив смертну кару Супрунову К.П. замінити на 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років. Згідно з висновком прокурора Сумської області від 23 жовтня 1997 р. Супрунова К.П. реабілітовано.
15.06.1931 р.	П-13712. 1931 р.	Уголовное дело по обвинению Леви И.П.	Уродженець Сум Леві Іван Петрович на час арешту проживав у Зінов'ївську. Ухвалою судової трійки колегії ДПУ УСРР його обвинуватили як члена місцевої «білоофіцерської контрреволюційної повстанської організації» і прирекли до 5 років заслання до Казахстану. Згідно зі слідчими матеріалами ротмістр Леві І.П., як кадровий військовий, протягом 1916–1918 рр. служив у Єлисаветградському кавалерійсь-

1	2	3	4
			кому училищі, влітку 1919 р. вступив до Збройних сил Півдня Росії, дослужився до полковника. Восени того ж року він потрапив у полон і перейшов до лав Червоної армії, демобілізувався 1923 р. 10 грудня 1938 р. трійка УНКВС по Новосибірській обл. ухвалила Леві І.П. розстріляти як члена шпигунської терористичної організації. Смертний вирок виконано 13 грудня того ж року. Згідно з висновком Прокуратури УРСР від 27 липня 1989 р. Леві І.П. реабілітовано.
21.03.1933 р.	П-1551. 1933 р.	Уголовное дело по обвинению Сухиненко С.А.	Сухиненка Степана Олександровича, жителя Сум Харківської обл., арештовано за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації і пропаганди. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи служив у 2-му кінному Дроздовському полку Добровольчої армії. У жовтні 1920 р. з рештою поранених білогвардійців був евакуйований на санітарному судні до Єгипту. У січні 1922 р. він повернувся на Батьківщину, відгукнувшись на амністію ВЦВК від 3 листопада 1921 р., запропоновану рядовим військовослужбовцям білих армій. Постановою Харківського облвідділу ДПУ УСРР слідчу справу припинено, а її фігуранта звільнено з-під варті за недостатністю зібраних доказів провини.
22.04.1933 р.	П-1131. 1932–1933 рр.	Уголовное дело по обвинению Бойко А.Н.	Бойка Панаса Назаровича, жителя с. Бишкінь Лебединського р-ну Харківської обл., арештовано 28 листопада 1932 р. райвідділенням ДПУ УСРР за обвинуваченням у ворожому ставленні до радянської влади і її заходів на селі. Згідно зі слідчими матеріалами 1918 р. фігурант справи служив у гетьманській державній варті та брав участь у побитті червоних партизанів с. Штепівка Лебединського повіту, а невдовзі за місцем проживання організував селянську раду петлюрівської орієнтації під назвою «Земля і праця». Згідно із висновком народного суду м. Лебедин провадження слідчої справи припинено у зв'язку зі смертю обвинувачуваного.
		Уголовное дело по	Уродженець Лебедина Тимченко-Рубан Андрій Олександрович на час арешту проживав у м. Новосибірськ (РФ). Ухвалою ВТ Прикордонної та Внутрішньої охорони УСРР його засуджено до 6 років ув'яз-

1	2	3	4
31.12.1935 р.	П-13945. 1935 р.	обвиненню Тимченко-Рубана А.А.	нення у ВТТ з конфіскацією майна і подальшою поразкою в правах на 3 роки, обвинувачено в активній боротьбі проти робітничого класу й революційного руху під час громадянської війни та приховуванні цієї невігідної частини біографії під час влаштування 1923 р. на службу до органів ОДПУ СРСР в Новоросійську. Згідно зі слідчими матеріалами Тимченко-Рубан А.О. 1918 р. (за Гетьманату) у складі карального загону поміщика Святогора Штепіна брав участь у репресіях стосовно червоних партизанів та членів їх родин на території Лебединського повіту, надалі служив у денікінській і врангелівській арміях, зокрема на броньованому потязі «Харьков», мав чин поручика, брав участь у боях проти частин Червоної армії. У листопаді 1920 р. на санітарному кораблі «Ялта» обвинувачуваний евакуювався до Туреччини, а невдовзі перебрався до Болгарії і вступив до підтримуваної радянськими дипломатичними колами білоемігрантської організації «Союз возвращения на Родину», до СРСР повернувся 1923 р. Згідно з висновком прокуратури Харківської обл. від 26 травня 1999 р. Тимченка-Рубана А.О. реабілітовано. До справи долучено листування й фотографію фігуранта, а також його особисті документи радянського зразка.
17.06.1938 р.	П-4764. 1938 р.	Уголовное дело по обвинению Гринки Н.И.	Гринку Микиту Ілліча, жителя м. Білопілля Харківської обл., засуджено лінійним судом Південної залізниці до 6 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. У матеріалах справи згадується про службу Гринки М.І. (повного георгіївського кавалера) 1919 р. в Дроздовському полку Добровольчої армії. Ухвалою пленуму Верховного суду СРСР від 23 липня 1958 р. провадження слідчої справи припинено за недоведеністю провини репресованого.
		Уголовное дело по	Уродженець м. Болград (на той час територія Румунії, з 1940 р. – райцентр Одеської обл.) Радіонов Пантелеймон Федорович на час арешту проживав у м. Ромни Чернігівської обл. Його арештовано за об-

1	2	3	4
18.12.1938 р.	П-1442. 1938 р.	обвиненню Радионо- ва П.Ф.	винуваченням у приналежності до антирадянської організації і проведенні контрреволюційної агітації. Згідно зі слідчими матеріалами Радіонов П.Ф. 1919 р. служив в Армії УНР, брав участь у боях із частинами Червоної армії під Києвом та Бердичівом, певний час служив в особистій охороні міністра закордонних справ УНР Макаренка (ймовірно члена Директорії УНР А. Макаренка. – <i>Упоряд.</i>). Постановою прокуратури Сумської обл. провадження слідчої справи припинено, а її фігуранта звільнено з-під варти за недоведеністю провини. До справи долучено фотографію фігуранта.
17.06.1939 р.	П-4709. 1939 р.	Уголовное дело по обвиненню Князя І.Т.	Князя Івана Тихоновича, жителя м. Буринь Сумської обл., засуджено обласним судом до 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації і пропаганди. До уваги взято також факт його служби в період Гетьманату в земській управі на посаді голови Комісії у боротьбі з більшовиками в Україні. Ухвалою президії Верховного суду УРСР від 12 вересня 1958 р. Князя І.Т. реабілітовано.
19.07.1939 р.	П-14016. 1939 р.	Уголовное дело по обвиненню Бражни- ка І.В.	Уродженець с. Горобівка Білопільського повіту Харківської губ. Бражник Іван Васильович на час арешту служив начальником продовольчого забезпечення в/ч № 4409 Червоної армії. ВТ Харківського ВО його обвинуватив у «активній боротьбі проти робітничого класу й революційного руху під час перебування на відповідальній посаді в контрреволюційному уряді в період громадянської війни (за ст. 54-13 КК УРСР)» і засудив до розстрілу. Згідно зі слідчими матеріалами із листопада 1918 р. хорунжий Бражник понад чотири місяці служив в Армії УНР. Під час денікінської окупації України очолював каральний загін Добровольчої армії і брав участь у розстрілах червоних партизанів на Сумщині. 17 жовтня 1939 р. Військова колегія Верховного суду СРСР ухвалила смертний вирок стосовно фігуранта справи замінити на 10 років позбавлення волі. Згідно з висновком прокуратури Сумської обл. від 17 грудня 1999 р. Бражника І.В. реабілітовано.

1	2	3	4
18.08.1941 р.	П-13635. 1941 р.	Уголовное дело по обвинению Вишневского Я.В.	Вишневського Якова Володимировича, жителя м. Шостка Сумської обл., обласним судом визнано «особою суспільно-небезпечною». Тому його ув'язнили на 10 років у ВТТ віддаленої місцевості СРСР. Згідно зі слідчими матеріалами Вишневський Я.В. у березні–квітні 1918 р. служив у дивізії Синьожупаників Армії УНР; фігурант справи підтримував владу гетьмана П. Скоропадського. 26 жовтня 1941 р. ув'язнений помер у м. Свердловськ (нині – Єкатеринбург, РФ). Згідно з висновком прокуратури Сумської обл. від 29 січня 1997 р. Вишневського Я.В. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
24.07.1946 р.	П-8497. 1946 р.	Уголовное дело по обвинению Мирошниченко Ф.Г.	Мірошниченка Федора Гавриловича, уродженця х. Дорошенкове Глухівського повіту Чернігівської губ., засуджено ВТ гарнізону радянської зони окупації Берліна до 10 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Армії УНР та учасника збройного вторгнення на радянську територію. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи служив у кавалерійському загоні Армії УНР, за службу був нагороджений Залізним Хрестом, а впродовж 1921–1946 рр. проживав у Німеччині як емігрант, потрапивши туди через Польщу. Ухвалою ВТ Київського ВО від 11 серпня 1967 р. Мірошниченка Ф.Г. реабілітовано. До справи долучено паспорт громадянина Німеччини й інші документи фігуранта, а також його фотографії.

13. Архівний підрозділ Управління СБ України у Харківській області

Виконавець: Костянтин Меркулов

Відповідальні: Сергій Болібок (2012), Максим Несен, Костянтин Меркулов (2016)

1	2	3	4
		Следственное дело	Чумаченко Данило Петрович та інші жителі с. Лагер Зміївського повіту Харківської губ. (загалом 7 осіб)

1	2	3	4
29.03.1919 р.	015366. 1919 р.	по обвинению Чумаченко Д.П. и др.	за обвинувальним висновком слідчого Зміївської ПНК підлягали ув'язненню в концтаборі до завершення громадянської війни. Їх обвинували як таких, що влітку–восени 1918 р. викривали членів родин червоноармійців гетьманській державній варті та проводили антибільшовицьку агітацію. Вирок й відомості про подальшу долю фігурантів у справі відсутні. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку.
19.04.1919 р.	011322. 1919 р.	Следственное дело по обвинению Пизюна С.П.	Пізюна Сергія Петровича, жителя с. Коломак Валківського повіту Харківської губ., ухвалою повітової НК прирекли до 3 місяців ув'язнення в повітовій тюрмі. Його обвинували в агітації односельчан проти продрозверстки і мобілізації до лав Червоної армії. Згідно з висновком прокуратури Харківської обл. від 12 жовтня 1996 р. Пізюна С.П. реабілітовано.
19.06.1919 р.	020790. 1919 р.	Следственное дело по обвинению Геренга Э.Ф.	Геренга Едмунда Фрідріховича, уродженця с. Горохівка Зміївського повіту, ухвалою повітової НК прирекли до розстрілу. Його обвинували як унтер-офіцера 1-ї Курської мортирної артилерійської батареї Добровольчої армії, який потрапив у полон. Відомості про реабілітацію Геренга Е.Ф. у справі відсутні.
27.01.1920 р.	011299. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Самойлова Н.И.	За справою проходить житель Харкова Самойлов Микола Йосипович – колишній священик, протодієрей Серафимівської церкви при міському Успенському соборі. Ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 6-ї армії його прирекли до 1 року ув'язнення у концтаборі як такого, що восени 1919 р. служив військовим священиком при одному з піхотних підрозділів Добровольчої армії. Згідно з висновком прокуратури Харківської обл. від 4 квітня 1996 р. Самойлова М.Й. реабілітовано.
10.03.1920 р.	010456. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Сергеева В.А.	За справою проходить уродженець Харкова Сергєєв Володимир Олександрович – на час арешту завідувач кінного депо Західного фронту. Його обвинували у військовій зраді, скоєній з корисливих міркувань. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи в жовтні 1919 р. організував переправлення

1	2	3	4
			<p>на підконтрольну денікінцям територію двох потягів з кіньми, за що отримав від них 25 млн крб. готівкою. Ухвалою особливого відділу ВНК Західного фронту Сергеева В.О. оголошено в розшук у зв'язку із його втечею з-під варти під час перевезення до Харкова.</p>
15.03.1920 р.	010450. 1920 р.	<p>Следственное дело по обвинению Разуваева А.А. и Полищука П.В.</p>	<p>Разуваєва Андрія Андрійовича й Поліщука Петра Васильовича, жителів Харкова, ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 12-ї армії прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни. Їх обвинуватили як колишніх військовослужбовців петлюрівської та денікінської армій. Згідно зі слідчими матеріалами кадрових військових російської армії поручика Разуваєва і прапорщика Поліщука наприкінці грудня 1918 р. мобілізовано до Армії УНР. Перший служив старшиною 24-го піхотного ім. П. Сагайдачного полку до 1 жовтня 1919 р., коли був демобілізований за станом здоров'я. Другий служив старшиною у Харківському слобідському козацькому полку Харківського слобідського кошу Запорізького корпусу, потім у 24-му піхотному ім. П. Сагайдачного полку. Звільнився із військової служби 16 листопада 1919 р., перебуваючи на посаді помічника діловода продовольчого відділу Головного інтендантського управління у Кам'янці-Подільську, внаслідок розформування зазначеного управління. У листопаді того ж року на залізничній станції Голта (на той час м-ко Ананіївського повіту Херсонської губ., нині частина Первомайська – райцентру Миколаївської обл.) обох було заарештовано контррозвідкою Добровольчої армії та примусово мобілізовано до місцевої комендантської роти. У січні 1920 р. денікінці відступили до Тирасполя, звідки обвинувачувані повернулися до Харкова. 26 квітня 1920 р. особливий відділ ВНК при реввійськраді 12-ї армії ухвалив звільнити Разуваєва А.А. й Поліщука П.В. із концтабору й направити їх у розпорядження командування Південно-Західного фронту. До справи долучено особисті документи фігурантів як речові докази їхньої служби в Армії УНР.</p>

1	2	3	4
27.04.1920 р.	010451. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Дроздова П.П.	Дроздова Павла Петровича, жителя Харкова, арештували як викритого колишнього поручика 8-го гусарського Лубенського кавалерійського полку Добровольчої армії. Постановою особливого відділу ВНК при реввійськраді 12-ї армії Дроздова П.П. звільнено з-під варти й направлено в розпорядження командування Південно-Західного фронту.
03.05.1920 р.	020796. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Алейникова М.Н.	Алейнікова Михайла Миколайовича, жителя с. Мар'ївка Вовчанського повіту Харківської губ., ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді Південно-Західного фронту прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього підпоручика 1-го батальйону 3-го Корніловського ударного полку Корніловської дивізії 1-го армійського корпусу Добровольчої армії. Відомості про реабілітацію Алейнікова М.М. у справі відсутні. До справи долучено особисті документи фігуранта: рапорт від 1 жовтня 1919 р. безпосередньому начальнику з клопотанням про звільнення з військової служби як народного вчителя, що на час мобілізації обіймав штатну посаду, і посвідчення від листопада того ж року як завідувача офіцерських батальйонних зборів, відрядженого в службових справах до Харкова.
07.05.1920 р.	020794. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Киреева В.П.	Кіреєва Василя Пантелеймоновича, жителя с. Південне Харківського повіту Харківської губернії, ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді Південно-Західного фронту прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього старшого техніка броньованого потягу «Князь Пожарський» Добровольчої армії. Відомості про реабілітацію Кіреєва В.П. у справі відсутні. До справи долучено посвідчення комітету службовців і робітників Акціонерного товариства з облаштування фабричних димових труб і різних споруд «Георгій Антонов» від 29 квітня 1920 р., надане старшому техніку В. Кіреєву для запобігання його відриву від виконання відповідального доручення хімічного відділу Губернської ради народного господарства.

1	2	3	4
27.05.1920 р.	021400. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Момота А.М.	Момота Якіма Мойсейовича, жителя Харкова, ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 1-ї Кінної армії ув'язнено в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Добровольчої армії. Згідно зі слідчими матеріалами старший унтер-офіцер Момот служив у «3-му кавалерійському полку, Чорноморському кінному козацькому полку й ударному Марковському полку у складі 3-ї роти батальйону особливого призначення». Відомостей про реабілітацію Момота Я.М. у справі немає.
04.08.1920 р.	020792. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Криуленко Я.А.	Криуленко Яків Адріанович, уродженець с. Червона Кам'янка Олександрійського повіту Херсонської губ., підлягав розстрілу згідно з резолюцією начальника ОВ ВНК при реввійськраді 9-ї армії Мейера на протоколі допиту. Його обвинуватили як полоненого військовослужбовця Білої армії. Згідно зі слідчими матеріалами штабс-капітан Криуленко навесні 1920 р. перебував у Криму й обіймав посаду ад'ютанта полковника В. Гнилорібова. За наказом із дислокованого у Севастополі штабу військового отамана Всевеликого Війська Донського А. Богаєвського обвинувачуваного у складі розвідувальної групи десантовано на чорноморське узбережжя поблизу м. Анапа (РФ) із завданням організації антибільшовицької підривної роботи на Кубані. Відомості про реабілітацію Криуленка Я.А. у справі відсутні.
29.09.1920 р.	021397. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Замятина П.И.	Замятіна Павла Івановича, жителя Харкова, арештовано 26 липня 1920 р. за обвинуваченням у причетності до денікінської контррозвідки. Слідством встановлено факт служби вахмістра Замятіна 1919 р. у 19-му драгунському Архангелогородському полку, а потім у 3-му Марковському полку Добровольчої армії. Ухвалою ОВ ВНК при реввійськраді Південно-Західного фронту Замятіна П.І. з-під варти звільнено й направлено до «трудармії» в розпорядження командування Північного фронту.
		Следственное дело	За справою проходять уродженці с. Петрівське Костянтиноградського повіту Полтавської губ. брати

1	2	3	4
06.10.1920 р.	015359. 1920 р.	по обвинению Бейникова А.М. и Бейникова Л.М.	Бейнікови Андрій Мойсейович і Леонтій Мойсейович, на час арешту – червоноармійці батальйону зв'язку 46-ї дивізії 13-ї армії. Обоє арештовано 9 вересня 1920 р. як колишніх махновських агітаторів. Ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 13-ї армії братів Бейнікових з-під варти звільнено й направлено в розпорядження своєї частини для подальшого проходження служби.
02.11.1920 р.	021405. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Стрельцова А.И.	Стрельцова Олександра Івановича, жителя Харкова, постановою ЦУПЧРЕЗКОМа прирекли до 1 року ув'язнення у концтаборі. Його обвинуватили як члена підпільної антирадянської організації лівих есерів. Відомості про реабілітацію Стрельцова О.І. у справі відсутні.
03.12.1920 р.	010453. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Геллера И.С.	Уродженець м. Якутськ (РФ) Геллер Інокентій Семенович на час арешту проживав у Харкові. Ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 6-ї армії його обвинуватили у «приховуванні свого офіцерського чину» (підпоручика 1-го батальйону 1-го Дроздовського полку Добровольчої армії) і прирекли до розстрілу. Смертний вирок виконано 3 грудня 1920 р. Відомості про реабілітацію Геллера І.С. у справі відсутні.
19.12.1920 р.	012343. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Пономаренко С.Е.	Пономаренка Степана Юхимовича, жителя Харкова, ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді 13-ї армії прирекли до 1 року ув'язнення у концтаборі Його викрито як колишнього денікінського службовця військового постачання. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи з липня 1919 р. по серпень 1920 р. служив завідувачем господарської частини 3-го зведеного евакуаційного госпіталю Білої армії, надалі потрапив під службове розслідування за допущення несанкціонованих матеріальних розтрат та утримувався в арештному домі у Феодосії; 14 листопада того ж року був звільнений з приходом до міста частин Червоної армії. Відомості про реабілітацію Пономаренка С.Ю. у справі відсутні
		Следственное дело	Капусткіна Михайла Васильовича, жителя Харкова, ухвалою особливого відділу ВНК при реввійськраді

1	2	3	4
22.12.1920 р.	020799. 1920 р.	по обвинению Капусткина М.В.	4-ї армії прирекли до ув'язнення у концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Добровольчої армії. Згідно зі слідчими матеріалами 1919 р. унтер-офіцер Капусткін служив на броньованому потязі «Волк» і брав участь у боях проти частин Червоної армії на Півдні України. Відомості про реабілітацію Капусткіна М.В. у справі відсутні. До справи долучено супровідний лист керівництва Феодосійського госпіталю Російського товариства Червоного Хреста до «особливого відділу 3-ї дивізії» про направлення військовослужбовців Білої армії Капусткіна М. та Сутулова І., які перебували в госпіталі на лікуванні.
08.06.1921 р.	021398. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Лукьяненко Д.А.	Лук'яненко Дмитра Олексійовича, жителя містечка Люботин Валківського повіту Харківської губернії, ухвалою колегії Харківської ГНК прирекли до 3 років ув'язнення у концтаборі з відправленням на торф'яні розробки до Петроградської губернії. Його обвинуватили у приховуванні факту попередньої військової служби у петлюрівській і денікінській арміях. Згідно з висновком прокуратури Харківської обл. від 19 грудня 1996 р. Лук'яненко Д.О. реабілітовано.
09.12.1922 р.	015151. 1922 р.	Следственное дело по обвинению Бару С.И. и др.	Бару Соломона Ісайовича та інших жителів Харкова (загалом 15 осіб) ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР із адміністративного виселення прирекли до 1–3 років заслання до Туркестану під гласний нагляд місцевого губвідділу ДПУ. Усіх обвинуватили як «антирадянський елемент, який проводив серед міщан контрреволюційну агітацію». Згідно з висновком прокуратури Харківської обл. від 5 лютого 1996 р. фігурантів справи реабілітовано.
14.03.1924 р.	015102. 1924 р.	Следственное дело по обвинению Рабиновича Б.Я.	Рабиновича Бориса Яковича, жителя Харкова, ухвалою комісії НКВС із адміністративного виселення прирекли до 2 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як колишнього активного члена єврейської соціалістичної партії «Бунд», що зберігав і поширював антирадянську літературу. 16 січня 1926 р. особлива нарада при колегії ОДПУ ухвалила Рабиновича Б.Я. покарати додатковим засланням на Південний Урал на 3 роки, а 29 березня 1929 р. – поз-

1	2	3	4
			бавити його подальшого права проживати в Московській і Ленінградській областях, УСРР, Білорусії та Північному Кавказі із закріпленням до певного місця проживання ще на 3 роки. Відомості про реабілітацію Рабиновича Б.Я. у справі відсутні. До справи долучено рукописні нотатки фігуранта про політичне й соціальне життя в країні.

14. Архівний підрозділ Управління СБ України у Херсонській області

Виконавці: Наталія Лукашева, Наталія Шевченко

Відповідальна: Наталія Шевченко

1	2	3	4
14.09.1920 р.	2660-фс. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Сыроватко И.А.	Сироватка Івана Якимовича, жителя х. Красний Отбідо-Василівської волості Херсонського повіту Херсонської губ. (нині Снігурівського р-ну Миколаївської обл.), ухвалою Херсонського відділення ОВ ВНК узбережжя Чорного й Азовського морів прирекли до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Білої армії. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний під час денікінської окупації 1919 р. служив писарем у Херсонській державній варті, комендантському управлінні й каральному загоні полковника Салікова, що переслідував представників більшовицького підпілля й повстанців на території Херсонського повіту. 26 вересня 1920 р., Миколаївський відділ реввійськтрибуналу Чорноморсько-Азовського флоту ухвалив направити засудженого до повітового військкомату для подальшого відправлення на фронт. До справи долучено особисті документи й фотографії фігуранта, зокрема його посвідчення про демобілізацію за станом здоров'я, виготовлене 28 квітня 1918 р. Херсонським повітовим військовим начальником. На звороті посвідчення нанесено відмітки про реєстрацію в управах Херсонського повітового коменданта і Херсонської міської державної варті від 24 травня і від 25 листопада 1918 р. відповідно.

1	2	3	4
26.09.1920 р.	2665-фс. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Савченко Ф.И.	Савченка Федора Ілліча, жителя с. Чернобаївка Білозерської волості Херсонського повіту, арештовано за обвинуваченням в тому, що з серпня 1919 р. служив у дислокованому в Херсоні 47-му Українському полку Добровольчої армії. Ухвалою Миколаївського відділу реввійськтрибуналу Чорноморсько-Азовського флоту фігуранта справи направили до повітового військкомату для подальшого відправлення на фронт. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема тимчасовий паспорт, виданий йому денікінською Херсонською комендантською управою 24 березня 1920 р. з терміном дії на 1 рік
19.11.1920 р.	2188-фс. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Костюшенко Н.Н.	Костюшенка Миколу Миколайовича, уродженця Херсона, арештовано ревкомом м. Балаклава Ялтинського повіту й направлено до ОВ ВНК при 51-й Московській дивізії. Його обвинуватили як колишнього полковника російської імператорської і Білої армій. Відомостей про подальшу долю обвинувачуваного у справі немає. Анотацію впорядковано за датою підготовки останнього документа – анкети для опитування офіцерів та нижчих чинів врангелівської армії, взятих в полон або тих, що перебігли добровільно на сторону радянських військ. До справи долучено речові докази: службові довідки й посвідчення фігуранта, зокрема, посвідчення Костюшенка М.М. як відставного полковника і жителя Феодосії. Цей документ виготовлено 30 червня 1920 р., засвідчено підписами начальника військового гарнізону і коменданта міста й завірено печаткою міської комендатури.
30.12.1920 р.	9771-фс. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Чубукина М.Е.	Чубукіна Мойсея Євдокимовича, жителя с. Сірогози (волосний центр) Мелітопольського повіту, засуджено реввійськтрибуналом при штабі 1-ї Кінної армії до розстрілу. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний за часів Гетьманату сприяв придушенню німецькими каральними загонами більшовицького повстання на території Мелітопольського повіту («звертався до карателів за допомогою особисто і сплачував їм по 60 крб. з кожної десятини»),

1	2	3	4
			а з серпня 1919 р. очолював повітовий осередок підпільної білогвардійської організації «За єдиную Россию», яка проводила антибільшовицьку агітацію і поширювала «контрреволюційну» літературу. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 20 серпня 1993 р Чубукіна М.Є. реабілітовано.
21.11.1921 р.	10599-фс. 1921 р.	Следственное дело по обвинению Никифорова С.Н.	Уродженець м. Городище Черкаського повіту Кременчуцької губ. Нікіфоров Сергій Назарович на час арешту, 15 травня 1921 р., проживав у Херсоні, служив телеграфістом 13-го військово-залізничного дивізіону Червоної армії. Ухвалою великої трійки Херсонської міської НК прирекли до розстрілу як колишнього денікінця і політбандита. Одночасним застосуванням амністії V Всеукраїнського з'їзду рад смертний вирок замінено на 5 років ув'язнення у концтаборі з конфіскацією майна. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи навесні 1919 р. служив у повстанській дивізії отамана Н. Григор'єва; влітку-восени того ж року служив у Добровольчій армії телеграфістом при штабі 7-ї піхотної дивізії генерала М. Бредова; восени 1920 р. перебував у повстанському загоні отамана Голого, що діяв на території Черкаського повіту. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 28 серпня 2000 р. Нікіфорова С.Н. реабілітовано.
29.01.1922 р.	2352-фс. 1921-1922 рр.	Следственное дело по обвинению Крупкина П.Г. и Мельника Я.В.	Крупкіна Петра Григоровича та Мельника Якова Васильовича, жителів с. Новогригорівка Генічеського повіту Запорізької губ., арештовано 10 жовтня 1921 р. Генічеським політбюро за обвинуваченням у попередній службі в контррозвідці Білої армії та незаконному зберіганні зброї. Слідчу справу стосовно Крупкіна П.Г. направлено на розгляд виїзної сесії Запорізького губернського ревтрибуналу для притягнення до кримінальної відповідальності. Мельника Я.В. звільнено з-під варти під підписку про невиїзд. Згідно зі слідчими матеріалами унтер-офіцер Крупкін із січня 1919 р. служив у лейб-гвардії Волинському полку Добровольчої армії. У лютому 1920 р. під час відступу білогвардійців залишився на Поділлі, був арештований польською контррозвідкою за

1	2	3	4
			<p>підозрою в шпигунстві на користь Червоної армії. Обвинувачуваний опинився в таборі для військовополонених у м. Краків (Польща), звідки добровільно вступив до групи військ генерала М. Бредова, з якою на початку серпня того ж року прибув у розпорядження генерала П. Врангеля до Феодосії. Після розгрома врангелівських частин Крупкін П.Г. був затриманий, але невдовзі направлений на службу до морської міліції в Мелітополі. У справі немає відомостей про подальшу долю фігурантів. Анотацію впорядковано за датою підготовки обвинувального висновку слідчого Генічеського повітового політбюро.</p>
06.09.1922 р.	2634-фс. 1922 р.	Следственное дело по обвинению Лесника С.И.	<p>Лесника Семена Іпатійовича, жителя м. Берислав Херсонського повіту Миколаївської губ., арештовано як колишнього військовослужбовця денікінської армії. Постановою Херсонського повітового відділу ДПУ УСРР арештованого звільнено з-під варті застосуванням «квітневої амністії» і взято на оперативний облік. Згідно зі слідчими матеріалами з серпня 1919 р. по березень 1920 р. підпоручик Лесник служив у Сімферопольському полку Добровольчої армії, внаслідок відступу опинився у таборі для інтернованих в Польщі. Наприкінці травня 1922 р. Лесник С.І. повернувся до місця постійного проживання. До справи долучено особисту фотографію фігуранта.</p>
20.10.1923 р.	2621-фс. 1923 р.	Следственное дело по обвинению Чуба Н.Д.	<p>Чуба Миколу Дмитровича, жителя м. Олешки Дніпровського повіту Таврійської губ., арештовано 11 травня 1923 р. за обвинуваченням у «контрреволюційній діяльності». Ухвалою Херсонського окружного прикордонного відділення ОДПУ СРСР обвинувачуваного звільнено з-під варті під підписку про невиїзд у зв'язку із недостатністю підстав для притягнення до кримінальної відповідальності. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи 16 серпня 1920 р. був мобілізований до врангелевської армії: служив писарем при штабі зведеного гвардійського полку в Севастополі. У листопаді того ж року він разом з полком евакуювався до Туреччини, а звідти – до Болгарії. У березні 1923 р. вступив до білоемігрантського «Союза возвращения на родину» і вже</p>

1	2	3	4
			наступного місяця повернувся додому. До справи долучено документи фігуранта, зокрема видану представництвом Ліги націй в Болгарії особисту картку з фотографією і членську картку «Союза возвращения на родину» від 26 березня 1923 р.
31.03.1926 р.	2629-фс. 1926 р.	Следственное дело по обвинению Нурского-Скарбека-Людницького В.Ф.	Нурского-Скарбека-Людницького Володимира Федоровича, жителя Херсона дворянського походження, арештовано за обвинуваченням у службі 1919 р. у денікінській контррозвідці в Севастополі, ухилянні від обліку колишніх офіцерів та незаконній участі у виборах Рад попри позбавлення виборчих прав. Слідством встановлено, що мічман Людницький наприкінці 1916 – квітні 1918 р. служив у військовому порту м. Ревель (нині м. Таллін, Естонія), обіймав посаду інженера-механіка. У серпні 1919 р., як колишнього офіцера флоту, мобілізовано у м. Кривий Ріг до денікінської армії, призначено начальником ешелону, що супроводжував військове спорядження до штабу командувача морськими силами Півдня Росії у Севастополі. Після виконання завдання обвинувачуваний з вересня того ж року увійшов до складу Чорноморського флотського екіпажу. Ухвалою Херсонського окружного відділу ДПУ УСРР провадження справи припинено, Нурского-Скарбека-Людницького В.Ф. звільнено з-під варти під підписку про невиїзд і взято на облік колишніх білих офіцерів.
11.12.1926 р.	2690-фс. 1925–1926 рр.	Следственное дело по обвинению Давыдова (Александрова) Д.И.	Уродженця с. Верхній Рогачик Мелітопольського повіту Таврійської губ. Александрова Дмитра Івановича арештовано за обвинуваченням у службі у Білій армії, переслідуванні прихильників радянської влади. Ухвалою Херсонського окружного відділу ДПУ УСРР провадження справи припинено у зв'язку з недостатністю зібраних доказів скоєння ним військових злочинів; обвинувачуваного звільнено з-під варти під підписку про невиїзд. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи в травні 1918 р. у м. Каховка (волосний центр Дніпровського повіту Таврійської губ.) вступив на службу до зведеного стрілецького полку генерала В. Семенова. У червні 1918 р. полк передислокувався на Кубань, приєднався до Добро-

1	2	3	4
			<p>вольчої армії і був реорганізований у другий офіцерський стрілецький полк 3-ї піхотної дивізії генерала М. Дроздовського. Влітку–восени 1919 р. полк брав участь в оборонних боях на Донбасі й під Харковом, невдалому наступі на Москву, а на початку 1920 р. відступив до Одеси й разом з іншими частинами військ генерала М. Бредова був інтернований в Румунії. Надалі обвинувачуваний утримувався в таборі для інтернованих у Польщі, у серпні того ж року виїхав до Криму і до ліквідації фронту служив у врангелівській військовій автомаїстерні. Надалі Александров Д.І. вступив до лав Червоної армії: служив в канцелярії 21-го стрілецького полку помічником завідувача демобілізаційного столу, але невдовзі дезертирував і до арешту проживав у Новоросійську за фіктивними документами як Давидов Дмитро Іванович. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема членський квиток Всеросійського професійного союзу транспортних працівників, виготовлений в Новоросійську 27 лютого 1924 р. На анкеті заарештованого вміщено процесуальну фотографію.</p>
08.04.192 р.	9592-фс. 1926–1927 р.	Следственное дело по обвинению Белинского Э.А.	<p>Белінського Еммануїла Олександровича, жителя м. Скадовськ Херсонської округи засуджено надзвичайною сесією окружного суду до 10 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця гетьманської і Білої армій. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи восени 1918 р. упокорював повсталих селян Херсонщини у складі гетьманського карального загону «Білий диявол»; із серпня 1919 р. по листопад 1920 р. служив у денікінській комендатурі Скадовська, бригаді полковника Ільїна (ймовірно 1-й бригаді 34-ї піхотної дивізії врангелівської армії. – <i>Упоряд.</i>) та при штабі 2-го армійського корпусу генерала В. Вітковського з дислокацією на Півдні України і в Криму. До 1925 р. обвинувачуваний перебував у вимушеній еміграції в Сербії і Болгарії. 12 жовтня 1927 р. Найвищий суд УСРР переглянув слідчу справу, перекваліфікував обвинувачення й ухвалив засудженому інший вирок: 5 років позбавлення волі із суворою ізоляцією й конфіскаці-</p>

1	2	3	4
			<p>єю майна. Водночас застосуванням амністії V Всеукраїнського з'їзду рад термін покарання пом'якшено на третину, але з подальшим позбавленням на 3 роки права проживати в Ленінграді, Москві, Ростові-на-Дону, Харкові, Києві, Дніпропетровську і відповідних, а також прикордонних округах. За висновком прокуратури Херсонської обл. від 8 червня 1993 р. Белінського Е.О. реабілітовано. До справи долучено сімейну фотографію й листування фігуранта.</p>
29.08.1927 р.	9701-фс. 1926–1927 рр.	<p>Следственное дело по обвинению Гамановича А.Я.</p>	<p>Гамановича Андрія Яковича, жителя с. Нова Маячка Каховського р-ну Херсонської округи (нині Олешківського р-ну Херсонської обл.), засуджено окружним судом до розстрілу. Його обвинуватили в «активній боротьбі проти робітничого класу, селянства й революційного руху». Смертний вирок виконано 17 вересня 1927 р. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за Гетьманату, а потім під час денікінської і врангелівської окупації Херсонщини служив охоронцем державної варти с. Нова Маячка і брав участь у катуваннях та розстрілах революційно налаштованих односельчан, а також червоноармійців і членів їх сімей. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 6 вересня 1993 р. Гамановича А.Я. реабілітовано.</p>
28.12.1927 р.	9363-фс. 1927 р.	<p>Следственное дело по обвинению Верескуна А.П.</p>	<p>Верескуна Олексія Павловича, жителя Херсона, засуджено Херсонським окружним судом до 4 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили в «активній боротьбі проти робітничого класу й революційного руху в роки громадянської війни». Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за Гетьманату служив у міській державній варті, а під час денікінської окупації Херсона обіймав посаду «начальника районного розшуку». Згідно з висновком прокуратури Херсонської області від 2 червня 1993 р. Верескуна О.П. реабілітовано. До справи долучено сімейну фотографію й листування фігуранта.</p>
		<p>Следственное дело</p>	<p>Карабугу Якова Семеновича, жителя с. Буцовське Великоолександрівського р-ну Херсонської округи, ухвалою колегії ДПУ УСРР прирекли до 3 років заслання до Північного краю з подальшим позбавлен-</p>

1	2	3	4
	04.11.1929 р. 2845-фс. 1929 р.	по обвиненію Карабу-ты Я.С.	ням права проживати в УСРР, а також в Москві, Ленінграді і всіх прикордонних округах. Його обвинуватили як колишнього «політбандита», вороже налаштованого до заходів радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи впродовж 1921–1922 рр. перебував у «контрреволюційній повстанській петлюрівській організації отамана Сірка-Скляра», що діяла на півночі Херсонської та в Правобережній частині Катеринославської губ. Зокрема, обвинувачуваний брав участь у захопленні повстанцями військового ешелону на залізничній станції Біла Криниця (Великоолександрівський р-н), а також підтримував стосунки з повстанцями місцевих уенерівських отаманів «Свища» і «Чорного Ворона». 10 вересня 1932 р. надзвичайна трійка ПП ОДПУ Північного краю за результатом позасудового перегляду слідчої справи ухвалила звільнити Карабуту Я.С. із заслання достроково з правом вільного проживання на території СРСР. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 19 травня 2000 р. Карабуту Я.С. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.
	28.12.1929 р. 2855-фс. 1929 р.	Следственное дело по обвиненію Фёдорова Б.П.	Федорова Бориса Петровича, жителя с. Кіндійка Херсонського р-ну Херсонської округи (нині околиця м. Херсона), ухвалою особливої наради при колегії ОДПУ СРСР прирекли до 3 років заслання до Північного краю. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Білої армії, що тривалий час переховався від радянського правосуддя. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи влітку 1918 р. під час перебування на Дону добровільно вступив до денікінської армії і служив у щойно відродженому 80-му піхотному генерал-фельдмаршала князя Барятінського Кабардинському полку, 1919 р. брав участь у боях проти частин Червоної армії під Києвом та Одесою, а на початку 1920 р. відступав разом з військами генерала М. Бредова і потрапив у табір для інтернованих у Польщі. Завдяки дипломатичним зусиллям на початку серпня 1920 р. обвинувачуваний разом з іншими інтернованими прибув у розташун-

1	2	3	4
			ня врангелівської армії в Криму, але вже у жовтні потрапив у полон до червоних в районі Джанкя; у березні 1921 р. втік з-під арешту, придбав документи на ім'я Петренка Петра Івановича і тривалий час нелегально проживав у селах Херсонського р-ну. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 30 травня 2000 р. Федорова Б.П. реабілітовано.
16.06.1931 р.	480-фс. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Ковтуна П.В.	Ковтуна Петра Володимировича, жителя с. Каланчак Чаплинського р-ну, засуджено народним судом Хорлівського р-ну (у процесі слідства сталися адміністративно-територіальні зміни) до 5 років заслання за межі УСРР. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Слідчими й судовими органами взято також до уваги факт добровільної служби фігуранта справи 1919 р. у Корніловському полку денікінської армії й участі в боях проти частин Червоної армії під Мелітополем. Згідно з постановою Херсонського облсуду від 3 листопада 1989 р. провадження справи припинено за відсутністю складу злочину.
10.08.1931 р.	5104-фс. 1930–1931 рр.	Следственное дело по обвинению Хохули А.Д.	Уродженець с. Нова Маячка Олешківської волості Дніпровського повіту Таврійської губ. Хохуля Анатолій Данилович на час повторного арешту 13 листопада 1930 р. проживав у Кременчуці. Згідно із обвинувальним висновком Каховського райвідділення ДПУ УСРР від 17 грудня того ж року він підлягав розстрілу за рецидивним обвинуваченням у «підтриманні тісних стосунків з антирадянськими елементами і проведенні контрреволюційної діяльності». Уперше фігуранта справи покарано в червні 1927 р. Колегія ОДПУ ухвалила заслати Хохулю А.Д. на 3 роки на Урал як такого, що спільно з колишніми місцевими денікінськими офіцерами й контррозвідниками проводив антирадянську агітацію серед односельчан. У слідчих матеріалах підкреслено факти служби Хохулі А.Д. під час громадянської війни рядовим в денікінській та врангелівській арміях, зокрема у врангелівському каральному загоні прапорщика Олександра Афанасьєва й участі в репресіях стосовно комуністів, червоноармійців і

1	2	3	4
			революційно налаштованих селян Херсонщини. Надалі обвинувачуваний вступив до лав Червоної армії, а 1923 р. після демобілізації повернувся до рідного села. Ухвалою Каховського райвідділення ДПУ УСРР провадження слідчої справи припинено за недостатністю доказів провини фігуранта.
17.09.1931 р.	2700-фс. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Плющова В.И.	Житель с. Долматівка Голопристанського р-ну Плющов Василь Іванович, на час арешту вчитель місцевої школи й завідувач хати-читальні, згідно з висновком слідчого районної прокуратури від 31 квітня 1931 р. підлягав засудженню до 7 років ув'язнення в концтаборі. Його обвинуватили як колишнього підпоручика Сімферопольського офіцерського полку денікінської армії та голову місцевого осередку петлюрівської «Просвіти», викритого в подальшій агітації проти заходів радянської влади на селі. Ухвалою ОВ УВО і ДПУ УСРР провадження слідчої справи припинено і її фігуранта з-під варти звільнено за недостатністю зібраних доказів скоєння ним злочинних дій. До справи долучено особисту фотографію фігуранта.
07.12.1932 р.	483-фс. 1932 р.	Следственное дело по обвинению Щербака А.М.	Щербака Антона Мойсейовича, жителя с. Качкарівка Великоолександрівського р-ну Одеської обл. (нині Бериславського р-ну Херсонської обл.), арештовано за обвинуваченням у проведенні «контрреволюційної» агітації. Ухвалою Великоолександрівського райвідділення ДПУ УСРР провадження слідчої справи припинено й обвинувачуваного звільнено з-під варти з огляду на його поважний вік (1874 р.н.). Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за Гетьманату очолював у селі державну варту, а під час денікінської окупації – народну міліцію.
11.05.1933 р.	1165-фс. 1933 р.	Следственное дело по обвинению Сокоренко И.Ф.	Сокоренко Івана Федоровича, жителя м.Цюрупинськ Одеської обл. (нині м.Олешки Херсонської обл.), арештовано за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації. Слідством також встановлено, що під час денікінської окупації підпоручик Сокоренко служив завідувачем господарської частини дислокованого в Олешках «Управління військового керівництва Добровольчої армії». Постановою Цю-

1	2	3	4
			<p>рупинського райапарату ДПУ УСРР слідчу справу направлено до Скадовського райвідділення ДПУ УСРР для ухвалення остаточного рішення стосовно Сокоренка І.Ф. Відомості про його засудження, подальшу долю й реабілітацію у справі відсутні. Анонсацію підготовлено за датою підписання вищезазначеної постанови. До справи долучено особисту фотографію фігуранта.</p>
25.10.1935 р.	9745-фс. 1935 р.	Следственное дело по обвинению Черноморченко Ф.А.	<p>Черноморченка Федора Андрійовича, жителя Херсона, засуджено спецколегією Одеського облсуду до розстрілу. Його обвинуватили в активній боротьбі з революційним рухом, проведенні антирадянської агітації на виробництві. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи із 1916 р. служив у Херсонському губернському жандармському управлінні, був секретним агентом міської комендатури періоду УНР, а під час денікінської окупації Херсона служив у контррозвідці Добровольчої армії і брав участь в арештах революційно налаштованих робітників і студентів. 8 лютого 1936 р. судово-наглядова колегія Верховного суду СРСР ухвалила смертний вирок засудженому замінити на 10 років ув'язнення у ВТТ. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 16 вересня 1993 р. Черноморченка Ф.А. реабілітовано. До справи долучено процесуальну фотографію фігуранта.</p>
10.02.1936 р.	3417-фс. 1935–1936 рр.	Следственное дело по обвинению Терещенко И.Н.	<p>Уродженець містечка Гола Пристань Дніпровського повіту Таврійської губ. (нині райцентру Херсонської обл.) Терещенко Іван Микитовича на час арешту проживав у Миколаєві. Воднотранспортним судом Чорноморського басейну його засуджено до 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили у «пособництві іноземним державам з контрреволюційною метою і порушенні трудової дисципліни на транспорті». Слідством встановлено, що взимку–навесні 1919 р. Терещенко І.М. служив у 1-й Задніпровській радянській бригаді і створеній на її основі 6-й Українській радянській дивізії Червоної армії на чолі з отаманом Н. Григор'євим; у травні 1919 р. брав участь в антибільшовицькому повстання бунтівної дивізії на Півд-</p>

1	2	3	4
			ні України, супроводжуваному пограбуваннями населення і розстрілами червоноармійців. Улітку 1919 р., із приходом до Голої Пристані денікінців, обвинувачуваний приєднався до «добровольчої сотні білогвардійського офіцера Поперека». Ухвалою пленуму Верховного суду СРСР від 29 січня 1960 р. провадження кримінальної справи на Терещенка І.М. припинено за недостатністю доказів його провини. У частині обвинувачення щодо його «злочинної діяльності» 1919 р. застосовано положення постанови ЦВК СРСР від 2 листопада 1927 р. «Про амністію».
25.08.1937 р.	220-фс. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Стеценко П.Г.	Уродженець с. Квітки Корсунської волості Канівського повіту Київської губ. (нині Корсунь-Шевченківського р-ну Черкаської обл.) Стеценко Петро Григорович на час арешту проживав у Херсоні. Його арештовано 21 серпня 1937 р. міським відділом НКВС за обвинуваченням у «шпигунстві на користь білоемігрантів». Згідно зі слідчими матеріалами під час громадянської війни фігурант справи був «активним петлюрівцем на культурному фронті» й у складі Української республіканської хорової капели О. Кошиця за дорученням С. Петлюри 1919 р. відбув у концертну подорож Західною Європою і Північною Америкою інформувати світ про Україну і її боротьбу за незалежність. Після падіння УНР обвинувачуваний разом з хором уже не міг повернутися додому і тривалий час проживав у Європі (Чехословаччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Англії, Бельгії, Голландії та Німеччині). До Києва повернувся у вересні 1925 р. Постановою Херсонського міського відділу НКВС провадження справи припинено у зв'язку зі смертю заарештованого (покінчив життя самогубством). Анотацію впорядковано за датою підготовки вищезазначеної постанови. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 18 квітня 2000 р. Стеценко П.Г. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема його посвідчення як помічника директора із навчальної частини Кам'янець-Подільського музичного технікуму на відрядження до Москви, Ленінграда та Києва для ознайом-

1	2	3	4
			лення з організацією навчального процесу в середніх музичних навчальних закладах.
23.09.1937 р.	2943-фс. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Захарова Е.М.	Захарова Елізара Макаровича, жителя Херсона засуджено виізною сесією Військової колегії Верховного суду СРСР до розстрілу. Його обвинуватили як члена місцевої «контрреволюційної терористичної організації». Смертний вирок виконано наступного дня. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи 1919 р. служив фельдшером 4-ї піхотної дивізії генерала Я. Слащова. 27 лютого 1958 р. Військова колегія Верховного суду СРСР ухвалила провадження справи стосовно Захарова Е.М. припинити за відсутністю складу злочину.
02.10.1938 р.	4036-фс. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Стукаленко И.И.	Уродженець Херсона Стукаленко Іван Іванович на час арешту проживав у м. Чита (РФ) і служив начальником 2-го відділення 6-го відділу штабу Забайкальського військового округу. Виізною сесією Військової колегії Верховного суду СРСР його обвинуватили як японського шпигуна і члена місцевої «військово-троцькістської організації» і засудили до розстрілу з позбавленням військового звання «капітан». Смертний вирок виконано того ж дня. Згідно зі слідчими матеріалами поручик Стукаленко із травня по грудень 1919 р. служив у денікінській армії: помічником командира взводу Херсонського караульного батальйону. 6 серпня 1959 р. військова колегія Верховного суду СРСР ухвалила провадження справи стосовно Стукаленка І.І. припинити за відсутністю складу злочину. До справи долучено процесуальні фотографії та особисті документи фігуранта, зокрема його посвідчення як особи керівного складу РСЧА з фотографією.
14.10.1938 р.	2562-фс.	Следственное дело по обвинению Добенко С.Э.	Добенка Семена Еммануїловича, жителя с. Нова Маячка Каховського р-ну Миколаївської обл., засуджено Військовою колегією Верховного суду СРСР до розстрілу. Його обвинуватили як такого, що «з 1936 р. був активним членом антирадянської троцькістської терористичної організації, готував низку терористичних актів проти керівників ВКП(б) та радянського уряду, проводив підривну шкідницьку

1	2	3	4
	1937–1938 рр.		діяльність в сільському господарстві з метою послаблення організаційно-господарської потужності колгоспу й виклику невдоволення серед селянства». Смертний вирок виконано того ж дня. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи влітку 1919 р. перебував у «банді Махна та Григор'єва», що на той час оперувала в південних степах Правобережжя України. 15 червня 1957 р. Військова колегія Верховного суду СРСР ухвалила свій попередній вирок стосовно Добенка С.Е. скасувати і провадження справи припинити за відсутністю складу злочину.
08.10.1938 р.	133-фс. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Гудзовского А.А.	Уродженець м. Тараща Канівського повіту Київської губ. Гудзовський Олександр Амосович на час арешту проживав у Скадовську Миколаївської (нині Херсонської) обл. Його обвинуватили у приналежності до «антирадянської, правотроцькістської організації, вихвалянні ворогів народу та проведенні контрреволюційної агітації серед населення». До уваги взято також факти служби підпоручика Гудзовського у повстанській дивізії отамана Зеленого на Київщині та Херсонському караульному батальйоні денікінської армії. Ухвалою Скадовського райвідділення НКВС УРСР провадження слідчої справи стосовно Гудзовського О.А. припинено у зв'язку зі смертю обвинувачуваного. Згідно з висновком прокуратури Херсонської обл. від 4 квітня 1997 р. Гудзовського О.А. реабілітовано. До справи долучено паспорт фігуранта з фотографією, його профспілковий квиток та інші документи радянського зразка.
01.02.1939 р.	2275-фс. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Шияна Г.Т. и Максименко Н.Ф.	Шияна Гаврила Терентійовича та Максименка Микола Федоровича жителів с. Іванівка (райцентр) Дніпропетровської (нині Херсонської) обл., арештовано за обвинуваченням у приналежності до місцевої «контрреволюційної повстанської націоналістичної організації». Ухвалою Іванівського райапарату НКВС УРСР провадження слідчої справи припинено, а її фігурантів з-під варті звільнено у зв'язку з недостатністю зібраних доказів їх провини. Згідно зі слідчими матеріалами обидва фігуранти справи перебували в Іванівському осередку «контрреволюційної повстан-

1	2	3	4
			ської націоналістичної організації “Просвіта”». Водночас за свідченнями свідків Максименко М.Ф. протягом 1918–1919 рр. кілька разів обіймав посаду коменданта залізничної станції Федорівка під час її перебування під контролем махновської Револьюційної повстанської армії України.
27.05.1939 р.	9156-фс. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Руфа М.Д.	Руфа Мартина Даниловича, жителя с. Любомирівка Фріцгеккертовського (надалі Високопільського, нині Березнегуватського) р-ну Миколаївської обл., засуджено судовою колегією обласного суду до 6 років ув’язнення у ВТТ. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи 1918 р. «викривав німецьким окупантам представників більшовицького підпілля й революційно налаштованого селянства», а 1919 р. служив рядовим в денікінській армії. Згідно з висновком прокуратури Херсонської області від 30 травня 1994 р. Руфа М.Д. реабілітовано.
03.08.1942 р.	28-фс. 1941–1942 рр.	Следственное дело по обвинению Фрая Т.П.	Фрая Теодора Петровича, жителя с. Михайлівка Бериславського р-ну Миколаївської обл., арештовано 1 липня 1941 р. Каховським міжрайвідділенням НКДБ УРСР за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації. Слідством встановлено, що впродовж 1917–1918 рр. фігурант справи був організатором місцевої «куркульської» самооборони, брав участь у розгромі Старошведського волосного ревкому та вбивстві комісара Молчанова в с. Зміївка (нині Бериславського р-ну), а також в розстрілі червоних партизанів у монастирі (нині на території с. Червоний Маяк того ж р-ну). Із наближенням фронту обвинувачуваного евакуювали в глиб країни. Ухвалою УНКВС по Новосибірській обл. 3 серпня 1942 р. провадження слідчої справи стосовно Фрая Т.П. припинено у зв’язку з його смертю. Згідно з висновком прокуратури Херсонської області від 30 серпня 2000 р. Фрая Т.П. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта, його військовий квиток рядового запасу з фотографією і посвідку про шлюб.

**15. Архівний підрозділ Управління СБ України
у Хмельницькій області**

Виконавець: Наталія Остапчук

Відповідальна: Марина Горин

1	2	3	4
24.08.1919 р.	П-4696. 1919 р.	Уголовное дело по обвинению Слушного Владимира Елисеевича	Слушного Володимира Олексійовича, жителя м. Проскурів (повітовий центр) Подільської губ., арештували як викритого «малолітнього петлюрівського розвідника». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний під час дислокації у Проскуріві штабу Армії УНР потрапив до складу групи малолітніх розвідників, засилався в розташування передових частин Червоної армії, за виконання розвідувальних завдань отримував платню в розмірі 350 крб. на місяць. У справі відсутній обвинувальний висновок, вирок, інші рішення каральних органів стосовно фігуранта, а також висновок про його реабілітацію. Анотацію впорядковано за датою складання останнього протоколу допиту заарештованого.
07.08.1920 р.	П-4698. 1920 р.	Уголовное дело по обвинению Диевской Марии Игнатьевны и др.	Дієвську Марію Гнатівну, уродженку Кам'янця-Подільського, засуджено ревівійськтрибуналом 14-ї армії при 41-й дивізії до ув'язнення в концтаборі до завершення громадянської війни. Її обвинуватили в тому, що служила сестрою милосердя Армії УНР у м. Нова Ушиця (повітовий центр), а також працювала у Могилів-Подільській земській лікарні, «зустрічалася з офіцерами петлюрівської контррозвідки й інформувала їх про переміщення військових частин». 10 грудня 1920 р. той же ревівійськтрибунал ухвалив звільнити Дієвську М.Г. від подальшого відбування покарання й направити її на службу до однієї з військових частин Червоної армії. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької області від 13 квітня 1998 р. Дієвську М.Г. реабілітовано.
		Дело по обвинению	Самборика Василя Григоровича, жителя с. Слобідка-Кульчіївецька Струзького р-ну Новоушицького повіту Подільської губ. (нині Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.), виізною сесією ревівійськтрибуналу 14 армії при 60-й стрілецькій дивізії засуджено до розстрілу. Смертний вирок виконано того ж дня.

1	2	3	4
	23.02.1921 р. П-27340. 1921 р.	Самборика Василя Григорь- евича	Його обвинували у приналежності до реакційної організації «Союз російського народу» за часів імперії, організації місцевого осередку Союзу хліборобів-власників за Гетьманату, непокорі більшовицькій владі й антибільшовицькій агітації серед односельчан. Згідно зі слідчими матеріалами відставний молодший феєрверкер 7-ї батареї 5-ї резервної артилерійської бригади царської армії Самборик за часів існування Української Держави вербував селян до гетьманського війська, із приходом більшовиків переховував у власному помешканні уенерівського підпільника «Сашка», під час радянсько-польської війни викрив полякам більшовицького активіста Семена Чорноконя. За висновком прокуратури Хмельницької обл. від 13 січня 1992 р. Самборика В.Г. реабілітовано. До справи долучено особисті документи й фотографії фігуранта.
	09.07.1921 р. П-27763. 1920–1921 рр.	Дело по обвинению Ионко Марьяна Альбино- вича	Іонка Мар'яна Альбіновича, поляка, жителя с. Янківці Михальпільського р-ну Летичівського повіту Подільської губ. (нині с. Іванківці Ярмолинецького р-ну Хмельницької обл.), ухвалою колегії Подільської ГНК приречено до 3 років ув'язнення у концтаборі. Його обвинували у ворожому ставленні до радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи з кінця 1918 р. у складі уенерівських каральних загонів брав участь у репресіях стосовно червоних партизанів і «революційно налаштованих» селян, а в приватному помешканні обвинувачуваного розміщувався «штаб петлюрівського карального загону». 24 листопада 1937 р. виїзна сесія спецколегії Вінницького обласного суду засудила Іонка М.А. до 10 років ув'язнення у ВТТ з подальшим обмеженням у правах на 5 років. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 6 квітня 1992 р. Іонка М.А. реабілітовано.
		Дело по обвинению Вереса Льва Нико- лаевича	Вереса Лева Миколайовича, уродженця с. Теремківці Бережанської волості Кам'янецького повіту Подільської губ., засуджено виїзною сесією Подільського губернського ревтрибуналу у Кам'янецькому повіті до розстрілу. Його обвинували у «контрре-

1	2	3	4
29.12.1921 р.	П-27380. 1921 р.	в контрреволюції, выдаче советских работников и обезоруживании красноармейцев	волюційній діяльності». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний за влади Директорії УНР служив начальником міліції у Кам'янці-Подільському, переслідував і піддавав репресіям більшовицьких активістів і поплічників, зокрема у вересні 1920 р. брав участь у затриманні й роззброєнні загону червоноармійців та всіляко знущався над затриманими. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 9 січня 1992 р. Вереса Л.М. реабілітовано.
22.04.1923 р.	П-30294. 1922–1923 рр.	Следственное дело по обвинению Панькова А.П. и др. (всего 4 чел.)	За справою проходять уродженець с. Дзвиняч (на той час територія Польщі, нині Заліщицького р-ну Тернопільської обл.) Паньков Антон Петрович, уродженці с. Сприсівка Новоушицького повіту Подільської губ. (нині Дунаєвського р-ну Хмельницької обл.) Зауер Фердинанд Адольфович та його молодші брати Едуард і Густав – члени викритої диверсійної групи отамана Я. Гальчевського. Ухвалою надзвичайної сесії Подільського губсуду їх засуджено до розстрілу. Усіх обвинуватили як польських прислужників, що займалися шпигунською діяльністю, протидіяли армійським підрозділам і брали участь у численних нападах на подільські містечка й села, зокрема, у м. Бар спалили будівлі парткому, виконкому й відділення міліції. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 7 жовтня 1997 р. фігурантів справи реабілітовано.
04.10.1923 р.	П-29305. 1923 р.	Дело по обвинению граждан Подольской губернии Проскуровского округа Слободянюка Корнея, Шевчука Петра и Костюка Порфирия	Жителів с. Дяківці Літинського р-ну Вінницької округи Подільської губ. Костюка Порфирія Феодосійовича, Слободянюка Корнія Олексійовича та Шевчука Петра Матвійовича засуджено губсудом до 3 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 2 роки. Усіх обвинуватили як таких, що протягом 1921–1922 рр. періодично долучалися до повстанців отамана Я. Гальчевського, незаконно перетинали радянсько-польський державний кордон, брали участь в нападах на радянські установи і військових сутичках з червоноармійцями. Одночасним застосуванням амністії з нагоди 5-ї річниці «жовтневої революції» термін позбавлення волі за-

1	2	3	4
		в суучастии в банде Гальчевского	судженням зменшено удвічі. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 9 червня 1995 р. фігурантів справи реабілітовано.
21.02.1924 р.	П-28509. 1923–1924 рр.	Следственное дело по обвинению Пецика Б.С.	Пецика Броніслава Степановича, жителя с. Бокиївка Юхимівського р-ну Проскурівської округи Подільської губ. (нині Волочиського р-ну Хмельницької обл.), засуджено надзвичайною сесією Волинського губсуду до розстрілу з одночасною заміною смертної кари на 5 років ув'язнення в концтаборі з конфіскацією майна й подальшим обмеженням у правах на 3 роки. До уваги взято щиросердне зізнання, розкаяння, молодий вік і соціальний стан засудженого. Його обвинуватили у службі в Армії УНР, участі в антирадянському збройному виступі із території Польщі «банд Палія й Тютюнника» та подальшій приналежності до петлюрівської підпільної організації «ВПА» (Волинська повстанська армія. – <i>Упоряд.</i>). Згідно зі слідчими матеріалами восени 1920 р. Пецик Б.С. вступив до лав Армії УНР: козаком 4-го Київського полку ім. Тютюнника під командуванням полковника М. Палія, але вже через 2 тижні разом з полком був інтернований в Польщі; наприкінці жовтня 1921 р. брав участь у Другому зимовому поході Армії УНР у складі Подільської групи, утвореної з інтернованих козаків і старшин 4-ї і 6-ї дивізій та очолюваної М. Палієм. За свідченнями обвинувачуваного, Подільська група рухалася спочатку за маршрутом Городок–Зіньків Летичівського повіту Подільської губ. і потім повернула на Волинь; завершився її наступ в районі Мотриницького (ймовірно, Мотрунківського. – <i>Упоряд.</i>) лісу, коли повстанців було розбито в бою, а частина з них розбіглася. Б. Пецик разом зі старшиною І. Шацьким певний час переховувалися в селах Молочки й Татарнівка Краснопільської волості Полонського повіту Волинської губ. (вірогідно, йдеться про бої Подільської групи з червоною кіннотою 1 листопада 1921 р. під с. Авратин, після яких повстанці не припинили свій рейд, хоч і зазнали відчутних втрат і замість пораненого в ногу М. Палія

1	2	3	4
			<p>їх очолив підполковник С. Чорний – Упоряд.). Узимку 1922 р. обох залучено до діяльності повстанкому, організованого переважно жителями сіл Мшанець, Рогозна і Волиця сусідньої Остропільської волості. Найвагомішою повстанською акцією став січневий напад на відділення міліції та сільраду містечка Любар, супроводжуваний вбивствами представників місцевої влади. Б. Пецик безпосередньої участі в нападі не брав, навесні 1922 р. залишив повстанців і повернувся додому, а в січні наступного року був заарештований. 10 квітня 1924 р. Верховний суд УСРР ухвалив зменшити покарання фігуранту справи на третину, але з тим же подальшим обмеженням у правах. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 4 березня 1993 р. Пецика Б.С. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта, зокрема його тимчасовий паспорт від 26 квітня 1907 р. як жителя с. Медведівка Трительницької волості Проскурівського повіту Подільської губ., що має на право впродовж року проживати в різних містах і поселеннях Російської імперії.</p>
09.10.1926 р.	П-28618, т. 1–2. 1926 р.	<p>Справа по обвинуваченню Опальського Степана, Овчарук-Марцишиної Павлини, Довгошейка Івана Андрійовича, Бевзи Авксентія Матвійовича,</p>	<p>За справою проходять жителі сіл Кам'янецької й Могилівської округ (загалом 23 ос.). Кам'янецьким окружним судом 8-х селян, зокрема Довгошейка Івана Андрійовича й Опальського Степана Якубовича, засуджено до розстрілу; ще 6-х – до 5–10 років ув'язнення в концтаборі. Зокрема, Бевза Авксентія Матвійовича й Матковського Миколу Пилиповича позбавлено волі на 10 років з конфіскацією майна й подальшою поразкою в правах на 5 років. Усіх репресованих обвинуватили у приналежності впродовж 1923–1925 рр. до організованої 2-м відділом польського генштабу «диверсійної банди» братів Овчаруків Григорія і Євгена. Дружину останнього Овчарук-Марцишину Павлину Лаврівну засуджено до 3 років «виселення із закритих районів». Згідно зі слідчими матеріалами Кам'янецького окрввідділу ДПУ УСРР обвинувачувані брали участь у нападах на радянські установи, вбивствах</p>

1	2	3	4
		<p>Матковського Миколи Пилиповича та ін. (23 особи)</p>	<p>комуністів, підпалах хлібних складів, диверсіях на залізниці. Диверсійні акції здійснювалися на території Кам'янецької й Могилівської округ. Решту фігурантів справи з-під варти звільнено в процесі слідства під підписку про невиїзд за недоведеністю провини. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 29 серпня 1993 р. фігурантів справи реабілітовано.</p>
05.11.1926 р.	П-29366. 1926 р	<p>Справа по обвинуваченню Сайка Петра Микитовича</p>	<p>Сайка Петра Микитовича, жителя с. Могилівка Дунавецького р-ну Кам'янецької округи (нині село стало частиною м. Дунаївці), засуджено окружним судом до 6 років позбавлення волі із суворою ізоляцією, конфіскацією особистого майна й подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинувачили у тому, що 1919 р. служив у Дунаївцях начальником карно-розвідувального відділу 5-ї дільниці Новоушицького повіту, переслідував місцевих прихильників більшовицької влади, зокрема свідчив у «петлюрівському суді» проти командира Червоної армії Баскакова та більшовика Лашенкова. 16 квітня 1927 р. надзвичайна сесія Кам'янецького окружного суду ухвалила звільнити засудженого достроково на підставі того, що він за висновком адміністрації БУПРу «цілком виправився» і на той час вже відбув третину встановленого терміну покарання. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 10 листопада 1995 р. Сайка П.М. реабілітовано.</p>
20.06.1927 р.	П-29367. 1927 р.	<p>Справа по обвинуваченню Дерев'янчука, Лядецького та ін. (12 осіб)</p>	<p>За справою в переважній більшості проходять уродженці й жителі низки сіл Бахматівецького р-ну Проскурівської округи. 11-х фігурантів засуджено надзвичайною сесією окружного суду до 3–10 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшими обмеженнями у правах на 2–5 років. Зокрема, Лядецького Павла Антоновича засуджено до 10 років позбавлення волі із суворою ізоляцією і конфіскацією майна, подальшою поразкою в правах на 5 років і заборону на 3 роки проживати на визначеній території УСРР, Дерев'янчука Федора Олександровича – до 3 років позбавлення волі із заборону на 2 роки проживати в УСРР після від-</p>

1	2	3	4
			<p>буття покарання. Усіх репресованих обвинуватили як колишніх членів «Бахматівецького петлюрівського повстанкому». Одного із заарештованих звільнено з-під варту у процесі слідства за недоведеністю провини. Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1921 р. Бахматівецький повстанком входив до мережі діючих на території Летичівського й частини Проскурівського повітів підпільних повстанських формувань під проводом уенерівського отамана «Хмари» (Семена Харченка) і готував загальне антибільшовицьке повстання із метою відновлення УНР. Члени повстанкому брали участь у вчиненні терактів проти представників місцевої більшовицької влади та червоноармійців, закликали селян до повстанських лав, поширювали антибільшовицьку літературу. 12 листопада 1927 р. усіх засуджених за справою звільнено з місць ув'язнення застосуванням постанови президії ЦВК СРСР від 2 листопада 1927 р. «Про амністію». Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 23 жовтня 1995 р. репресованих фігурантів справи реабілітовано.</p>
02.11.1927 р.	П-27550. 1927 р.	Справа по обвинуваченню Макудія Віктора Петровича	<p>Уродженець с. Сказинці (нині с. Ясенівка) Ярмолинського р-ну Проскурівської округи Макудій Віктор Петрович на час арешту проживав у Києві та служив молодшим міліціонером Центрального району. Надзвичайною сесією Проскурівського окружного суду його засудили до 10 років ув'язнення у концтаборі з конфіскацією майна й подальшим обмеження у правах на 5 років за обвинуваченням в «політичному бандитизмі». Згідно зі слідчими матеріалами Макудій В.П. перебував у «банді Ліжника», що діяла впродовж 1919–1922 рр. на Поділлі: готувала загальне антибільшовицьке повстання, підтримувала зв'язки із отаманом Я. Шепелем, вчиняла єврейські погроми й теракти стосовно представників місцевої більшовицької влади й активістів. Свідки відзначили В. Макудія як помічника отамана. Сам обвинувачуваний зізнався лише в підтриманні приятельських стосунків з Петром Ліжником як з односельчанином і випадковій присутності на розправі повстанців над місцевим активістом Данилом Шейгецем улітку</p>

1	2	3	4
			1922 р. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 23 березня 1992 р. Макудія В.П. реабілітовано.
06.12.1929 р.	П-29801. 1929 р.	Дело по обвинению Биньковского Константина Иосиповича	Біньковського Костянтина Йосиповича, жителя м. Волочиськ (райцентр) Кам'янецької округи, засуджено надзвичайною сесією окружного суду до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього «контрреволюціонера й петлюрівського карателя». Згідно зі слідчими матеріалами 1918 р. Біньковський К.Й. вступив до державної варти містечка Оринин (волосний центр Кам'янецького повіту), із приходом до влади Директорії УНР перейшов на службу до міліції. 1919 р. обвинувачуваний обіймав посади помічника начальника міліції містечка Смотрович (інший волосний центр того ж повіту) і начальника міліції сусіднього містечка Чемерівці. У рамках виконання службових обов'язків він «брав участь у єврейських погромах, знущався над громадянами, які підтримували радянську владу», зокрема катував заарештовану представницю більшовицького підпілля Є. Думановську. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 12 березня 1997 р. Біньковського К.Й. реабілітовано.
04.04.1933 р.	П-26444. 1933 р.	Дело по обвинению Якимчука Филипа Фёдоровича	Якимчука Пилипа Федоровича, жителя с. Тиранівка (нині Прислuch) Полонського р-ну Вінницької (нині Хмельницької) обл. засуджено виїзною сесією Вінницького облсуду у м. Полонне до 5 років ув'язнення у ВТТ із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у «контрреволюційній» діяльності й приналежності до секти євангелістів. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний служив «сотником у петлюрівській армії, брав участь у розбійних нападах і пограбуваннях», із 1924 р. вступив до вороже налаштованої до радянської влади місцевої баптистської секти та невдовзі очолив сектантів. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 15 грудня 1992 р. Якимчука П.Ф. реабілітовано.
		Дело по обвинению	Житель с. Васютинці Вовковинецького (нині Барського) р-ну Вінницької обл. Пізнюр Лук'ян Онуфрійович на

1	2	3	4
	28.03.1936 р. П-27831. 1935–1936 рр.	Пизнюра Лукьяна Онуфри- евича	час арешту обіймав посаду заступника голови колгоспу. Його засуджено виїзною сесією спецколегії Вінницького облсуду до 7 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою у правах на 3 роки за обвинуваченням у проведенні антирадянської агітації і пропаганди. Слідством також встановлено, що фігурант справи влітку–восени 1918 р. обіймав посаду старости с. Васютинці й активно протистояв поширенню в селі «революційного руху», зокрема викривав гетьманським каральним загонам місцевих червоних партизанів і пробільшовицьки настроєних односельчан. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 28 квітня 1992 р. Пізнюра Л.О. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта.
	29.12.1937 р. П-29984. 1937 р.	Дело по обвинению Пищанецкого Степана Тимофеевича	За справою проходить житель с. Майдан-Волянський (нині частина смт. Понінка) Полонського р-ну Вінницької (із 22 вересня 1937 р. – Кам'янець-Подільської) обл. Пищанецький Степан Тимофійович, на час арешту – бригадир колгоспу «ім. Восьмого березня». Спеціальною судовою колегією Вінницького облсуду фігуранта справи засуджено до 10 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшою поразкою у правах на 5 років. Його обвинуватили як колишнього «політбандита», що вороже ставився до радянської влади, проводив антирадянську й антиколгоспну агітацію. Згідно зі слідчими матеріалами за участі обвинувачуваного повстанцями уенерівського отамана Соколовського протягом 1919 р. вчинено кілька руйнувань залізничної колії на ділянці між станціями Полонне й Миропіль. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 11 червня 1994 р. Пищанецького С.Т. реабілітовано.
		Дело по обвинению	Борейка Олімпія Семеновича, жителя с. Чернокозинці Оринінського р-ну Кам'янець-Подільської обл. (нині Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.), засуджено Кам'янець-Подільським облсудом до 8 років ув'язнення у ВТТ із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили як

1	2	3	4
	22.04.1939 р. П-26642. 1938–1939 рр.	Борейко Олимпія Семёно- вича	колишнього учасника петлюрівського повстанського руху, який надалі проводив антирадянську агітацію серед односельчан. Згідно зі слідчими матеріалами наприкінці літа 1921 р. Борейко О.С. долучився до антибільшовицького збройного повстання, організованого й очоленого «агентами польської розвідки» Антоном Постоловським (односельчанин, секретар Центральної Ради УНР із 27 червня 1917 р. по 29 квітня 1918 р. – <i>Упоряд.</i>) і Германом Паладійчуком. Після придушення повстання обвинувачуваний утік до Польщі, але невдовзі нелегально повернувся додому. 17 липня 1939 р. Верховний суд УРСР ухвалив попередній вирок за справою перекваліфікувати виключно на ст. 54-10, ч. 1 (антирадянська агітація) і зменшити покарання фігуранту до 5 років позбавлення волі. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 17 липня 1991 р. Борейка О.С. реабілітовано.
	25.10.1940 р. П-29242. 1940 р.	Дело по обвинению Быстрицкого Петра Ивановича	Уродженець с. Зіньків Новоушицького повіту Подільської губ. (нині Вінковецького р-ну Хмельницької обл.) Бистрицький Петро Іванович на час арешту проживав у містечку Вишнівець Збараського р-ну Тернопільської обл. Кам'янець-Подільським облсудом його засуджено до розстрілу як невинного ворога радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами хорунжий Армії УНР Бистрицький 1920 р. брав участь в боях проти частин Червоної армії поблизу сіл Ялтушків і Зіньків, а 1921 р. очолював «політбанду», що діяла в Зінькові; надалі емігрував до Польщі, неодноразово нелегально перетинав польсько-радянський кордон і підтримував тісні стосунки з польською поліцією. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 16 лютого 1994 р. Бистрицького П.І. реабілітовано.
	21.11.1940 р. П-30041.	Дело по обвинению	Уродженець с. Порохня Волочиської волості Старокостянтинівського повіту Волинської губ. Білецький Станіслав Іванович на час арешту проживав у с. Білозірка Кременецького р-ну Луцької обл. Військовим трибуналом КОВО його засуджено до розстрілу як польського шпигуна. До уваги взято також факт

1	2	3	4
	1940 р.	Билецького Станіслава Івановича	Його співпраці 1920 р. із польською жандармерією за місцем народження й попереднього проживання у справі викриття червоних партизанів. Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 15 липня 1997 р. Билецького С.І. реабілітовано.
25.02.1941 р.	П-29931. 1940–1941 рр.	Дело по обвинению Бурбело Ивана Станиславовича	Уродженець с. Бокиївка Волочиської волості Старокостянтинівського повіту Волинської губ. Бурбело Іван Станіславович, на час арешту проживав у Львові та працював столяром кооперативно-мебельного товариства ім. 17-го вересня. Виїзною сесією Кам'янець-Подільського облсуду у Проскуріві фігуранта справи засуджено до 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна й подальшим позбавленням політичних прав на 5 років. Його обвинуватили у «контрреволюційній діяльності під час громадянської війни». Згідно зі слідчими матеріалами впродовж 1918–1920 рр. обвинувачуваний служив начальником карного розшуку в Проскуріві, під час служби «знущався над революційно налаштованими громадянами, забирав у них коней, хліб і зброю». Згідно з висновком прокуратури Хмельницької обл. від 29 травня 1997 р. Бурбело І.С. реабілітовано. До справи долучено особисті документи й фотографії фігуранта.

16. Архівний підрозділ Управління СБ України у Черкаській області

Виконавець і відповідальна: Олена Погоріла

1	2	3	4
25.10.1929 р.	13592-флд. 1929 р.	Следственное дело по обвинению	За справою проходять 12 жителів с. Лебедин Шполянського р-ну Шевченківської округи. Надзвичайною сесією окружного суду Бабенка Григорія Григоровича, Луценка Івана Степановича, Оніщенка Тимофія Федоровича, Торохтія Архипа Григоровича й Шуліку Гната Назаровича засуджено до розстрілу, а решту фігурантів – до 3–10 років ув'язнення у концтаборі із суворою ізоляцією. Одночасним застосуванням постанови ЦВК СРСР від 2 листопада 1927 р.

1	2	3	4
		<p>Шулики Игната, Бабенко Григория и др. (всього 12 чел.) по ст. 54-10 УК УССР</p>	<p>«Про амністію» смертний вирок Торохтію А.Г. замінено на 10 років ув'язнення у ВТТ із суворою ізоляцією. Луценка І.С. і Шуліку Г.Н. обвинуватили як керівників, а інших – як рядових повстанців загону петлюрівської орієнтації, який із вересня 1919 р. по червень 1920 р. вів антибільшовицьку збройну боротьбу на півдні Київської губернії, підтримував стосунки із отаманами Л. Завгороднім, С. Гризлом та В. Яблуньком. Згідно зі слідчими матеріалами на перших порах загін чисельністю близько 100 повстанців очолював отаман Антон Погасій, а після його смерті – його помічник Гнат Шуліка. Повстанці здійснили напади на містечка Шпола і Златопіль (нині частина м. Новомиргород Кіровоградської обл.) та навколишні села, супроводжувані вбивствами червоноармійців і єврейськими погромами; зокрема, восени 1919 р. на ст. Шпола вони розгромили місцевий відділ РТНК, пустили під укіс ешелон з червоноармійцями і захопили бронепотяг, здобувши 8 трофейних кулеметів і кілька вагонів гвинтівок з патронами. Більшості обвинувачуваних інкримінували також пограбування цукрових заводів у селах Матусів, Лебедин і Киселівка Шполянського р-ну, а стосовно І. Луценка – організацію мобілізації лебединської молоді до Армії УНР за влади Директорії. 14 січня 1930 р. секретаріат ВУЦВК ухвалив відмовити у проханні про помилування попередньо засудженим до розстрілу Шуліці Г.Н., Луценку І.С., Бабенку Г.Г. та Оніщенку І.Ф. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 20 травня 1994 р. усіх фігурантів справи реабілітовано. У справі зберігаються 3 фотографії, вилучені під час обшуку в засудженого до 3 років позбавлення волі Ковтуна Тимофія Григоровича, на час арешту – члена правління Лебединського колгоспу «Косар». На двох фотографіях його зображено у формі унтер-офіцера старої російської армії одноосібно, а на третій – разом із дружиною Вірою Олександрівною та матір'ю. Фотографії, очевидно, виготовлено 1917 р. після повернення Ковтуна Т.Г. із фронту, закінчення Київської школи прапорщиків та одруження.</p>

1	2	3	4
	21.01.1930 р. 11689-флд. 1929–1930 рр.	Дело по обвинению Голуба Федота Климовича по ст. 54-10 ч. 1 УК УССР	Голуба Федота Климовича, жителя с. Кирилівка Городищенського р-ну Шевченківської округи (нині с. Шевченкове Звенигородського р-ну Черкаської обл.), засуджено окружним судом до 3 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами наприкінці 1918 р. Голуб Ф.К. був мобілізований рядовим до запасного полку Армії УНР, після двомісячної служби повернувся додому. У березні 1919 р. він уже як козак очолюваного Михайлом Павловським Звенигородського полку Армії УНР брав участь у боях з частинами Червоної армії поблизу містечок Звенигородка та Вільшана, після чого знову повернувся додому. Наприкінці травня долучився до повстанців отамана Ю. Тютюнника і разом з ними до середини червня пробився з боями в районі міст Звенигородка, Сквиря, Копайгород і Жмеринка на з'єднання з Армією УНР. Після участі у виснажливих літньо-осінніх військових протистояннях з більшовиками й денікінцями Голуб Ф.К. у грудні того ж року повернувся додому, надалі більше року переховувався і врешті відгукнувся на березневу амністію 1921 р. Ухвалою Верховного суду УРСР від 13 лютого 1990 р. Голуба Ф.К. реабілітовано.
	31.12.1932 р. 12094-флд. 1932 р.	Дело по обвинению Царенка Демида Кирилловича	Царенка Демида Кирилловича, жителя с. Мошни Черкаського р-ну Київської (нині Черкаської) обл., засуджено надзвичайною сесією Київського облсуду до розстрілу. Його обвинуватили в активній націоналістичній діяльності, тривалому переховуванні зі зброєю в руках від органів правопорядку із одночасним проведенням антирадянської агітації серед оточення, підтриманні стосунків із кримінальними злочинцями й нанесенні вогнепальних поранень співробітникам міліції під час спроби його затримання в жовтні 1930 р. Смертний вирок виконано 17 січня 1933 р. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи наприкінці 1916 – наприкінці 1917 рр. служив по мобілізації у російській армії рядовим. Після повернення додому, перебував у місцевому осеред-

1	2	3	4
			<p>ку «Просвіти», наприкінці 1918 р. вступив рядовим до 23-го Черкаського піхотного полку Армії УНР, а після переходу полку на бік більшовиків повернувся додому. У травні–червні 1919 р. Д. Царенко перебував у повстанському формуванні отамана Н. Григор'єва (обвинувачуваний заперечує цей факт), під час денікінської окупації спочатку займав нейтральну позицію, невдовзі приєднався до червоних партизанів, але разом з ними до лав Червоної армії не вступив. Натомість у липні 1920 р. він, як отаман Бездолний, організував та очолив у Мошнах повстанком «Обездолених синів України», що увійшов до складу Холодноярського повстанкому. Д. Царенко обійняв посаду начальника штабу повстанського загону отамана «Голого». У вересні у Мошнянському районі повстанцями проведено мобілізацію населення й об'єднані холодноярські повстанські загони отаманів Голого, Товкача, Деркача, Мамаєва, Добровольського та інші (загалом близько 2500 повстанців) здійснили невдалу спробу відбити в більшовиків Черкаси. У жовтні 1920 р. повстанців отамана «Голого» розпорошили частини 1-ї Кінної армії С. Будьонного. Потім майже півтора роки обвинувачуваний не брав активної участі в антибільшовицькому русі, але навесні 1922 р. разом з кількома товаришами приєднався до повстанців отамана І. Грозного, з якими перебував по липень того ж року; надалі й до арешту, не сподіваючись на амністію, переховувався. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 30 вересня 1991 р. Царенка Д.К. реабілітовано. У справі зберігаються вилучені в будинку матері фігуранта під час обшуку рукописний текст вірша націоналістично-антисемітського змісту від 23 вересня 1921 р. й давня фотографія. На ній другим ліворуч, ймовірно, зображено рядового старої російської армії Царенка разом з товаришами по службі.</p>
	13134-флД	Дело по обвинению	Руденка Івана Феодосійовича, жителя с. Маньківка Маньківського р-ну Київської (нині Черкаської) обл., засуджено Київським облсудом до 4 років позбавлення волі у ВТТ із подальшою поразкою в правах на

1	2	3	4
29.12.1936 р.	1936 р.	Руденка Івана Федосевича	2 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи наприкінці 1918 р. нетривалий час служив рядовим в Армії УНР. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 1 червня 1994 р. Руденка І.Ф. реабілітовано.
05.10.1937 р.	11679-флд. 1937 р.	Дело по обвинению Олексеенка Ігната Егоровича и др. (всього 3 чел.) по ст.ст. 54-10 (ч. 1), 54-11 УК УССР	За справою проходять троє жителів с. Ревівка Кам'янського р-ну Київської (нині Черкаської) обл. Виїзною сесією Київського облсуду Олексеенка Ігната Егоровича засуджено до 10 років, Бриченка Панаса Климовича й Шевченка Макара Махтійовича – до 8 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшою поразкою в правах на 5 років кожного. Усіх обвинуватили у проведенні антирадянської агітації, а також в приналежності впродовж 1917–1920 рр. до місцевої «контрреволюційної есерівської організації», яка, зокрема, підтримувала Армію УНР в боротьбі з більшовиками. Ухвалою Верховного суду УРСР від 25 січня 1990 р. фігурантів справи реабілітовано.
18.12.1937 р.	13853-флд. 1937 р.	Дело по обвинению Каверкина Михаила Алексеевича по ст.ст. 54-13, 180 ч. 2, 196 и 206-17 п. «а» УК УССР	Каверкіна Михайла Олексійовича, старшину 5-ї застави 2-го Рибницького прикордонного загону військ НКВС УРСР, засуджено Військовим трибуналом Прикордонної та Внутрішньої охорони УРСР до розстрілу з конфіскацією майна. Його обвинуватили як щойно викритого колишнього політбандита – учасника єврейських погромів. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний у травні 1919 р. перебував у «банді» Н. Григор'єва і брав участь у погромах єврейського населення м-ка Мала Виска (волосний центр Єлисаветградського повіту), а з грудня 1919 р. по лютий 1920 р. служив перевізником в Ізмайлівському полку денікінської армії. 1921 р. він вступив на службу до органів ВУНК, приховавши неприглядні сторінки автобіографії. 9 березня 1938 р. судово-наглядова колегія Верховного суду СРСР ухвалила смертний вирок стосовно фігуранта справи замінити на 10 років позбавлення волі у ВТТ. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 26 січня 1999 р. Каверкіна М.О. реабілітовано.

1	2	3	4
25.01.1938 р.	728-фпд. 1937–1938 рр.	Дело по обвинению Кулинича Варфоломея Ефремовича, по ст. 54-10 (ч. 1) УК УССР	Кулінича Варфоломея Єфремовича жителя с. Громи Ладизинського р-ну Київської обл. (нині Уманського р-ну Черкаської обл.) засуджено спецколегією Київського облсуду до 3 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної» агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний навесні 1919 р. брав участь в боях проти частин Червоної армії під Уманню в складі місцевого уенерівського повстанського загону отамана Клименка. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 20 вересня 1991 р. Кулінича В.Є. реабілітовано.
19.02.1938 р.	12996-фпд. 1937–1938 рр.	Уголовное дело по обвинению Сахновского Николая Георгиевича по ст. 54-10 (ч. 1) УК УССР	Сахновського Миколу Георгійовича, жителя с. Антипівка Золотоніського р-ну Полтавської (нині Черкаської) обл., засуджено Полтавським облсудом до 7 років ув'язнення у ВТТ із поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної» пропаганди й агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1919 р. служив в офіцерській роті денікінської армії. Згідно з висновком Генеральної прокуратури УРСР від 7 липня 1993 р. Сахновського М.Г. реабілітовано.
11.04.1938 р.	12897-фпд. 1938 р.	Дело по обвинению Торохтия Павла Григорьевича и Архипа Григорьевича по ст. 54-10 УК УССР	Торохтія Архипа Григоровича й Торохтія Павла Григоровича, жителів с. Лебедин Шполянського р-ну Полтавської (нині Черкаської) обл., засуджено Полтавським облсудом до 10 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 5 років. Обох обвинуватили у проведенні антирадянської пропаганди й агітації. Згідно зі слідчими матеріалами восени 1918 р. Павло Торохтій служив рядовим в Армії УНР. Його брат Архип упродовж наступного року перебував у місцевому повстанському загоні отамана «Шуліки», за що 1929 р. був засуджений до 10 років ув'язнення у ВТТ із суворою ізоляцією (див. анотацію справи 13592-фпд), із місць ув'язнення повернувся додому у листопаді 1936 р. Згідно з висновком Генеральної прокуратури УРСР від 12 квітня 1993 р. фігурантів справи реабілітовано.

1	2	3	4
28.03.1939 р.	12877-флд. 1937–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Полищука Ивана Семёновича по ст. 54-10 (ч. 1) УК УССР	Поліщука Івана Семеновича, жителя Умані, засуджено виїзною сесією Київського облсуду до 3 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної» пропаганди й агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1918 р. служив урядником у гетьманському війську, а 1919 р. перебував у повстанському загоні отамана Клименка. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 11 травня 1993 р. Поліщука І.С. реабілітовано.
26.04.1939 р.	966-флд. 1937–1939 рр.	Дело по обвинению Кравчука Никона Харитоновича по ст. 54-10 УК УССР	Кравчука Никона Харитоновича, жителя с. Ксьондзівка (нині Пугачівка) Уманського р-ну, засуджено виїзною сесією Київського облсуду до 5 років ув'язнення у ВТТ. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1919 р. брав активну участь в антибільшовицькому русі в складі повстанського загону отамана Клименка. 7 серпня 1939 р. Верховний суд УРСР ухвалив зменшити міру покарання фігуранту справи до 1 року 7 місяців. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 20 вересня 1991 р. Кравчука Н.Х. реабілітовано.
07.05.1939 р.	739-флд. 1938–1939 рр.	Дело по обвинению Николайчука Семёна Богдановича по ст.ст. 54-10, 54-13 УК УССР	Ніколайчука Семена Богдановича, жителя Черкас, засуджено лінійним судом Південно-Західної залізниці до 5 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами навесні 1919 р. обвинувачуваний у складі групи колишніх офіцерів і солдатів царської армії приєднався у Черкасах до «григор'євської політбанди й виступив проти радянської влади». 27 серпня 1939 р. залізнична колегія Верховного суду СРСР переглянула слідчу справу стосовно Ніколайчука С.Б. й ухвалила звільнити її фігуранта з місця відбуття покарання у зв'язку з недостатністю зібраних доказів його провини.
		Дело по обвинению	Храбана Андрія Тимофійовича, жителя м. Звенигородка, засуджено лінійним судом Одеської залізниці до 4 років ув'язнення у ВТТ із подальшою пораз-

1	2	3	4
5514-флд. 31.05.1939 р.	1938–1939 рр.	Храбана Андрея Тимофе- евича по ст. 54-10 УК УССР	кою в правах на 2 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний впродовж 1920–1921 рр. перебував у повстанському загоні отамана Трейка, що оперувала на території Сквирського й частини Бердичівського повітів Київської губ. 19 липня 1939 р. залізнична колегія Верховного суду СРСР переглянула слідчу справу стосовно Храбана А.Т. й ухвалила звільнити її фігуранта з місця відбуття покарання за відсутністю складу злочину.
09.06.1941 р.	12904-флд. 1941 р.	Дело по обвинению Сотченко Акима Фёдоро- вича по ст.ст. 54-10, 54-13 КК УССР	Уродженця с. Дахнівка Черкаського повіту Київської губ. Сотченка Якіма Федоровича, на час арешту – жителя м. Поті (Грузинська РСР), засуджено Київським облсудом до 10 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 3 роки. Його обвинуватили як такого, що влітку 1919 р. у складі «банди» Н. Григор'єва брав участь у єврейських погромах і вбивствах червоноармійців, а надалі проводив антирадянську агітацію. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 21 листопада 1992 р. Сотченка Я.Ф. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта, а також два документи з його особистого архіву: свідоцтва про явку для виконання військової повинності від 24 жовтня 1914 р. і від 3 лютого 1915 р. з відмітками на кожному з них Черкаського повітового з військової повинності присутствія про відтермінування вступу на військову службу до наступних призовів (мобілізований на початку 1917 р., служив рядовим близько 3-х місяців).
21.02.1945 р.	13289-флд. 1945 р.	Следствен- ное дело по обвинению Темченко Макара Кузьмича по ст. 58-1 «а» УК РСФСР	Уродженця с. Бубнів Золотоніського повіту Полтавської губ. (нині с. Бубнівська Слобідка Золотоніського р-ну Черкаської обл.) Темченка Макара Кузьмича, на час арешту – жителя м. Познань (Польща), засуджено військовим трибуналом 1-ї гвардійської танкової армії до 10 років ув'язнення у ВТТ із подальшою поразкою в правах на 5 років. Його обвинуватили у тому, що наприкінці 1940 р. до початку 1945 р. був членом легально діючої «контрреволюційної націоналістичної організації «УНО» (Українсь-

1	2	3	4
			ке національне об'єднання), вороже настроєної до СРСР і Червоної армії». Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи в листопаді 1918 р. був мобілізований рядовим до 6-ї запасної піхотної бригади Армії УНР, служив денщиком комбрига полковника Васильєва і брав участь у боях з частинами Червоної та Польської армій. У квітні 1919 р. обвинувачуваний потрапив у полон до поляків і перебував у таборі для військовополонених до кінця березня 1920 р., а після підписання 21 квітня у Варшаві українсько-польського союзницького договору повернувся до відновленої 6-ї запасної піхотної бригади Армії УНР і взяв участь у спільному наступі на Україну; у листопаді 1920 р. разом із Армією УНР був інтернований у Польщі і залишився там проживати. Згідно з висновком прокуратури Черкаської обл. від 30 червня 1994 р. Темченка М.К. реабілітовано.

17. Архівний підрозділ Управління СБ України у Чернігівській області

Виконавець і відповідальний: Олег Черніченко

1	2	3	4
30.05.1920 р.	П-17578. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Полисмака М.Н.	Полисмака Макара Миколайовича, жителя с. Липів Ріг Ніжинського повіту Чернігівської губ. засуджено реввійськтрибуналом тилу 12-ї армії до розстрілу. Його обвинуватили як такого, що восени 1919 р. після окупації Ніжина Добровольчою армією півтора місяці служив вартовим міської державної варті. Смертний вирок виконано 2 червня 1920 р. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 20 червня 1996 р. Полисмака М.М. реабілітовано.
		Дело петлюровской шпионской	За справою проходять 14 молодих жителів м-ка Батурин Конотопського повіту Чернігівської губ. (нині Бахмацького р-ну Чернігівської обл.) – члени місцевого осередку «Просвіти» на чолі зі студентом медичного факультету Київського університету Карнаухом Георгієм Олександровичем. Усіх арештували 30

1	2	3	4
13.06.1920 р.	П-10879. 1920 р.	організації в м. Батурино во главе с Корноуховым Георгием	травня 1920 р. під час репетиції драматичного гуртка. Підставою для арешту просвітян стало агентурне донесення про існування у Батурині під прикриттям «Просвіти» «нелегальної шпигунської петлюрівської організації». Доказом неблагонадійності заарештованих слугувало, зокрема, формування ними власної бібліотеки лише україномовними книжками. Постановою ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії провадження слідчої справи припинено, а її фігурантів з-під варти звільнено під зобов'язання бути лояльними до радянської влади. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 19 червня й 31 липня 1998 р. фігурантів справи реабілітовано.
23.06.1920 р.	П-17283. 1920 р.	Дело революционного военного трибунала 12-й армии по обвинению Ульянченко А.П.	Улянченка Олексія Петровича, жителя Ніжина, за-суджено реввійськтрибуналом при Ніжинському повітовому ревкомі до розстрілу. Його обвинуватили у службі восени 1919 р. за денікінської влади у Ніжинській державній варті й викритті місцевих представників більшовицького підпілля. Смертний вирок виконано 30 червня 1920 р. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 28 лютого 1996 р. Улянченка О.П. реабілітовано.
27.09.1920 р.	П-10291. 1920 р.	Следственное дело по обвинению Горowego Н.А. и Драло И.С.	Горового Миколу Андрійовича і Драла Івана Степановича, жителів с. Григорівка Бахмацької волості Конотопського повіту, арештовано уповноваженим при Управлінні ТНК ст. Бахмач як таких, що в серпні 1919 р. служили в денікінській державній варті за місцем проживання, під час служби охороняли цукровий завод. Слідством встановлено також факт двотижневої служби Горового М.А. «у гайдамаках» за часів Гетьманату. За постановою колегії РТНК Західної залізниці від 5 травня 1920 р. слідчі матеріали направлено до Чернігівського губернського ревтрибуналу для ухвалення вироку, але його у справі немає. 27 вересня 1920 р. секретно-оперативний відділ Чернігівської ГНК постановив Драла І.С. направити до повітового військкомату для мобілізації на врангелівський фронт. Відомостей про подальшу долю Горового М.А. у справі немає. Анотацію впоряд-

1	2	3	4
			ковано за датою підготовки останньої постанови. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 30 березня 1998 р. Горового М.А. та Драла І.С. реабілітовано.
24.05.1926 р.	П-10072. 1926 р.	Следственное дело по обвинению Смелянского Г.В.	Смельницького Георгія Васильовича, архімандрита Троїцького монастиря Чернігова, арештували Чернігівським окружним відділом ДПУ УСРР. Його обвинуватили у службі під час громадянської війни в Білій армії та приховуванні свого офіцерського звання. Згідно зі слідчими матеріалами, як прапорщик царської армії, обвинувачуваний упродовж вересня 1919 р. – січня 1920 р. служив по мобілізації у Білоозерському офіцерському полку Добровольчої армії. Ухвалою Чернігівського окружного прокурора слідчу справу припинено на підставі постанови ВУЦВК від 12 квітня 1922 р. «Про амністію», а її фігуранта звільнено з-під варті.
28.02.1930 р.	П-16288. 1930 р.	Следственное дело по обвинению Федоренко К.О.	Федоренка Кирила Остаповича, жителя с. Голінка Бахмацького р-ну Конотопської округи, засуджено окружним судом до розстрілу. Його обвинуватили як колишнього гетьманського й денікінського карателя. Смертний вирок виконано 14 березня 1930 р. Згідно зі слідчими матеріалами за часів Гетьманату фігурант справи був членом Союзу хліборобів-власників, служив у каральному загоні сусіднього с. Дмитрівка й переслідував місцевих повстанців і пробільшовицьки налаштованих селян. Після перемоги антигетьманського повстання обвинувачуваний проживав удома, але з приходом денікінців повернувся на службу до Дмитрівського карального загону й надалі певний час переховувався. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 24 грудня 1993 р. Федоренка К.О. реабілітовано.
23.05.1931 р.	П-9978. 1931 р.	Следственное дело по обвинению Чиркова А.М.	Чиркова Андрія Максимовича, жителя Чернігова, заарештовано як колишнього військовослужбовця царської, гетьманської й петлюрівської армій. Ухвалою Чернігівського РВ ДПУ УСРР його звільнено з-під варті за відсутністю складу злочину. Згідно зі слідчими матеріалами прапорщик Чирков у листопаді 1918 р. (за Гетьманату) був мобілізований до 27-го

1	2	3	4
			<p>Ніжинського полку й упродовж кількох тижнів охороняв казарми та склади в Чернігові. У середині грудня того ж року фігуранта справи мобілізовано до Богунського полку Армії УНР, але вже через тиждень він дезертирував разом з багатьма іншими мобілізованими. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської області від 28 лютого 1998 р. Чиркова А.М. реабілітовано. До справи долучено фоторепродукцію із невстановленого радянського видання. На ній, вірогідно, зображено прийом у гетьманському палаці керівниками Української Держави 25 жовтня 1918 р. міністрів із опозиції. Фоторепродукцію підписано: «Гетьман Скоропадський із своєю свитою». Військового у кутку праворуч помічено як схожого з фігурантом справи, якого безпідставно підозрювали в службі гетьманським ад'ютантом.</p>
23.09.1931 р.	П-1998. 1931 р.	<p>Следственное дело по обвинению Пономаренко А.Н.</p>	<p>Пономаренка Антона Миколайовича, жителя с. Морівськ Остерського р-ну (нині Козелецького р-ну Чернігівської обл.) засуджено Остерським народним судом до 6 років ув'язнення у ВТТ із подальшим обмеженням у правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні серед односельчан антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами Пономаренко А.М. за Гетьманату був членом місцевого осередку Союзу хліборобів-власників, а також старостою і головою районної земської управи. Згідно з постановою президії Чернігівського облсуду від 27 червня 1990 р. Пономаренка А.М. реабілітовано.</p>
09.01.1933 р.	П-3372. 1932–1933 рр.	<p>Следственное дело по обвинению Масло Ф.А.</p>	<p>Масла Феодосія Якимовича, жителя с. Никонівка Варвинського (нині Срібнянського) р-ну Чернігівської обл., засуджено районним нарсудом до 9 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 4 роки. Його обвинуватили у закликах до односельчан не здавати хліб державі та критиці методів господарювання на селі. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за часів Гетьманату проживав за місцем народження у с. Довгалівка Прилуцького повіту Полтавської губ. та перебував у місцевому осередку Союзу хліборобів-власників. Невдовзі обвинувачуваний оселився в су-</p>

1	2	3	4
			сідньому с. Никонівка й утворив там новий осередок цієї організації. Водночас він викривав дислокованій у м. Срібне державній варті представників більшовицького підпілля й «революційно налаштованого» місцевого населення. Згідно з постановою президії Чернігівського облсуду від 13 грудня 1989 р. Масла Ф.А. реабілітовано.
24.08.1933 р.	П-11184. 1933 р.	Следственное дело по обвинению Неймаша И.А.	За справою проходить уродженець с. Мала Дівиця Прилуцького р-ну Чернігівської обл. Неймаш Іван Андрійович, на час арешту – робітник Прилуцької тютюнової фабрики. Чернігівським облсудом його засуджено до розстрілу з конфіскацією майна як колишнього денікінця-карателя. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи за Гетьманату захищав приватну власність від посягань «революційних мас» у складі збройного загону місцевого осередку Союзу хліборобів-власників, із приходом денікінців вступив на службу до Прилуцької повітової державної варті молодшим охоронцем і брав участь в арештах червоних партизанів, служив рядовим 2-го кінного Дроздовського полку Добровольчої армії. Після поразки білого руху обвинувачуваний емігрував до Польщі, у липні 1922 р. повернувся додому, відгукнувшись на оголошення декрету ВЦВК від 3 листопада 1921 р. «Про амністію осіб, що брали участь як рядові солдати в білогвардійських військових організаціях». Кримінально-касаційна колегія Верховного суду УСРР 3 листопада 1933 р. ухвалила смертний вирок стосовно Неймаша І.А. замінити на 10 років ув'язнення у ВТТ з конфіскацією майна й подальшим обмеженням у правах на 5 років. Згідно з постановою пленуму Верховного суду УРСР від 24 лютого 1989 р. Неймаша І.А. реабілітовано.
07.05.1935 р.	П-15603.	Следственное дело по обвинению Корейши И.М.	Корейшу Іллю Матвійовича, жителя м. Остер Козелецького р-ну Чернігівської обл., засуджено облсудом до 10 років позбавлення волі у ВТТ. Його обвинуватили у проведенні агітації проти колективізації і насильницького оподаткування. Згідно зі слідчими матеріалами прапорщик Корейша у листопаді-грудні 1918 р. служив у Чернігові в «броньованому диві-

1	2	3	4
	1934–1935 рр.		зіоні автомашин», що перебував спочатку в гетьманському, а потім в уенерівському підпорядкуванні. Із приходом до Чернігова більшовиків перейшов на службу до Червоної армії діловодом, у службових справах невдовзі переїхав до Києва і залишився там в період денікінської окупації; восени 1919 р. перебував у лавах Добровольчої армії до її відступу з міста на Південь України. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 5 грудня 1991 р. Корейшу І.М. реабілітовано.
14.05.1936 р.	П-2017. 1935–1936 рр.	Следственное дело по обвинению Соловьёва Е.Д.	Уродженець м. Вільнюс (Литва), колишній російський дворянин Соловійов Євген Данилович на час арешту проживав у м. Прилуки. Спецколегією Чернігівського облсуду його засуджено до 7 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 3 роки за обвинуваченням у проведенні серед міщан антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами ротмістр Соловійов восени 1919 р. нетривалий час служив по мобілізації в офіцерській роті Преображенського батальйону (вірогідно, зведеного гвардійського полку 1-ї гвардійської піхотної дивізії. – <i>Упоряд.</i>) Добровольчої армії. Наприкінці того ж року він був арештований у Миколаєві органами ВНК як колишній білий офіцер і висланий в адміністративному порядку за межі УСРР до м. Курськ (Росія) до завершення громадянської війни. Фігурант справи засвідчив також свій попередній арешт у Прилуках 1927 р. за обвинуваченням в «антирадянській діяльності», засудження до 3 років адміністративного заслання на Урал та повернення до міста наприкінці 1933 р. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 22 листопада 1993 р. Соловійова Є.Д. реабілітовано.
11.12.1936 р.	П-14618. 1936 рр.	Следственное дело по обвинению Шило Б.Д.	Шила Бориса Дмитровича, жителя с. Криски Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл. засуджено облсудом до 5 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи у вересні–грудні 1919 р.

1	2	3	4
			служив рядовим 10-ї піхотної роти Сімферопольського полку Добровольчої армії, влітку 1920 р. вступив на службу рядовим до Армії УНР. У листопаді 1920 р. відступив до Польщі і тільки на початку 1924 р. повернувся на Батьківщину, відгукнувшись на амністію ВУЦВК від 12 квітня 1922 р. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 18 липня 1991 р. Шила Б.Д. реабілітовано.
13.02.1937 р.	П-3542. 1936–1937 рр.	Следственное дело по обвинению Грановского Б.Я.	За справою проходить житель Чернігова Грановський Борис Якович, на час арешту – начальник відділу реєстрації актів громадянського стану УНКВС по Чернігівській обл. Військовим трибуналом Прикордонної і Внутрішньої охорони УРСР його засуджено до 6 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 2 роки; обвинуватили у тому, що протягом останніх років «навмисне не виконував розпорядження керівництва обласного УНКВС щодо виявлення троцькістів і проводив підривно контрреволюційну діяльність». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний у лютому–серпні 1920 р. по мобілізації служив у Криму рядовим 2-ї батареї армійського корпусу генерала Я. Слацова Збройних сил Півдня Росії. Ухвалою військової колегії Верховного суду СРСР від 23 червня 1956 р. Грановського Б.Я. реабілітовано. До справи долучено особисті документи фігуранта: посвідчення помічника начальника губернської розвідки Кременчуцької ГНК від 1 липня 1921 р., співробітника Харківського окружного відділу ДПУ УСРР від 7 серпня 1930 р., співробітника Богодухівського райвідділення Харківського оперативного сектору ДПУ УСРР від 9 липня 1931 р. та начальника Корюківського райвідділення ПП ОДПУ в УСРР від 31 грудня 1931 р. В усі документи вклеєні фотографії їх власника.
		Следственное дело	За справою проходить уродженець с. Калюжинці Срібнянського р-ну Чернігівської обл. Овчаренко Леонід Григорович, на час арешту – командир дислокованого в м. Нікополь Дніпропетровської обл. 123-го стрілецького полку 41-ї стрілецької дивізії Червоної армії. Військовою колегією Верховного су-

1	2	3	4
14.09.1937 р.	П-6530, тт. 1–2. 1937 р.	по обвинению Овчаренко Л.Г.	ду СРСР його засуджено до розстрілу з конфіскацією майна й позбавленням військового звання «полковник». Овчаренка Л.Г. обвинуватили як учасника «військово-фашистського заклоту, що готувався з метою повалення радянської влади й реставрації в СРСР капіталізму». Смертний вирок виконано 15 березня 1937 р. у Дніпропетровську. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи під час перебування 1918 р. в австрійському полоні брав активну участь у формуванні українських націоналістичних військових частин для боротьби з Червоною армією. У серпні 1918 р. він прибув до Української Держави як сотник 4-го полку у складі новоствореної 1-ї козацько-стрілецької (Сірожупанної) дивізії. У листопаді 1918 р. сотник Овчаренко перейшов на бік Директорії та підтримав антигетьманське повстання, у січні–березні 1919 р. брав участь у виснажливих боях з більшовиками, у квітні–травні – з поляками, потрапивши в полон до останніх. У грудні 1919 р. обвинувачуваний нелегально повернувся до України для організації антибільшовицького повстанського руху, у травні 1920 р. створив та очолив у Варвинському р-ні повстанком на підтримку очікуваного українсько-польського військового наступу на Лівобережжя України. Після провалу цього наступу він вступив до лав Червоної армії, приховавши останні сторінки автобіографії, і на час арешту збудував доволі успішну військову кар’єру. Ухвалою Військової колегії Верховного суду СРСР від 15 червня 1957 р. Овчаренка Л.Г. реабілітовано. До справи долучено фотографію фігуранта у військовій формі.
21.12.1937 р.	П-4316. 1937 р.	Следственное дело по обвинению Семь И.Г.	За справою проходить житель Чернігова Сьома Іван Григорович, на час арешту – голова Чернігівського райвиконкому. Військовою колегією Верховного суду СРСР його засуджено до розстрілу як «члена антирадянської троцькістської організації». Смертний вирок виконано 22 грудня 1937 р. у Києві. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи з липня по грудень 1918 р. перебував у Житомирській школі прапорщиків і служив у відділі забезпечення при

1	2	3	4
			штабі 9-ї піхотної дивізії війська Української Держави – Армії УНР, після чого перейшов на службу до Червоної армії. Ухвалою Військової колегії Верховного суду СРСР від 23 листопада 1957 р. Сьому І.Г. реабілітовано.
20.08.1938 р.	П-14597. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Дзюбы М.Г.	Дзюбу Макара Георгійовича, жителя с. Степанівка Лосинівського р-ну (нині с. Рівчак-Степанівка Носівського р-ну) Чернігівської обл. засуджено облсудом до 7 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшим обмеженням у правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні «контрреволюційної» агітації серед односельчан, наклепах на колгоспний лад, позитивних відгуках про «ворога народу» Тухачевського, поширенні провокаційних чуток про майбутню війну та пророкуванні військової поразки Радянському Союзу. Згідно зі слідчими матеріалами Дзюба М.Г. за денікінської влади, із серпня по листопад 1919 р., служив секретарем начальника Ніжинської повітової державної варти, волосним наглядачем (у Макіївській волості Ніжинського повіту). У лютому 1920 р. перейшов на службу до Червоної армії діловодом. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 8 липня 1991 р. Дзюбу М.К. реабілітовано. До справи долучено фотографію фігуранта у військовій формі, виготовлену в м. Тифліс (нині м. Тбілісі, Грузія), ймовірно, в листопаді 1914 р. під час його служби на Кавказі й отримання звання «чиновник військового часу», а також його особисті документи: свідоцтво типографії Києво-Печерської Успенської лаври від 8 жовтня 1910 р. про попередню семирічну роботу в типографії на посадах учня наладчика друкарської машинки та друкаря, посвідчення поліграфічного відділу Київської губернської ради народного господарства від 9 листопада 1921 р. про перебування на обліку як спеціаліста-друкаря, посвідчення Чернігівської обласної комісії зі зняття судимості з колгоспників при Чернігівському облвиконкомі від 18 березня 1936 р. про зняття судимості за вироком Носівського нарсуду від 1933 р. (був засуджений до 1 року примусових робіт

1	2	3	4
			за розтрату державних коштів і саботаж хлібозаготівлі під час перебування на посаді касира і члена правління місцевої кооперації).
06.10.1938 р.	П-6447. 1938 р.	Следственное дело по обвинению Ломыко Г.М.	За справою проходить уродженець с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. Ломико Гаврило Маркович, на час арешту – начальник 5-ї частини штабу 96-ї стрілецької дивізії Червоної армії. Військовою колегією Верховного суду СРСР фігуранта справи засуджено до розстрілу. Його обвинуватили у приналежності із 1936 р. до «антирадянської націоналістичної організації» й участі у «військово-фашистській змові». Смертний вирок виконано 6 жовтня 1938 р. у Кам'янці-Подільському. Згідно зі слідчими матеріалами до травня 1919 р. обвинувачуваний служив у комендантському взводі дивізії «сірожупаників» Армії УНР, брав участь у боях із частинами Червоної і Польської армій, потрапив у полон до поляків; у грудні того ж року втік під час переправлення ешелону з інтернованими військовослужбовцями до м. Тарнополь (нині м. Тернопіль) і нелегально повернувся додому, подальшої участі в антибільшовицькому русі не брав. Ухвалою Військової колегії Верховного суду СРСР від 12 листопада 1959 р. Ломика Г.М. реабілітовано.
21.01.1939 р.	П-206. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Голубничего Е.Г.	Голубничого Омеляна Григоровича, жителя с. Щаснівка Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., засуджено облсудом до 3 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 2 роки. Його обвинуватили у тому, що 1919–1920 рр. перебував у місцевій «політбанді» уєнерівського отамана Ромашка, а надалі проводив серед односельчан «контрреволюційну» агітацію. Згідно висновку прокуратури Чернігівської обл. від 28 лютого 1992 р. Голубничого О.Г. реабілітовано.
		Следственное дело	Ярового Петра Гнатовича, жителя с. Бережівка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., засуджено облсудом до 5 років ув'язнення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР з подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у то-

1	2	3	4
11.02.1939 р.	П-190. 1937–1939 рр.	по обвинению Ярового П.И.	му, що 1918 р. очолював Бережівський осередок «Просвіти», протягом 1919 р. перебував у місцевій «політбанді» уенерівського отамана Є. Ангела, під час колективізації проводив антиколгоспну агітацію серед односельчан. 17 лютого 1940 р. судова колегія у кримінальних справах Верховного суду УРСР ухвалила змінити попередній вирок стосовно Ярового П.Г. на 3 роки позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення з подальшою поразкою в правах на 2 роки. Згідно з постановою пленуму Верховного суду УРСР від 12 жовтня 1990 р. Ярового П.Г. реабілітовано.
12.02.1939 р.	П-14764. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Литаренко Я.Е.	Литаренка Якова Омеляновича, жителя Батурина, засуджено Чернігівським облсудом до 8 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації й поширенні чуток про повалення радянської влади. Згідно зі слідчими матеріалами за часів Гетьманату Литаренко Я.О. був організатором і старшиною карального загону Батуринського осередку Союзу хліборобів-власників і брав участь в арештах місцевих більшовиків. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 31 серпня 1991 р. Литаренка Я.О. реабілітовано.
04.03.1939 р.	П-2321. 1938–1939 рр.	Следственное дело по обвинению Давыденко Г.И.	Давиденка Григорія Івановича, жителя с. Величківка Менського р-ну Чернігівської обл. засуджено облсудом до 5 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації, а також поширенні чуток про наближення війни проти СРСР і перемоги капіталізму. Згідно зі слідчими матеріалами фігурант справи 1918 р. служив понад місяць у 27-му піхотному полку війська Української Держави, дислокованому в Чернігові. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 18 травня 1993 р. Давиденка Г.І. реабілітовано.
		Следственное дело	Житель містечка Бахмач (райцентр) Чернігівської обл. Моргун Петро Якович на час арешту працював учителем середньої школи № 48, підпорядкованої Мос-

1	2	3	4
	01.04.1939 р. П-6533. 1938–1939 рр.	по обвиненню Моргуна П.Я.	ковсько-Київській залізниці й розташованої поблизу залізничної станції. Лінійним судом Московсько-Київської залізниці ст. Конотоп фігуранта справи засуджено до 10 років позбавлення волі у ВТТ з подальшим обмеженням у правах на 5 років. Його обвинуватили у проведенні агітації проти колективізації та інших заходів радянської влади, а також у зведенні наклепів на радянських вчителів. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1918 р. дезертував із лав Червоної армії і вступив на службу до Армії УНР, очоливши загін з охорони цукрового заводу в м. Корюківка (нині Чернігівської обл.). Ухвалою транспортної колегії Верховного суду СРСР від 12 грудня 1956 р. Моргуна П.Я. реабілітовано. До справи долучено процесуальну й особисту фотографію фігуранта, а також його вчительське посвідчення від 1 лютого 1937 р. із вклеєною фотографією.
	23.10.1939 р. П-16291. 1939 р.	Следственное дело по обвиненню Жулиды И.Я.	Жуліді Ілля Яковича, жителя с. Бригинці Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., засуджено обласним судом до розстрілу з конфіскацією всього майна. Його обвинуватили у добровільній службі 1918 р. вартовим у дислокованому в м. Бобровиця гетьманському каральному загоні й участі в арештах «революційно налаштованих» селян. 11 листопада 1939 р. кримінальна колегія Верховного суду УРСР ухвалила смертний вирок Жуліді І.Я. замінити на 10 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР й подальшим обмеженням у правах на 5 років. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 24 грудня 1993 р. Жуліді І.Я. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта і його паспорт, виданий 28 червня 1936 р. райвідділом робітничо-селянської міліції.
03.11.1939 р.	П-3496. 1939 р.	Следственное дело по обвиненню Гапшенко Х.Ф.	Гапшенка Харитона Пилиповича, жителя с. Андріївка Чернігівського р-ну Чернігівської обл., засуджено облсудом до 5 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні агітації, спрямованої на «підрив заходів комуністич-

1	2	3	4
			ної партії та уряду». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1918 р. служив у 6-му гайдамацькому полку війська Української Держави, дислокованому у Чернігові. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 9 вересня 1992 р. Гапшенка Х.П. реабілітовано.
19.12.1939 р.	П-421. 1939 р.	Следственное дело по обвинению Хоменко Е.П.	Хоменка Єгора Петровича, жителя с. Куринь Бахмацького р-ну Чернігівської обл., засуджено Військовим трибуналом Київського ВО до 3 років позбавлення волі у ВТТ із подальшим обмеженням у правах на 2 роки. Його обвинуватили як такого, що 1939 р. проводив антирадянську агітацію, зокрема «вигукував на площі заклики, що дискредитують керівників партії й уряду». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1918 р. служив помічником начальника гетьманської державної варти, дислокованої в Бахмачі, брав участь у переслідуванні «революційно налаштованого» населення; у січні 1919 р. був мобілізований до «Куреня смерті» Армії УНР, але через кілька днів дезертирував; під час денікінської окупації повернувся на службу до державної варти: близько 2-х місяців служив молодшим вартовим. 29 червня 1920 р. ОВ ВНК при реввійськраді 12-ї армії постановив направити фігуранта справи до штрафної роти при «Отсназ» до завершення громадянської війни. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 28 лютого 1992 р. Хоменка Є.П. реабілітовано.
28.04.1940 р.	П-3030. 1938–1940 рр.	Следственное дело по обвинению Запалий В.И.	Запалія Василя Івановича, жителя с. Велика Загорівка Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., засуджено виїзною сесією обласного суду до 3 років позбавлення волі у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 2 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації серед колгоспників-односельчан. Згідно зі слідчими матеріалами 28 лютого 1921 р. Чернігівський губернський ревтрибунал засудив фігуранта справи до 3 років табірно-примусових робіт умовно. Його визнали винним у перебуванні наприкінці 1918 – початку 1919 рр. у «політбанді Куринь смерті» отамана Є. Ангела (Чернігівському кінногонецькому

1	2	3	4
			полку Армії УНР – Упоряд.) й участі в антибільшовицькому повстанні, що відбулося в березні 1919 р. на території Борзнянського повіту Чернігівської губ. під проводом уенерівського отамана Шекери, підпорядкованого отаману Є. Ангелу. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 22 вересня 1992 р. Запалія В.І. реабілітовано.
13.08.1940 р.	П-3042. 1940 р.	Следственное дело по обвинению Хилько П.И.	Хилька Полікарпа Івановича, жителя Прилук, засуджено Чернігівським облсудом до 7 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості з подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у тому, що «серед робітників Прилуцького механічного заводу висловлював антирадянські погляди наклепницького характеру, недовіру до радянської преси та керівників уряду й партії». Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1919 р. понад 3 місяці по мобілізації служив рядовим Добровольчої армії в Києві. Згідно з висновком Генеральної прокуратури України від 16 листопада 1992 р. Хилька П.І. реабілітовано. До справи долучено паспорт фігуранта, виданий 13 липня 1937 р. Прилуцьким райвідділом робітничо-селянської міліції, а також його давню фотографію у формі військовослужбовця царської армії та процесуальні фотографії.
23.01.1941 р.	П-14676. 1940–1941 рр.	Следственное дело по обвинению Процко С.Д.	Процка Савелія Давидовича, жителя с. Редьківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., засуджено Чернігівським облсудом до 8 років ув'язнення у ВТТ віддаленої місцевості СРСР із подальшим обмеженням у правах на 3 роки. Його обвинуватили у проведенні антирадянської агітації. Згідно зі слідчими матеріалами обвинувачуваний 1919 р. впродовж 9 місяців служив рядовим Армії УНР, брав участь у боях проти частин Червоної армії. За приховування цього факту 2 жовтня 1935 р. народний суд Любецького р-ну засудив його до 3 років позбавлення волі без обмежень у правах. Після відбуття покарання репресований повернувся до рідного села, де й проживав до повторного арешту. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 30 серпня 1991 р. Процка С.Д. реабілі-

1	2	3	4
			товано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.
24.07.1946 р.	П-16344. 1945–1946 рр.	Следственное дело о обвинению Жовоника И.С.	Жовоника Івана Семеновича, уродженця с. Дмитрівка Бахмацької волості Конотопського повіту, засуджено військовим трибуналом військ МВС Гродненської обл. (нині Республіка Білорусь) до 10 років ув'язнення у ВТТ із подальшим обмеженням у правах на 5 років. Його обвинуватили як колишнього військовослужбовця Білої армії і члена антирадянської білоемігрантської організації. Згідно зі слідчими матеріалами Жовоник І.С. із вересня 1919 р. служив рядовим у денікінській і врангелівській арміях, зокрема в 1-му запасному кавалерійському полку 4-ї піхотної дивізії генерала Я. Слащова; брав участь у боях проти частин Червоної армії на Півдні України та у Криму. У листопаді 1920 р. обвинувачуваний у складі 1-ї зведеної дивізії евакуювався до Туреччини, а у вересні 1921 р. перебрався до Югославії; там улітку 1922 р. вступив до Російського загальновійськового союзу, у 1926 р. виїхав до Франції. 1942 р. нацисти вивезли його на роботу до Німеччини, звідки влітку 1945 р. у порядку репатріації переправлено до Радянського Союзу. Згідно з висновком прокуратури Чернігівської обл. від 25 лютого 1994 р. Жовоника І.С. реабілітовано. До справи долучено процесуальні фотографії фігуранта.

Процесуальна фотографія репресованого у червні 1929 р. жителя с. Гопциця Погребищенського р-ну Бердичівської округи *Лавренчука Івана Авксентійовича*. Його обвинувачено як колишнього повстанця диверсійного загону уєнерівського отамана Трейка, що після амністії не розірвав стосунків зі своїм отаманом та іншими повстанцями і проводив «контрреволюційну агітацію петлюрівського характеру».

*ГДА СБ України, Вінниця, ф. «Припинений»,
спр. 27747-ФП, арк. 87 (у конверті).*

Посвідчення і фотографія до посвідчення *Тарасовського Петра Федоровича* – співробітника Ямпільської повітової міліції Подільської губернії. Його репресовано у жовтні 1920 р. як «денікінського й петлюрівського карателя». Документ виготовлено 2 квітня 1920 р., до слідчої справи долучено як речовий доказ провини його власника.

ГДА СБ України, Вінниця, ф. «Припинений», спр. 28911-ФП, арк. 2–2а.
Оригінал. Рукопис на бланку.

ТОГРАФИЧНА КАРТКА

Дійсне до 1 Серпня 1920

ПОСВІДЧЕННЯ

Пред'явник цього є дійсно служачий в Ямпільській повітовій міліції Подольської губернії

Прозвище *Тарасовський*

Імя *Петро*

Батьківщина *Шведків*

Посада *Видошківська*
Видошківська (подільська)
має зброю:

Револьвер

Рушницю

Шабля

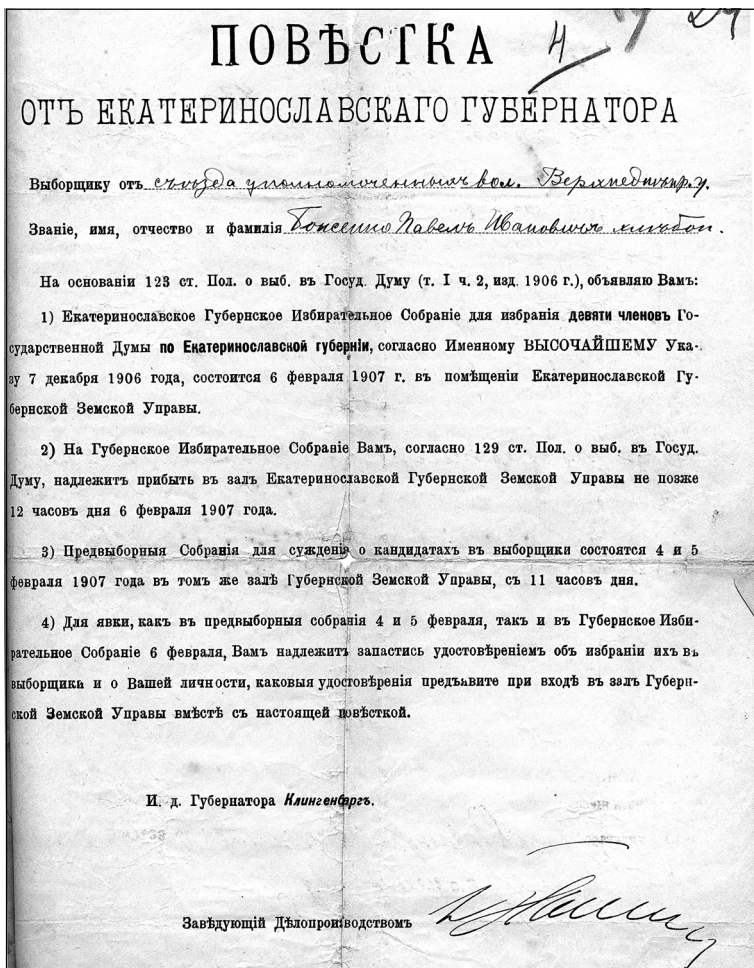
Нач повіт міліції *Шевчук*

№ *103*

Секретарь *Шевчук*

2. Квітня 1920 року

Вл. зснаружна підпись

Повістка від Катеринославського губернатора, що надійшла хліборобу Боженку Павлові Івановичу як виборцю Верхньодніпровського повіту. Він мав прибути 6 лютого 1907 р. до Катеринославської губернської земської управи для участі у виборах 9-ти членів Державної Думи по Катеринославській губернії. Власника документу репресовано у квітні 1931 р. за обвинуваченням у перебуванні 1918 р. в повстанському формуванні отамана Н. Григор'єва і подальшому активному спротиві впровадженню сільськогосподарських перетворень.

ГДА СБ України, Дніпропетровськ, ф. «Припинений»,
спр. П-16600, арк. 12. Оригінал. Рукопис на бланку.

До селян і робітників України.

Центральний Український Повстанський Комітет наказує всім організованим повстанським силам негайно виступити зброєю проти золотогогонних грабінницьких банд царського генерала Денікіна.

Негайно український народ повинен весь, як один чоловік, встати проти власті російського панства, яке підняло руку на здобутки Української Революції—волю і землю та на самостійну Українську Народню Республіку.

Всім мобілізованим панською властю громадянам України Центральний Український Повстанський Комітет наказує перейти в ряди Української Республіканської Армії, або приєднатися до повстанців.*

В певній згоді з вищою командою Української Армії та з Народнім Правительством Центральний Український Повстанський Комітет об'являє ті основи, за які бореться організований Український народ.

- 1) Передача всієї землі в руки трудового народу України без викупу.
- 2) Визволення всієї Української землі з-під власті чужоземних денікінських та більшовицьких сил.
- 3) Широкі соціальні реформи для робітництва.
- 4) Скликання всенародно вибраного законодавчого органа—парлямента, якому має належати власть Української Народньої Республіки.

Робітники і селяне!

Тільки своїми власними руками ви можете визволити себе від лютого ворога—російського пана, який хоче вернути на Україну царсько-гетьманські порядки.

Вся Україна од краю до краю нехай одгукнеться на наш клич:

До зброї! За землю і волю!

Геть денікінців—катів з України!

Нехай живе вільна Українська Народня Республіка!

Центральний Український Повстанський Комітет.

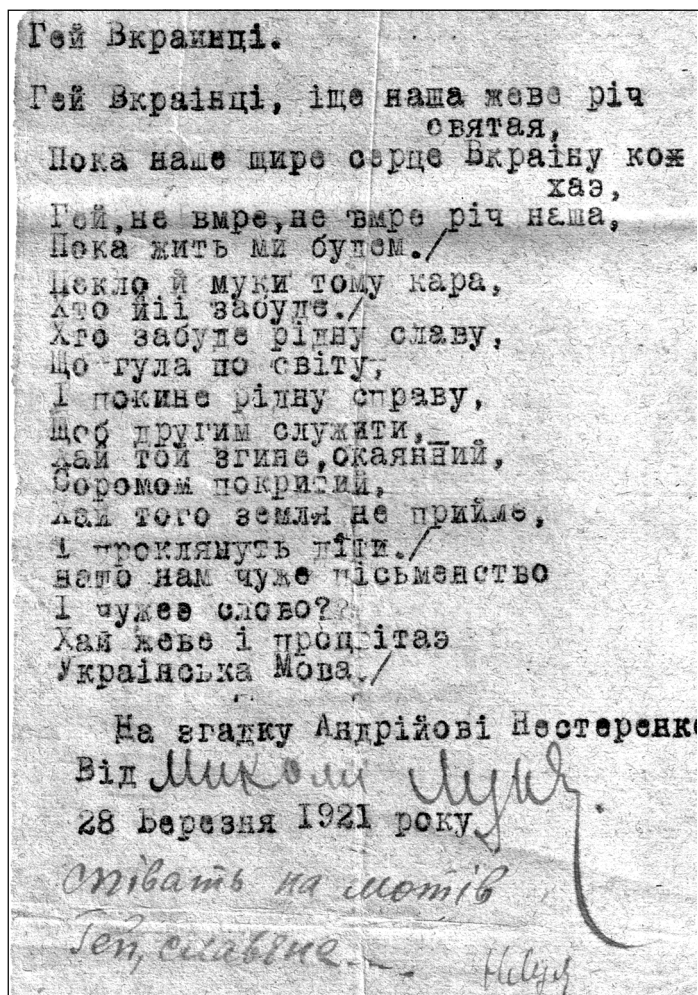
Недатована відозва Центрального українського повстанського комітету до селян і робітників України із закликом до боротьби проти денікінських і більшовицьких окупантів у лавах Української республіканської армії або повстанців. Документ вилучено у членів делегації Бензі П.А., Красовського О.М. та Неїла Ф.Ф. під час їх тимчасового затримання Волинською ГНК наприкінці грудня 1919 р. за підозрою в «контрреволюційній діяльності».

ГДА СБ України, Житомир, ф. «Припинений»,
спр. 6000-П, арк. 23. Друкарський примірник.

До мобілізованих комуністами козаків українців.	
<p>Московські насильники комуністи мобілізували вас козаки для того, щоб поповнити пошарпані лави своєї грабіжницької армії. Вони хотіли використати живі сили українського народу, аби врятувати своє скрутне становище.</p>	
<p>Вони хотіли примусити вас своїми власними руками душити свою волю. Але цього мало. Тут була мета не тільки стратегічна, а й політична.</p>	
<p>Ми знаємо стару політику московських царів, які старалися обрусити український народ і позбавити його можливості боротись за свої національні і соціальні права.</p>	
<p>Ми знаємо хто збудував московську столицю Петербург--і збудували наші предки українці на своїх кістках. В ті часи, коли була знищена воля українського народу московський царь Петро перший, забрав остатки козацтва і заслав їх на далеку північ в непрохідні болота, де вони і загинули на тяжкій роботі. Так думали і сучасні московські царі--більшовики комуністи. Думали використати сили українського народу і разом знищити їх--вислати з України весь активний елемент здібний повставати і боронити свою волю. Але ми розгадали їхню ганебну політику і провалили мобілізацію. Ми розвіяли ту чорну хмару, яка збиралась над вашими головами, розв'язавши вам очі і указавши вам правдиву стежку. Ви вільні знову і московська неволя більше вам не загрожує, але волю цю потрібно за собою закріпити. Вороги ще не відмовились від своїх хижацьких замірів. Вони ще мають надію повернути вас до себе і для цього вони не гальбують ніякими засобами. Вони палять ваші села, грабують ваше майно здобуте тяжкою працею, лякають вас ще гіршими утисками. Але справа їхня програна. Треба лише невеликого зусилля, для того, щоб відмести це роспорочене сміття з нашого краю і утворити Народню армію, яка дасть народу змогу утворити свою самостійну державу і належний в ній порядок. Тому ваш святий обов'язок негайно стати в лави повстанців. Чим скорше ви рушаєте з місця--тим скорше настане бажаний спокій на Україні. Не балих і «неутраляних» бути не повинно. Вагаться нічого бо вихід один. Коли не бажаєш бути наймитом московських комисарів, коли не бажаєш до самої смерті носити ярмо, коли бажаєш жити в своїй рідній країні, в своїй рідній хаті--мусиш стати негайно до боротьби.</p>	
<p>Вперед! За землю, за волю й за кращу долю.</p>	
<p>До зброї! За Українську Самостійну Народню Республіку без холопа й без пана!</p>	
<p>Геть грабіжників, злодиг з рідної хати!</p>	
<p>Хай живе непереможна повстанська армія!</p>	
Окружний Повстанський Комітет.	
<p>Вересня 15 дня, 1920 р.</p>	

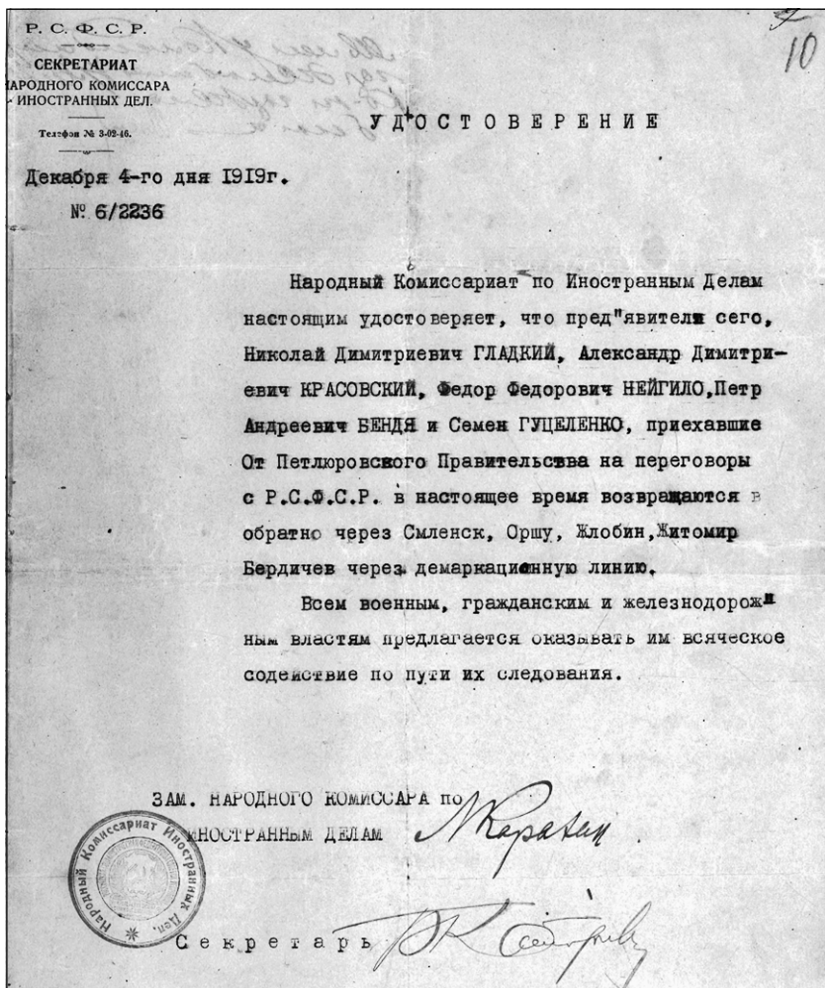
Відозва «Окружного повстанського комітету» до мобілізованих комуністами козаків-українців від 15 вересня 1920 р. із роз'ясненнями ворожих намірів більшовиків («сучасних московських царів») і закликком переходити до лав повстанців для боротьби за відновлення УНР. Документ долучено до слідчої справи 1920 р. провадження на 6-х репресованих жителів с. Головкивка Новопразької волості Олександрійського повіту Кременчуцької губ. як речовий доказ їх участі в антибільшовицькому повстанському русі.

ГДА СБ України, Кропивницький, ф. «Припинений»,
спр. 7380-П, арк. 31. Друкарський примірник.

Друкований текст патріотичної пісні на вшанування рідної мови, подарований активному члену Новобузького уенерівського повстанкому Нестеренку Андрієві Якимовичу не встановлено за справою особою, яка підписалась «Микола [Лунь]» і залишила власний рукописний коментар щодо мотиву виконання цієї пісні. Віршований твір долучено до конверту з особистими документами репресованого в травні 1923 р. Нестеренка А.Я. як речовий доказ його провини.

ГДА СБ України, Миколаїв, ф. «Припинений», спр. 11962-сп,
т. 25, конверт 13. Оригінал. Машинопис-рукопис.

Посвідчення від 4 грудня 1920 р., надане Народним комісаріатом з іноземних справ РСФРР групі з 5-ти членів дипломатичної делегації уряду УНР щодо їх безперешкодного пересування маршрутом Смоленськ–Орша–Жлобин–Житомир–Бердичів і далі через демаркаційну лінію. Документ вилучено у членів делегації Бензі П.А., Красовського О.М. та Неїла Ф.Ф. під час їх тимчасового затримання Волинською ГНК наприкінці грудня 1919 р. за підозрою в «контрреволюційній діяльності».

ГДА СБ України, Житомир, ф. «Припинений»,
спр. 6000-П, арк. 10. Машинопис.

Фотографія репресованого жителя с. Слобідка-Кульчієвецька Струзького р-ну Новоушицького повіту Подільської губ. *Самборика Василя Григоровича*. Його обвинувачено як організатора місцевого осередку Союзу хліборобів-власників, активного гетьманського й петлюрівського пособника.

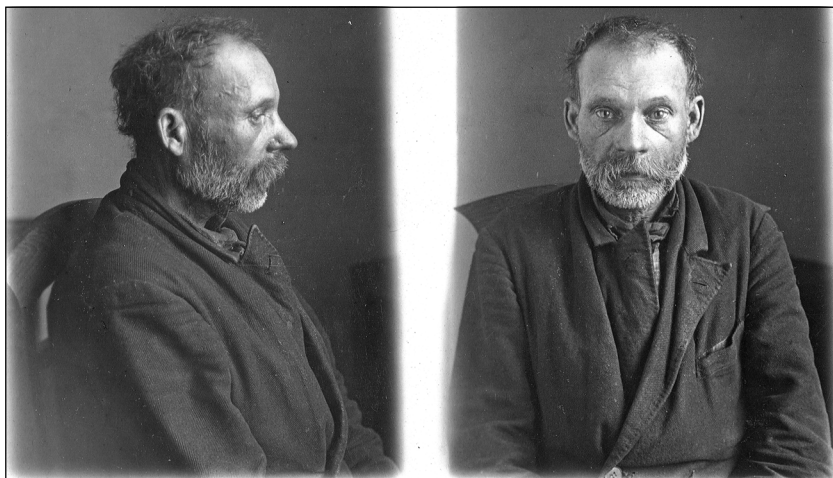
ГДА СБ України, Хмельницький, ф. «Припинений», спр. П-27340, арк. 86 (у конверті).

Фотографія *Овчаренка Леоніда Григоровича* – командира 123-го стрілецького полку 41-ї стрілецької дивізії Червоної армії, репресованого у вересні 1937 р. як учасника надуманої «військової фашистської змови». До уваги взято також факт його попередньої служби сотником Сірожупанної дивізії Армії УНР.

ГДА СБ України, Чернігів, ф. Припинений», спр. П-6530, т. 1, арк. 200 (у конверті).

Процесуальні фотографії репресованого в липні 1941 р. жителя с. Нова Прага Олександрійського р-ну Кіровоградської обл. *Антонова Гаврила Миколайовича*. Його викрито як колишнього полковника Добровольчої армії Мунтянова Афанасія Йосиповича, що 1919 р. обіймав посаду денікінського коменданта на той час волосного центру Нова Прага і брав участь у репресіях стосовно більшовиків, червоних партизан і членів їхніх сімей.

*ГДА СБ України, Кропивницький, ф. «Припинений»,
спр. 14647-П (КСС), арк. 30 (у конверті).*

REFERENCES

1. Lysenko, A. (1999). *Na choli povstans'kykh mas: otaman Nykyfor Hryhor'iev*. (Yu. Z. Danyliuk, Ed.) Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB. – From archives of VUChK–GPU–NKVD–KGB, (№ 1/2), 61–87. [in Ukrainian].

Vasylenko V. Political Repressions of the Participants of Anti-Bolshevik Movement in Ukraine (1917–1925): Archival Criminal Cases Witness

In the index of Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine annotations of the archival criminal cases are placed. Criminal cases touch upon the participants of the Ukrainian Revolution 1917–1921.

Key words: Ukrainian Revolution, political repressions, uprising, the red terror, All-Russian Special Commission for Combating Counter-revolution.